

A VILÁGIRODALOM
KLASSZIKUSAI

Fordította

RAB ZSUZSA
SCHMIDT JÓZSEF
SZABÓ LÓRINC
TELLÉR GYULA
VEKERDI JÓZSEF
WEÖRES SÁNDOR

Kálidásza

VÁLOGATOTT MŰVEI

Európa Könyvkiadó

1961

2. feltekerés

Az Esős évszak, a király és a bajadér kivételével
a nyersfordításokat készítette, valamint a bevezető tanulmányt és a jegyzeteket írta

VEKERDI JÓZSEF

KÁLIDÁSZÁ

Az európai kultúrának Homérosztól napjainkig ívelő egysége akkor tudatosodik bennünk legjobban, ha kultúránkat a Kelettel hasonlítjuk össze. Ekkor vesszük észre, hogy ízlésünk, gondolkozásmódunk lényegében azonos a görögökével, rómaiakéval vagy az európai középkoréval. Kelet világa más. Irodalmi alkotásaik más szabályok szerint készülnek, logikai érveléseik előtt sokszor értetlenül állunk meg, s ízlésüket megmosolyogjuk, ha az elefántormánycombú, kebleik súlyától előregörnyedő nők szépségét dicsérik. Kelet nagy kultúrái közül elsősorban India alkotott tőlünk idegen világnézetet és szépség-ideálokat. Irodalmáról és filozófiájáról a magyar olvasó keveset tud, de háromfejű, nyolckarú istenszobraira gondolva sejtheti, hogy számunkra szokatlan világgal áll szemben. Európától eltérő társadalmi fejlődése és kultúrája sajátosságainak ismerete nélkül India irodalmának jelentős része élvezhetetlen az európai olvasó számára.

Ezt az eltérést az irodalmi kezdeteknél — India legrégebb költői termékeinek olvasásakor — aránylag kevésbé érezzük. Az indiai irodalom legősibb — három-négyezer éves — alkotásai a *Védák* néven ismert vallásos énekek, amelyeknek hangja az Ószövetség zsoltáira emlékezteti az európai olvasót. Egy-egy istent dicsérnek ezek a himnuszok, verses formában, néhol sablonosan, néhol igazi költői lendülettel, s legfeljebb az bennük a szokatlan, hogy mindig azt az istent magasztalják legnagyobbnak és az összes többi fölött állónak, akihez éppen szólnak; kathenotheizmusnak, egyenkénti istenimádásnak nevezi ezt a magában álló indiai vallási formát a vallástörténet.

A következő korszak írásai annál jobban meglepnek bennünket. A papok magyarázni kezdik a Védák énekeit,

s elsősorban áldozati szertartásokat és az áldozópapoknak járó adományokat magyaráznak bele az istenek magasztalására szánt himnuszokba. Ez még magában véve nem volna meglepő: az egyházatyák bibliamagyarázatai hennünket is hozzászoktattak hasonló teológiai érvelésekhez. A bizarrság ott kezdődik, hogy pl. e magyarázatokban a himnuszok versformája azonos lesz a tehénnel, majd az áldozókanállal, a Földdel, a Mindenséggel, s az istenek az égbe repülnek rajta. Nem csodálhatjuk, hogy egyes európai kutatók kétségbevonták az indiai teológusok épelméjűségét. Rögtön itt mutassunk rá az indiai szellemi magatartás gyökeres eltérésére a miénktől: négy évezred alatt India gondolkozásmódja is számos változáson ment keresztül, ám Indiában mind a mai napig egyformán szentnek tartják és tisztelik a legkülönbözőbb, gyakran egymásnak ellentmondó felfogásokat. Régi hagyományaik tiszteletében odáig mennek, hogy modern politikai vagy közgazdasági fejtegetéseikben nem ritkán a Védákból merített érveket olvasunk.

Az i. e. VI. század táján megindul a világnézeti harc a papi tekintély ellen. A plebejusabb rétegek érdekeit kifejező buddhizmus és más filozófiai rendszerek alapjaiban támadják meg a papság vezetésével ez idő tájban kialakult társadalmi formát, a kasztrendszert. Ugyanekkor az irodalom is világivá válik, és az elkövetkező néhány évszázad alatt — Indiában az időt nem évekkkel, hanem évszázadokkal mérjük — megszületik a két hatalmas torjedelmű eposz, a Mahábhárata és a Rámájana. Nemsokára megjelenik a dráma is, és felvirágozik a szerelmi líra.

A most említett időszak irodalma az, amely a mi ízlésünknek leginkább megfelel. Azonban e szakasz végén már a hanyatlás tünetei kezdenek mutatkozni. Körülbelül időszámításunk kezdete óta India irodalma fokozatosan veszít eredetiségéből, és egyre inkább üres, formalista játékká válik. Az ind. csztétika elvileg is kimondja a követelést: a műben nem a mondanivaló a lényeges, hanem az ún. „díszítések”: szójátékok, hasonlatok, rejtett célzások és egyéb stílusfigurák. Új, koruk társadalmi valóságából merített témához ritkán nyúlnak a költők, inkább régi mondákat dolgoznak fel újra meg újra, arra törekedve,

hogy bebizonyítsák mesterségbeli ügyességüket : olyan sorokat írnak, amelyeket hátulról előre is lehet olvasni, amelyek különböző tagolással különböző értelmet adnak ; még a jobb ízlésű költők sem tudják megállni, hogy legalább egy szép nő vagy szép táj oldalakra menő leírásával ne gyönyörködtessék olvasóikat. Hozzánk közelebb eső területről vett hasonlattal világítva meg : mintha Európában ugyanettől az időtől kezdve — az időszámítás előtti utolsó századoktól — két évezreden át megrekedt volna az irodalom fejlődése a hellenizmus korának állapotában, amikor a stílusművészetnél alig többet nyújtó epyllionok és a hamis pásztori világot rajzoló idillek jelentették az irodalmi termelés legjavát. Mintha a regény, a novella, a modern líra stb., stb. nem alakult volna ki Európában, s költőink még a múlt században is pásztordalokat írtak volna latin nyelven. Nem kivétel ez alól a dekadencia alól a legnagyobb indiai költő, Kálidásza sem, akinek műveit e kötetben kapja az olvasó.

Ezen a kétévezredes megmerevedett állapoton belül mégis kiemelkedik egy korszak, amely mind az irodalomban, mind az egész társadalmi életben, India aranykora : a Gupta-dinasztia uralmának korszaka, az i. sz. IV—V. század, amikor Kálidásza is működött. A Gupta-kor felvirágzása nemzeti jellegű, a szót természetesen nem európai értelemben véve. A sok nyelvű Indiában olyannyira ismeretlen volt a nemzeti összetartozás fogalma, hogy egységes neve sem volt a földrésznek : az India név perzsa—görög eredetű, s tulajdonképpen csak az Indus folyó vidékét jelöli. Az egész ország nemzeti egységének tudatát csak a meginduló polgári fejlődés, valamint az angol elnyomás váltja ki a múlt században. A Gupta-kor nemzeti jellegét még csaknem kizárólag külső hódítók ösztönzése teremti meg. Az előző századokban idegen hódítók özönlik el Indiát, főleg az északnyugati területeket : előbb a Nagy Sándor halála után alakult iráni görög királyság, majd a szkitha sakák népe, végül a nomád török kusánok törnek be az országba. Az idegen uralom alatt és ellen bizonyos fajta nemzeti öntudat fejlődött ki. Az i. sz. IV. század elején az egyik kis ind fejedelemség ura, Csandragupta, házassági kapcsolatokkal és politikai szövetségekkel egyesítette a szétfor-

gácsolt ind cróket, és sikerült kifüznük az idegen hódítókat India területéről. A Gupták uralma alatt soha nem lótt gazdasági jólét következett be az országban. A gazdag művészeti alkotásokból, irodalmi utalásokból levonható következtetésekön kívül közvetlen bizonyosságunk is van a kor gazdasági fellendülésére: egy Kínából jött buddhista zarándok útleírása. A kínai zarándok virágzó városokról, élénk ipari és kereskedelmi tevékenységről, az utak mentén kényelmes vendégfogadókról, sőt, szegények számára létesített igyén kórházról számol be. Az útleírásból az is kiderül, hogy nemcsak a városi lakosság, hanem a falvak népe is viszonylag jó élt.

A Gupta-kori általános felvirágzásba az irodalom nagymértékű fellendülése is beletartozott. A legenda szerint „kilenc gyöngyszem”, kilenc költő és tudós ékesítette Csandragupta király udvarát, a legnagyobb közöttük Kálidásza. Az egész utókor Kálidásza műveit tekintette India legklasszikusabb irodalmi alkotásainak; a következő évszázadok esztétikai tankönyvei az ő műveit idézik követendő példák gyanánt. Az esztétikusok tanácsát a későbbi költők túlságosan is megfogadták: tucatszámra keletkeztek Kálidásza remekeinek ízléstelenségben egymással versengő utánzásai.

Kálidásza művei közül két eposz, két hosszabb leíró lírai költemény és három színdarab maradt ránk; valószínű, hogy több művet nem is írt. Talán az ő alkotása a *Szerélem ékszere* (Sringára-tilaka) címen összefoglalt huszonhárom bájos kis szerelmi vers.

Mindkét eposz mitikus tárgyú. Egyik, a kb. hatezer sor terjedelmű, tizenkilenc énekre oszló *Raghu nemzetsége* (Raghu-vansa) a régi nagyeposzban, a Rámájában megénekelt legendás királyok családfáját tárgyalja. Huszonkilenc király tetteit sorolja fel, helyenként meglehetősen egyhangúsággal. Mindegyik király az erények összességével ékes, vitéz, bőkezű, papokat tisztelő, alattvalóit oltalmazó. Az egyes királyokról nem egyforma részletességgel beszél Kálidásza. Az eposz négyötödét Raghu király származása, tettei, majd fiának, unokájának és főleg dédunokájának, Rámának, a Rámájana legendás hősenek története foglalja el. A többi huszonhárom királyról csupán futólag emlékezik

meg a költő, mindössze az utolsónak kicsapongó életét írja meg részletesebben. Művének anyagát Kálidásza egyrészt a Rámájanából merítette, ahogy általában a két nagyeposz-ból táplálkozik az egész későbbi ind irodalom. A Rámájana mellett a Gupta-korban kialakuló nagy hindu legendagyűjtemények, az ún. purának szolgáltak forrásául. Mivel a *Raghu nemzetsége* hat énekben (a tizenkilencből) a Rámájana tartalmát ismétli meg, a két eposz tanulságos összehasonlítási alapul kínálkozik.

Eleve jellemző az indiai irodalom epigon jellegűvé válására az a tény, hogy a kor legnagyobb költőjének nem kell új tárgyat keresnie költeményéhez : elegendő, sőt kívánatos, hogy a közismert régi nagy alkotások átdolgozásával mutassa meg mesterségbeli ügyességét. A Kálidásza utáni kor többi eposza ugyanezt teszi. A *Raghu nemzetsége* híven követi a Rámájana cselekményét ; a különbség a cselekmény egyes mozzanatainak aránybeli eltolódásában és főleg a stiláris megoldásban van. A Rámájana valódi epikus szélességgel, negyvennyolcezer sor terjedelemben elmondja, hogy Ráma királyfit atyja, második felesége követelésére, az őserdőbe száműzeti ; a száműzetésben a démonok királya elrabolja nejét, és Ceylon szigetén levő várába repül vele ; Ráma a majmok népének segítségével kiszabadítja hitvesét. A Rámájanában a száműzetés konfliktusán van a hangsúly : tragikus vívódás a király és a királyné között, hosszas harc az udvarban és a nép soraiban a száműzetés ellen, s a király belehal fia utáni bánatába. Mindezt Kálidásza csak futólag érinti, annál részletesebben írja le Ráma királyfi házasságát ; azután egy teljes éneket szentel a tájleírásnak, amikor Ráma légi kocsiján hazaviszi megszabadított feleségét, és az alattuk elterülő táj szépségeit mutatja neki. Mi több, ezzel a témával önmagát ismétli Kálidásza : Ráma nagyatyjának, Adzsának házasságát néhány énekkel korábban ugyanilyen részletesen leírta, az út szépségeinek mutogatásával pedig rögtön az első énekben találkoztunk, ahol a nemzetség őse hitvesével együtt egy szent remetét keresett fel az erdőben.

Az eposz jellegének átalakulása az egész ind társadalmi fejlődés átalakulásával kapcsolatos. A két nagyeposz (a Mahábhárata és a Rámájana) létrejöttének kora még olyan időszak volt India történelmében, amikor a gazdasági élet

fejlődésével járó társadalmi differenciálódás új társadalmi formák keresését eredményezte. A keresés azonban kudarcba fulladt. Indiában — és általában Keleten — másként alakult a gazdasági és társadalmi élet, mint Európában: a fejlődés sohasem tudott eljutni a földmagántulajdon kialakulásáig, ennek következtében nem alakulhatott ki az európaihoz hasonló rabszolgatartó, illetve feudális társadalmi forma sem. Amikor Indiában a kezdeti, túlnyomóan állattenyésztő gazdálkodás (Védák kora) után a mezőgazdaság áttért a földművelés fejlettebb — öntözéses — formáira, a tulajdonviszonyok továbbra is megmaradtak a régi, félpatriarkális keretek között. Az egész földterület névleges — és nagyrészt tényleges — birtokosa a király lesz, a földterület megművelése pedig, a közvetlen királyi birtokok kivételével, kizárólag falusi, kisparaszti gazdálkodással történik. Sem hellenisztikus—római típusú latifundiumok, sem feudális nagybirtokok nem alakulhatnak ki, mert a király nem adományozhat földet magántulajdonba. Feudális arisztokrácia helyett jövedelmét fizetésként közvetlenül az uralkodótól kapó bürokrácia alakul ki, mint uralkodó réteg. Az így létrejött „keleti despotizmus” Indiában az időszámítás előtti utolsó századokban megmerevedik, s hamarosan ebbe a formába olvadnak bele az átmeneti formaként néhány helyen meglevő nem-monarchikus kis államok is. A fejlődés ilyen megrekedése az alapja az ázsiai kultúrák megmerevedésének. A két indiai nagyeposz még az ellentétes erők harcának a fejlődés reményét nyújtó korát tükrözte. A Mahábháratá nagy testvérharca mögött ellentétes örökösödési és uralmi elképzelések harca lappang, s a Ráma száműzetése körüli összecsapás is az egész társadalmat érintő probléma nagyságrendjére emelkedik — nem hárem-intrika, amivé hasonló témák néhány évszázaddal később válnak. Kálidasza korában már a szulárd despotizmus áll fenn, s ennek megfelelően az eposzból is elsikkad az eredeti konfliktus. Ráma mondájánál a költő kénytelen megőrizni a hagyományos száműzetési történetet, pusztán háttérbe szorítja; a többi királynál azonban, ahol nem köti hasonló hagyomány, egyetlen helyen sincs szó ellentétekről, társadalmi harcról (ellenkezőleg, pl. a nép illő hódolattal tiszteli a még despotának is rossz Agnivarna függöny mögül kinyújtott lábát). A keleti

despotizmus könyörtelenül fenntartott „harmóniája” valamennyi király uralmát ellentétmentesnek, személyét hibátlanak rajzolatja az eposzsal. Kialakul az ideális uralkodó sablonja, s ezt kell alkalmazni minden királyra, Kálidásza eposzában huszonkilencszer egymás után. Természetes, hogy a stílus is sablonos lesz, s a költő most már abban mutathatja ki leleményességét, hogy az azonos tartalmú dicsérő megjegyzéseket és díszítő jelzőket miképpen tudja különböző szavakkal variálni.

A királyok alakjának idealizálása néha megtéveszti a kutatókat, s feltételezik, hogy Kálidásza a *Raghu nemzetiségében* — és színdarabjaiban — egyfajta „királyok tükröt” akart rajzolni. Nem erről van szó, hanem a despota idealizált alakjának Kálidásza korára kialakult irodalmi típusáról. Érthető volna, ha Kálidásza változtatás nélkül átvinné ezt a sablont, hiszen éppen az ő korában valóban olyan „jó királyok” uralkodtak, amilyen jók a keleti despoták egyáltalán lehetnek. De Kálidásza éppen ezért lazíthat és valóban lazít is az eszményített típuson. Arra a kor társadalmi valósága nem nyújt lehetőséget, hogy átértékelje a király hagyományos képét: nincsenek olyan társadalmi erők, amelyek nevében ilyen bírálatot gyakorolhatna. A társadalmi feltételek hiánya folytán legfeljebb némi ironia — talán tudatos, talán öntudatlan — figyelhető meg Kálidászánál a királyok rajzában. Mindegyik király az éretnyek foglalata ugyan, de éppen ezáltal veszít értékéből a dicséret: kivétel nélkül mindegyik páratlanul tökéletes, még a kifejezetten hitvány kőjencnek rajzolt Agnivarua is. Színdarabjaiban pedig mindegyik — ugyanilyen páratlanul tökéletes — király valójában akarat nélküli báb, aki háremének civakodásaitól retteg, erőtllenül jajveszékkel kedveso eltűntekor, vagy akaratán kívül súlyosan vét szerelmese ellen, s szintén akaratán kívül teszi jóvá hibáját. Adatok hiányában csupán feltételezhetjük, hogy Kálidásza a keleti despotizmus valóságából merítette ezt a szemléletet. A bírálat azonban nem mehetett ennél messzebb. A Kálidásza utáni drámai irodalomban a csélcapság marad a király egyetlen negatív, sőt, helyesebben, csak humoros vonása.

A társadalmi megmerevedés folyamata tükröződik az eposz kompozicionális sajátságainak megváltozásában is.

Nemcsak a konfliktus, hanem a cselekmény fejlődése is kivész az eposzból. Kálidásza és a későbbi korok epikája statikus. A *Raghu nemzetsége* alapján véve felsorolás, ami a cselekmény- és jellemfejlesztésre cleve kevés lehetőséget nyújt; és nemcsak egészében, hanem az egyes részeken belül is a felsorolás jellegű előadásmódot kedveli a költő: előszeretettel sorakoztatja hosszasan egymás mellé az utleírások egyes képeit, a királyok kiváló tulajdonságait, vagy másik eposzában, *A Hadisten születésében*, a Himálájának, Párvati istennőnek vagy a Tavasznak szépségeit. A *Felhő-kövel* pedig teljes egészében tájleíró felsorolás, minden cselekmény nélkül. A későbbi eposzköltők ebben a vonatkozásban is tútesznek Kálidászában, amikor pl. egy párhaj jeleneteinek több száz soros felsorolását adják eposzként. Gyakran elhangzik az a megállapítás, hogy Indiában nincs érzék a kompozícióhoz: nagyobb lélegzetű műveket nem tudnak arányosan megszerkeszteni. Helyesebb, ha ezt a megállapítást korhoz és műfajhoz kötjük. Az epikus szerkesztésmód az, amely egy bizonyos kortól kezdve valóban aránytalanná válik Indiában. Az általános megmerevedés évszázadaitól kezdve a fejlődés egészének perspektívtalansága lehetetlenné teszi az átfogó epikus ábrázolást. A valódi epikus szélességet követelő általános nagy célok hiányában a költői látásmód részekre szakad, csak a részletek szépségeit képes ábrázolni; ha eposzi terjedelemben kíván megnyilatkozni, mindössze a lírai részlet-szépségek hosszas felsorakoztatására képes. A Gupta-kortól vagy a közvetlenül megelőző századoktól kezdve Indiában az egész epika lírába kényszerül. Ettől a kortól fogva valóban nincs érzék Indiában az epikai kompozícióhoz. Kálidászától kezdve az egész epika lényegében nagy terjedelműre duzzasztott líra. Lírai dekoratív leírások tetszés szerinti nyújtásával érik el az eposz-megkívánta terjedelmet. Így születik meg a hírhedt „keleti dagályosság”.

A költemények lírai elemeiben ugyanaz a sablonosság érvényesül, amelyet fentebb, a jellemábrázolás kapcsán, már említettünk. Az ind költészet egyik jellemző vonása, hogy toposzokkal, közhellyé vált témákkal dolgozik. Ez a hajlam stiláris vonatkozásban már a nagyeposzokban is megfigyelhető, ahol az ún. díszítő jelzők nem egy-egy hős

állandó jelzői, mint Homérosz óta Európában, hanem — sokszor csak verspótlóként — bármely hősré alkalmazhatók. A „törvény-ismerő”, „hosszú karú”, „ellenségeit kiirtó” stb. jelzők valamennyi királyt egyformán ékesítik, a hősök egyformán zuhannak a földre „fájdalom-gyötörtén, könnytelt szemmel”, de a nagyeposzokban emellett jól komponált cselekmény is van. A későbbi költészetben a toposzok használata erősen elburjánzik. A cselekménynél, illetve gondolati tartalomnál nagyobb súlyt kap a lótusz-szemű, hosszú pillantású, duzzadó tomporú nők, tamála-kadali-asóka-fákkal ékes, kókila-madár dalától zengő erdők, királyok-között-legkiválóbb férfi-orozslánok szüntelen emlegetése. A stílus toposzai mellett témák és helyzetek is toposzá válnak: a nagyeposzok egyes mitológiai témáinak számtalan feldolgozására kerül sor, és a gyermeket akaró király alakja, egy-egy hős leánykérése és házassága, a hitvesétől elszakított férj vagy feleség szituációja, az élettől elfordult aszkéták dicsérete, a pázrásra hevült hímefánt hasonlata stb. állandóan visszatérő témája az ind költészetnek.

Természetes, hogy ez az irodalom „tudós költészet”. A *Raghu nemzetségét* nyelvtani ismereteinek bizonyításával kezdi a költő: Siva isten és neje úgy fonódnak egybe, mint a szó és jelentése. A két sor sokkal több, mint egyszerű hasonlat. Benne van, először is, nyíltan kimondva, hogy a költő az akkori nagy vallásfelekezetek közül Siva követőjének vallja magát. Másodszor, a nyelvtani hasonlattal célzás történik arra, hogy irodalmi működésében is ki akarja fejezni irántuk érzett hódolatát. Harmadszor, az ekkor kifejlődő istennő-kultuszok (ún. saktizmus) misztikájára utal az isten és istennő azonosulásának képe: a saktizmus szerint Káli, Siva neje, az isten erejének megjelenési formája, benne foglaltatik férjében, akár a jelentés a szóban. Végül a kor filozófiai elméleteinek egyik gyakran tárgyalt problémáját, a „név és alak” azonosságának kérdését veti fel e hasonlattal Kálidásza. Azonban meg kell jegyeznünk, hogy a tudós jelleg kevésbé zavar bennünket Kálidásza élvezetében, mint gondolnánk. Kálidásza még tudós költő mivoltában is oly nagy művész, hogy többnyire magával a szöveggel világossá tudja tenni tudós célzásait. Egyébként is mértékkel él az ilyen utalásokkal, nem úgy, mint a későbbi költők.

A *Raghu nemzetsége* első sorai Kálidásza vallási fel-fogására, Siva tiszteletére utaltak. Teljes terjedelmében a Siva-hit világában mozog másik, szintén eposznak nevezett költeménye, *A Hadisten születése*. Az isteneknek a démonok elleni harcban vezérre van szükségük, ezért úgy intézik, hogy Siva, a zord vezeklő, szerelemre lobbanjon a Himálaja leánya, Párvatí vagy Káli iránt, s gyermekük szülessék, a Hadisten, aki majdán diadalra vezeti az égick seregét. A költemény a Gupta-kori nagy vallási átalakulás jegyében fogant. Az előző korszak idegen hódítói a nemzetközi jellegű buddhizmust pártfogolták a kifejezetten nemzeti hindu vallással szemben. Az idegen uralom lerázása után a hindu papság azonnal kihasználta a nemzeti hangulatot saját hatalmának visszaállítására. Az uralkodókat és a tömegeket befolyásuk alá kerítve idegen-ellenességüket az indiai nemzeti vallás támogatására irányították. Bár India lakóinak páratlan vallási türelme következtében a buddhizmus még évszázadokig békésen tovább élt Indiában, a hindu vallás egyre nagyobb teret hódított. (A köztudattól eltérően, Indiában ma már nincsenek buddhisták.) Egyidejűleg új, misztikus irányzatok jelentek meg a valóságban. Két fő felekezet alakult ki, számtalan ágazattal. Az egyik az emberek megváltására számalomból újra meg újra testet öltő Visnut tisztelte, a másik a pusztítás istenét, a koponyafüzeses, véres állatbőrbe öltözött Sivát és nejét, az emberáldozatokat követelő Káli istennőt imádták. Ám a rettenetes Káli istennő ugyanakkor a jóságos Anya szerepét kapja a hindu misztikában. A későbbi évszázadokban a lírai költészet fő témája Visnu vagy Káli misztikus imádata, elragadtatott hangú himnuszokban. Ismeretes, hogy a vallásokban a misztika erősödése retrográd társadalmi tényezőkhöz követhető. Ez Indiára is igaz. A kor végzetes tragédiája az, hogy az idegeneket kiűző mozgalom nem tud a nemzeti megújulással együtt új, fejlettebb társadalmi formát teremteni. A buddhizmus elleni reakció vallási téren a régi hindu papi ideológia tekintélyét, társadalmi vonatkozásban az ennek megfelelő kasztrendszer hozta vissza. A kasztrendszer visszaállítása a régít meghaladó merevséggel történt. Kiszákmányoló jellegét az ideológia leplezetlen nyíltsággal szentesítette: „Az alacsonyabb kasztok kötelessége a felsők

szolgálata, s aki e kötelességét teljesíti, jutalmul felsőbb kasztban születik újjá következő életében." Ebben a társadalmi helyzetben lesz népszerűvé a megváltó Visnu vagy Káli, a kegyetlenségében is szerető Anya kultusza. A hivatalos ideológia teljes mértékben támogatja ezt a menekülést a való élet nyomora elől, minthogy ez eltereli a figyelmet a tényleges társadalmi problémáktól

A kialakuló Káli-kultusz első nagy irodalmi alkotása *A Hadisten születése*. A költemény még átmeneti jellegű, mint maga a kor, amelyben még sok az illúzió, az emberek még sok jót várnak a jövőtől: hiányzik belőle a későbbi misztikus elem. Műfajilag a régi epikus formát választja, míg a későbbi vallásos költészet formája a líra. Eposznak azonban még annyira sem tekinthető, mint a *Raghu nemzetsége*. Cselekménye alig van; egy-egy ének tartalma egy mondatban összefoglalható: a Teremtő dicsérete, a Tavasz szépsége, a Szerelem siratása. Azonban éppen ezért sikerültebb alkotásnak tarthatjuk: az elbeszélő elem teljes háttérbe szorulása miatt már nem lépünk fel vele szemben epikus igényvel, lírai szakaszok füzéréként pedig kétségtelenül szép. Javára szolgál kisebb terjedelme is. A Siva és Párvati nászát izzó színekkel ecsetelő nyolcadik énekkel bevégeződik az eposz, a cím-ígérte témát, a gyermek megszületését, már nem mondja el. Ismeretlen későbbi szerző további kilenc énekkel kiegészítette a költeményt, a folytatás azonban mélyen alatta marad Kálidásza alkotásának. Sokat vitatott kérdés, miért nem fejezte be művét Kálidásza. Nem lehetetlen, hogy művészi felismerés készítette erre: az eposz mint műfaj lehetlenné válván, a lírát nem lehet az eposz mindent végigmondó méreteire kényszeríteni. Ilyen értelemben nem is szükségszerű a folytatás. Lírai alkotásnál elég, ha a mitikus történetből csak egy mozzanatot ragad ki, a leglíraibbat: Siva szerelemre lobbanását; a történet folytatása kívül esik a költemény célján.

Amikor a *Raghu nemzetségét* és *A Hadisten születését* eposznak neveztük, európai elnevezésekkel éltünk. Az európai irodalomtörténészek nagyobb terjedelme és elbeszélő magva miatt nevezik eposznak a két művet, szemben a kisebb terjedelmű és tisztán leíró jellegű *Felhő-kövevel* (kb. négyszázötven sor) és az *Évszakok körével* (kb. hatszáz sor),

amelyeket lírai költeményekként tárgyalnak. Az indiai esztétika más műfaj-beosztással dolgozik : mind a négy művet a *kávja* (szó szerint „költői alkotás”) műfajába sorolja. Célszerűnek látszik, ha megtartjuk az ind esztétika beosztását és nem erőltetjük saját kategóriáinkat a keleti irodalomra. Az ind esztétikusok a költői kifejezőmód alapján, tehát elsősorban stiláris alapon foglalják egy csoportba az említett műveket. E jegyek vitathatatlanul azonosak. A két nagyeposszal, a Mahábháratával és a Rámájánával szemben mind a négyben azonos a szubjektív, lírai tárgyalásmód, a dekoratív stílus, a leíró részletek hosszas kidolgozása, a cselekménynek mindössze a líra kiindulási alapjává való sugorodása. Ugyanilyen lényeges különbség mutatkozik meg a versformákban és a nyelvi stílusban : a nagyeposzok egységes versformája, az epikai nyugalma *slóka* helyett a kávják a lírai költészet bonyolult versformáit változtatják, a líra bonyolult nyelvén. Közös negatív vonás a kávjákban a nagyeposzokkal szemben az átfogó epikai téma és epikai világkép hiánya. Az összefüggő epikai elbeszélés részekre szakad : mindegyik versszak önmagában zárt, kidolgozott egység, amely alig kapcsolódik a következőhöz, úgyhogy valósággal epigrammák füzérének mondhatnánk a kávjákat. Statikus szerkesztésmódjukról fentebb volt szó. Legegyszerűbben a cselekménytelenséget és bonyolult kifejezőmódot emelhetnénk ki a kávják közös sajátóságaként ; a Kálidásza utáni időben mindkettő fokozódik. Az ind olvasó szemében ez nem hiba. E művek élvezetéhez a részletek szépségében való gyönyörködni tudás szükséges, amivel Kálidásza olvasói nagyobb mértékkel rendelkeztek, mint mi. Európában a dekadens korok sajátja a részletszépségek kedvelése (bomló antikvitás, hanyatló polgári társadalom), Indiában két évezreden át tartott a dekadencia.

A részletek szépsége teszi értékessé a *Felhő-követet*, még kizárólagosabban, mint *A Hadisten születését*. Tartalma alig van : egy száműzött szellem az esős évszak kezdetén megpillant egy felhőt, s megüzenni vele feleségének, hogy ól ; ezután leírja az utat, amelyen a felhőnek haladnia kell. Ezzel a kerettel kora társadalmának tipikus jelenségét érinti a költő. Az időszámítás szerinti első századokban nagy mértékben fellendül Indiában a kereskedelem (ez lesz

a Gupta-kor gazdagságának egyik fő forrása), a városi lakosságból egyre többen térnek erre a foglalkozásra, mint a meggazdagodás közmondásosan legbiztosabb útjára. Kereskedő-karavánok nemcsak az indiai szárazföldön kelnek hosszú vándorútra, hanem a tengeren túlra is hajóznak. A római császárság és India között élénk kereskedelmi kapcsolat állt fenn. Az irodalomban általánossá lett a hazavágyó vándor és a vándorúton levő férjét özvegyi bánatban váró asszony képe. Emellett a politikai száműzetés intézménye is ismeretes volt, és ez is közrejátszott a toposz kialakításában; ez a földi szokás vetítődött ki mitológiai síkra az égből földre átkozott tündérleányok gyakori legendájában. A líra számos változatban ábrázolja a vándorútra kelt hitvest vagy magánosan sóvárgó párját; Kálidásza lírai ciklusában, a *Szerelem ékszerében* is találkozunk ezzel a képpel. A *Felhő-követben* azonban irracionális síkon jelenik meg a mindennapi életből merített téma: nem közönséges kereskedő vagy száműzött ember, hanem a Kincsek Istenének átkával sújtott szellem a költemény főszereplője. A reális társadalmi tematikának túlvilági szférába kell kivetítődnie, ha kávjá tárgyává akarja tenni a költő. A kávjá, mint epikai szándékú mű, a téma magasabbrendűségének igényével lép fel, s ezt a kor társadalmi valóságában már nem találja meg.

A költemény kiinduló képe többet mond az indiai olvasónak, mint nekünk. Az indiai nyár gyötrő forrósága után az emberekre és az egész természetre felüdülést hoz az eső, a parasztok százmilliói pedig aggódva lesik az eget: megjönnek-e idejében az esőfelhők, vagy éhínség vár rájuk? Jellegzetes indiai képeket idéz tovább is Kálidásza, végig az egész költeményen: a csórét esőcseppek felé tartó csátaka-madár, az esőtől a földet pillanatok alatt ellepő gombák, a pusztító erdőtűz kihunyta a záporban — megannyi jól ismert képe az indiai természetnek. És e képek valamennyi sora önmagában véve egy-egy kis remekmű: a kertek sövényére fehér árnyat vető kétaka-virágok, amelyeket a porzók dárdái pattantanak ki; a Nirvindhjá folyam, amely mint valami szép nő, övként köti magára a hullámai morájától felrebbenő madár csapatot; a kócsagok örömtől részeg dalát messze hordó szél, amely illatos.

mert az első napsugarak érintésére kitáruló lótuszkelyhek szagával ölekezett — és így sorolhatnánk végig az egész költeményt. Az indiai olvasóban szülőföldje legszebb és legszentebb tájait idézi fel: a szent Gangá (Gangesz) folyamot, a kristályfehér habjaiba ömlő Jamuná sötét vizét, az örök hó fedte Himálaja hágóit. Ezek a képek nemcsak az indiai olvasóhoz szólnak: európaiak sem kívánhatnak szebb leírást India földjéről. Felülmúlhatatlan nyelvi kifejező készség jellemzi a költemény mindegyik sorát: „paskold a sáskákat sűrű jégesöd zápokacájával”, „a folyó ne küldje hiába feléd lótuszféher pillantásait: villogó halai ficánkolását”, csodaszép nők sétálnak „a paloták csillagfénytől virágmintás kristályteraszain”, a Kailásza csúcsa „Siva kövé merevült kaccja a négy világtáj felé”. Hasonlataiban az ékszerektől és kenetektől csillogó nők buja szépségét számtalan változatban villantja fel. Szenvedély, érzékiség és érzelem fűti át minden szavát.

Az európai fordítók a költeménynek éppen ezt a saját-ságát ragadták meg, nem annyira az izzó szenvedélyt adva vissza, mint inkább érzelmes árnyalattal színezve Kálidásza művét. Az első angol fordítások a múlt század elején, a romantika korában készültek, amikor a szentimentális hang felelt meg legjobban az angol és német olvasók ízlésének. Az érzelmessé tevő fordításoknak mindencetre volt annyi hasznuk, hogy viszonylag népszerűvé tették a *Felhő-követet* Európában is. Fokozta a szentimentális jelleget a versforma kényszerű megváltoztatása. Nyugati nyelvoken visszaadhatatlan a költemény időmértékes formája, ezért az akkor divatos rímes (vagy rímtelen) jambusokban fordították a művet, ami által lágyabbá vált az eredeti szöveg kristálykemény csiszoltsága. Ezen a hangon szólaltatta meg magyarul a művet Fiók Károly a múlt század végén. Sajnos, a *Felhő-követ* alig legyőzhető nehézségek elé állítja a fordítókat. A nehézségek közül a forma bonyolultsága a legkisebb: négy hosszú szótagot öt rövid követ, majd a további nyolc szótagban két-két hosszút választ el egy-egy rövid, mindez szigorú következetességgel. Nagyobb nehézséget jelent a két nyelv sajátosságai közötti eltérés: a klaszszikus ind költészet mesterkéltséget szövegszerkezetek révén olyan tömörséget ér el, amelyet a magyarban vagy nyugati nyelv-

veken csak hosszabb mondatra bontva adhatunk vissza. Pl. a költemény első sorában a jaksát száműző átok jelzője: „kedves-elválás-súlyos” (*kántávirahaguru*), azaz „még súlyosabbá tette az, hogy el kellett válnia kedvesétől”. Ennél is nagyobb nehézséget támaszt a fordító költővel szemben az a tény, hogy Kálidásza a nyelvnek és stílusnak páratlan művésze, és költeményének varázsa elsősorban csodálatos színpompájú kifejezéseinek szépségében rejlik. A legnagyobb probléma pedig az, hogy a fordítónak olyan stílust kellene teremtenie, amely áthidalja a kávjá-műfajnak számunkra fennálló ellentmondását: lírai jellegét és epikai terjedelmét. Ötödfélszázas soron keresztül áradó lírai képek sziporkázását csak fáradsággal tudjuk követni, és csak akkor, ha a dekoratív lírai nyelv nem merít ki túlzott bonyolultságával néhány versszak elolvasása után. E nehézségek következtében a *Felhő-követ* szépségeit nem tudja maradéktalanul visszaadni a kötetünkben szereplő fordítás, amely első kísérlet Kálidásza formahű megszólaltatására magyarul.

A *Felhő-követet* Európában elégiának szokás nevezni, panaszos kerete miatt. Ez a jelleg azonban nem domborodik ki a költemény egészében, amelynek minden lényeges saját-sága azonos Kálidásza leíró költeménynek nevezett művével, az *Évszakok körével*. A hat indiai évszakot írja le (a mi négy évszakunkon kívül „olvadás” és „esős évszak” is van Indiában), ugyanolyan túlfinomult stílusművészettel, mint amely a *Felhő-követ* vagy *A Hadisten születése* tájleírásait jellemzi. A műnek javára válik, hogy elesik a cselekménytelenség problémája, mivel tárgya természetleírás. Élvezetét megkönnyíti a tárgyból fakadó tagoltsága is: az évszakok számának megfelelően hat szakaszra oszlik, s egy-egy szakasza nem túlságosan hosszú. Képeit ugyanaz a buja gazdagságú fantázia és ragyogó nyelvi kifejező készség jellemzi, mint a *Felhő-követ* strófáit. Esőcseppektől duzzadó felhők részeg elefántjaival, villámzászlóval és mennydörgés-dobbal királyként vonul be a follegtorlódás évszaka; mint bujaságra gerjedő rossz asszonyok, sietnek az iszapot-szennyet hömpölygató folyók a tengerbe; a friss vízcseppektől felüdült erdő szinte ujjong virágba borult kadamba-lombjával, táncol szélben-ingó-ágú fáival, kacag a kipattant kétaki-virág porzóival. Az egész természetet erotikával szövö át

a költő: magukat szerelemre ékesítő nőkről, szerelmi vágyat gerjesztő szellőkről, szívet-felkavaró madárdalok éjszakákról beszél tucatnyi változatban. A klasszikus ind költészet fő témája a szerelem, amely mindig mint buja érzékiség jelentkezik Indiában. A szerelmi élet minden mozzanatát számtalanszor megéneklük: a szívet sóvárgással sebző tavaszt, a kedves távolléte miatti sóvárgást, a találkára siető nőt, a szerelmi egyesülés gyönyörét, a kék utáni lankadságot. Kálidásza a szerelmet olyan részletesen tárgyalja valamennyi költeményében, hogy feltételezik: ismertó Vátszjájana híres *Káma-szútráját* („A szerelem vezérfonalai”; szelkdített fordításban magyar nyelven is megjelent.)

Az *Évszakok körében* ugyanazok a szerelmi képek szerepelnek, mint a *Szerelem ékszere* címet viselő kis verscsokorban, azzal a különbséggel, hogy ez utóbbi egymástól teljesen független négy soros versekből áll, amelyek epigrammatikus zárttsággal és ötletességgel fejtenek ki egy-egy szellemes gondolatot vagy rajzolnak meg egy bájos jelenetet. Ez a műfaj a legsikerültebbek közé tartozik India irodalmában. Frissesége, életszerűsége népköltészeti eredetre mutat; ezt a feltevést nyelvi és verselési okok is támogatják. Tárgyválasztás szempontjából is ez az egyetlen műfaj, amely a nép életéből is merít témákat. E versek zsánerképszerű rajzainak témája a család, a szerelem, a mindennapi élet gondjai. A témaválasztás a magánéletbe menekülés hangulatát tükrözi. A megmerevedett despotizmus elnyomó rendszerében lehetetlenné válik minden nagy célkitűzés, csak a családi és baráti kör zárt világának érdemeit élni. Így a „nagy műfajok” elvesztik létjogosultságukat, s bár a költői gyakorlat mesterségesen fenntartja az eposzt, az eposzból részekre hulló és mitológiai regéket feldolgozó *kávja* lesz. Az élet eleveenségét a kis dolgok kisköltészete fejezi ki.

Mint a *kávja*-költészetben, a színműírásban is Kálidásza az ind irodalom legnagyobb klasszikusa. Kálidásza darabjával, a *Sakuntalá felismerésével* nyitották meg India Nemzeti Színházát Delhiben 1957-ben. A darab Indiában másfél évezrede, Európában másfél évszázada — az első angol fordítások óta — osztatlan tetszést élvez.

Indiában a drámairodalom körülbelül a *kávja*-költészettel egy időben, időszámításunk eleje táján alakul ki.

Már Kálidásza előtt jelentős képviselői voltak, akiket egy darabjában maga is említ. A dráma műfaji szabályait az ind esztétikusok szigorú törvényekbe foglalták. Előírták, hogy milyen típusok szerepelhetnek, milyen testtartással és kézmozdulattal kell kifejezni a különféle érzelmeket, milyen nyelvjárásban kell beszélniük az egyes szereplőknek stb. Szabályozva van a színdarab szerkesztésmódja: bevezető imával (áldással) kell kezdeni, utána a színgazgató vált néhány szót valamelyik színésszel, ezután kezdődik maga a darab. A legfontosabb szabály az, hogy halál, gyilkosság, erőszakos cselekmény nem történhet a színpadon, s a darabnak szerencsésen kell végződnie. Így Indiában egyáltalán nincs tragédia. A görög drámairodalom csak tragédiát és komédiát ismert, Indiában mindkettő ismeretlen; az indiai színműveket az ún. középdráma műfajába lehetne sorolni. Témájukat általában vagy a mitológiából, vagy a királyi udvar életéből merítik. A színdarabokat valószínűleg az udvarban adták elő, ünnepek alkalmával. Ritkább a városi polgárokat szerepeltető darab. Állandó szereplői közül szokatlan számunkra a *vidúsaka*, a király barátja és majdnem udvari bolondja, aki azonban a legelőkelőbb társadalmi rétegbe, a papi kasztba tartozik. Humoros alak, akit falánksága, műveletlen beszéde és vaskos realizmus jellemez. A vidúsaka az ind dráma legelevenebb figurája, a fennkölt érzelmességű király ellentét-párjaként a mindennapi élet józanságának képviselője. Nyilván a népi játékokból került be az előkelő irodalomba, s humoros szerepeltetésében papság-ellenes népi bírálat is érzik. Ahogy a király állandó kísérője és bizalmasa a vidúsaka, úgy a női főszereplő mellett is áll egy vagy két meghitt barátnő, akik a szerelmes leányt jó tanácsokkal támogatják. Népi alakok közül csak humoros szereplők lépnek fel a drámában, azok is ritkán; udvari költészetben — mint a Gupta-kor irodalma — ez érthető.

A színdarabokban prózai részek váltakoznak versbetétekkel. A verses részek eredetileg a cselekmény továbbvívésére szolgáltak, Kálidásztól kezdődően azonban pusztán lírai díszítményekké változnak; önmagukban szépek, de kihagyásuk nem zavarná meg a dráma menetét.

Külön kell szólni a színdarabok nyelvéről. Az indiai

dráma egyik érdekessége a soknyelvűség. Az előkelő szereplők irodalmi nyelven, szanszkritul szólalnak meg, az alacsonyabb társadalmi osztályok tagjai, valamint az összes női szereplők — a királynét is belcértve — és a vidúsaka különböző népnyelvi tájszólásokban, ún. prákritokban beszélnek. A szanszkrit ekkor már egy évezrede holt nyelv Indiában, a papság szakrális nyelve, amelyet azonban a lakosság szélesebb rétegei is jól értenek. Az i. e. VI. században Buddha, aki a tömegekhez fordult, már tudatosan elvetette a szanszkrit nyelv használatát, és népnyelven prédikált; a hagyomány szerint határozottan megtiltotta követőinek a szanszkrit nyelv alkalmazását. A következő korban a buddhista uralkodók felirataival valóban többnyire prákrit nyelven keletkeztek. A prákritok körülbelül annyira térnek el a szanszkrittól, mint az olasz a latintól. A szanszkrit, mint kicsiszolt és merev nyelvtani szabályokba rögzített irodalmi nyelv, tovább élt. A két nagyeposz — amely nem buddhista körökben jött létre — a szanszkrit nyelvet használja, de egyszerű, közérthető stílusban. A buddhizmus elleni hindu reakció ismét visszaülteti jogaiba a szanszkritot, s ettől fogva a formalizmusba merevedő irodalmi élet nyelve marad a múlt század derekáig, nagymértékben befolyásolva az élő nyelveken kibontakozó irodalmat. (India függetlenné válásakor komoly törekvés volt arra, hogy a szanszkritot tegyék államnyelvvé az angol helyett.) Kálidásza korától kezdve az egész ind irodalomra rányomja bélyegét, hogy holt nyelven keletkezett. Népi forrásokból nem meríthet, saját régebbi anyagából táplálkozik. Emellett egyre bonyolultabbá válik; Kálidásza nyelve sem egyszerű, s a későbbi korok prózáját és költészetét csak fáradsággal lehet megérteni. A színdarabokban a prákritul beszélő szereplők egyszerűbb mondatokat használnak, mint a szanszkrit nyelvűek; ezt fordításon keresztül is észrevesszük pl. a Sakuntalá első felvonásában, a lányok beszélgetésében. A szanszkrit nyelvű részekben a prózai párbeszéd nyelve ismét egyszerűbb, mint a versbetéteké. A színdarabok nyelvi sokféleségét fordításban nem lehet érzékeltetni. Nagy veszteség, hogy ezáltal elvész az a naiv báj, amelyet a lágy, dallamos prákrit nyelv használata áraszt pl. a virágokat öntöző lányok kedves jelenetére.

Kálidásza darabjai közül az indiai és európai irodalom-történetírás egyhangúan a *Sakuntalá felismerését* tartja legkiválóbbnak. A *Sakuntalá felismerése* nemcsak Kálidászának, hanem az egész indiai drámai irodalomnak legsikerültebb darabja. Maga a történet régóta elterjedt mese volt Indiában; bele van szöve a Mahábháratába, és egy buddhista legenda is feldolgozza a témát. Új az a gyöngédség, az emberi lélek finom rajza, amellyel Kálidásza az anyagot kezeli. Az eposz pl. nem tud az átokról, amelynek következtében a király elfelejti kedvesét. Ott az uralkodó egyszerűen hatalma tudatában utasítja vissza a titokban nőül vett leányt, amíg egy égi szózat az ellenkezőre nem kényszeríti. Viszont Sakuntalá származását, a remete elcsábítását az eposz részletesen elmeséli, míg Kálidászánál egy szemérmesen elhallgatott félmondatból értesül a történetről a király. Kálidásza sajátja a lelkiismeretfurdalás rajza a hitvesét eltaszító királynál. Mindenekelőtt pedig Kálidásza érdeme Sakuntalá elragadó alakjának megteremtése. A város romlottságától távol, vadonban felnőtt ártatlan leányt, az első szerelem kibontakozását, a szenvedély fellobbanását, a férj iránti alázatos odaadást mintaszerűen rajzolta meg Kálidásza. A színdarabban nyoma sincs annak a merev, statikus ábrázolásmódnak, amellyel a költeményekben találkoztunk. Sakuntalá alakja szemünk előtt fojlódik az első felvonás kedves leánykájából az egész lelkét lenyűgöző szerelem jelenetein át a megpróbáltatások után is hűséges feleséggé. Ezt a Sakuntalá-alakot Kálidásza keze formálta. A Mahábháratában Sakuntalá büszke, öntudatos nő, aki kemény szavakkal érvel igazáért a király előtt. Ugyanezt az asszonytípust képviseli a Mahábháratá néhány más hősnője is, például Szávitri, aki a Halállal száll perbe férje életéért. Kálidásza Sakuntalája alázatos, ura akaratába zokszó nélkül belenyugvó feleség. Az alak megváltozása az indiai nő társadalmi helyzetében végbement változást tükrözi: a régebbi kor egynejségének majdnem-egyenrangú társából a férfi rabszolgájává süllyed, önállóságától megfosztja a többnejség, a hárem, az özvegy-elégetés vallási parancsa. A lélekvándorlás hindu ideológiája kimondja azt a tételt, hogy a férjének engedelmeskedő asszony jutalmul férfiként születik újjá következő életében. A kialakult új női típusnak, az alá-

zatos feleségnek legszebb irodalmi megjelenése Kálidásza Sakuntalája, az indiai női eszménykép utolérhetetlen ábrázolása.

Az eposz műfaji átalakulásával kapcsolatban hivatkoztunk arra a hiedelemre, hogy az indeknek nincs arányérzékük, nem tudnak szerkeszteni. Rámutattunk, hogy a szerkezet hibáit nem az indek ízléshiánya, hanem az eposz talaját-vesztése okozta. Az indiai drámairodalom, elsősorban a *Sakuntalá felismerése* világosan tanúskodik arról, hogy India költőinek is van érzékük a helyes kompozícióhoz. A *Sakuntalá felismerése* európai szemmel nézve is kifogástalanul megszerkesztett színmű. A dráma fő eleme, a cselekmény, elevenen folyik; fejlesztése töretlen vonalban halad; fölösleges jelenetek vagy túlméretezett részek nem fordulnak elő benne. A cselekményben szegény negyedik felvonás, Sakuntalá búcsúja a remete-tanyától, megkapó lélekábrázolása folytán számunkra sem válik vontatottá, Indiában pedig az örökre elváló és rabszolgasors elé néző menyasszony búcsúztatása minden néző szívéhez szól. „Szakuntalá búcsúja ifjúsága honától — írja Arany János, aki angolból lefordította a jelenetet — az egész szanszkrit irodalom gyöngye. Ilyen nyugalmas gyöngés scénák azok, melyekben Kálidásza géniusa kitűnő; nem is csak hazája költői közt nagy ő ebben; bizonytalán ily csöndes szépségű jelenet, mint ez, becsmérlésre vált volna bármely kornak vagy égaljnak... Valami különös szépet találunk mi e bús jelenet jósszerű bezárásában, mely, valamint az egész scéna is, elsötétül a néző balsejtelme által, a háttérben leszködő végzetes átok miatt; míg a bölcsnek jövőbe látó szeme tisztán hatja keresztül a borút és túl rajta napfényes tájak hosszú sorát szemléli; s a hallgatóság szintén magával hordozza e futó pillantást a messzi jövőbe, minden következő aggodalom s kétségbeesésen keresztül.”

A lírai hang túlzottan nagy szerepet kap, és ezáltal a drámaiság kárára válik a másik színműben, az *Urvasiban*. A témát itt is készen kapta Kálidásza. Már a Védákban szerepel az ősi rege, hogy tündérlcány halandó férfihoz megy nőül, majd tündéri szeszélyéből újra „eltűnik, mint az első hajnalpr”. Kétségbeesett férjét hideg vigasszal utasítja el a tündér: „Asszonyokkal nincs barátság; hiéna-szívek ők.”

Kálidásza kezén szükségszerűen elvész a történet ősidőkbeli, mítoszi könyörtelensége. Civilizáltabb kora igényeinek megfelelően, a monda későbbi változatát használja fel, amelyben Purúravasz király (most már király!) átok következtében veszíti el tündér-feleségét, de végül minden rendbejön: varázslatos véletlennel újra visszanyeri hitvesét.

Az *Urvasít* az európai bírálók a leggyengébbnek tartják Kálidásza három darabja közül. Cselekménye vontatott, túlteng benne a lírai elem: természetleírások és a szereplők szubjektív megnyilatkozásai. A szereplők akarat nélküli bábok a végzet kezében. Az indiai nézők szemében éppen a lírai részek — jelesül a negyedik felvonás, a hitvesét-vesztett király őrjöngése — jelentik a darab fénypontját. Kötcünkben éppen ezért a lírai szépségekben gazdag negyedik felvonást, valamint az előzőt, a drámai kifejlés szempontjából legjobban összefogott szerelmi vallomás jelenetét mutatjuk be. A negyedik felvonás szöveghagyománya különös probléma elé állítja a kutatókat. A dráma kézíratai két csoportra oszlanak: déliekre (a Dekkhánról) és északiakra (Bengália vidékéről). Az északi kéziratokban tucatnyi olyan versszak van, amelyek a déliekből hiányoznak: azok a versszakok, amelyek a párját vesztett hattyú és hímelefánt hasonlatával hangulati aláfestést adnak a király őrjöngésének. Ezek a versszakok a szöveg-összefüggés megzavarása nélkül kihagyhatók. Nincs feltüntetve, hogy kinek a szájába vannak adva; a színen egyedül a király van, akinek monológjába nem illeszthetők bele, s egyébként is népnyelviek, a király pedig csak szanszkritul beszélhet. Nyelvi és verselési tényezők azt bizonyítják, hogy későbbi betoldással van dolgunk. Ezek a versszakok ugyanis nem a dráma szokásos prákrit nyelvjárásain keletkeztek, hanem e nyelvjárások évszázadokkal későbbi fejlődési fokán. Versformájuk elüt a Kálidásza korabeli szanszkrit és prákrit versformáktól: a X. sz. körül kialakuló bengáli népköltészet ritmusával él, amely a népi elemektől elzárkózó szanszkrit irodalomba csak elvétele tudott betörni. Ezzel a körülménnyel egybevév, hogy a bengáli kéziratokban találjuk e verseket. A rendkívül dallamos eredeti szöveg hangzásának, valamint a prákrit és szanszkrit nyelv közötti különbség bemutatására idézünk egy versszakot eredetiben és szanszkrit fordításban:

*darā-rahió ahian duhió
virahánugaó parimantharaó
giri-kánanaé kuszumuddzsalaé
gadzsza-dzsúha-vaí bahu dzshina-gai*

A két utolsó sor szanszkritul így hangzanók :

*kuszumóddzsvalitagirikánané
gadzsajúthapatir bhram ksínagatih*

Magyar szövege :

*A virág — tüzesen lobogó sűrűkőn
szerelem — belegen elefánt — bika jön.
Szerelődje miatt epekedve halad,
s elemészi a bú, szive oly szomorú.*

Kálidásza művei keletkezésének sorrendjét nem ismerjük, mindössze annyit tudunk, hogy *Málaviká és Agnimitra* (A király és a bajadér) című darabja volt első munkája. Ez a darab előjátékából derül ki, ahol Kálidásza mint ismeretlen, kezdő költő mutatkozik be, öntudatosan védve jogát a híres régi mesterekkel szemben. Szereplőikül történeti személyeket választ, egy öt évszázaddal régebben uralkodó dinasztia tagjait, a futólag említett történeti eseményeknek azonban nincs szerepük a dráma cselekményében. A darab a Kálidásza-korabeli udvari viszonyokat, a keleti despotizmus mahárádzsza-palotáinak légkörét tükrözi. A darabban említett nagy lóáldozattal is korabeli szokásra céloz a költő : a despotikus nagybirodalmat kialakító Gupta-ház újította fel az egyeduralkodói hatalomnak ezt az ősi szimbolikus szertartását. Azonban a történeti Agnimitra király és atyja, a darabban említett Pusjmitra éppen az első indiai nagybirodalom, a Maurja-dinasztia megdöntői voltak, és uralkodásukkal kezdődött a szétforgácsoltság időszaka India történetében, mely a Gupta-dinasztia uralomra jutásáig tartott. A tárgyválasztás megfejtéséhez a buddhista apáca szerepeltetése adja meg a kulcsot. Kálidászánál — és általában a Gupta-kor hindu irodalmában — teljesen szokatlan a buddhizmus említése. A költő olyan történelmi kort akart

rajzolni, amelyben a buddhizmus volt a legelterjedtebb vallás. Ez a kor a megdöntött Maurja-dinasztia kora volt. A dinasztiaát megdöntő Pusjmitráról, Agnimitra atyjáról viszont tudjuk, hogy elkeseredett üldözője volt elődei államvallásának, a buddhizmusnak. Buddhista apácák tehát nem örvendhettek olyan mély tiszteletnek udvarában, mint amelyet a darabban szereplő apáca élvez. Nyilvánvaló, hogy a történetírást nem ismerő Indiában a hagyomány összekeverte a fél évezreddel azelőtti dinasztiaikat, s csak homályos emlékek éltek egy régi buddhista nagybirodalomról. A hindu papság érthető módon kevésbé törekedett a buddhista uralkodók novének megörökítésére.

A király és a bajadér a későbbi hárem-vígjátékok őse lett. Kálidásza nyomán több későbbi színműfő feldolgozta a király hárem-intrikákkal bonyolított szerelmének témáját. Tévedés volna azt gondolni, hogy a király és a táncosnő között szövődő szerelem ábrázolásával a társadalmi különbségek igazságtalanságára akar célozni a költő. Mint minden, ez a kapcsolat is idillikus, és csupán mint az udvari élet nyújtotta témalehetőség szerepel a drámairodalomban. Hogy a társadalmi renden semmi sérelem ne essék, a táncosnőről is kiderül, hogy elrabolt királyleány. Mindegy, hogy a hősnő szolgáló, mint Málaviká, remete leánya, mint Sakuntalá, vagy égi tündér, mint Urvasí: az uralkodóhoz fűződő érzelmeiket azonos sablonnal rajzolja Kálidásza.

Feltűnhetik, hogy nem beszéltünk Kálidásza életéről. Nem tudunk róla semmi bizonyosat. Pusztán irodalmi vonatkozások teszik valószínűvé azt is, hogy i. sz. IV—V. század táján élt. Néhány, kevés hitelt érdemlő legenda maradt fenn róla. A legenda úgy szól, hogy Kálidásza elszegényedett papi családból származott, csordapásztor volt, igen szép és igen együgyű ifjú. Amint egyszer éppen egy fa tetején ülve, maga alatt fűrészolta az ágat, arra ment Vararucsi, a grammatikus, a királyleány kikoszarozott kérője. A jóképű legény bárgyúsága láttára bosszúterv érlelődött meg Vararucsiban: ha ő, a tudós, nem kellett a királyleánynak, ám legyen férje ez az ostoba, szép fiú. Magával vitte a legényt a királyi udvarba, lelkére kötve, hogy csak

egyetlen mondatot mondjon el, utána hallgasson. A királyleánynak mint tanítványát mutatta be, s vitára hívta ki nevében. A „tanítvány” homályos válaszát és hallgatását mély bölcsességgént magyarázta meg a mester, s a királylány a szép tanítvány legyőzöttjének jelentette ki magát. Megtörtént az esküvő. A csalás azonban hamarosan napfényre került, s ekkor a sértett királyleány eltaszította férjét. Az eltaszított ifjú vezeklésbe kezdett Káli istennő szentélyében. Vezeklésével megnyerte az istennő kegyét, és valóban bölcsességet kapott jutalmul. Hálából a Káli-dásza, „Káli rabszolgája” nevet vette fel. Költői tehetsége lett a veszte. Egyszer a király a bordélyházból elmenőben egy fél versszakot írt a ház falára, gazdag jutalmat ígérve annak, aki a verset ki tudja egészíteni. A következő vendég Kálidásza volt, s ő játszi könnyedséggel befejezte a verset. A kéjleány azonban szerette volna megkaparintani a jutalmat, ezért meggyilkolta Kálidászat, és ő mutatkozott be a folytatás szerzőjeként.

VEKERDI JÓZSEF

ÉVSZAKOK KÖRE

Fordította

SZABÓ LÓRINC
TELLÉR GYULA
WEÖRES SÁNDOR

THE
LIBRARY OF THE
MUSEUM OF
COMPARATIVE ZOOLOGY
AND ANATOMY
HARVARD UNIVERSITY
CAMBRIDGE, MASSACHUSETTS

E z a Ny á r :

Elérkezett már, gyönyörűm, a nyáridő,
midőn a napfény tüzel, és a hold ragyog,
midőn a fürdők vize habzik és pezseg,
midőn az alkony szerelemben ernyed el.

A kékhomályu, csodaholdas éjszakán
falombok enyhén hűsítő medence hív,
s a könnyű szantál s a sziporka gyöngysorok
öröme vár rád, gyönyörűm, hogy itt a nyár.

A sok szerelmes elalóltan élvezi
a szívnyugosztó puha ágyak illatát,
a kedves ajkán piruló habkönnyű bort,
s a dalt, amelytől csupa tűzben ég a szív.

Ruhával ékes fara gömbölyűivel,
szantálporos melleivel s a frissiben
mosott hajának fanyar illatával, im,
csak asszony oltja a szerelmesek tűzét.

A szépfaru nők perecekkal ékitett
és lakk levétől vörös ívü lába, mely
akár a hatyúk szava, könnyedén szökell,
sok ifju férfit szerelemre gyűjtogat.

S kiben nem ébresztenek édes álmokat
a könnyű szantált viselő szép mellek és
a hófehér gyöngysorok, ékes ékszerek,
s a lomha csipők, miket aranyöv fog át?

A rezgemellű, hevülő szerelmű nők
karhajlatában ha verejték gyöngyözik,
levetve súlyos, simuló ruháikat,
csak lenge fátylat teregetnek mellükön.

A könnyü szellő, mely a víz felett libeg,
a gyöngysorokkal üde mellek halma és
a lantzenével csobogó halk dallamok
ma mint az alvót, a szerelmet felverik.

A hold lebámul, ha sötét az éjszaka,
az asszonyokra, kik aléltan alszanak :
kilcsi őket epekedve, hosszasan,
és szégyenére csak a pirkadat pírít.

A szélkavarta puha porba fulladó
s a nap hevétől hevülő vidékre már
ránézni sem bírnak a lomha vándorok —
szivükben úgysis tüzel az, hogy válni kell.

A lángoló nap lobogása gyötri meg
szegény gazellák seregét s a szomjuság —
„Talán az erdő vizet ad” — rohannak el,
ha néha látnak elefántnyi felleget.

Csaló-mosolygó-kacagó-kacér szemük
pillantatával szerclemre gyűjtanak
sok árva szívet ma a könnyü kedvű nők,
miként kigyújtja a homályt a tünde hold.

A napsugártól nagyon elgyötörten és
tüzes homoktól elepedten érkező
tarajos kígyó derekát tekergeti,
s a páva árnyán pihen el nyugalmasan.

A gyors oroszlán elerőtlenedve már
kitátja száját s liheg, egyre csak liheg,
kileffedt nyelvvel, lobogó sörénnyel ül,
s nem sújt le mancsa elefántot, őzgidát.

Kortyot kívánva kiapadt torkára most
a nap tüzén szinte halálig elgyötört
és szomjan égő elefánt se fél tovább
az oroszántól, ha vizet keresni megy.

A máglyalángú nap elégető tüzén
elpilledt pávák nem ölik meg mérgesen
a gyöngye kígyót, ha fejét pihenteti
nagy farkuk árnyán menedékre lelve már.

A sásbenőtte iszapos mocsár sarát
a disznócsorda agyarával túrja fel,
s a föld alá is befeküdne szívesen,
hogy elkerülje a nap égető tüzét.

Kiszökken immár az iszap s a víz közül
a békánép is — sugarával úgy döfi
a lángoló nap —, s hamar enyhelyet talál
a szomjas kígyók tarujának árnyain.

Tüzel a kígyó szeme mint az ékkövek,
villás nyelvvel sziszegő szelekbe nyal,
s a szörnyü mérgű napon elgyötörve már
a szomjas békát nem is úzi-kergeti.

Tolongva-bölgve-nyomakodva víz után
a tó iszapját elefánt kavarja fel —
a gyöngye lótusz kiszakad tövestül, és
a hal kipusztul, s tovaszáll a sok madár.

Ma rejtekéből kizavart a szomjuság
tajtékos hátú, habos ajku sok bivalyt,
a csorda ordít, s felemelve nagy fejét
kicsüggő nyelvvel csobogó vizet keres.

Beleremeg, aki látja távolabbról az erdőt,
ahol a gyönyörű pázsit tűzben elperzselődött,
ahol a szelek a száraz lombokat felkavarják,
ahol a vizeket izzó napsugár elapasztja.

Liheg a levelevesztett fákon ülő madárnép,
a hegyi ligetek árnyát áhitozzák a majmok,
eped a bivaly is egyre, kóborol, víz után jár,
s pokoli tömegű sáska szív a száraz kutakból.

A vörösajaku sárfány tűzszínével kigyulladt,
a hevcsiramu széltől felkorbácsolt futású,
fa, bokor, iszalag ormát átölelvén gomolygó
elemi erejű tűzvész felperzselte a tájat.

A hegyi üregeken izzó széltől üzvének morajlik,
sziszeg a közeli nádokon, mely a naptól kiszáradt,
kitör az iszonyú hőség, messze futván a réteken,
s heviti-tovazavarja mind a félénk gazellát.

Lobog a gyapoton égő, sercegő-pattogó láng,
libeg a ligetek odván szép aranylós színével,
szökik a szomorú fán is, mely lefomnyad hevétől,
szalad a szapora szélben s jobbra-balra kalandoz.

Ha a szilaj elefántot, vad bivalyt és oroszlánt
kiveri tüzesen izzó rejtekéből a hőség,
lohad a haraguk és mint jóbarátok rohannak
a folyam üde szigettel messzenyúló vizéhez.

A vizililiomokkal, illatokkal vidító,
üditeni vizet öntő, holdsugárral kiszépült
nyaradat a palotákon kellemesen mulasd el,
s ha feketedik az este, kedveseddel dalolgass !

Így hangzik a nagy *Kálidásza* költeményében,
az *Évszakok körében* az első rész, melynek neve :
NYÁR.

Tellér Gyula fordítása

E z a z E s ő s é v s z a k :

Óriás felhő-elefántja hátán
királyként jön az Eső évszaka :
zászlaja villám, dörgő menny a dobja,
s örömet hirdet kiáltó szava.

Mint a sötét lótosz kék ragyogása,
töltik a levegőt a fellegek,
most mint áldott nők keble tündökölnék,
majd roppant szörnyekként sötétlenek.

Terhük roskad, messziről híva-hozva
az eltikkadt madárcsapatokat,
és gyönyörűség hallani, hogy indul,
hogy nő a lassu áldás, hogy szakad.

De mikor Indra szivárványa zengő
lángként átcsap az égen, s fekete
záporban zúg a sok éles esőcsepp,
sajdul a fáradt zarándok szive.

Cdirúkkal, drágakövekkel, a friss föld
gsombákkal koszorúzta már magát,
s fénybogarak ékszere ékesíti,
mint szikrázó gyöngy a kedves nyakát.

Sugaras farkát szélesen kitarva
kezdi vidám táncát a pávahad,
és hú társának a nászban a nőstény
gyönyört és csókot megkettőzve ad.

A vad folyamok, mint részeg leányok,
sóváran csapnak szét mindenüvé
a partokon, s az ingó, kicsavart fák
velük vágtatnak a tenger felé.

Arany bimbókba öltöznek az erdők,
hogy szemet üdit, szikrát vet a szín ;
oly hegyesen búvik elő az új fű,
hogy puha száját megsebzí a gím.

Mikor az erdőkoszorúzza parton
megjelennek remegő szemeik
nagy lótuszával a félénk gazellák,
csak úgy ujjong az emberben a szív.

Mikor harsányan dördül a magasság,
a fekete ködbo rejtőzik az éj,
csak a villámfény vezeti a nőket,
kiket urukhoz hajt a szenvedély.

S mikor egyetlen ropogás az égbolt,
minden civódást felejt a szegény
szerető, és még bensőségesebben
nyugszik kiválasztottja kebelén.

De koszorút, díszet, kenetet kerül a
bús nő, aki férjétől elszakadt ;
ajkának bimba-gyümölcsére lótuszsze-
méből nehéz könnyek hullanak.

Fakó vizével bogarat, ocsút, port
túrva, kígyóként kanyarogva megy,
ront le az erdei folyó a völgybe,
hogy fut előle a békasereg.

A méh vigan zümmögve cserbenhagyja
a lilium telt nektárserlegét,
hogy a páva széttárt farkúra szálljon,
mely lótuszként részegíti szemét,

majd az elefánt lótusz-homlokára
telepszik át a méz-sóvár csapat :
a mennydörgéstől izgatott halánték
mirigyéből oly kéjes nedv fakad.

Gyönyörűek a hegyek, mikor orruk
csókolják a vonuló fellegek,
s a pávák a sok lezúgó pataknak
tiszteletére táncot lejtének.

Szellő zsong át a fák szíromegén és
lehül és langy párákkal permetez,
majd édesen és halkán ágakat ráz
s virágok új fűszerével legyez.

Fürtökkel, melyek csipőig omolnak,
virággal, mely a fül mögött virít,
illatos szájjal s koszorús kebelrel
szíjtják ilyenkor ifjak vágyait.

De a távoli utas lelke búsúl,
ha esőt lát az ég arculatán
s ág-bog villámot, s látja Indra ívét,
s elébe tűnik egy-egy szép leány.

Friss kezara, keták és kadamba koszorúit
fonják ilyenkor omló csigáikba a nők, és
fülük alatt az édes ardsuna fürtje bókol,
jószagu fityegőként a cimpára akasztva :

szép szantáltól ragyogva és sötét aloétól,
dús sörényük a fülőlíz illatában fűrösztve :
látni, hogyan sietnek a szülci szobából,
mihelyt dördül a felhő, a hálókamarába.

De lótusz-kékben, s hordva levágyó terheit,
ring a szélben a felhő és egyre közelít
s alázúg — s Indra íve gyönyörűen kigyúl,
s az utas felesége sóhajt s elkomorúl.

A fák virágözönétől ujjong az egész liget,
 ágaival a szélben táncol és integet,
 játszik s mosolyogva sűg-bűg a keták binbaival :
 láza hűlt az esőtől, s ő megint fiatal.

Hajában bakula-szirmok és fehér jázminok,
 és bimbók, melyeket már az új évszak nyitott,
 s kadamba-levelet-ágot gyűrűzve füle mögé :
 az ifju, szép menyasszony most lép oltár elé.

Bimbózó gyöngyszalagot hord dagadó kebelén,
 csipőiről ruha omlik, fátyolként, könnyedén,
 sötét haján kenetek s friss olajok cseppjei,
 és a gyönyörű testet ráncolt öv öleli.

Nyugat szele részegíti az árva zarándokot,
 üde erdő üdíti, már szinte tántorog :
 táncosként rázza a fák dús szíromterhét-havát,
 virápporral keverve a kateki illatát.

És szól a fáradt felhő : Itt fent megpihenek !
 S langyos esővel hinti a Vindhja-hegyeket ;
 leveti terhe gondját, s ahol elnyugodott puhán,
 zölden ragyognak az ormok az aszú hó után.

Aki a nők szivéből elűzi a gondokat,
 aki vigasztalja, őrzi a fákat, bokrokat,
 hozzon neked is áldást a Megelevenítő,
 minden élet királya, a szép Esős Idő.

Így hangzik a nagy *Kálidásza* költeményében,
 az *Évszakok körében* a második rész, melynek neve :
 ESŐS ÉVSZAK.

Szabó Lőrinc fordítása

E z a z Ő s z :

Megjött az ősz, s gyönyörű, mint a szerelmes asszony :
orcája friss vizivirág, üde fű a fátyla,
ért rizsmező kifeszülő derekán a köntös,
s hattyú rikolt, amikor ékszere csörren egyet.

Hószínen ég-lobog a jázmin a kertek árnyán,
dértől dereng a komor éj, kivírt a nádas,
hattyú fehérlik a folyón, a tavon virágok,
s izzó fehér özön a sárada-fák virága.

Felvillanó halakat ölt derekára övként,
gyöngyös nyakéke ragyogó madarak füzére,
lágú ívű szép sziget a combja a nagy folyónak —
lassan halad s olyan, akár a szerelmes asszony.

Kagylóezüst-, vizivirág-szinű könnyű felleg
nedvét kiadva tovaszáll sebesebben egyre,
és míg a szél rohama messzire űzi-hajtja,
libben, miként a legyezők a király fejénél.

Most kit ne hajtana a vágyakozás igába,
látván az ég csodakenőcs-szinű csillogását,
látván a földeken a sárga, nehéz virágport,
és ott a halmokon a sok kifakadt gyümölcsöt?

S kit nem fog el gyönyörűség, ha a kóvidára
lombos-magas sudara ringani kezd a szélben,
s ághegyre-nőtt, puha virágtömegét kibontja
mézcseppeit szivogató darazsak rajával?

Csillagfűzér-sorokat öltve magára dísznek,
s hold-arca fátylait, a fellegeket levonván,
szeplőtelen sugaru nagyszerű fény-ruhában,
mint ifju asszonyok, az éjszaka úgy gyarapszik.

Gázlómadár veri fel, ím, a vizek nyugalmát,
darvak, kacsák csapata fürdik a parti vízben,
s hattyú kiált csalogatón : örül itt a lélek,
látván a sárga lilium nevelő folyókat.

És, ím, a hold gyönyörűszép, sziveket derítő,
hűvös-hideg sugara, mely vizet ont a tájra,
nap napra égeti az asszonyok ifju testét
s fájó szívét, mit a magány nyila mart sebesre.

Végigsimítva a kalászba szökött vetésen,
ráfújva lágyan a virágba borult vizekre,
és táncra bírva a szírom-borította fákat,
vad lángra gyűjtja a szivekben a vért a szellő.

S lassú szelek leheletén gyűrűző vizekkel,
mámorba hullt vizimadár-seregekkel ékes,
s kelyhük-nyitó liliumok seregét növesztő,
kristályvizű tavak epezstik el itt a szívet.

Nem látszik Indra színes íve a fellegekben,
nem leng a menny szigoru zászlaja fent : a villám,
nincs surrogó darumadár a nyugalmas égen,
s pávák se néznek a magasba kíváncsi szemmel.

Elhagyja, ím, a Szerelem ma a páva-népet,
s édes dalú vizimadár-csapatok közé megy.
Otthagyja már hamar az ardsuna-, szardzsza-fákat,
és sáradák tövire költözik át a Bőség.

Sépháliká buja virágai illatoznak,
fák ágain madarak éneke zondül egyre,
őzek szemével a csalit csupa lótusz-ékes —
ez gyűjtja fel vadul a férfiak árva szívét.

Lótuszvirág, liliom és tavirózsa kelyhét
libbenti szét a korareggeli hűvös áram,
vágyat, nehéz epekedést lop a lány szívébe,
s gyöngyharmatot terel a szirmok ezüstös élén.

Földek során, hol a kalász buja zöldje sarjad,
tágas mezőn, ahol a lomha gulyák legelnek,
szép tájakon, miken a hattyucapat rikoltoz —
rajtuk vidámodik a szíve az embereknek.

Nők könnyü lépteit idézi a hattyu-ringás,
hold-arcukon vizivirág üde pírja játszik,
lángot vető szemciket lila színű lótusz,
s szemvillanásukat a játszi habok mutatják.

Függő virágtömegeken nehezült folyondár
nők ékszeres, gyönyörű karjaihoz hasonlít,
s fénylő foguk kiragyogó mosolyát a jázmin-
bimbó mutatja, ha asóka-virággal ékes.

Fellegsötét fonataikra, csigás hajukra
jázminvirágokat akasztanak, ím, a lányok,
s ringó-nehéz-aranyos ékszerü szép fülükre
sokféle kék liliomot, tavirózsa-kelyhet.

Szantálporos koszorúval betakarja mellét,
ékes nehéz öveket ölt derekára dísznek,
lábán aranyperceket, csupa gyűrűket hord,
igy ékesítgeti magát ma a boldog asszony.

A derüs egeken este csillag és holdsugár ég,
s olyan a gyönyörű mennybolt, mint egy új áradó
víz,

ahol a liliom élod, és királyhattyu-nép él,
s ahol a hab is elízzik drágakő-csillogással.

Hűvös a fuvalom őszkor, hűti lótusz virága,
kiderül a magas égbolt, messziről int a felhő,
a rizs, a buza beérik, a folyóvíz kitisztul,
s szomorú sugaru hold jár csillagok közt az égen.

Mikor a korai fényben rózsza, lótusz felébred,
picike, puha viráguk asszonyajkhoz hasonló.
Mikor a fekete éjben rózsza, lótusz lehervad,
a bucsu szomorúságát, tompaságát idézik.

A lila vizivirágban kedvesénc nézését,
madarak üde dalában ékszerének zenéjét,
a tavi liliumokban bájos ajkát keresvén,
zokog a szomoru vándor, s messze tájon
tünődik.

Kinek a tenyere lótusz, s arca holdhoz hasonló —
a kecses alaku asszony kedvesét hívja-vonja,
bemege a puha virágtól illatos, szép szobákba,
s szerelem az oka, hogy már táncot és dalt se
kíván.

Bármerre jár, csupa gyönyört hoz az Ősz a tájra :
lányokra hold sugara száll gyönyörű tüzével,
bőrükre lágy lilium és vizirózsza simul,
s bandhúka szép színeivel viruló az ajkuk.

A vizililium-arcú, lótuszokkal tekintő,
a magas, üde cukornád hó-palástját felöltő,
a buja gyönyörök ormán asszonyokként felizzó,
gyönyörű mosolyu Őszön élvezettől vidulj fel.

Így hangzik a nagy *Kálidásza* költeményében,
az *Évszakok körében* a harmadik rész, melynek neve :
ŐSZ.

Teller Gyula fordítása

E z a T é l :

A rizskalással, viruló gyümölcscecl
és zscngeszárú gabonával ékes
telet köszöntöm — mikor cste dér hull,
s a gyöngye lótosz feketén lefonnyad.

Nem ékesíti ma az ifju asszony
kibuggyanó-szép-üde melle halmát
hó-, jázmin- és holdszinü gyöngysorokkal,
sem sárga sáfrány-tüzü ékszerekkel.

Nem ékesíti simabőrü karját
aranyperccel, gyönyörű csatokkkal,
csipője dombján nem ujítja leplét,
se duzzadó két kebelén a fátylat.

Nem ékesíti derekát arannyal
vagy drágakővel diszített övekkel,
se lótoszoknál gyönyörűbb bokáját
hattyúdál-hangú perecek sorával.

De alkonyatkor, ha a kőjre készül,
bőrért szantállal teszi illatossá,
két lótosz-arcát ragyogóra festi,
s fekete füsttel szagosítja fűrtjét.

S ha túljutott már a gyönyörök ormán
a kéjbe fáradt halovány-szin asszony,
fel-felnevetve tapogatja-nézi
fogak nyomától sebes ajka párját.

A kerek mellű, puhacombu nőket
 a hűvös Tél is epekedve nézi,
 s mint könnye, hullik a füvek hegyé-
 ro a dermedő dér, mikor itt a hajnal.

Ha rizsvetéstől buja-zöld a róna,
 ha ősutákkal tele már a rét, és
 a kócsagok mind a mezőn dalolnak —
 a szívbe vágy is epedés lopakszik.

S a tó — ha kéken kivirít a lótusz,
 vagy szárcsa-nép és pelikán zavarja
 gyors röpködéssel a vizet s a partot —
 a férfi lelkét szerelemre gyújtja.

A hóesésben a kölesvetés is
 — figyelj meg, édes — haloványra válik,
 akár a vágyó, a szerelmes asszony,
 ha kedvesétől tovavitte sorsa.

Az ifju párok a virágitaltól
 s lehetetüktől szagosan hevernek,
 s mert Káma édes nyila érte őket,
 ölelik egymást szorító karokkal.

A megharapdált finom ívü ajkak,
 és összekarmolt kerek ívü mellek
 az ifjuságtól viruló szerelmes
 vadul felizzó gyönyörét mutatják.

Hajnal felé — mikor a nap kel — az egyik
 asszony
 öltözködik, tükör előtt csinosítja arcát,
 s felvonja-nézi-tapogatja vörösre szívott,
 izzó-sebesre harapott remek ívü ajkát.

Más asszonyok kimerülten az élvezettől
 már duzzadó-vörösödő szemüket lehunyják,
 s szétszórva dús fonatukat, kerevetre dőlnek —
 így szenderülnek el a reggeli napsütésben.

Más nők pedig gyönyörű fürtjeiket simítják,
míg testüket kifeszülő kebelük lehúzza,
s felhősötét-fekete tincseiket befonják
jóillatú, csalogató, libegő szalaggal.

Van nő, ki most figyelő kőj-simogatta testét,
s belső öröm ragyog elő tüzes ajka ívén,
kigyóztatva ölt idomait takaró ruhákat,
s úgy néz ki szép haja alól, amely, im, lebomlott.

Más nők, ha már lecsillapult a szerelmi izzás,
s lankadt a szív, lcheverednek a hűvös ágyra,
mellük lecsüng, sajog a vad szorító karoktól,
s szép testüket kenegetik hűsítő kenőccsel.

A csoda-gyönyörűség, asszony-elmét vidító,
a falu gabonaföldjét dús kalással borító,
havasi hideget ontó, kócsagokkal köszöntő,
szigoru Teledet immár nagy-vidáman mulasd el!

Így hangzik a nagy *Kálidásza* költeményében,
az *Évszakok körében* a negyedik rész, melynek neve :
TÉL.

Tellér Gyula fordítása

E z a z O l v a d á s :

Az ért kalásztól habozó rizsföldeken
s az ébredő kócsagok énekén jövő,
a nőknek édes, szerelemre szép időt,
az Olvadást hald, puhacombu kedvesem !

Retesszel őrzik a szobát az ablakok —
ma lobbanó tűz, aranyos sugáru nap,
díszes ruhák és fiatal szépasszonyok
töltik be kedvét a szerelmes férfinak.

S a holdsugárban ragyogó tetőterasz,
a hold-hűvőssel libegő szantálpör és
a zúzmarától vacogó hideg szelek
ma nem vidítják fel a férfiak szívét.

S a hóeséstől hűvös és vak éjszakát
— melyet lehűtött a fagyos sugáru hold,
s mely csillagokból diadémot is visel —
ma nem kívánja a szerelmesek szíve.

Virágfűzérrel, kenetekkel ékesen,
virágolajjal szagosítva ajkukat
és illatozva áloéznak illatát —
így fekszenek le a szerelmes asszonyok.

Ha megpillantják a gyönyörre gerjedő
szép nők a férfit, ki szidalmat érdemelt,
és megjuházva heverészik csendesen —
haraguk elszáll, s nosza, megbocsátanak.

Becézgetésre, gyönyörökre várva már,
s az éji vágyal-szerellemmel telve el,
sok ifju asszony korahajnalig bolyong,
míg gyenge combját kimerültség megtöri.

Ényes kendővel leterítve mellüket,
szincs selyemmel derekuk körül, csodás
virágot tűznek fonatukba most a nők,
hogy szinte ünnep, amikor lehull a hó.

S a szép leányok viruló-feszés-kemény,
sáfránykenettől szines és jóillatú
két melle halmán hevülő szerelmesek
— mit sem törődve a hideggel — fürdenek.

Sok asszony éjjel szeretője oldalán
a kábitó bort iszogatja boldogan,
mely mint a lótusz, lehelettől fodrozik,
és kéjre lobbant, szerelemre gyűjtogat.

S ha lehül, elül a vágya, pirkadatkor az asszony
heves ura szoritásán ellapult mellbimbóval
figyeli gyönyörü testét, mely a kéjtől kifáradt,
s kiszökik a puha ágyból, összefogván ruháját.

Fekete színü hajának szép fonatját lerázza,
hiszen a koszoru hervadt, s most a mélyköldökű nő
— kinek a fara nehéz, és karcsu csípője hajlós —
leveti gyönyörségben égve hálóruháját.

Ajaka aranyos íve rézszínű, mint a lótusz,
vörös a szeme szegélye és halántékaig ér,
fekete haja lecsügged, arca holdhoz hasonló —
maga a gyönyör, a szépség reggelenként az asszony.

S a csipeje nehezétől elcsigázván legörnyedt,
gyönyörü kebele súlyán fáradó-lassudó nő
leveti a gyönyör éji lenge kis köntösét és
bolebujik a sugárzó naphoz illő ruhákba.

S kebele sebes eperszem-bimbaját nézegetve,
 s puha kis ajaka szirmát, mely kiserkedt, simítva,
 feleleveníti éjét kéjes emlékezettel,
 mikor a korai fényél arca pírját befesti.

— Mikor a sűrű cukornád érik, és rizskalász nő,
 mikor a szerelem izzó-lángoló szenvedélyt gyújt,
 mikor a nagy egyedüllét gyötrelen-szenvedés-kín —
 tegyen a gyönyörűséges Olvadás boldogabbá!

Így hangzik a nagy *Kálidásza* költeményében,
 az *Évszakok körében* az ötödik rész, melynek neve:
 OLVADÁS.

Teller Gyula fordítása

E z a T a v a s z :

A zsenge mangó-rügyok ija vesszei :
a húrja : méhraj, libegő virágfüzér :
kalandos íjász, vigan érkező Tavasz
a szomju szívek seregét legyőzi most.

Virág a fákon, szövevény a lápon,
a nőket égő szerelem vadítja,
szökell a szellő, tele illat-árral,
napkelte, alkony betelik gyönyörrel.

A drágakővel kerített tavaknak,
a holdvilágos-ragyogású nőknek,
virágözöntől sűrűterhű fáknak
ki ad bűbájt? a Kikelct hatalma.

Szantálfa-ékszer kebelén a lánynak,
lehelletében buja béthel-illat,
s a pánt, vonagló csipejét övezve,
simulva biztat puha élvezetre.

Piros fonott öv, csupa vadnövényből,
hajló kerekded derekán kigyózik :
s hová virágfürt finom árnya omlik,
emlői völgyét szinesíti sáfrány.

Fülén hűsítő üde karnikára
sötét hajában viruló asóka
s fej-ök felett dús-ragyogású jázmin —
gyönyör magának, meg a kedvesének.

Az asszony arcán laza kézvonással
 húzott ecset-nyom, valamint a lótusz :
 vad élvezet közt fakadó verejték
 lemossa végül a szerelmes órán.

Lepelbe bújva, habos öltözékbe,
 a szépek égnek örök izgalomban,
 a szenvedély még szeretőjük ágyán
 se hagyja nyugtuk, sose csillapulnak.

A testtelen víg hatalom szünetlen
 fogyasztja, húzza, haloványra gyötri
 sóhajtozással, sűrű ásitással
 a nőt, ha úton van az élte-párja.

Az orca sápadt, a tekintet égő,
 lankadt a test, és feszülő az emlő
 és lágú a csípő — ezer-egy alakban
 mutatkozol meg, szerelem hatalma !

A bágyatag kéj előzőnli testük,
 a bor fakítja szavaik zenéjét,
 szemöldjük árnyán a tekintet álmos :
 a nőket így átalakítja vágyuk.

Az illatos fát, a liánt, a sáfrányt
 kívánja sok szép, kit a vére hajszol
 s mósusz- meg szantál-keveréket áhít
 s kifesti keblét színes-illatosra.

Keresztülütve szerelem nyilától
 lefejtí súlyos köpenyét az ember :
 kevés ruhát hord, amelyet pirosra
 a lakkfa festett, s aloé itatta.

Mangófa-nedvtől berugott kakukk-hím
 kering a nőstény körül indulatban :
 lótuszvirágon here-méh időzik
 bizalmasával enyelegve hosszan.

Piros kötegen kel a zsenge hajtás,
a vaskos ágak behorgadoznak
s ha jár a szellő a virág-diszek közt,
szerelmezem, már ne tagadd a vágyad.

Asóka-fák mind tövükig pirulnak,
korallként ágas-bogasan merednek
s az ifju szűz, míg egyedül tekint rá,
bánatba bódul s az okát nem érti.

Sarjat fakasztó atimukta kinyílt virágát
szellő becézgeti a kényesen-ékes ágon,
lepkék körülhegik és körüludvarolják,
zúdítva vágy zivatarát a magányosokra.

Friss és csodás az amarantusz : a pompa teljét
távollevő ara tekintete adja néki :
Mindenkit egy-szerelem nyüge kötöz, ha ránéz,
szívét ezer-nyílu Tavasz sebesíti, párom !

Lánghoz hasonlatos a büszke, sötét korall-fa,
hajlong a kinsuka-fa, roskadozik virágtól :
s tüstént a föld, ha tavasz érkezik, oly virító,
mint ifju lányka libegő piros öltözetben.

Mért is ne gyúlna ki az ifju, bolond, heves szív,
láttán a kinsuka-virágnak, amely pirosuló,
égő, miként a papagájnak a csőre? mért is
csattogni víg fülemüléknek ezernyi hangon?

Könnyelmű kis fülemülék, csacsogók, kacéрак,
megrészegítik a fület, meg a szívet, elmét,
felbújtva mind a hitesszonyokat s a sok lányt,
s erkölcs, szemérem odavész a családi lakból.

Élő szíromzuhatag ágakon ingva habzik,
harsány kakukkfí dala széled a rengetegben :
dajkálja mind, tereli mind a kelő fuvallat
s mihelyt letűnt a havazás : örömünk kigyullad.

Bűvös liget ragyog a jázmin-özön diszében,
csábítva, mint ha szerető ajakán mosoly kél
s bódítja még a remeték nagy erős szívét is,
hát még a szenvedelem-üzte világi népet !

Gyöngy-ék a keblen, aranyöv derekat kerítve,
lágycarcsu test, szerelomittasan elterülve :
mily szép a nő, ha jön a kedvteli Madhu hónap
s báját segíti a madárdal, a méhe-zsongás !

Nagy hegytetőn üde virágban a lombos erdő,
vén fák csucsát sűrű madársereg ékesíti,
méhraj zsi bong a kavicsos kusza fennsík közt,
s ezt látva, kedv lepi az emberi szívet-elmét.

Mangófa pírja virul, és a kamasz, ha nézi,
sír és alél, szeme lezárul a kábulattól,
arcát kezébe temeti, s jaja messze hangzik,
sóhajt a kedvese után, akit el nem érhet.

A kókila dala és a méhek ittas zenéje
s a szíromözön a fényben : mind a szívekbe-vájó-
hegyü nyil a szerelem zengő virág-ija húrján
s lobog a gyönyör, a sóvár kéj az íjász nyomában.

Homokos uton a szellő rázza mangófa ágát,
arany-ölvü remegő pásztáit élő-virágnak :
feleli az utasember, hogy kiszikkadt, kifáradt :
a tavasz irama áthat roskatag ballagásán.

Kikelet a kakukk-ének nagy hatalmával ejti
rabul a jegyesek édes sügdolózó beszédét :
s mosolyukat üde jázmin villogó hó-színével,
amely a fogukon ég : s lomb-árnyal ölelkezésük.

Szírom-erezetü arccal, szomju nézés hevével,
babona-erejü díszsel, hetyke csúcsos kebellet,
fekete parasz szemmel, álmatag szemsugárral
a csinosak elorozzák még a szentek szívét is.

Kis ajakuk ive méztől illatos, álom-édes,
 szemük ide-oda surran biztatón és kacéran.
 Mozog a csipejük, és bimbó libeg fürtjeik közt :
 nem ez a csele az ifju nőknek minden tavasszal ?

Bimbók a szélbe heves illatokat lövellnek,
 délceg kakukk-kakasok szüntelen énekelnek,
 felhőzve méh-csapatok ezrei döngicsélnek,
 józan, rideg szüzek is ingatag útra térnek.

Sok holdas este ragyogó-remegő sugárral,
 szél-suttogás, fülemülék dala, röpke dongók,
 édes, nehéz itala isteni éjszakáknak :
 annak köszönd, akinek íja virág-fonású !

Ajkán méz : az asóka méze : dala méh-zsongás a bimbók
 körül :
 fénylő fogsora jázmin : arca kivirult lótusz a forrás felett :
 lélegzése a berki szél : az öröm-ünnepségen ő a vezér.
 Pártákat kinyitó Tavasz, míg a világ áll, adj nekünk
 ünnepet !

Így hangzik a nagy *Kálidásza* költeményében,
 az *Évszakok körében* a hatodik rész, melynek neve :

TAVASZ.

Weöres Sándor fordítása

The first of these is the
second of the same kind
third of the same kind
fourth of the same kind

These are the first four
of the same kind
fifth of the same kind
sixth of the same kind

These are the first four
of the same kind
fifth of the same kind
sixth of the same kind

The first of these is the
second of the same kind
third of the same kind
fourth of the same kind

These are the first four
of the same kind
fifth of the same kind
sixth of the same kind

The first of these is the
second of the same kind
third of the same kind
fourth of the same kind

These are the first four
of the same kind
fifth of the same kind
sixth of the same kind

The first of these is the
second of the same kind
third of the same kind
fourth of the same kind

SZERELEM ÉKSZERE

Fordította

TELLÉR GYULA
WEÖRES SÁNDOR
(3., 12., 16. és 18. szakasz)

BRITISH MUSEUM

London

WALTER DE LA BECHE

Geological Survey of Great Britain

27, W. 1st St. London, W.

1

Kit forró szerelem nyilával utolért, a tóban enyhet talál,
 melyben két kar a lótuszinda, gyönyörű szép arc a lótusz-
 virág,
 pillantó szem a hal, kacaj a csobogás, tóparti lépcső a comb,
 hajfűrt a tavirózsa és csalogató két mell a vadréce-pár.

2

Eljött már a varázslatos tavaszi éj, és még uram nincs sehol.
 Őljön hát meg a vágy! — s ha újra születek, halljad kíván-
 ságomat :
 bár lennék kokilát lövő csodavadász, holdelnyelő szörnyeteg,
 villám : ölni szerelmet, és a Szerelem : kinezni szép ked-
 vesem !

3

Orcád piros vizivirág, szemed égi lótusz,
 jázmin fogad s üde levél finomívű ajkad,
 tündérfa ágai a tagjaid : így teremtett
 bölcs alkotónk. Minek adott kebeledbe sziklát?

4

Lótuszlevélen aki lát madarat megülni,
 nagy hadvezér, csatamezők ura lesz belőle.
 Mondd, kedvesem, mi leszek én, aki láttam orcád
 szép lótuszán madarait repeső szemednek?

5

Kik lótusz levelére fürge madarat látnak reászállani,
 mindnyájan nagy uralkodók, csatanyerők lesznek s mesés
 hírűek.
 Kik látják repeső szemed madarait orcád fehér lótuszán,
 mind-mind-mind elalélnak ők a szerelem gyorsröptű nyíl-
 záporán.

6

Gyere be hamar a házba, kedvesem, biztosabb itt :
 ma van a fekete démon holdevő éjszakája,
 s ha szeme megakad orcád holdsugár-csillogásán —
 megeszi-lenyeli rögtön, hold helyett elrabolván.

7

Lám-lám, nem törülődtek el keneteid orcádon, édes hugom,
 kebledről se kopott le még az olaj és nem dörgölődött le szép
 pilládról a kenőcs, se ajkadon a pír! Nem birsz a férjeddél?
 — ó,
 ringón lépegető (akár az elefánt), vagy tán a férjed gyerek?

8

Sok esztendő múltán, amikor az uram végre hazajött,
 egész éjjel mellém lefeküdvé mesélgette utait.
 S amíg én játékból csacsi civakodást kezdtem el — akár
 vetélytársnőm lenne : keleten a vak ég lopva kipirult.

9

Kínlódo agyag, áldd ezerszer az ütést, a nap repesztő hevét,
 még inkább gyuratásod és a lobogó-megperzselő lángokat.
 Így lettél csodaszép edény s a hevítő-gyújtó gyönyör részese,
 hogy ringó kebelére, karjaira vesz szép kedvesem s átölel.

10

Mért csókolgatod ajkam újra javulást játszván, te szégyen-
 telen!?!
 Hagyd békén a ruhámat! Ugyse sikerül rászedned ismét,
 ne hidd!
 Menj csak vissza az ő ölébe, ha akarsz... Én eltörődtem
 nagyon.
 (Nem kívánja a méh se már az elapadt kóróvirág nedveit.)

11

Férjem fontos ügyek miatt elutazott, nincs híre már egy hete,
 anyját meg veje hívta el segíteni hajnal felé — lánya szült.
 Félek most egyedül, nehéz idehaza, s félelmesebb lesz az éj;
 látod, vándor, az este már feketedik. Mennél? Maradnál?
 Siess!

12

Dörgő felhők fekete raja száll, rémes éjjél közelget.
 Gondtól fáradt az uram, elaludt; föl ne költsem, vigyázok.
 Én, félénk nő, de remegek; a vágy rám telepszik, szorongat.
 Rablóhad jár odaki; gyere, szép vándor, ébredj, vigyázz
 rám!

13

„Hajnal van, hova mész?” „Az orvosaimért, gyógyítsanak
végre meg!”
„Hát nincs nálad a kedvesed, ki szeretően ápolja minden
bajod,
hintázó kebelén a mord merevedést, ajkán a szomjú dühöt,
s túl bő nedveidet szerelmi-tüzelő játékkal úzvén tova?”

14

Mért fojtod el gyönyörű két kebeledben égő
vérforraló tüzeidet hűsítő kenőccsel?
Lám, ott a vén fazekas is tapadó sarával
nem hűti, sőt hevíti még a tüzes kemencét.

15

Táncos lábú, ruganyos idomú kéjleányok szemétől
megrettenvén tovairamodott a gazellák csapatja,
míg kábultan hever az elefánt, lomha kéjtől legyőzve.
(Bárgyú népnél ilyen a vereség : büszkeségét felejtí.)

16

Tekints szemembe még egyszer, te lótusz-pillantásu lány :
azt mondják, hogy a méregnek méreg a gyógyítószere.

17

Megy a szép lány vadászatni : fja íves szemöldöke,
pillantása nyilat lődöz. Gazella-szívem, jaj neked !

18

Szeretett lányka mellében csodás és furcsa tűz lakik :
távolról süti testünket és hűsit, hogyha ránk simul.

19

„Kedvesem, mondd, miért csügged két szép melled a föld
felé?”
„Csacska, ledől a hegycsúcs is, ha bányász-csáklya fúr alá !”

20

Ki hallott már olyat, hogy virágra nőjön az új virág?!
Mondd, hogy fakadhat orcád lótuszán két kék lilium, te lány?

21

Mért sírdogál szomoru lótusza két szemednek,
míg lankadó kebeledet kitakarva nézed?
A férfiak szigoru zsarnoka mind lecsügged
ágaskodás heve után. Te talán csodálsz?

22

Szerelemre kinyílt virágszirom,
te csodás szemü, édes ajku nő!
Hova mész kilopott szívemmel? Állj!
Fene helyzet ez így nagyon-nagyon.

23

Dúl-fúl szivedben a harag, csodaszép leányka?
Jól van no! Hát legyen a kedvesed ő, ha jobb úgy,
csak lángoló sok ölelésemet add ma vissza,
csak perzselő szapora csókomat add ma vissza!

... of the ...

... of the ...

... of the ...

... of the ...

... of the ...

... of the ...

... of the ...

FELHŐ-KÖVET

Fordította

TELLÉR GYULA

Magyfordítón:
M. Tóth Edit

ТВОРИ ОЦІН

СВЯТОГО

СВЯТОГО

Párjától egy hanyagul ügyelő jaksa-tündért elűzött
és egy esztendőre el is ítelt zord urának parancsa.
Elment hát, hogy a remete-tanyán, szép Szitá szent vizénél,
lombtól hús Rámagiri tetején büntetését letöltse.

Már sok hónap tovairamodott bús-magányos tanyáján,
csuklójáról az arany, az ezüst ékszerek mind lehulltak,
s esős évszak jött, mikor a hegyen felleg indult feléje,
felleg — mint egy haragos elefánt, mely fejét földre szegte.

Hát megtorpan, s a kétakí-virág-öntöző felleg árnyán
könnyekkel küszködik a remete, elmereng, messze bámul.
Felhőt látván, növekedik a bú mindeneknek szívében,
hát még annak szive de szomorú, kit elűztek hazulról.

Vár, míg lassan odalebeg elé lomha szárnyán a felleg,
s szépen kéri : vigyen üzenetet kedveséhez vigasznak.
Buzgón áldoz kutadzsa-koszorút, harmaton nyílt virágot,
s vidáman száll szava az egekig — így köszönti a felhőt.

Füst-tűz-víz-szél keveredik össze fellegekké az égen,
mint érthetné üzeneteiket lelkes, élő teremtmény?!
Ezt vágyában nem is ügyeli, csak esdekel, kér a jaksa —
kit vágy kínoz, kifecsegi baját esztelennek, eszesnek.

„Záporfelhők igazi fia, kit minden égtáj megismer,
s folyton változtatod alakodat, s Indra felség a gazdád —
mert páromtól eloroz a világ, íme, hozzád könyörgök.
Hisz jobb hiún kérnem az igazat, mint a hitványt sikerrel.

Vízárasztó, ki az epekedőt, szomjan égőt segíted,
 vidd el páromhoz az üzenetet — engem is sújt Kuvéra.
 Menj el, kérlek, ligetes Alaká városába, hol izzó
 fényben tündöklük a palotasor Siva hold-homlokától.

Míg könnyű szél visz utadon, a sok útrakeltnek hitvese
 felbámul rád — szívüket a remény tölti, fürtjük kibomlik.
 Téged látván hazasiet a férj, s már ölelné szerelmét,
 hacsak nem rab idegen akarát tömlőcében, akár én.

Míg nagy lomhán tovasodor a szél kéken égő egekben,
 s zápor-váró csátaka csicsereg boldogító dalával,
 téged, szépet, egeket-ölelőt, minden asszony magasztal
 és szirmot tűz fonatai közé, mert a kéjről viszel hírt.

És meglátod, ha egyenesen mész : biztos él még a párom,
 s számlálgatván sűrűn a napokat, hű maradt jó urához.
 Mert válaskor a gyönyörű remény hosszú, szívós fonalként
 minden nőnek hervadó-csüggeteg szírom-szívét befonja.

Mennydörgésed, mely a ligeteken mindenütt gombarajt nyit,
 meg-meghallván a Mánasza-tavát látni vágyó hattyúnép,
 lótusz-szárt tép uti eledelül, égbe rebben suhogva,
 és elkísér a Kajlásza-hegyig fent a kéklő magosban.

Végy hát búcsút e magas egekig feltörő sziklacsúctól,
 mely még őrzi Raghu fejedelem lábnyomát oldalában,
 s melyre mindig lepereg a könnyed, visszatérvén utadról,
 hogy kimutasd igaz örömdöt jóbarátod láttára.

Most elmondom, melyik a helyes út, merre kell majd vonul-
 nod
 — s aztán hallod csak, amit üzenek — arra menj hát, bará-
 tom,
 megtámasztván magad a hegyeken fáradó lábaiddal
 s fel-felszíván az üde vizeket, ha nagyon kimerültél.

Tán hegy csúcsát viszi tova a szél?« — kérdezi majd magától
 s nyugtalanul rád emeli szemét lent a tündér-feleség.
 Te meg rebbenj a nicsula-termő hegyvidékről északra,
 s — ormányával a világelefánt meg ne sújtson — vigyázz rá.

Ha feltűnik a keleti égen drágakövek tűzével,
 hegycsúcsok közt Indra fejedelem szép szivárványszínű fia,
 úgy felizzik fekete derekad, úgy kigyullad, kiszépül,
 mint a pávák villogó tollától Visnu isten ruhája.

»Tőled függ most a gabonavetés« — mondja párás szemekkel,
 s felbámul rád a falusi leány, s nincs szemében kacérság,
 ha Mátának eke nyomaitól friss vidékét elérte,
 Itt majd válaszd a nyugati irányt, s észak útján is indulj.

Megfékezvén az erdőtüzeket áradó záporoddal,
 enyhet nyújt majd, ha utad elepeszt, Amrakúta gerince.
 Mert jótettért az alacsony nép is megsegíti barátját,
 óván minden veszedelem elől. Hát még fent a magasak!

S ha mint hajfürt fekete fonata, rátelepszél a hegyre,
 mit lábánál csillogó gyümölcsű gyenge mangó borít el,
 szépségével lenyüggözi a csúcs még a jaksák szemét is —
 mintha rózsás, fekete közepű melle volna a földnek.

Erdőn élők ligetei felett megpihensz egy időre,
 majd felrebbensz, ha lepereg eső, könnyü testtel tovább-
 állsz,
 s látod, hogy a Narmadá-folyamot Vindhja roppant sziklái
 úgy csíkozzák, mint hadi elefánt háta-bőrét a díszek.

Zúdits záport, hol a vad elefánt párzásától illatos,
 és cserjék közt kanyarog a folyam, s szívj a lassú vizekből :
 nem kerget majd ide-oda a szél, hogyha nedvvel beteltél,
 hisz nem könnyű, csak az, ami üres, s nem súlyos, csak a teltség.

Látván a parton a kadali-fát pattanó bimbóival,
zöldessárgán a gyönyörű nipa féligérett bibéit,
s elkábulván a leégett liget áradó földszagától,
megmutatják utad a madarak, Zápor-öntő, örömmel.

A csepp-váró csátaka-csapatot megfigyelik a sziddhák,
számlálgatják a darumadarat fent a baljós cgekben,
s dícsérnek, ha dübörög a szavad, mert a szörnyű dörejre
karjukba dől, odaborul a szép sziddha-asszony remegve.

Látom, habár röpit az akarat, hogy segíts, jóbarátom,
egy-egy hegyen, mely kakubha-virág-illatos, meg-megállsz
majd.

De bár látod, hogy örül a szemc, s felrikolt rád a páva,
kelj fel, kérlek, nagyon is igyekezz, s gyorsan indulj utadra.

Porzódárdás kétaki-virágtól hófehér a kerítés,
fészket raknak a darumadarak fent a szentelt fa csúcán,
pár nap múltán tovarepül a gyors hattyunép más vidékre,
s dzsambú erdő feketedik eléd a dasárák országán.

Leghűresebb városuk Vidiśá, s hogyha addig jutottál,
buzgón élvezheted a szerelem édes ízű gyümölcsét :
szívhatod a Vétravati-folyó partja mentén morajló,
játsszó hullámú vizeket, akár egy kacér arc ajkait.

Várj itt kissé Nicsájr hegye felett, hol kadambák virága
nylik, s olyan, mikor simogatod, mintha kéjtől remegne,
s hol barlangok hegyi üregein örömleány-kéjillat
árulja el a városi ifjak kicsapongó szerelmét.

Felfrissülvén, ha tovavisz utad, cseppeiddel locsolgass
jázminbimbót, folyami ligetek sűrűjében kifcslőt,
s vess árnyékot a piacon ülő virágárus-lányokra,
kik izzadnak, s lótusz-fülük a nap nagy hevében lefonyadt.

S bár — míg észak fele vezet az út — ez kitérőt jelent majd,
mégis menj Uddzsajini palotás-soktetős városába :
nagy kár volna, ha lecsap a villám villanó nagy szalagja,
nem látod, mint ijedeznek a nők rebbenő szép szemükkel.

De bármily szép a habmoraj miatt surrogó gyors madárrajt
 övként hordó, örvényes köldökű nagy Nirvindhjá folyama —
 ha majd ott állsz mély vizei felett, el ne fordulj utadról :
 mert asszonyneép szavaira bizony kótyagos lesz a férfi !

Távol, mint nők gyászoló fonata, oly sovány most a Szindhu,
 s hullott lombok, szomorú levelek sápasztják csillogását.
 Boldogságodra mutat ez a kín, mit távolléted ébreszt —
 tedd hát néki, amitől elapadt teste újból kövér lesz.

Hol tudják az Udajana-regét — szép Avantí vidékén —,
 nézd meg gazdag Visála-városát, mely hatalmas, kiterjedt
 s éppoly szép, mintha az egek egyik apró darabja volna,
 mit földünkre száműzött istenek hoztak onnan magukkal,

s hol Sziprá-szél a nők idomait oly gyönyörrel simítja
 — felfrissítvén, ki szerelem-alélt —, mint könyörgő szerelmes :
 Sziprá-szél, mely a madarak részeg énekét hordja messze
 s mely, mint lótusz, ha kifakad, olyan illatú s éppoly édes.

Ha felfrissülsz a becsalógató hajkenőcs-illatoktól,
 s a pávák mint jó rokonaikat, tánccal úgy üdvözölnek,
 ha majd egyszer kipihened utad sok nehéz fáradalmát
 asszonylábttól gyönyörű palotán, illatos lótuszok közt,

ha majd téged néz a gana-csapat istene hó-nyakának —
 térj a három világot uraló Siva-isten lakába,
 hol meglebben vizililiomok hímporától szagosan,
 s lány-illattal üzekedik a szél kint a széles folyókon.

S habár máskor közcliti utad a Mahákála-szentélyt,
 várj, míg lassan lehanyatlik a nap túl a látóhatáron,
 s áldozáskor a Szigonyos-istent dobveréssel köszöntsd.
 Üdvözlésed dörgő szavaiért nem marad el jutalmad.

Ott széplányok aranyöve csörren, táncrea dobbant a lábuk,
 játékosan libeg a legyező fáradó kis kezükben,
 vágyakkal telt, gyönyörű a szemük, s röpködő méhrajoknál
 hosszabban néz rád, amikor köröm-marta bőrük lehütöd.

Ha karjukat felemelik a fák, dőlj le rájuk lebegve,
gyújsál, mint a tearózsa-szirom, mélyen égő vörös fényt,
s tánckezdetkor a véres elefántbőről Sivát riaszd el.
Durgá, mikor iszonyata elmúlt, megnyugodva tekint rád.

Éjfél tájban, amikor az asszony kedveséhez lopakszik,
s nem láthatja az utat a tüvel-bökhető-vaksötétben,
fénylő villám-aranyad a vidék útjain gyújtogasd fel —
s dörgésszel, zivataraiddal meg ne rémítsd, vigyázz rá!

Fényes villám-nejedet a gyönyör játéka megviselte,
töltsd hát éjed a palotatetőn szunnyadó madarak közt,
s indulj újból napkelte idején hátralévő utadra :
nem lustálkodhatik, aki igaz jóbarátját segíti.

Ez az idő, amikor a szegény, árva nőknek szeméből
fájó könnyet töröl a szerető. Most az égen felizzik,
s harmatkönnnyét töröli a nap is árva lótuszvirágnak.
Jól vigyázz, hogy oda ne állj elé, s föl ne gerjeszd haragját!

A Gambhírá-folyam üde vize, mint a lélek, ha vágyik,
árnyék-tested, gyönyörű alakod önmagába fogadná.
Mért hagyod, hogy lótuszfehér szeme mindhiába tekintsen :
mért hagyod, hogy villogó halait mindhiába dobálja?!

Ha víz-leplét — mint nád-kezeivel tart — magadhoz szo-
rítod,
és hajló part-csipeje kivillan, jóbarátom, nehéz lesz
ráhulltodból tovaigyekezni! Mert ki tudná feledni,
megízlelvén, sziget-combjainak édes ízű vidékét?

Hogyha majd Dévagiri fele mész, arra indulsz utadban,
nem rebben, csak alacsonyan a hús, vadfügét érlelő szél,
mit megtisztít a tőled üde föld illatos érintése,
s ormányával iszik az elefánt trombitáló örömben.

Virágfelhő legyen az alakod, s égi Gangá vizétől
nedves szirmú virágzivatarod önts le Szkanda fejére :
mert a holddal gyönyörű szép isten, hogy társait segítse,
tűz torkába rejtette el a fényt, mely a napnál is izzóbb.

Holdfényel hozz örömet a pávák hófehér két szemére,
és zendítsd meg szavad a hegyeken, így tüzeld táncra őket,
kiknek tollát, kipotyogó díszét lótusz-ékes fülébe
mind feltűzi, mert szereti fiát, égi Durgá istennő.

Indulj aztán utadon a dicső Nádi-istent imádva
— a sziddhák, mert remegik az esőt, vonulásod segítik —,
s buzgón tiszteld a teheneitől nagynevű Rantidévát,
kinek híre, akár a folyamok, minden égtájt eláraszt.

És ha leszállasz a Nyilas-isten rozsdabarna színében,
hogy vizet szívj, bizony odatekint, rád figyel mind a tündér,
azt gondolván, hogy az üde folyó messzi keskeny szalagja
egy csillámló, föld-ölelő nyakék, nagy zafirral középen.

Itt átkelvén, ha tovavisz utad, menj, hogy árnyékképeddel
méltó légy a dasapurai nők rád kacsintó szeméhez,
mely mint jázmincsokor üde szirmán röpködő méh, olyan szép,
és mint őz, mely ide-oda szalad, színe barnán sötétlik.

S ha arra jársz, Brahmávarta földét vond sötétlő homályba,
vond homályba, hol a Kuru-mezőn harcosok vére ömlött,
s hol Arzsuna Gándíva-íjából szüntelenül nyilazta
szúrós nyíllal a katonák arcát, mint a lótuszt a zápor.

És ha színed fekete marad is, hófehér lesz a bensőd,
ha leszállsz a Szaraszvatí-vizek lassan ömlő színére,
amelyekhez szeretete miatt az Ekével Harcoló
ment — otthagyván a Révatí szemét tükröző bort s a harcot.

Innen menj a Kanakhala fölött nagy hegyekről lezúgó
Gangához, a Szaraga-fiakat égbe vivő lépcsőhöz,
mely habjával kacag a haragos zord-szemöldökű Durgán,
s belemarkol Siva fűrtjeibe, s holdas-ékét cibálja.

Ha féltettel fölibe emelkedsz, mint isteni elefánt,
hogy kristályos-habu vizeiből égető szomjad oltsad,
árnyadtól oly gyönyörű színe lesz, oly komorra sötétül,
mint hogyha a fekete Jamuná itt ömölne beléje.

S látván a zúzvara-szinü-fehér, zergeköldök-mosusztól
jóillatú hegyet, ahol ered, rátelepszol pihonni,
s úgy fénylik majd, úgy ragyog a szined, mint a Háromszemű
Ur
hó-bikája, mikor a rögöket tündökölve kiszántja.

Ha vállukkal viharos időben dörzsölődő fenyőktől
vad erdőtűz születik e hegyen, és a jak farka-szörét
megperzseli, vizeidet öntsd le, és a lángot taposd el.
Minden nagynak az az igaz öröm, ha szenvedőt segíthet.

A sáskák majd kerülnek utadat, mert a dörgést nem állják,
s megpróbálják iszonyu derekad átugorni — hiába.
Verje őket sürü, jeges csőd vérfagyasztó kacajjal,
hisz kit nem vonz, csak a lehetetlen — megvetés lesz a része.

A szép-félhold-diadémos isten kőbe mélyedt lábnyomát,
hol tündérnép áldoz örökösen, áhitattal keresd fel.
Ezt meglátván, kikerüli a bűnt mind a földi halandó,
és a hívők seregeibe jut, akik Sivát kísérik.

Lágyan suttog, zizeg a vizi nád, szól cicázik felette,
a győzelmes tripurái csatát kinnarik hangja zengi,
és teljes lesz az Állatok Urát felkészöntő dicsének,
ha dobszóként a te szavadat is sziklabarlang dübörgi.

Észak felé a havasokon át menj e sok-sok csodán túl,
Kócsag-hágón, Bhrgupati útján, Hattyú-kapun keresztül.
Ferdén szálló gyönyörű alakod oly sötéten ragyog majd,
mint a zord Visnu fekete lába, hogyha Balit tiporja.

S légy vendég az isteni szeretők tükröként égnek álló
Kajlászán, mely a Tízfejű Démon karjaitól megingott,
s lótuszfehér ormaival olyan, mintha a Háromszemű
kővé dermedt kacaja meredne minden égtáj fölébe.

Látom már, ha a kenetek olajbarna színét ragyogva
rászállsz a most-hasított-elefántcsont-fehérségű hegyre,
olyan lesz az, mintha az Ekével Harcoló vállra vetné
földig lógó fekete ruháját, s akik látják, csodálják.

És ha majd itt, e gyönyörű hegyen Siva karját karolva,
melyről kígyóperece lehullott, Gaurí sétál örömben,
préseld össze vizeid tömegét, s testedet úgy gomolygasd,
hogy lépcső légy, puha, simogató, mikor rád lép az isten.

Villám-ékszer ha simogat-izgat, s zápor árad belőled,
tündérlányok zuhanya leszel ott bőven ömlő vizeddel.
Ám ha nem bírsz tovaigyekezni, s szíved izzik miattuk,
mennydörgéssel, iszonyu dörejjel üzd el őket magadtól.

Szívd magadba a Mánasza vizét, melyben oly dús a lótusz,
Indra kedves hadi-clefántját vond be ködfátyoloddal,
párás széllel a csodafa sudár ágait rázogasd meg,
s úgy érintsd csak a gyönyörű-fehér égi csúcsok királyát.

Majd meglátod ligetes Alakát a Kajlásza ölében —
úgy ül ott, mint szeretője, kiről lehullt Gangá-ruhája,
s párás felhő-tömegeivel oly szép az esős időben,
mint az asszony, ha szerelem űzi, gyöngyös-ékes hajával.

Ott versengnek veled a paloták : színeiddel a kőpek,
villámoddal a szerelem-éhes asszonyok, szép leányok,
dörgéssel a dübörgő dobok, tisztafényű vizeddel
a gyémántok, s csoda-magasoddal fellegek közt a tornyok.

Ott lótusszal játszadoznak a nők, jázminág van hajukban,
lódhra virágpóra illatozik arcukon hófehéren,
kontyaikban kurabaka-bimbó, két fülükben sirísa,
s választékukban a nípa-virág bontja szirmát, ha megjössz.

Ott a jaksák gyönyörű leányok társaságán örülnek,
együtt sétálnak a teraszokon esti csillagvilágon,
és úgy isszák a csodafa törzsén csorranó mézizű bort,
míg mély dörgés dübörög a dobon, mint az égbolt, ha dördül.

Ott asszonyok fonatai közül földre hullott virágok,
fülükről hullt vizililiomok, miket széjjeltapostak,
kebelükről lepotyogó gyöngyök s elszakadt szép nyakékek
árulkodnak, ha ragyog a hajnal, merre jártak az éjjel.

Ott a jaksák üde szeretője hiába hint varázsport
szégyenkezve a szapora lángú, szikra-szóró lámpára,
ha párjában remeg a kívánság, s féltelen két kezével
szép melléről a laza, libegő, könnyű fátylat letépi.

Ott a felhők, ha az örökösen fujdogáló fuvallat
űzi őket a palota felé, s kárt okoznak vizükkel
a képekben — tovatűnedeznek büntetéstől ijedve,
s utánozzák a fekete füstöt, mely az ablak felett száll.

Ott a nőknek az ölelő kedves karjaiba hanyatló
testéből a szerelem utáni tompaságot elűzi
a víz-gyöngyös fonalakon függő, záporodban megázott
szép hold-ékkő — amikor a holdfény fellegekből kibukkan.

Ott Manmatha nem viseli magán méhrajokkal feszített
íját, mert fél, hogy az Arany-Örzöt kedvelő Siva ott van.
Igy hát dolgát a szerelemittas asszonyok teljesítik,
s minden szívet lenyilaz a kacér, a bűvös asszonytekintet.

S ím — északra Kuvéra lakától — a mi házunk is ott van,
ívben hajlott kapuja csodaszép, mint az íj Indra vállán,
és kertjében nevel a gyönyörűm gonddal ápolt gyerekként
egy terhétől kezeire hajló, roskadó mandára-fát.

Itt egy tó van, amihez az utat zöld smaragddal kövezték,
és hol sűrűn terem az aranyos cifra bimbóju lótusz.
Hattyuk lakják e vizeket, akik elfeledték a vágyat,
s bár téged lát szemük, a Mánasza-tó nem ötlük eszükbe.

Majd egy kéjhegy tereli magára a tó partján figyelmed,
melynek csúcsán ragyog a zafir-kő, s hol platánfák susognak.
»Házastársam kedvenc helye ez itt« — jut terólad eszembe,
amint nézem peremeden a gyors lángu villámecikázást.

Rezgőbimbóju vörös asóka és egy árnyas késara
áll a dús mádhavi-liget árnyán, amaranthusz-sövény közt.
Az egyik, mint magam is, barátnőd karcsu lábára vágyik,
a másik meg, mint aki kívánós, édes ajkát akarja.

Kristály-talpú magas aranyoszlop áll az árnyas lugasban,
alján friss-nád-szinű tüzes ékkő, zöld smaragd a diszítés.
Alkony táján ide ül a fáradt kéknyakú pávamadár,
melyet tapssal s ékszerce zajával kedvesem táncra perdít.

Emlékezz hát, hogy ezek a jelek visznek el szép lakomba,
meg hogy kagylók, vizililiomok rajza díszlik az ajtón.
Távollétem szomorú idején házam biztos kihalt lesz,
hisz nem csillog, ha a nap oda van, még a lótuszvirág sem.

Itt majd változz elefántborjúvá, hogy a kedvest vigasztald,
a drágakő-tetűjű kékhegyen ülj le szépen, nyugodtan,
és vessél egy icipici fényű, apró villámpillantást,
fénybogárrajszerű tekintetet a homályos szobákba.

Barna, gyöngyszem-fogu, kecses, érett bimba-ajkú terem-
tést,

karcsú testű, sima hasu, félénk őzgidához hasonló,
lassan járó, fara nehezen és keble súlyán lehajló
asszonyt látsz ott, aki a világon mindenek közt a legszebb,

és látod majd, hogy akit imádok — ő az én drágaságom,
s most nélkülem olyan egyedül él, mint madár párja nélkül.
És míg hosszan gyötöri a vágya, míg a sors ellenünk van,
mint dércsipett vizililiomok, külsejében olyan lett.

S olyan bánat van a zokogástól megdagadt szemeiben,
sóhajtástól szinehagyott ajkán és tenyérbe lehajtott
sápadt arcán, mit a haja félig eltakar — olyan bánat,
mint a holdon, mikor elibe állsz, s árnyaidtól borús lesz.

Ő — amikor eléred a várost — áldozathoz fog éppen,
vagy szívében kiszinezi képem, mit a válás gyötört el,
vagy széphangú madarával beszél, s tőle bánkódva kérdi :
»Emlékszel még, ugye, szeretőmre, hiszen kedvence voltál?!«

Vagy lantot vesz fekete ruhával beborított ölébe,
mert vágy ébredt bánatos lelkében, hogy nevemről daloljon,
s ha nagy-búsan megpendíti a húrt, melyre könnyek peregnek,
mindig újra elfeledi a dalt, mit épp akkor talált ki.

Vagy a válás szomorú idején megszabott hónapokat számlálgatja a küszöbről felvett s földre ejtett virággal, vagy szívében ízele leendő érkezésem gyönyörét, hisz a nőknek csak ez a vigasza, ha magukra maradnak.

Nappal tán, míg leköti a munka, nem gyötördik annyira, de esténként, ha kifogy a dolog, százszoros lesz a bánat. S ha majd éjjel kerüli az álom, nézd az ablakban állva és úgy mondd el, amiket üzenek vigaszául szegénynek.

Búbánattól elapad a teste s oly sovány most az ágyán, mint holdsarló a keleti égen, hogyha faggyal ragyog fel. S az éjben, mely gyönyöröket adott s elrepült, míg velem volt, könnyhullás közt maga hever otthon, és a válás epeszti.

Ajka szirmát sebezi a sóhaj, mikor hátrasimítja szép arcából a konetek híján összezilált fürtöket. »Talán álmom ideröpíti őt« — erre gondol s kívánja az álmot, mit örökösen elűz két szemérről a sírás.

Elváláskor gyönyörű fürtjeit egy fonattá fonta be (én bontom majd ki, mikor az átok és a bánat továbbszáll), s most eldurvult körmű kezeivel folyton arrább simítja, mert felsérti gyenge, puha bőrét gondozatlan bozontja.

Az ablakon beragyogó holdra feltökint gyors örömmel, aztán újból lesüti a szemét, s ráborítja pilláit, miket mindig elnehezít a könny — mint borongós időben az érzékeny szirmu mályvavirág hol kinyit, hol bezárul.

Hogyha dísz nélküli idomokkal, ékszereit letéve ágya ölén gyötöri a bánat, és alig tartja testét — rátekintvén elered a könnyed néked is, mint a zápor, mert sajnálad, hiszen a szivedben van melegség, megértés.

Értem való szerelem opeszti barátnödet — jól tudom, s ebből sejtem, hogy az egyedüllét mily nagyon megviselte. S nem örömem hite szól belőlem, nem szerencsém dicsekszik, meglátod majd, hogy ez az igazság, amit mondtam, testvérem

Élkitetlen szeme, mit a tincsek kétfelől eltakarnak,
s mely bor híján feledi a kacér rám kacsintó mosolygást,
jöttödre tán újra rezegni kezd, mint a lótusz virága
ring a vízen, amikor a halak oldalához ütődnek.

S halványszínű, aranyplatánszerű combja is megvonaglik,
melyen nincs már kipiruló nyoma izgatott körmeimnek,
s melyről a sors akarata miatt minden ékszer lehullott,
s mely megszokta, hogy a gyönyör után két kezemmel simít-
sam.

Ha aludna, amikor odaérsz, álld meg, felhő-barátom,
dörgés nélkül egy rövid ideig, nehogy szavad zavarja,
s ha álmában odajut a kedves szenvedő hitveséhez,
dörgésedre ki ne hulljon nyakam folyondár-karjaiból.

Aztán keltsd fel fuvallataiddal, miket hűsít a harmat,
és vídámítsd meg az üde jázmin átható illatával,
s az ablakban tüzedre meredő büszke nőnél megállván,
így szólj hozzá dörgő morajoddal, hosszú, zengő szavaddal :

»Tudd meg tőlem, te nem-özvegy, férjed jóbarátja vagyok
én,
a nedvvel-telt, s az ő üzenetét hoztam el most tehozzád.
Mennydörgésem lágy szavaival én ösztökélem a vándort,
hogy asszonya gyászoló fonatát megoldozni siessen.«

Ha majd így szólsz, vágy kel a szívében, sóhajok közt tekint
rád,
és mint Szítá a Szél Fia előtt, hódolattal hajol meg.
Hisz minden szó, amit a szerelmes jóbaráttal üzenget,
majdnem olyan, mintha maga jönne asszonyát átölelni.

S ezt is mondd meg neki szavaimat kedved szerint átadva :
»A Ráma-hegy remete-tanyáján éldegél most a párod,
baj nem érte, s tudakolja, mint van távollévő hitvese —
ezt akarván hallani először, mert az élők : halandók.

Testével testedet öleli át gondolatban szerelmed
 — bús, sovány testtel a lefogyottat, felhevülttel az izzót,
 vágyban égővel az epekedőt, könnyezővel a sírót —
 míg ellenséges akaratu sors messze úzi tetőled.

Ki még azt is, amit ki szabadna mondani mások előtt,
 azt is súgta, hogy odaérhessen üde bőrű arcodhoz,
 az most túl van az emberi hallás és a látás határán,
 s az én számmal üzeni neked e vággyal ejtett igéket :

Az indák tagjaidat, a félenk őz-szemek a szemedet,
 a pávák dús tollai hajadat, a hold arcod világát
 és a folyók hajjai szemöldök-játékokat mutatják —
 de nincs együtt sohol annyi szépség, mint tebenned, csodás
 nő!

Ha sziklákra haragos alakod rajzolom szép szinekkel,
 és festeném magamat is, amint lábaidhoz borulok,
 kibuggyannak szememen a könnyek, s minden elhomályosul.
 Látod, látod, de gonosz a végzet, így sem enged tehozzád.

Esőtől friss ligetek illatát illatozza az arcod,
 míg tőled távol a Nyilas-isten kínoz engem magamban.
 Figyeld, hogyan szalad el az idő, míg az égen a felhők
 elnyujtóznak szoros ölelésben, és a napfényt kioltják.

Ha megpillantanak a nagy erdők istenei titokban
 — amint izzón ölelem a semmit, s két karomat kitárom,
 mert álomban odajutok eléd, és magamhoz szorítlak —
 sűrű könnyük a ligetek ágán, mint a gyöngyszem, leperdül.

A hegyről jött szeleket ölelem, ó, te legszebb a nők közt,
 melyek zúgón letörrik a gyenge dévadáru-rügyeket,
 s délre szállnak a szivárgó gyanta illatától szagosan.
 Hátha téged simogattak előbb — ezt remélem bolondul.

Az éj hosszú, szomorú idejét hogy tehetném rövidevé?!
 Vagy hogy tudnám csillapítani a nappalok lángolását?!
 — Látod, kedves, ilyen ügyefogyott vágyak élnek szivemben
 s távol tőled gyötör a kegyetlen égető-szagató kín.

De elég a magamat emésztés, elég volt már a bánat,
és elég volt, gyönyöröm, a kétség, te se csüggedj, ne töprengj!
Mert kinek jut örökös öröm, és kit gyötör végtelen bú?!
Hol fent, hol lent forog a szerencse, mint keréken az abroncs.

Ha Visnu felkel a kígyó-ágyról, véget ér majd az átok —
várd ki hát, míg tovatűnik e négy hónap is, mint a többi,
s a válástól kétszeres erejű, lángoló vágyainkat
kielégítik a gyönyör-adó, őszi, holdfényes éjek.

És mint régen, leheversz az ágyra, átöleled nyakamat
és elszunnyadsz, de valami miatt hirtelen sírva ébredsz,
s majd elmondod, ha nagyon akarom, míg titokban nevet-
gélisz :
,Álmomban egy idegen asszonnal enyelegettél, te csalfa !'

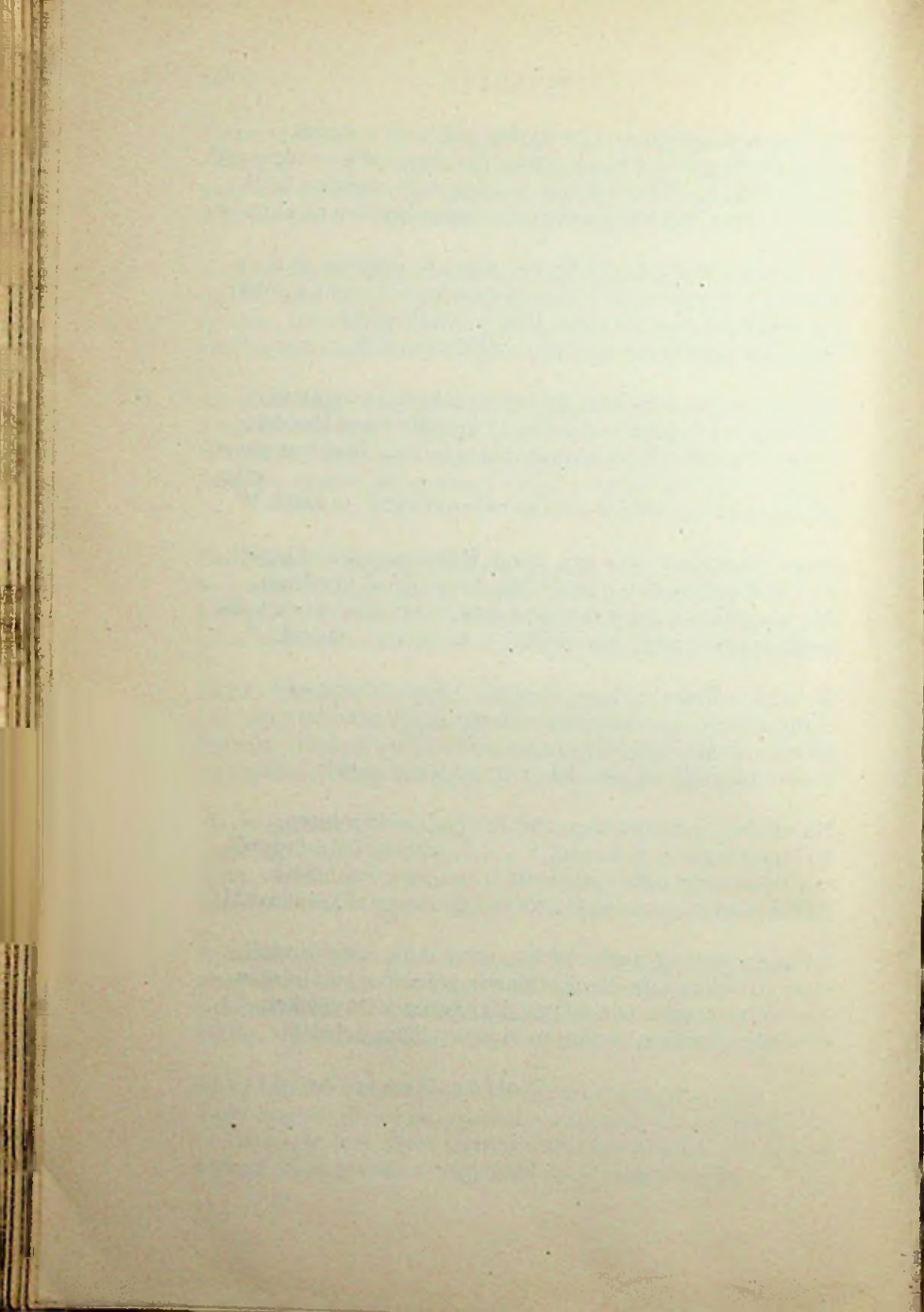
Hogy jól vagyok, ez a jele, látod. Rágalomnak ne higgyél,
s bármit suttog-fecseg is a világ, híven őrizd bizalmad.
Azt mondják, hogy a szerelem átka, mert feledtet, a válasz :
pedig éppen a nagy egyedüllét — az hevíti a vágyat.»

Ó, felhő, vállalod-e, hogy ebben a dologban segítesz?
Hallgatásodból az akaratot s elszántságot gyanítom —
hiszen némán itatod a szomjas csátaát is, ha kéri,
s mert barátját az igazi barát fürge tettel segíti.

Ha válástól szomorú szeretőm felvidult már a híren,
térj meg hozzám üzeneteivel — térj meg aztán a hegyről,
mit felszántott a Háromszemű Ur csillagszórú bikája,
s jázmin-gyenge szívemet erősítsd és vigasztald szavával !

És ha megtetted, amire kérlek, mert talán megszerettél,
vagy szívedben sajnálkozás támadt, szánalom kelt irántam —
az esős-év tegyen üde széppé, járj be minden vidéket,
és a végzet soha ne sodorjon messze villám-nejedtől.

Teller Gyula fordítása

A HADISTEN SZÜLETÉSE

Fordította

RAB ZSUZSA

THE HISTORY OF THE

REVOLUTION

OF THE UNITED STATES

Egy isten-arcú hegyet őriz Észak,
Himáláját, a hegyek ős királyát.
Két óceán közt, Kelet és Nyugat közt
toronylik égnek fejedelmi orma.

Oltalmazója, a hatalmas Méru,
táplálja bércét csoda-kincs-özönnel,
varázsfüvekkel, gyönyörű kövekkel
lakatja jól, mint a tehén a borját.

Tüzlángu ékkő terem áldott mélyén,
képét a csúcsok hava nem rútítja —
a Hold kerekjét se gyalázza egy folt,
szeplője elvész a sugárözönben.

A hegycsucs izzó vörösérce fénylik,
akárha bíbor kora-alkony égne :
nap-áldozásnak hiszi azt a tündér,
felölti gyöngyét, s fut az esti táncha.

Ott már a szétmárt elefánttetemnek
az olvadó hó tovamosta vérét,
de még a gyöngy, mit koponyája rejtett,
ragyog fehéren az oroszlán vackán ;

ott felmenekszik nap-arany csucsokra
a sziddha-szellem, ha riasztja zápor,
s a hegyderékon lebegő kis felhő
friss hűvösével megüdíti testét ;

ott fenn a vérszín hegyiföld levével
rajzol betűket puha nyírfaháncsra
tündérleány-nép, ha szerelmet áhit,
ugy írja vágó levelét hívének ;

ott zsongva-zengve fut a sűrű sás közt
barlang-torokból kicsapó fuvallat,
vorsenyre kelve a magasban úszó
szellem-lovas-had daloló karával ;

ott gyengekérgű száralának dőlve,
csiklándó bőrét elefánt vakarja,
s a zsenge fából sűrű gyanta csordul,
illattal öntvén el a hegytetőket ;

ott éji órán a varáznövények
barlang-zugokba beszivárgó fénye
mint rezge mécszláng, hunyorogva nézi
erdőn-csavargó szerelom csatáját ;

ott kinnarák szép szeretői járnak,
ringó csipőjük, sima keblük súlya
lassítja léptük, s töri gyenge sarkuk
a zúzos ösvény, szironyos havával ;

ott, hogyha kél a Nap, a Fény-lövellő,
az éji árnyék menekül riadtan,
s az óriás-hegy kebelére vonja
az oltalmáért remegő kis árnyat ;

ott jak-farok dús legyezője lendül,
körüllegyezve a Hegyek Királyát ;
dúsbojtu gypaja fejedelmi jelvény,
holdfényfehérség sugaraz belőle ;

ott légben úszó fuvolások rejtik
barlang-tanyák kék hűvösébe párjuk ;
felhők uszálya von elébük függőnyt,
ha könnyű fátyluk pirulón lebontják ;

ott elhüsölhet kihevült vadásznép
 a lassu Gangá-vizesést porító,
 a dévadáru-galyakat cibáló,
 a pávafarkat-fodorító szélben ;

ott égbe tör fel az örök-havas csúcs,
 alatta jár-kél a Nap, égi útján,
 s lótuszt rabolni le-leszáll a Göncöl
 magas lakából hegyítő-tükörrre.

És felruházta a dicső Teremtő
 a földet-tartó-erejű hatalmast,
 szont áldozathoz füveket növellőt
 a Bércsek Áldott Fejedelme névvel.

A Hegy-király, hogy ne szakadna magva,
 jegyezte egykor hites asszonyául
 lelkük-szülöttét a nagy Ősatyáknak,
 az ifju Ménát, kit imádtak bölcsek.

S betelve násszal, a gyönyör-fakasztó
 szerelmes órák lobogó tűzével,
 órája jöttén a világszép Méná
 király-urának örömmül, fiat szült :

Majnáka bércét a világra szülte,
 s az lett barátja a Vizek Vizének,
 ki elfödözte, mikor Indra isten
 levágta szárnyát a makacs hegyeknek.

Majd Siva első felesége, Szatí,
 fájlalva atyja s ura vad viszályát,
 jógába mélyedt, s odahagyva testét,
 Ménába szállott, hogy az ujraszülje.

S a földet-tartó-erejű királynak
 dicső erényű felesége, Méná,
 oly szépre szülte, amilyen teremhet
 a tiszta jószág s türelem frigyéből.

Sugár szökellt szét születése napján,
 öröme gyúltak a teremtett lények,
 virág esőzött, üde szellő lengett,
 és harsonáltak a nagy égi kürtök.

Villó sugár font koszorút köréje,
 előntve kék fényzuhataggal anyját,
 akárha ékkő tüze felsziporkáz
 lazúr-ölében a Vidúra-hegynek.

És nődögélvén, sokasult erénye,
 szépségo kincsét a napok növelték,
 miként nővő hold halovány karéja
 mind fényesebben ragyog éjről éjre.

És *Párvatí* lett neve, „Hegy Leánya”
 a Napszeműnek, s mikor anyja, mondván:
 „*U má*” — „Ne tedd azt” — vezekelni óvta,
 Umá nevet nyert a sugár teremtés.

Bár volt a Hegynek fia-lánya több is,
 nem telt be mégsem gyönyörű Umával:
 ezer virág nyit — a kizsongó méhraj
 mégsem keres mást, csak a zsenge mangót.

Miként a mécsnek lobogó kanóca,
 miként a Földnek az iramló Gangá,
 miként a vénnek a tudás igéje —
 Umá volt éke a királyi Hegynek.

Mandákiní hús folyamárja mellett
 bimbókorában, kicsi-lány-seregben,
 becézve bábut, hajigálva labdát,
 izlelte játék arany-édes mézét.

Mint őszi hattyúk hűvös árnyu Gangát,
 varázsfü-bokrot maga-fénye éjjel,
 úgy látogatta tanulás-év jöttén
 volt-életének gyarapult tudása.

S hogy zsendülőben ama korba lépett,
 mely drágakőnél ragyogóbb a testen,
 mely részegítőbb sűrű pálmabornál,
 mely szomju vágyak kifeszített fja, —

mint kép, ha éled az ecsetvonásra,
 mint napsugárban ha kinyíl a lótosz,
 kiteljesedvén olyan égi-szép lett
 szírom-kibontó, üde ifjusága.

Lábujja hajló, finom ívü sarló,
 derengve csillant csigafényü körme,
 suhant a földön kicsi-könnyü lába,
 akárha tóban vizirózsa rebben.

Előrehajló nyaka, háta íve
 hattyút utánzott, a rekedt madár meg
 csilingelő sok aranyéke, lánc
 ezüstös hangját irigyelte tőle.

Mikor kerekded, simabőrü lábát
 mintázta egykor a kegyes Teremtő,
 a többi tagnak kerekítve formát,
 a karcsu láb-ív idomát követte.

Platánfa törzse sima-szép, de hűvös
 a combja élő melegéhez képest ;
 ormánya ifjú elefánt-bikának
 bár szépen ívelt, selyeméhez durva.

Tökéletes-szép csipejének dombja
 Sívát magát is lenyűgözte később,
 a Zordon Istent, ki az ormon székel,
 kihez nem ért fel soha asszony vágya.

Pihéi pelyhes, puha selyme-árnya
 elérte völgyét sima köldökének,
 s ágyékkötőjén vakitón kicsillant,
 mint éjszin ékkő öve drága csatján.

Oltárszobor-szép, szerelemre gyújtó
testén, középén, hasa hármás árka,
mint gömbölyített, csodamívü lépcső,
mely Káma istent hívogatva duzzadt.

Buján setétlett a kerekded bimbó
egymást-szorító, sima keble párván,
mely oly feszes volt, hogy egy inda rostja
nem fért közébe, teli mello völgyén.

Sirísa-rügynél finomabb volt karja,
s később, hogy Kámát Siva földre gyűrte,
a győztest mégis leigázta Káma :
hurkot vetett rá e szírom-karokkal.

Asóka-bimbó, amikor kifeslik,
nem versenyezhet gyönyörű kezével,
melyen a gyöngyház-ragyogásu körmök
homályba úzik a kelő Hold fényét.

Gömbölyded, ívelt nyaka oszlopára
napfényü gyöngysor vakitón fonódott,
s az ékesített meg az ékesítő
növelte egymás nyugozó varázsát.

Az égi Szépség, ha a Hold felé száll,
nem látja küllős sugarát a Napnak ;
ha Nap lövell fényt, elenyész a holdfény —
de mind a kettő süt Umá szeméből.

Akárha bimbó nyit a vérszin indán,
vagy gyöngy ragyog szét a piros korallon —
réz-színü ajkán, ha örökre rebbent,
villant fehérén kacagása fénye.

Édes zenéjü szava hogyha csendült,
mint drága balzsam, csepegett a szívre ;
a lány kakukkszó, üde hangja mellett,
úgy szólt, akár a megereszkedett húr.

Szellőben ingó haloványkék lótusz
sejlett szemében ; szelid őzsutáktól
tanulta gyengéd szemc-rebbenését,
vagy tőle lesték el a kedves őzek?

Szemöldökének felivellő rajzát
minthogyha festék, ecset írta volna,
és Káma isten, amióta látta,
már nem dicsérte csodamívü iját.

Az állatokban ha lakozna szégyen,
a hegyben élő jakok is bizonnal
szégyellenék dús, puhabojtu farkuk
Umá hajának zuhatagja láttán.

Formálva testét, a dicső Teremtő
minden dologból a legkésebbet
gyűjtötte össze s pazarolta rá mind —
együtt kívánta valamennyit látni.

Hogy Nárada, az örök égi vándor,
meglátta, jósold neki égi sorsot :
egy-asszonyául Siva kéri majdan,
s a Zordon Isten soha mást nem áhít.

Ezért hiába serogeltek kérők
a zsenge-szirmú kinyiló virághoz —
Sivának szánta a leányt Hegy-apja :
szent áldozatra csak a szent Tűz méltó.

Lányát Sivának odaadta volna,
de érte nem jött a hatalmas isten.
Ha tisztos ember valamit megáhít,
bölc közbejáró segedelmét kéri.

Régtől, mióta a sugárszemű nő
testét levetvén, odahagyta férjét,
az Állatok Szent Ura asszony nélkül,
magában élt, és zabolázta vágyát.

A Hó Hegyének csupa-illat ormán,
hol zúg a Gangá, fuvoláz a szellő —
gyötörve testét, a hatalmas isten
felvette s túrta a vezeklés jármát.

Népes kíséret seregelt utána,
nyírháncsruhában, koszorúk diszével ;
éjfényü sziklán köribé leültek,
s arany-vörös por beszította testük.

Vadul kapálta Siva szent bikája
a jégborított, meredek hegyoldalt,
érchangja bődült, ha oroslán morrant,
s a vadbivalyt is tovaűzte hangja.

A Nyolc Alakban örök-élő Isten
tüzet rakott fenn, eget-érő lángút,
és ő, ki adta a vezeklés üdvét,
magába fordult s vezekelni kezdett.

Hódolva néki, a Hegyek Királya
dicsőítette a Nagy Istent fennen,
s kegyét megnyerni, gyönyörű leányát
szűz lánysereggel maga küldte hozzá.

Szolgálatára im elébe járult
a karcsu lány, és Siva elfogadta.
Bár megzavarta hegyorom-magányát,
nem tántorult meg a Nagy Isten lelke.

A hajadon a patakból áldozathoz vizet mer,
hegyi füvet, üde bimbót szór az oltár kövére,
a nagyerejű Sivának rendre szolgál serényen,
s az a feje körül égő holdsugarban fürösztli.

Így hangzik a nagy *Kálidásza* költő művében,
A Hadisten születésében az első ének, amelynek címe :
PÁRVATÍ SZÁRMAZÁSA.

Történt ím, hogy az isten-nép Indrát vezérül tette meg,
s félvén Táraka démontól, Brahmá magos lakába ment.

S Brahmá nagy égi fenséggel, mint lótusztó felett a Nap,
felkelt a megfakult-halvány orcáju églakók előtt.

Leomolván a Mindenség-teremtő Fényesség elé,
gyönyörűn zengő himnusszal dicsérték őt az istenek :

„Dicsérünk, Háromarcu Lény,
aki a Teremtés előtt
osztatlan-egy valál, amíg
felvetted hármassal lényedet.

A zúgó tenger mélyein
kihajtott termékeny magod,
élők és mozdulatlanok
téged dicsérnek létükért.

A dolgok hármassal lényegét
mutatja fenséges valód:
teremtés, lét és pusztulás
egyetlen mozgatója vagy.

Midőn megosztád lényedet,
nő s férfiú lettél magad,
s két részed így lett őszülő,
tőlük fogantak mindenek.

Kimérted éjed s nappalod,
idődöt osztva kétfelé,
és nyugtod és kelted szerint
enyész és támad életünk.

Te vagy a Magadtól-Való,
világ kezdetlen kezdete,
véget nem érő vége vagy,
világ világló fénye, te,

magadnak ismerője vagy,
magadnak életetője vagy,
magadhoz méltó lényedet
magad pusztíthatod csak el.

A könnyűség vagy és a súly,
a szétfolyó s a kő-tömör,
a látható s a köd-takart;
hatalmad zengi mind a föld.

Az áldozatra buzdító
szentséges Veda-himnuszok
ujjongva zengő éneke
tőled fogant, Örök-Dicső.

Te vagy a Természet maga,
amely a Lélekért virul,
s te vagy a Lélek is, amely
a Természetben elmerül.

Az ősatyák szent atyja vagy,
és minden isten istene,
a legnagyobbnál is nagyobb,
teremtők alkotó ura,

az áldozat s az áldozó,
a gyötrő szomjuság s a víz,
a titok s a titok-tudó,
az ima, s az, kit ostromol.”

Igy énekelve megnyerték a Mindent-Alkotó kegyét,
ki bölcs igéjü, szívből-kelt dicséretükre válaszolt.

És szóra nyitva négy ajkát, zengett a válasz, négyszeres.
Hűségükön megindulván, felelte hódolóinak:

„Áldás fogadjon, isten-nép, kik csarnokomba gyűltetek,
erőskarúak, üdv néktek, ti tántoríthatatlanok!

De tisztafényü orcátok miért fakult meg, égiek?
Akárha sűrű hóhullás takarna égi csillagot.

Démon-ölő nagy Indrának lecikkanó villámnyila
komorlik fénye-vesztetten, nem látni kék-fehér tüzét.

Az ellenséget hódító hurok, Varuna fegyvere,
csüggedt kezében ernyedten, mint álomba-büvölt kigyó.

Kuvéra karja tört ágcsont, roppant buzogányt nem szorít,
vereség gyászlik orcáján, felém sötétül bánata.

Látom, Jama is csüggedten vonszolja isten-jogarát,
ítélt vele szent trónjáról — kezében most kihült üszök.

A Nap, az égi tűzhányó, sugara-fogytán dermedez,
a szem, ha nézi, nem kápráz — mint képre festett, sárga folt.

Erejük-törve lankadnak felleg-fuvó Szél-istenek,
mint gát-törette hullámok, bágyadtan elhanyatlanak.

Vesztettül ők se nyargalnak, a dúló Vihar-szellemek,
hajukból ím a hold-ékszer kihullt, és torkuk néma lett.

Ti, akik büszke kőszálként rendíthetetlen állatok,
megingtatok, s az ellenség megtörte szent erőtöket?

Szeretett népem, halljam hát, miképp segítsek rajtatok?
Az én művem a Mindenség, s ti vagytok védőpajzsai.”

És akkor Indra, lótuusként megcsillanó ezer szemét
bölcs mesterére villantván, beszédre buzdította őt.

S az ezerszemű Indránál is éberebb Beszéd Ura
ékes szavakkal így járult a Lótusz-trónusú elé :

„Úgy van, ahogy te mondottad, ellenség votett tört nekünk ;
bajunk hogy is ne ismernéd, hisz lelked mindent átölel !

Gőgre kapva kegyelmedtől, a szörnyű démon, Táraka,
felkelt, akár a füst-zászlós tűz, a világot rontani.

Szörny-városára nem mer több sugárt lövellni most a Nap,
csupán amennyi szirmot bont tavai lótuusz-szőnyegén.

Teljes fénnel a Holdtányér csak őt szolgálja szüntelen,
nem ölti karcsu sarlóját, amely Siva fejéke volt.

Nem zúg a szél se kertjében, fél, hogy virágát tépi le ;
szelíden ring a sarkában, mintha legyező lengenc.

Az évszakok se rendjükben forognak ; mind kertésze lett,
virágok garmadájával teremt örök Tavaszt neki.

A Vizek Vize gyöngyökkel kívánja engesztelni őt,
és felúszván a forrásig, a folyók mélyein kutat.

Fejükön égő ékkővel a kígyók s koronás uruk
lobogó lángu mécesként szolgálnak fényükkel neki.

Erejét félve-rettegvén, nagy Indra is kegyét lesi,
körülbizelgi ékszerrel, mely égi csodafán terem.

De mindhiába : dül-pusztít, a Három Világ rettegi.
Mert bosszú jár a hitványnak, az fékezi, nem hódolat.

A fényes égi kert fajt szaggatja-nyúvi esztelen,
melyekről szelid istennők téptek virágot hajdanán.

Legyezik lassan álmában a foglyul ejtett égi nők,
sóhaj lengeti, könny mossza a fényes pálmalegyezőt.

Kiásta Méru szent ormát, melyen dobogtak Nap-lovak,
s belőle palotájában mulató-tornyot épített.

Égi folyókról ellopta az arany lótuszok diszót,
s szent elefántok véréből vöröslőn csörgedez vizük.

Az istenek se mernek már a földre szállni, félve őt,
égi szekerek nem száguld a mennyek országútjain.

Ünnepnapon a nékünk-szánt, megszentelt áldozat javát
elragadja az oltárról, a felcsapó lángok közül.

Uccsajhsravaszt is ellopta, a páratlan híri lovat,
a nemes paripák gyöngyét, mely Indra büszkesége volt.

Hadakoztunk a Démonnal, de győzködésünk annyit ért,
mint a halálos ágy mellett szagos varázsfű főzete.

Visnu kezében lángot hányt hajdan a hajító-korong,
tőle reméltük győzelmünk — most csügg nyakában, ék
gyanánt.

Indra elefánt-csordáját legyőzték elefántjai,
agyaruk ökkel, tép-szaggat, robognak fellegek között.

Most hát folyamodunk hozzád : segíts vezért teremteni,
aki megvált a rabságból, s a szörny erejét megtöri.

Álljon élünkre Indrával, hatalmas gyámolunk legyen,
és megsegítve népünket, vezesse győzelemre majd !”

Válaszul akkor így szólott az Önmagától Létező
— szava, mint zápor zúgása morajló mennydörgés után — :

„Amit kívántok, úgy leszen, és nemsokára teljesül,
de a teremtés művében én nektek nem segíthetek.

Mert hatalmat a Démonnak én adtam, meg nem törhetem :
az ültető ne pusztítson fát, ha akár mérget terem.

A hatalom kegyét kérte. Megadtam néki, s o kegyem
vezeklő lelke máglyáját, gonosz tüzét fojtotta el.

Ki igazná le harcában o harcost, hogyha harcba ront ?
Csak egy : a Zordon Istennek, Sivának majd ha magva kél.

Siva a Fény, a legtisztább, a Sötétség fölött lebeg,
erőben nem vetélkedhet vele se Visnu, sem magam.

Orom-magányban ül fennen, vezeklő lelke hús-nyugodt —
ékes Umával vonzzátok, mint mágnessel az ércvasat.

Megmondatott : az ő magvát a szép Umá teremje meg,
miként az én tüzes magvam csak tenger méhében fogan.

Hogyha a Zordon Istennek fia lesz hadvezérek,
megoldja majd a sínylődő istennők gyászba font haját.”

Eképp beszélt a Mindenség-teremtő Úr és szétfoszolt.
Megszívlelte az isten-nép a szót, s az égbe visszatért.

És akkor Indra Kámához fordult, remélve, hogy segít ;
a Virágijas Istenhez lelkében elzarándokolt.

Veszi a Szerelem-isten s vállra kapja az iját —
finom ive sima-hajló, mint kigyós lány-szemöldök ;
követi a Tavasz — annál hagyja mangó-nyilát mind,
s leborul, a magos Indrát hódolattal fogadja.

Így hangzik a nagy *Kálidásza* költő művében,
A Hadisten születésében a második ének, amelynek címe :

BRAHMÁ FELKERESÉSE.

Ezer szemét mind a Virágnilyásra
szögezte akkor figyelemmel Indra.
A nagyhatalmú kegyes a kicsinyhez,
ha rászorul, mert ügye látja hasznát.

És trónja mellé odainti Kámát,
s kínálja helyvel kegyesen nagy Indra.
Az meghajol szent ura trónusánál,
így válaszolván neki hódolattal :

„Közöld parancsod, te halandók atyja !
Három világot felölel hatalmam :
mondd, mit kívánsz hát ? Hizeleg szívemnek
szolgálatommal kegyedért fizetni.

Ki félje bosszúd ? Uralomra vágyó
hosszan-vezeklő, ki hatalmat áhít ?
Felajzom fjam, nyilam áll szívébe,
s a porba omlik, lesz örökre szolgád !

Mely férfiút sújt haragod, nagy isten ?
Ha megtagadná is a szent szerelmet :
asszony-szemöldök buja íve-selyme
rabságba hajtja, bűvöletbe ejti.

Csak szólj : ki égjen szerelem tüzében,
tisztos hírét és vagyonát pazalva ?
Mint gyöngé gátat a megáradó víz,
úgy söpröm el majd, ha akármilyen bölcs is.

Melyik kerekded-csipejű, urához
 hűséges asszony tüzesíti vágyad?
 Ha úgy kívánod, maga tárja karját,
 lebontja leplét, nyakad átkarolja.

Vagy megcsalatra, elüzött egy másik,
 gerjedt haraggal panaszolva vétked?
 Majd bánja tettét, ha tüzemben égve
 lomb-ágy hűsén sem leli enyhülését!

Villám-nyilad hagyd, magad is pihenj meg.
 S akármí démont vesz üzőbe bosszúd:
 virág-nyilam majd erejét veszejti,
 s még nők előtt is remeg, oly kicsiny lesz.

Bár fegyverem csak suhanó virágszál,
 s csatlósom egy van: a Tavasz — kegyedből
 a szörnyü-íjú Siva zord szívét is
 megháborítná nyilam édes mérge.”

Combjáról akkor leemelte Indra
 szent lábfejét, és kegyesen felállott,
 s tudván az édes Szerelem hatalmát,
 így kérte Kámát, ki tusára kész volt:

„Ó, Káma, hívem, te segíts erőddel!
 Két fegyverem van: te magad, s a villám.
 Hosszan-vezeklők erejét a kék tűz
 nem tántorítja, de legyőzheted te!

Tudom, hatalmad az enyémmel ér fel.
 Segíts erőddel — nagy ügyet bizok rád.
 Rábizta Krisna is az ős időkben
 szent teste terhét a Világkigyóra.

Szerencse kísér. Te magad jelentéd:
 a szörnyü-íjú Siva féli íjad.
 Halld, mit remélnek szerelem-nyiladtól
 az ég lakói, kiket űz a Démon:

Aratni végső diadalt a Szörnyön,
vezért kívánnak : Siva sarjadékát.
Sivát pedig csak te igazhatod le,
mert égi lelkét makacsul bezárta.

Magába fordult szive tiszta lángját
szítsd fel, lobogjon gyönyörű Umáért.
Megmondattott : nincs e világon más nő,
csak ő, ki magva televénye volna.

A Hegy Leányát odaküldé apja
erős Sivához, hegyi sík hüsére,
szolgálni híven a magányos istent ;
tündéreim hű raja hozta hírét.

Indulj, kísérjen utadon szerencse.
Rád vár e szent ügy — kire bízhatom még ?
Te légy a víz, mely kicsirázni készíti
a burka-pattant magot, és növeli.

Nincs más erő, mint a te karcsu íjad,
mely ég-lakóink segedelme volna.
Menj hát : dicső a veszedelmes próba,
a vakmerő tett, ha kudarcba fúl is.

Az istenek mind könyörögnek : indulj !
Három világnak bizodalma benned.
Nem vad-kegyetlen viadalra küldlek ;
irigylem íjad gyönyörű hatalmát.

Örök kísérőd, a Tavasz, követ majd,
segít ügyedben, sziv-igázó isten.
Nem kell a szélnek sem a buzdító szó,
suhán magától, s lobogó tüzet szít."

„Úgy lesz, nagy isten!" — s im elindult Káma,
szívébe vésvén ura szent parancsát,
s illette testét bucsuzóul Indra
íjhúrtól-edzett-erejű kezével.

Kámát nagy útján a Tavasz, barátja,
és lelke-párja, a Gyönyör követte.
Himálájának magasára indult —
ha élte árán, de Sivát legyőzi.

A bölcs vezeklés komor erdejében,
legszebb valóját ragyogón felöltve,
Tavasz suhant, és szele felkavarta
az elmerült szív nem-e-földi csendjét.

A lánglövellő Nap az égi pályán
észak felé tért el. A déli égtáj
illattal-áldott, epedő-halk sóhajt
küldött utána : puhaszárnnyu szellőt.

Asóka-fának rügyc-lombja zsendült,
csúcstól gyökérig tele lett virággal,
nem várta szép nők karikákkal ékes
kicsinyke lábát — kivirult magától.

A gyöngö mangó üde vesszejére
méhrajt röptett a Tavasz, s a méhek,
akár az ifjú Szerelem betűi,
izzón ragyogtak fel az enyves indán.

A karnikára ragyogó virága
arany színével sziveket kavart fel,
illat-hiján bár, hisz a Föld-teremtő
ritkán törekszik a tökéletesre.

Bíborban égett a palása-bimbó,
mint vékony újhoid, finom ívbe görbült,
akárha itt-ott a szilaj Tavasznak
lágý körme tépné a szerelmes erdőt.

A szép Tavasz láng-szinü hajnalokkal
festette mangó-ajakát pirosra,
és ifju arcát a cikázó méhraj
setét-aranyló színe ékitette.

Őzek suhantak, s a prijála-fákról
szemükbe hullott a sűrű virágpor;
szemközt a széllel, szökélőn szaladtak
tisztáson átal, zizegő avarban.

Mangó-nedűvel finomítva hangját,
a hím-kakukk oly teli vággal zengett,
hogy énekétől szerelemben estek
rátarti-büszke, nagy erényű nők is.

Szellem-zenészek szeretői testét
kiverte apró szemü gyöngy-veríték,
s a langy-melegben kipirultan égett
kenettel ápolt, halaványszín arcuk.

A bölcs vezeklők Siva erdejében,
látván a nem-várt Tavasz érkezését,
csak áhitattal, szigorú imákkal
tudták keményen zabolázni lelkük.

Vonult az édes Szerelem, nyilával,
s a szép Gyönyörrel, diadalmenetben,
és minden élő buja vágy telített,
lobbant a vére, s hívogatta párját.

Vadméh a társát repesőn követte,
utána surrant a virágkehelybe;
a hímgazella odafente szarvát
nősténye forró, sima oldalához.

Lótuszvirágpor-aranyozta vízzel
itatta ifjú elefánt a hímjét,
és hívta bűgva a madár a társát,
a lótusz-indát vele megfelezte.

Két dal között a levegő zenésze
csókolta vággal szeretője arcát,
melyet virágbor tüze izzított fel,
s finom veríték ragyogott a selymén.

Repkény-leányok hűvös inda-karja,
rügy-ajka, bimbós üde keble-halma
kínálkozó-lágy ölelésbe forrott
a mélyre hajló, sima ág-karokkal.

Hiába zengett a szerelmes ének —
erős Sívának szive meg se rezdült :
ki úr a lelkén, ki magába fordul,
tavasz-kisértés nem igázza azt le.

Kiséretéből a vezér felállott,
ajkára tiltón szorította ujját,
nádvejszejével sebesen suhintott,
s csendet parancsolt Siva szent tanyáján.

Eltűlt a méhraj, falevél se libbent,
a gyors inú vad remegőn letorpadt,
lapult a fészken a vidám madár is,
nyügözte mély csend a szerelmes erdőt.

Ott űlt vezeklő Siva zord magányban,
naméru-lombok szövevénye hűsén,
és Káma, mellé lopakodva, nem mert
ránézni baljós szeme csillagára.

Nem tudta Káma : közelít a veszte,
látván a Három-szemű szörnyü istent,
ki dévadáru-fa tövén pihent ott,
tűz-sárga tigris puhaselymü bőrén.

Combján keresztben nyugodott a lába,
űlt rezdületlen, leeresztve vállát,
ölen pihent meg keze, nyílt tenyérrel,
akár a lótusz kinyíló virága.

Kigyók kötötték a haját fonatba,
csüggött nyakában koponyák füzére,
gyász-szinü vadbőr vala öltözéke,
mely kéken izzott nyaka kék színétől.

És mozdulatlan bogarú, ijesztő,
hívságos érzést tagadó, merev-zord,
szűkrésű új-kő-szeme elmerülten
egy-pontra nézett, lefelé tekintett.

Mint sűrű felhő, mely esőt nem ont ki,
mint víztükör, mit nem is ér a szellő,
mint szél pihentén a zsarát, olyan volt,
mert visszafogta a lehelletét is.

Ágas, vakító sugarak nyilaztak
egyik szeméből, mely a homlokán volt,
homályba úzték az ezüst-ivű Hold
lótusz-szirom-lágy sugarát tüzükkal.

Elmólkedéstől gyarapult erővel
a testi vágyat zabolára fogva,
idézte lelke a nagy Égi Lelket,
a halhatatlant, örökétig élőt.

S míg nézte Káma elerőtlenedve
a sérthetetlen Siva szent alakját,
lankadt kezéből imc észrevétlen
kihullt az íj és a bűvös virág-nyíl.

De akkor ernyedtt, kihunyó erői
új lángra kaptak : hűvös árnyu fák közt
nem-földi szépség lebegett feléje
tündér-raj élén — a Hegyek Leánya.

Rubin színében ragyogó asóka,
aransugár-szín üde karnikára,
gyöngy-síma bimbók libegő füzéro
volt teste éke, tavasz-öltözéke.

Szép ívbe hajlott kecsesen a törzse,
lehúzta keble gyönyörű gyümölcse ;
minthogyha nyíló, üde-zöld folyondár
kelt volna lábra, csupa-fürt diszében.

Felfogta dombos csipejét kerítő
 övét, a bűvöst, a virágból fontat —
 minthogyha Káma maga fűzte volna
 fjhúrja mását a kerek csipőre.

Egy mámoros méh repesett előtte,
 méz-illat-ontó ajakát kívánta,
 és ő, riadtan, a kezében ingó
 lótuszvirággal tovahesegette.

És Káma, látván eme ritka szépség
 hibátlan-ékes, viruló csodáját,
 már újra bízott : ügye jóra fordul,
 Sívát, a tisztát, szerelembe ejti.

Umá Sivához, ki a férje léssen,
 lassan közelgett, s küszöbére lépett.
 Az éppen akkor szakította félbe
 az Égi Lelket megidéző jógát.

Kifújta lassan a magába fojtott
 lélegzetot, s most a Világkigyónak
 e Földet tartó, tarajos gerince
 majd összeroppant : nehezült a terhe.

Egy szolga vitte meg a hírt Sivának :
 hódolni eljött a Hegyek Leánya,
 s értvén urának szemé-villanását,
 a szép sugár lányt bevezette hozzá.

A karcsu szűzek, kik Umát követték,
 látván az istent, leborultak akkor,
 s élébe szórták a Tavasz kizsendült
 sok gyöngye ágát, csupa-méz virágát.

Főhajtva hódolt a leány Sivának,
 hajolva mélyen, hogy a földre perdült
 rózsás füléből a virág-köszöntő,
 s ében hajából az asóka-bimbó.

„Nyerj hív-szerelmű, sok-erényű férjet!” —
fordult Umához Siva jós igékkal ;
s az istenek szent kinyilatkozása
másíthatatlan, valamint a törvény !

Úgy vélte Káma : idején való már,
hogy nyíl suhanjon Siva szent szívébe,
és íja bongó idegét felajzva,
az égi istent nyíla célba vette.

Épp akkor adta a szíromkezű lány
szent olvasóját a vezeklő Úrnak.
Lótuszmagokból maga füzte néki,
nap-láng hevében maga szárogatta.

Ajándokát az kegyesen fogadta,
s olvenni készült a füzért Umától.
Legkábitóbb bűv-erejű virágát
helyezte íja idegére Káma.

Az Úr magányos szive lassan enyhült,
mint felkelő-hold-aranyozta tenger,
amint Umának piroosan kifeszlő
bíborvirágú ajakára nézett.

Látszott Umán is szive rezdülése.
Virágterütől remegő bokorhoz
hasonlított, míg Siva trónusánál
állt meghajoltan, repeső szemével.

De ím a Három-szemű isten ekkor
lebírta vágyát, ura lett szívének,
s végigtekintett az egész világon,
hogy lássa : lelkét ki kavarta így fel.

S meglátta : ott áll a Gyönyör-fakasztó,
szívére célzó, meredő nyilával,
szorítva öklét szeme sarka mellé,
behajtvá térdét, lebocsátva vállát.

Hogy megzavarták Siva lelke-csendjét,
vad-bosszuálló dűhe lángra lobbant,
s közepen izzó, iszonyú szeméből
mindent-emésztő-hevű tűz csapott ki.

„Ó, bírd le szörnyű haragod, nagy isten!” —
szállott a szélben a riadt könyörgés.
De már Sivának szeme-lángja cikkant,
szent Káma testét hamuvá emésztve . . .

A bűvös ifjú Szerelem halála
szép ifju párját, a Gyönyört, azonnal
mély kábulatba taszította, és így
még fel se fogta ura pusztulását.

A bölcs vezeklő a merész kisértőt,
mint fát a villám, sebesen lesújtva,
Umát s a szüzek seregét kerülve,
szellemhadával komoran tovább szállt.

A Hegy Leányát, ki Sivának ajánlta szívét,
bár égi-szép volt, vereségre ítélte sorsa ;
szégyellte mélyen a leány-had előtt kudarcát,
és útra kelve, hazatért panaszos szívével.

A Hegy-apa szeretettel zárta roppant szivéro
Siva iszonyu tüzétől reszkető szép leányát,
s nagyerejű elefántként, melyre lótusz fonódott,
vele vadul eliramlott, nagyra gerjedt haraggal.

Így hangzik a nagy *Kálidásza* költő művében,
A Hadisten születésében a harmadik ének, amelynek címe :

KÁMA ELÉGETÉSE.

De az ájulat éje elmulott,
s felocsúdott a Gyönyör, szegény, de jaj,
csak azért, hogy az özvegy, árva szív
keseregjen, siratozva holt urát.

Amikor kinyitotta szép szemét,
kutatón szállt riadó tekintete,
de hiába kereste kedvesét,
kit örök-mély siri álma nyugözött.

„Uram, én hitese, jaj élsz-e még?” —
zokogott, majd szive dermedőn megállt :
ime előtte kihült hamú : urát
Siva villám-tüze pusztította el.

Meginogva a földön elzuhant,
haja bomlott, kebelére por tapadt,
panaszos zokogása messze szállt,
hogy a föld is keserülte bánatát.

„Hova lett, hova tested, én uram?
E marék por-hamu — ennyi volna csak?
Viruló-erojú, mi lett veled?
Sirok — ó, hogy bele nem szakad szivem !

Hova tűnt a szerelmed, éltetőm?
Egyedül hagyta örökre társadat.
Jaj, a sorsom — akár kiszáradó
folyamágóban liliom ha fonnyadoz.

Sohasem busítottad életem,
 sose vétettem, uram, teellened.
 Lobogón szerető szívem miért
 taszítottad keserű magányba most?

Ugye, nem feleded virág-övem,
 mely erősen kötözött, szerelmesen?
 S a szemedbe esőzte hímporát
 a hajamban ragyogó virágkehely.

Hazudott a szavad, mely édesen
 susogott rég: »Szívem őrzi lényedet!«
 Ha igaz — hogyan élhetek tovább,
 amikor rád lecsapott a gyors halál?

Suhanóban a túlvilág felé,
 te hihült szív, utadon követlek én.
 Csupa gyász a világ: te hagytad el,
 Szerelem, szent öröm égi kútfeje.

Ha a városi utca zezzugán
 szerelemtől csupa-láz leány suhan
 remegőn lopakodva, éjszaka —
 ki vezesse a kedveséhez őt?

Mit is ér sűrű pálmabor tüze,
 az a mámor, mely a nők szemén kigyúl,
 s fűti botladozó beszédüket?
 Veled elszállt a szerelmi bódulat!

Ha hirül veszi pusztulásodat
 az ezüst Hold halovány karéja fenn,
 nem akar csavarogni nélküled,
 búsul árván, ki se tölti majd ivét.

Mit a lágydalú hím-kakukk köszönt:
 üde mangófa virága-vesszeje
 — sebesen suhanó virág-nyilad —
 kinek fájra simul, felelj nekem?

Ez a méhraj, amely megülve, mint
szinarany húr, kifeszült az íjdon,
seregelve sűrűn, felém repül,
szomorún zsong körül, érti gyászomat.

Hova szállt, hova lelked, én hivem?
Nosza ébredj! Az ezüstsavú kakukk
— szerelem-követed — suhanjon új
üzenettel, sziveket kigyújtani.

Csupa-vágy-öleléseid tüzét,
remegőn várt gyönyör-óra mámorát
ma is érzem, idézve testedet.
Szerelem, nélküled élni nincs erőm!

Ime, hordom a testemen ma is
a kezed-fonta piros virágfüzért:
szivemen nyiladoz. De merre vagy,
aki adtad, gyönyör ifju istene?

Mielőtt a halál a földre vert,
tavasz-ékem füzөгgetted énreám,
de virág a bokámra nem került —
sose lesz már ragyogó füzér azon!

Tűz emésztheti lepke-testemet,
ha tehozzád visz a sárga máglyaláng.
Csak az égben az isten-asszonyok
ne ragadják el a hűtelen szived!

A Virágnylas isten, im, halott,
s a Gyönyör, hú felesége, most is él —
ez a szégyen örökre rajtam ég,
ha utánad halok is, szerelmesem!

Siratóm a kegyetlen égbe száll.
Van-e oly gyász, mely uramhoz illenék?
Kinek élete, lelke, teste már
sose-látott utakon bolyong maga.

Ahogyan csoda-mívü ijadat
kifeszítvén, s nyilatad helyezve rá,
a Tavaszt mosolyogva szólítád —
csupa emlék! Ma is őrizi bús szivem,

Hol a régi barát, a hű Tavasz,
aki ijadra virág-nyilat szedett?
A komény Siva pusztította el,
lecsapott rá is a perzselő halál?"

Jaja messzire hangzott. Hallva azt,
belesajdult a Tavasz virág-szive.
Sietőn a Gyönyörhöz elsuhant,
vigaszával lecsitítni bánatát.

De a nő sebe újra felszakadt,
ura társára tekintve, mert a gyász
a barát vigaszára felbuzog,
kitör újból zuhatagja áradón.

Szava csukladozott: „Ime nézd, Tavasz,
aki volt hű utitársad — ennyi lett,
ez a pernye, mit elröpít a szél,
e galambszárny-szinü, könnyü por-hamu.

Ide vessd, uram, tekinteted!
A Tavasz, lám, maga is sirat, keres!
Szerető hitesed hiába hív —
a szivedhez, lehet, ő talál utat.

Hiszen ő segített, a hű barát,
hogy a földet, s valamennyi istenét
leigázza a megfeszült-hurú
bűvös íjról suhanó virágnnyilad.

Ki szilajlobogásu mécs valál,
a gonosz szél leteperte lángodat.
Kialudt tűzű mécskanóc vagyok,
beborított sűrű füst — a fájdalom.

A halál minck is kimélt, mikor
lecsapott rád? Elefánt ha fát kidönt,
leomolva a porba hull vele
a folyondár : menedéke elveszett.

Tavaszi, ó, te segíts, igaz barát,
bizodalمام tebeléd vetettem én :
magasan lobogó tüzet csiholj,
sziszogó lángja uramhoz elvigyen.

Sugarával együtt enyész a Hold,
ha a felhő eloszolt, eső se hull ;
ura ösvenyecin bolyong a nő —
ez a törvény igazítja életünk.

Im előttem uram hűlő pora,
tolehintem vele árva keblemet,
s valamint üde-zöld fűágyba rég,
lobogó tűz vörösébe szédülök.

Te Tavasz, ki mulattatónk valál,
ki virágos nyoszolyánkat őrizéd,
a falánk tűzű máglya lángjait
magad éleszd, könyörülj az özvegyen !

S ha lobog — suhogó szolet szalassz,
volc sürgessed a felcsapó tüzet.
Hiszen ott egyedül bolyong uram,
repešön várja szerelmes asszonyát.

Azután tenyeredbe merj vizet,
az a víz lesz a halotti áldozat —
odaát uram enyhitem vele,
ha utólérem a túlvilágon őt.

S a halott Szerelemnek, ó, Tavasz,
örök emlékezetűl, a szélbe szórj
gyönyörűn zuhogó virágosöt —
üde mangó piheröptü szirmait !”

Ahogy ott a halálra szánt Gyönyör
zokogott — egy szelid, égi-tiszta hang
könyörült szive bánatán, miként
a kiszáradt folyamagy halán a víz.

„Te Virágnnyilas isten asszonya,
vigadozzál! Nem örök-halott urad.
Ime halld, Siva mért ragadta el,
lecikázó tüze mért csapott le rá.

Lobogó szerelemre gyúlt előbb
a Teremtés Ura szép Umá iránt,
azután leigázta vágyait,
s tüze Kámára vadul lesújt vala.

De mikor felesége lesz Umá,
aki szívót, vezekelve, elnyeri,
a te messzire-tűnt szerelmesed
a megenyhült Siva visszaadja majd.

Fiatal, csodamívü testedet,
Gyönyör, őrizd meg uradnak : eljövend.
Ha lezúdul az áhitott eső,
a kiperzselt meder új vizet terel.”

Igy ígért a halottnak újhodást
az Igazság Ura, nagy-kegyelmesen,
hisz az istenek és a fellegek
tüzes átkot — de esőt is ontanak.

A Láthatatlan, eme jós szavakat kiáltva,
elfordította a Gyönyört a kivánt haláltól ;
reményre lobbant a Tavasz, s örömet jövendölt
vigasztalásul a Gyönyör csupa-gyász szívének.

A keserü szívü özvegy úgy bolyongott
szomorú magányban, akár az égi hold-ív
tovalebeg egyedül a napvilágnál,
sugara-fakultan az édes éjre várva.

Így hangzik a nagy *Kálidásza* költő művében,
A Hadisten születésében a negyedik ének, amelynek címe :
A GYÖNYÖR SIRALMA.

Hogy földre sujtá Siva bosszuló tüze
az ifju Kámát — a reménye-tört Umá
szépsége teljét szidalommal illeté;
mit ér, ha éppen Siva nem tekint reá?

Magába mélyedt, vezekelni áhitott,
hogy égi szépség erejét szerezze meg.
Ilyen szerelmet, Siva büszke-zord szívét
elnyerni másképp sose tudja egymaga.

Megtudta Méná, mire szánta el magát
Umá, leánya, s könyörögve óvta őt
kemény vezeklés szigorú imáitól;
szelíd szavakkal, szeretettel így beszélt:

„Szolgálhatod szent uradat lakodban is —
megsínynli tested, ha magad sanyargatod!
Egy méhet elbír a sirisa kelyhe, lásd,
de sas ha rászáll — letörik s a földre hull.”

Hiába intés: a szilárd szívű leányt
nem tudta Méná szava visszatartani.
Nem fogja béklyó a kívánczó szívet,
se mélybe zúgó zuhatag habos vizét.

A lány Hegy-apját könyörögve kérlelő
— egy hű barátnő segített szent ügyét —,
engedje hosszan vezekelni, kérte őt,
hogy teljesüljön szíve régi óhaja.

Élőgedett volt az erős hatalmu Hegy:
nemes kivánság! S mikor engedélyt adott,
a páva-lármás hegyoromra ment Umá,
melyet nevééről nevezett utóbb a nép.

Letette csengő simagyöngyü gyöngysorát,
melyet kenettől ragyogó nyakán viselt,
s öltött sugárszín fonadéku háncsruhát,
feszült a mellén, teli keble dombjain.

Szép volt a felfont haja varkocsával is,
mint rég, mikor hajzuhatagja szétomolt.
Mert szép a lótosz, ha körötte méh cikáz,
de akkor is szép, ha hinár tapad reá.

Hármas-fonású tavisás-övet kötött,
mely gyenge bőrét szoritotta élesen,
feltörte ringó derekán az öv helyét;
de tűrte békén — öröme volt a kín.

Nem érte ajkát piros, illatos kenőcs,
szép tarka labdát keze nem hajítgatott,
csak olvasóját füzögette jámboran,
s az áldozat-fű kisebezte ujjait.

És ő, kit egykor selyem-ágya is nyomott,
s zavarta álmát a hajába font virág —
a pusztá földön lepihent, ha jött az éj,
nyugtatta arcát sima karja vánkosán.

S hogy ott az erdön vezokelve élt maga,
báját tanulták a növények, állatok:
a játszi ringást a liánok ágai,
s az őzsuták szép szeme rebbenéscit.

A szomju fákat telivízü korsaja
itatta buzgón. Aki méhe sarja lesz,
a nagy Hadisten, bizonyára áldja majd
az ifju-erdőt, melyet anyja felnövelt.

Az őzgidák mind tenycréből ettek ott,
 köréje gyűltek, s a szemükbe nézhetett,
 kutatta bársony-szemüket kíváncsian:
 a szűz-barátnők szeme éppilyen szelíd.

Majd megfürödvén ama szent parancs szerint,
 az áldozathoz lobogó tüzet rakott,
 s tanult kitartón. Odagyűltek, látni őt
 — ki ifjan is bölcs —, remetéek csapatjai.

A csöndes erdő maga lett a tisztulás.
 Társára többé nem acsarkodott a vad,
 a fák kínálták nap-arany gyümölcsüket,
 és égten-égtek vörös áldozattüzek.

De látta ő már, hogy az áldozat kevés,
 elérni célját nem elég az áhitat.
 S nem szánva testét, üde-gyöngye tagjait,
 kezdett kegyetlen-kinos önsanyargatást.

Hajdanta labdát hajigált csak, és ime:
 viselte most bölcs remetéek nehéz sorát.
 Napfényű lótusz vala teste, úgy lehot —
 az ily törékeny-puha, mégse lankadó.

A karcsu, csengő nevetésű lány, Umá
 négy máglyahalmot, ropogó tüzet rakott,
 a lángaló nyár derekán közbük ült,
 s szemét a gyilkos-tüzű napra fordítá.

De édes arcát nem aszalta nap heve,
 miként a lótusz, ragyogott továbbra is,
 csak hosszú résű szeme szögletére vont
 a rekkenő nyár heve gyászos árnyakat.

Csak egy kevés víz, mit elébe tett a nép,
 s az égi nektár, mit a holdsugár szitált,
 táplálta testét szükösen, s akár a fák,
 tengette létét, be is érte annyival.

Gyötörte testét az a rekkenő meleg,
a földi négy tűz, meg az Égi Fáklyaláng,
míg végül elszállt a kegyetlen asszu nyár,
és sűrű zápor könyörült a szenvedőn.

Pillái sátrán, ajakán megült előbb,
majd szorteporladt kebelén a gyöngy eső,
aztán lepergett hasa síma árkaín,
és köldökéig lecsorogva, megpihent.

Zúgott a zápor, szakadatlanul szakadt,
s a puszta földön lakozó, tűrő leányt
villám-szemével hunyorogva nézte fenn
a sűrű felhő-szakadásos éji ég.

A hó-zudító szeles őszi éjeket
töltötte víz-sár-odujában, ott feküdt;
a párja-hívó madarat siratta csak,
s a párja-vesztett vadat, árvaságaért.

Az illat-ontó-vizirózsa-arcu lány
felkelt sok éjjel, s a folyóhoz elsuhant,
s a zúzmarától feketült virág helyett
friss-águ lótusz-tövet ültetett belé.

Bcérni étkül falevéllal és füvel
a hosszutűrő remetéknak is nehéz,
s még az se kellett a leánynak — im ezért
„Inségtűrőnek” nevezék a régiek.

Ilyen vezeklő-fogadalmakat tevén,
sanyarta bimbó-simaságu tagjait.
A legkitartóbb remetéek sok érdeme
csekélyke ahhoz, mit Umá magára rótt.

És akkor egy nap sugaras tekintetű,
vadbőr-ruhájú, sima varkocsos hajú
ifjú vezeklő a sugár Umá felé
lassan közelgett a nagyárnyu fák alatt.

Látván a bráhmant, a kegyes leány felállt,
és, bár az erdőn remete-magányban élt,
nagy hódolattal, szívesen fogadta őt,
mert látta tisztán: becsülésre érdemes.

Üdvözetét az viszonozta nyájasan,
reászögezte sugaras tekintetét,
s az elgyötört lányt megüdvítve édesen,
beszélni kezdett az Erős-Igaz-Szívű:

„Az áldozathoz kufájú elég terem?
Hogy megfürödhess: van-e erre hús folyó?
Mint túri tested a kemény sanyargatást?
Hiába Törvény, ha a test erőtelen!

Ugyan kizsendült-e a lengeteg lián,
amelyre korsód üde nedve csordogált?
A zsenge hajtás, az a gyöngé-rózsaszín,
olyan színű, mint a te hajnal-ajkaid?

Süt még szemedből a derűs-meleg mosoly,
szagos füvekkel csalogatva őzeid,
melyek szelíden repeső tekintetük
tőled tanulták, te virág-szemű leány?

Való igazság az a régi bölcs ige:
a tiszta szépség buja bűnbe nem taszít,
mert hó-erényed, te sugár-tekintetű,
példája léssen remetéknek, úgy lehet.

A Jassu Gangá, mely az égi csillagok
kék fényvirágát tovafojtva rengeti,
nem tisztítá úgy meg e föld-biró hegyet,
mint tiszta lelked, makulátlan életed.

Három nemes cél igazítja életünk:
erény, gyönyör, dús javak — Im ezek közül,
te lány, az elsőt követed, s a többitől
elfordul orcád, csak a szent erénynek élsz.

Illón fogadtál, becsüléssel illetél —
 aztán se érezz idegennek, Égi-Szép!
 Mondják: ha két nagy-szívű lény találkozik,
 örök szövetség köti össze szívüket.

Ne vedd zokon hát, te szilárd türelmű lány,
 ha tudni vágyón kutatom ki szívedet.
 Hadd kérdjelek meg, s te felelj, ha nem titok:
 mivégre tűröd remeték nehéz sorát?

Rangot kívánnál? A Teremtő sarja vagy;
 az égi szépség maga könnyű termeted;
 nem törsz se roppant hatalomra; agg se vagy;
 mi kényszerített hát vezekelni hosszasan?

Az ifju nőket csak a fájdalom viszi
 e túske-útra; teneked mi búd lehet?
 Kutatja elmém, de hiába — nem talál
 fájdalmat és gyászt a szívedben, özszemű!

Szépséged ékén diadalt a bú nem ül;
 atyád lakában soha bántalom nem ért;
 akadt-e sértőd? A Kigyó-király fején
 fénylő smaragdot ki merészli bántani?

Násfád, kösöntyűd, csupa-szikra ékszered
 hol hagyta? És mért viseled, ki most virulsz,
 az agg-kor ékét, a szurós faháncs-ruhát?
 Naphoz nem illik sűrűleplű éjhomály!

Vagy áhitoznál magas églakók közé?
 Hiszen tanyáik: Hegy-atyádnak ormai!
 Férjet kívánsz tán? Vezekelni ez se kész:
 gazdát a gyöngy nem keres — őt kutatja más.

Hő sóhajodból gyanitom, hogy így igaz:
 férjet kívánsz hát te, a legkülönb leány!
 Van-é halandó, akiért reménytelen
 epedne szíved, akinek ne kellenél?

Zordlelkü ifjú lehet az, keményszivű,
 ki meg nem indul szelid arcodon, amely
 kenet híján is gyönyörű, selyem-finom,
 kit vágyra nem szít puha rizskalász-hajad!

Ki az, ki nem szán, ha szemét reád veti,
 s elnézi tested, melyet oly soványra mart
 a kín, a láng-nyár, s halavány-erőtelen,
 mint napvilágnál a fogyó karéju Hold?

Vagy oly nemes-szép az az ifju, hogy szivét
 az esztelen gőg heve fűti, s elkerül,
 hogy sűrűpillás szemed, őztekinteted
 kutatja szomjan, de hiába — nem leli?

Immár ne gyötrődj. Vezekeltem én sokat
 ifjú koromban — sereg érdemem vagyon:
 vedd el felét, és vele célhoz érsz hamar,
 de tárd ki titkod — szivedet hadd ismerem!”

Az ifju bráhman szavait bevégezé.
 Umá a titkát nehezeltte vallani,
 s a hű barátnőt, aki oldalán megállt,
 biztatta némán feleletre: szóljon ő.

S a szűz a tisztelt idegenhez így beszélt:
 „Szent férfiú, halld, ha kíváncsi vagy reá,
 gyötrő vezeklést, kínos önsanyargatást
 magára mért rótt ez a büszke szívű lány!

A négy világtáj magos isten-őreit
 s Indrát magát is keveselli férjeül,
 Sívát kívánná egyedül, de hasztalan:
 Kámát lesújtá Siva, zárva zord szive.

Bár por-hamú lett a Virágnylü — előbb
 kilötte még szép nyila könnyü vesszejét;
 eltéríté azt Siva bosszuló tüze,
 s nem őt, az istent — de Umát találta el.

Azóta szomjú szerclemben ég e lány,
nem éri szantálpör a tiszta homlokát.
Hegy-apja keblén nyugalomra nem talált,
és sonyved itt is, hegyi sík hideg haván.

Dallal dicsérvén Siva égi tetteit,
könny fojtja torkát, üde hangja megremeg,
s a légi szellem-dalosok leányait,
kik véle zengnek, zokogásra készteni.

Csak éjközépen csitul el, de csakhamar
rövidke álmát tovaűzve, felriad,
híván a semmit: »Siva, jöjj, szerelmcsem!«
S átfonja képzelt nyaka izmos oszlopát.

S korholja titkon ez az esztelen leány
a Hold-fejékű Urat, így susog szegény:
»Mondják: jelen van Siva lelke mindenütt —
mért nem tekint rám, aki érte szenvedek?«

Mert látva azt, hogy szerelembe ejteni
nem tudja másképp a Világ Erős Urát —
megkérte atyját, s vezekolni jött ide;
mi elkisértük remetéknék ösvenyén.

Gyümölcs terem már eme fákon — ő maga
ültette őket, hogy e hegyre költözött.
De vágya fáján a rügyek se bomlanak —
nem szánja szívét az a büszke-zord Siva!

A vágyva-vágyott, az elérhetetlen Űr
ugyan mikor fog könyörülni szép Umán,
mint asszu földön az eső-adó egek?
Mind öt siratjuk — csupa kín az élete!

A jószívű szűz ime rendre felfedé
társnője titkát. Amaz ékesarcu bölcs
Umára nézett: „Igaz-é e lány szava?”
S titkolta belső örömét, a lobbanót.

Umá szírom-lágy tenyerébe zárta szent
kristály-füzérét, a vezeklő-olvasót,
s töprengve hosszan, okosan a válaszon,
lassú szavakkal neki végül így felelt:

„Szent Véda-bölcs, tudd: igazat beszélt e szűz.
Magos személyért epedek, reménytelen.
Azért vezeklek, hogy enyém legyen szíve —
nincs járhatatlan út a tiszta vágy előtt.”

A bráhman így szólt: „Sugaras-szemű leány,
kit vágyad áhít, a Nagy Istent ismerem.
Ne hidd, hogy örvend kinodon, s könyörtelen
gúnyolja sóvár szivedet — ne hidd, Umá !

Fontold meg inkább: lehetetlen óhajod !
Hisz nászi ékszert viselő virág-kezed
el nem viselné, ha a Kéknyakú Siva
kigyóval átfont keze megszorítaná !

Itéld meg, ó, lány, hogyan illik össze hát
a hattyu-hímes, puha-könnnyü nászlepel,
fátyol-ruhád — és Siva szörnyü köntöse,
a vért virágzó elefántbőr-öltözet ?

Megszán acsargó gyűlölőd is, úgy lehet,
ha könnyü lábad, mely atyádnak udvarán
virágokon járt — temetők porába szórt
ember-hajon jár ezután, ha földre lép.

Kenettel ápolt, sima-halmu kebledet
hogy elrutítná az a szörnyü, szürke por:
halotti máglyák pora-hamva, mely Siva
tágboltu mellét beborítja gyászosan !

S hogy marna szégyen tüze esküvőd után,
mert gúnykacajjal mutogatna rád a nép:
Umá, kihez szent elefántok illenek,
egy roskatag-vén bika nyergiben kocog !

Sivát ha férjül nyered el, szegény leány,
csak fájdalom vár, csupa szenvedés kísér,
bajt ér a hold-ív-diadémos isten is,
s te is, ki holdként sugarazva tündökölsz.

Szörnyű a három szeme, arca éktelen,
és származását sűrű éjhomály födi.
Van-é Sivában csak egyetlen oly erény,
melytől a kérő szerelemre érdemes?

Csittítsd el égő szivedet, te Égi-Szép!
Társul tehozzád hogyan illenék Siva?
Nem vérben ázó temető-karót imád
a jámbor ember, hanem áldozat-tüzet!"

Így szólt a bráhman Siva ellen, és Umá,
hallván beszédét, remegő haragra gyúlt,
és összevonva szigorú szemöldökét,
árnyas szemével komoran tekintte rá.

És válaszolt: „Ó, te nem ismered Sivát,
ha ily beszéddel kicsinyíted érdemét!
Bírálja hitvány a dicsőt gyűlölködőn,
becsmérli tettét, de okát nem értheti.

Silány szerencsét üz a baj-szorongatott,
meg az, ki gyarló hatalomra áhitoz.
De nem szorul rá a Világ Hatalmása —
nem tűri lelkén a remény bilincseit.

Ha kincse nincs is — maga kincseket fakaszt;
holtak tanyáján lakik — ám a Föld Ura;
és bár riasztó — »Kegyess Úr« az ő neve.
Ki az, ki lényét e világon értené?

Diszíti Hold-ív, vagy a szörnyeteg kigyó,
vérharmatos bőr, vagy ezüst a köntöse,
visel füzérül koponyát, vagy ékkövet —
nem fogható fel Siva lényé semmiképp.

A máglyahamvak pora hogyha rászítál,
érintve testét, bizonyára tiszta lesz.
És hogyha táncol Siva, és e por lehull,
ráhintik újból a hatalmas églakók.

Ha a Teremtés Elefántja hordja is
a büszke Indrát — a komor bikán ülő
Hold-ékes istent leborulva tiszteli,
porban fűrösztvén diadémja bimbait.

Hitvány eszeddel kicsinyelled őt ugyan,
de egy dologban igazat beszélsz : aki
Brahmát teremté, a Magától-Létezőt,
annak ki tudná születése titkait ?

Elég a szóból ! Ne gyalázd tovább Sivat !
Akármiképp van: szerelemre-gyúlt szivem
felé repes csak, csupa vágy meg áhítat;
szégyent nem érzek, csak a tiszta méz ízét.

Űzd el, barátnőm, eme gőgös-ostobát:
már nyitja ajkát — csufolódna még tovább;
nem az bűnös csak, ki magos személyt gyaláz —
ki tűri némán, az is éppolyan hibás.

Vagy én megyek !” — szólt a leány, s az indulat
kettérepeszté kebelén a háncsruhát.
De ím a fényes bika-zászlajú Siva
testét felölté, s mosolyogva állt elé.

Reszketve nézte, veritéke-szakadva, némán
a Hegy Leánya ama Hold-diadémos Istent,
állt nyugözöttén, levegőbe emelve lábát,
ment is, nem is — mint a folyó vize, gátba ütődve.

„Mától a szolgád vagyok, ó, te szelíd vezeklő,
te Égi-Szép!” — szólt szeretettel a Kéknyaku
Isten.

És ő a gyötrő, csupa-kín napokat feledte;
gyümölcsöt érlelt — megújult az a hányatott szív.

Így hangzik a nagy *Kálidásza* költő művében,
A Hadisten születésében az ötödik ének, amelynek címe:
UMÁ VEZEKLÉSE GYÜMÖLCSÉNEK MEGÉRÉSE.

The first part of the report is devoted to a description of the general conditions of the country, and to a statement of the progress of the various branches of the service. It is followed by a detailed account of the operations of the different departments, and a summary of the results of the year. The report concludes with a statement of the resources of the country, and a statement of the means proposed for their improvement.

The second part of the report is devoted to a description of the general conditions of the country, and to a statement of the progress of the various branches of the service. It is followed by a detailed account of the operations of the different departments, and a summary of the results of the year. The report concludes with a statement of the resources of the country, and a statement of the means proposed for their improvement.

RAGHU NEMZETSÉGE
(Részletek)

Fordította

TELLÉR GYULA

HARRY KENNEDY

(London)

London

1911

Hogy a szót és jelentését megértsem : Siva s Párvati
elé jöttem, kik egymást mint szó s jelentés fonják körül.

Ó, hol kullog silány elmém e dús Nap-nemzetség mögött !
A tengernek dereglyével vágnék neki nagy ostobán !

Hisz magam csak lenéző gúnyt kapok költői hír helyett,
mint törpe, ha mohón nyúl fel a túl magas gyümölcs után.

De nagy költők kaput tártak e nemzetséghez egykoron,
s utam támadt, akár húnak a gyémánttal fúrt gyöngyszemen.

Igy hát róluk — akik tiszták, s ha mit kezdtek, bevégezik,
a tengerig uralkodnak, s az égbe vész keréknyomuk,

kik áldoznak, amint illik, s meghallgatják a kérlelőt,
bűnhöz képest itélkeznek, s kellő időben éberek,

kik igazság szerint szólnak, adakozásra gyűjtenek,
utódnemzésre nőszülnek, s csak a hírnévért küzdenek,

kik tanulnak gyerekkorban, ifjan gyönyör jut részükül,
s öregkorban elmélkedő szent áhitatban múlnak el —

a Raghukról beszólek most, s bár erőm szólni oly csekély,
erényeik dicsősége e vakmerésre bátorít.

Hallgassák hát, akik bölcsek és jót és rosszat ismerők,
hiszen tűzben világlik ki, nem szennyes-é a sárarany ?!

Manu volt, a Vivaszvant-sarj, a bölcsek által megbecsült,
az első a királyok közt, mint Óm a szent imák között.

S utódai közül támadt egy mindennél tisztább utód,
mint hold kél a Tej-örvényből: Dilípa volt e holdsugár.

Bikavállú, erős mellű, hosszú karú, sudármagas,
teste győzi, akármit tesz, s maga a harcos lelkület.

Mindenkinél hatalmasabb s tündöklőbb is mindenkinél :
támaszaként világunknak úgy állt, akár a Méru-hegy.

Nagy termetét csak értelme s tanultsága haladta meg,
ennél meg csak vitézsége és harci híre volt nagyobb.

Félelmes, de barátságos is volt alattvalóihoz,
mint tengermély, amely szörnyet és gyöngyöt egyként rej-
teget.

Manu óta a járt útról nem térhettek le népei,
mint a kocsis se tér oldalt az abroncs-vágta nyomdokon.

Adót csupán azért gyűjtött, hogy gazdagítsa népeit.
A nap is csak azért szív fel párát, hogy majd eső legyen.

Serege csak kíséret volt: nem támogatta óhaját
csupán tudós nagy elméje s íján a megfeszült ideg.

S mert titkolta, amit kívánt, nagy elhatározásai
gyümölcsükben mutatkoztak, mint a volt élet tettei.

Nem volt túlzó a törvényben, nem félszből védte önmagát,
vagyont, pénzt nem mohón gyűjtött, s nem volt kéjében
szenvédély.

Tudós volt s halk; erős volt s jó; bőkezű volt és gögtelen:
mintha egy tő fakasztotta volna páros erényeit.

Nem merült el a kéjekben, minden tudást végigtanult,
gyönyörködött a törvényben, és így lett meg-nem-tört öreg.

Mint az apjuk : tanította, nevelte s óvta népeit,
s így igazi apáik csak nemzõik voltak, semmi más.

Ez utódért-házasuló s rend kedvéért ítélkező
bölcс kezében a kincs és kéj a törvénynek volt eszköze.

Indra fejte az égboltot vetésért, s ő a földeket
áldozatért: égen-földön e két nagy így uralkodott.

Hírét-nevét nem érhetette el más uralkodó soha:
hisz a lopás, ha nincs tárgya, csupán csak pusztá szó marad.

Ellenségét, ha az bölcс volt, orvossággént becsülte meg,
de barátját, ha hitvány volt, kígyó-mart ujjként dobta el.

Ily kiváló erényekbõl teremtette az Alkotó,
s minden egyes erényével mások szolgálatára volt.

Óceán volt a várárok, s partok voltak a várfalak
birodalmán, melyen mint egy városon, úgy uralkodott.

A Magadhák közül nõtült : felesége Szudaksiní,
ahogyan az Áldozatnak szép Daksiná az asszonya.

S bár háreme nagyon nagy volt, csupán nemes nejével és
a Szerencse-istennõvel tartotta házasnak magát,

s hogy asszonya fiat szüljön, az volt legforróbb óhaja.
Ám telt-múlt az idõ, és ez óhaj gyümölcsöt nem hozott.

Hát rábizta a nép gondját miniszterére, hogy maga
szent szertartást mutasson be erõs fiú-utódokért.

Majd a király s királynõje az Alkotóhoz esdekeltek,
s a szent Vasistha házához fiat kívánva útra kelt.

Kellemes, mély-dübörgésű szekéren ment a pár, akár
dalmahodó viharfelhõn villám és égi elefánt.

S hogy kíméljék a szent-otthont, nem vittek nagy kisérctet —
méltóságuk ugyis fénylett, akár a roppant hadsereg.

Lágy virágport szemerkélő, sála-gyantával illatos
s fák ágait legyintő szél legyezte őket édesen.

S hallották: sok esőváró, fejét felnyújtó pávapár
a mély szekérdübörgésre rikoltó hangon énekelte.

A király és királynéja egymás szemét fedezte fel
az út mentén elácsorgó és nézelődő őzeken.

S ha fent darvak repültek, mint boltíves, röppenő füzér,
ők ég felé emelt arccal lesték a zengő krúgatást.

Kedvező szél ígérgette, hogy teljesülhet óhajuk:
turbánjukat, tincseiket az úti por nem lepte be.

S belehelték a lótusznak haboktól hűvös illatát,
amely szinte utánozta jóillatú leheletük.

Ha áldozó-karókkal telt falvaikon vonultak át,
a papoktól áldást kaptak s dús vendégajándékokat.

Egy-egy tisztas aggastyántól, ki nekik friss vaját hozott,
megkérdezték az út mentén vadon burjánzó fák nevét.

S olyan szépség virult rajtuk és öltözékükön, akár
tél multával a szép Holdon s párján, a Csitra-csillagon.

Az isten-szép király, nézvén nejével utján té s tova,
nem érezte az út hosszát és súlyos fáradalmait.

Este lassan poroszkáltak a lankadó lovak, amíg
a vágyait legyőző szent lakához ért a szép szekér —

hol épp nyüzsgött az erdőből csak nemrég visszaérkezett,
fával, fűvel, virágokkal megrakott remeték hada,

s hol őz-nép, a vezeklő nők becézgetett kedvencei,
 őz-nép állott az ajtóknak tolongva, és rizset remélt,

s ahol a fákat öntöző leányhad lassan ment tovább,
 hoga vízből az eltikkadt madárrojok ihassanak,

s hol — szünnén a nap izzása — a vadrizskéve-sor mögött
 őzek dőltek le kérődni a lombkunyhók kis udvarán,

s hol füst szállt, szent tüzet jelzett, s hordozta áldozat
 szágát —
 szélfútt füst, mely megáld, megvéd vendégbarátot, érkezőt.

Ekkor szólott lovászának a király, hoga megálljanak,
 leléptt a szekérről, és lesegítette asszonyát.

A jó s illemtudó bölcsek a tiszteletre érdemes
 s szent tanokban tudós úrnak hódoltak, majd nejének is.

Ők meg, múltán a szertartás, felkeresték a nagyszerű
 Vasisthát, kit neje kísért, mind áldás áldozat-tüzet.

A király és királynéja a két szent lábát illeté,
 s viszonzta az üdvözlést a bölcs és nyájias asszonya.

S hoga az illő fogadtatás elüzte fáradaľmukat,
 a szent mester az országról kérdezgette a bölcs királyt.

Majd az igék tudósához szólott a kincsen-úr király,
 szörnyű várak legyezője és szónokok legjobbika:

„Hét roppant birodalľmában a béke és a rend az úr,
 hisz ég s föld sok csapásának elháritója mind te vagy.

Ellenségem igéiddel már messziről megállítod,
 s láthatáron-belül-hordó nyilam szinte felesleges.

Áldozol is, s az illően lángokra öntött áldozat
 csövé lesz, s a szárazság-perzselt vetést megöntözi.

„Egyszer Indrát kerested fel, s aztán a földre térve meg,
utad mellett a Szent-fának árnyán hevert az Östhen.

Te tisztulás után lévő nejedre gondoltál csupán,
s a Tehenet, amint illik, nem jartad körbe jobb felé.

Erre aztán megátkozott: »Nem fog fiad születni, míg
egy sarjamat e sértésért magaddal meg nem békited!«

Te nem hallottad őt, mivel az egyik világelefánt
a Gangában lubickolt, és zúgott a szent folyó vize.

E sértés állt kivánságod s a megvalósulás közé,
mert nem ér célt, ki megbántja a tiszteletre-érdemest.

Most a Tehén a kígyónép-őrizte Alvilágba ment
Varunához imádkozni s áldozni néki hosszasan.

Helyette hát leányát kell megengesztelned, ó, király,
szolgáljad őt, s ha megbékélt, beteljesíti vágyadat.”

Alig szólott a szent mester: az áldozat-tejet adó
Nandiní, a tehén, megtért az árnyas lombú fák közül.

Rózsaszín volt; sziromszínű és enyhe ívű homlokán
fehér szőr-folt derengett, mint kelő hold rózsza-alkonyon.

Nagy tőgyéből, mikor borját meglátta, bőven, langyosan,
s szent fürdőknél is áldóbban csorrant teje a földre le.

S amit felvert patájával, a szerteszálló porszemek
szent mosdásként megáldották s megtisztították a királyt.

A jeleket-tudó mester a szent tehén tekintetét
látta, s így szólt királyához, jósolva megvalósulást:

„Király, hidd meg, a perc itt van, s beteljesülhet óhajod,
mert az üdvöt-hozó éppen nevének hallatára jött.

Járj nyomában, ne lankadj el, s csupán csak vad gyümölcsön
 s e tehenet aképp nyerd meg, akár tudást a szorgalom!^{ólj,}

Indulj te is, ha ő indul, és állj meg, hogyha ő megáll,
 heveredj le, ha ő fekszik, s igyál vizet, ha ő ivott!

Áhítatos királynéd is reggel, ha megtisztálkodott,
 kísérje el az erdőig, s menjen elébe estétájt!

Így szorgoskodj, amíg megszán, és végül elnyered kegyét!
 Ne félj semmit! S legyen végre neked is fiú-gyermeked!”

Ugy lesz — felelt a mesternek nagy boldogan hajolva meg
 a helyet és időt értő tanítvány s boldog asszonya.

Aztán pedig a minden bajt s jót ismerő, igazszavú
 bölcs pihenni bocsátotta a nép mindenható urát.

S lévén törvénytudó és a vezeklésben tökéletes,
 az erdei vezekléshez illő vendéglést adott.

S házukban, ahova a bölcs vezette őket,
 fű-ágyon leheveredett az úr s az asszony,
 s várták, míg tova fut az éj, s a hajnal ébred,
 hogy fényén a remete-nép tanulni térjen.

Itt végződik a *Raghu nemzetsége* első éneke, amelynek címe:
VASISHTA REMETE-TANYÁJÁNAK FELKERESÉSE.

Reggel Dilípa kiterelte szépen
a zöld ligetbe tehenét a bölcsnek,
s neje kínálta viruló virággal,
midőn a borjú eleget szopott már.

Aztán az úrnő, akinek leginkább
járhat dicséret igaz életéért,
patája szentelt nyomait követte,
akár a tudás a szilárd figyelmet.

Majd nője nélkül a király kíserte
az Őstehén szép, simaszőrű sarját,
s az ment, akár az alakot-cserélt Föld:
négy nagy csecsével, a négy óceánnal.

És tett Dilípa fogadást, erőset,
nyomába indult a csodás tehennek,
kíséretét meg hazaküldte: nem kell —
megóvjá őt majd a vitézi lélek !

S etette ízes fűnyalákkal, aztán
vakarta, majd a bögöly ellen óvta,
s kószálni hagyta — így akart bejutni
a föld királya a tehen kegyébe.

Árnyként követte: mikor az megállott,
állt ő is, és ment, mikor az megindult.
Akkor pihent le, ha az is ledőlt, s a
tehennel együtt csitította szomját.

Sok dísz nélkül is a hősi lélek
fenséggel izzott szemein — s olyan volt,
mint páرزó vágytól hevülő elefánt,
ha még nem ült ki veríték a bőrén.

Indával fogta a haját csomóba,
s kószált a fák közt. Feszés íj a vállán,
mintha az erdő vadait keresné
halálra, míg a tehenet vigyázza.

S hogy — mint Varuna — maga ment az erdőn,
s kíséretét is hazaküldve lépdelt,
a fák csapongó-repeső madárkák
zengő dalával körül-ünnepelték.

Amint magában közeledni látták
őt, kit megillet a királyi pompa,
be is beszórták szírom-áradattal,
mint rizs-szemekkel fiatal leányok.

Bár ija volt: a szelid és erényes
királyt az őzek bizalommal nézték.
Méltó jutalma gyönyörű szemüknek
a ritka látvány: a világ királya.

Nagy messze hangzott, hogy a bambuserdőn
a nádak öblén fuvoláz a szellő,
s a szél dalában a sok isten ajka
dicsérte fennen a dicső Dilipát.

A szél — szagosan a virágözöntől,
és harmatosan zuhogók vizétől —
lágyan legyezte a királyt, ki nem vitt
kezében ernyőt, s elepedt a naptól.

A láng az erdőn kialudt magától,
a puszta ág is kivirult nyomában,
s a gyenge őzet fenevad nem üzte,
mikor Dilipa a sűrűbe lépett.

Napáldozatkor, mikor Észak és Dél között nyomuktól a világ megújult, nyugodni indult a tehen s a napfény a réz vörösen piruló színében.

S a föld ura a tehenet, ki tejjel istent is, őst is, jövevényt is ellát, nyomon követte igyekezve, mintha a szent Szertartás a Hitet kísérné.

A sűrű erdőt feketedni látta, az őzsuták bent nyugovóra tértek, a vad mocsárból a kanok kimásztak, s készült a fákra fel a páva-nép is.

A kis tehenke teli tőgye terhét, s a férfi-népek ura szálfá-testét ringó léptekkel, igyekezve vitte, így díszítették az utat hazáig.

S hogy jött, s Vasistha tehenét követte a föld királya: felcsége várt rá, s magába itta epekedve néző tekintetével, gyönyörű szemével.

A király ott járt a tehen nyomában, előtte meg szép felesége lépdelt, s a kis tehen úgy ragyogott közöttük, mint alkony-óra a nap és az éj közt.

Aztán az asszony fücsomót fogott, és a szent tehenkét kikerülve jobbról, a szarvak széles töve közti holdat, mint óhajának kapuját imádta.

„Türeelmes hozzánk, noha borja vár rá!”
— szólt szívrepesve a király s királynő.
S az ily hatalmak kegye biztató jel:
gyümölcsöt ígér az igaz hívőknek.

Aztán a bölcshez s a nevéhez indult,
s illette lábuk a dicső Dilípa,
s a szent tehénkét is imádta, mely már
fejés után volt s lehevert pihenni.

Az áldozattal lehelyezte mécsét
az úr s az asszony a tehén elébe.
S midőn aludt már, lenyugodtak ők is —
s felkeltek ők is, amikor felébredt.

Három hétig így vezekelt nevével
a kétség-marta-sziveket segítő,
a dicsre méltó, a dicső király-úr,
hisz mindenáron fi-utódra vágyott.

Egy szép nap aztán a tehén az egyik
barlangba ment be a Himálajában
— melyet füvekkel befedett a Gangá —
próbára tenni a király erényét.

„A szent tehénnek fenevad nem árthat” —
vélte Dilípa. De hogy elmerengett
a szép vidéken: csak előrerontott
egy hímoroszlán, s a tehénre támadt.

Az félve bőgött. S a nagy-úr, ki eddig
merengve nézte a hegyek királyát,
tekintetét úgy odakapta, mintha
megrántott gyepelő szoritotta volna.

S meglátta-tüstént a világ királya
a vad sörényest a tehénen ülni,
mint fényes ércből piruló hegyormon
virággal ékes, üde lódhra-bokrot.

És hogy megölje a vadak királyát
e szörnyü harcos, ez oroszlán-léptű,
egy fűrgé nyílért tegezébe nyúlt, mert
a gaz merénylet megalázta szívét.

Ám épp, midőn a fenevadra rontott,
mind az öt ujjá odanőtt a vessző
tollas feléhez, s maga féluton — mint
képekre festett rohanás — megállott.

Haragra gerjedt emiatt Dilpa,
hisz béna karral a gonoszt nem érte,
és mint a kígyót, ha varázs legyűrte,
csak bensejében hevítette mérge.

Ám ekkor így szólt a tehénen ülő
vad himoroszlán Manu szép fiához,
a himoroszlán-szivü nagy királyhoz —
meglepve ismét emez új csodával:

„Ne fáradozz már, te világ-királya,
hiába lőnéd nyiladat ki énrám.
A szél a fákat kicsavarja tőből,
még sincs a sziklás hegyeken hatalma !

Tudd meg, hogy Siva az uram, ki engem
Kumbhódarának nevez, és midőn a
Kajlásza-hegycsúcs-szinü hó-bikára
ült, lábnyomával megszentelte hátam.

E dévadáru-fa, mely itt virágzik,
ez Siva fája: fiaként nevelték,
ez tudja ízét neje szent tejének,
mely bőven árad arany-emlejéből.

Kérgéhez egyszer odadörgölözött
egy zabolátlan elefánt, s betépte.
A Hegy leánya zokogott is érte,
minthogyha sarját a Gonosz nyilazná.

Ezért a kóbor elefántok ellen
e mólý üregbe helyezett az Isten,
s képem: haragvó, dühödő oroszslán,
mely állatokkal csillapítja éhét.

Utamba most épp e tehén vetődött
 éhemnek illő kielégítésül.
 Hát jófialtként megeszem ma húsát,
 mint Ráhu-démon eszi meg a holdat.

S neked a szégyen ne szorítsa szíved!
 Odaadásod kimutattad immár —
 a harcos hírét so csufítja folt, ha
 nem tudta óvni a megóvhatatlant.”

Dilípa — ámbár a Hegyek Királya
 varázserővel lenyügözte karját —
 hallotta, mit mond a sörényes úr, és
 szívét nem marta ezután a szégyen.

Sőt, válaszolt is, noha karja kókadtt,
 s nem tudta végül a nyilat kilőni
 (igy állt meg Indra keze is lesújtó
 nagy mennykővével Siva zord szemétől).

„Ó, minden állat fejedelme, bárha
 így béna karral a beszéd mihaszna,
 mégis beszélek, hisz előled ember
 nem rejtegethet soha semmi titkot.

Imádom én őt, ki a létezőknek
 teremtő, őrző s megölő királya —
 de azt nem állom, hogy előttem öld meg
 kincsét a bölcsnek, aki értem áldoz.

Hát arra kérlek: gyakorolj kegyelmet,
 az én testemmel gyarapítsd erődet,
 s az égi mester tehenét ereszd el,
 hisz csöppnyi borja epekedve várja.”

Most a vadállat foga fénybe vonta
 a hegyi sziklaodu félhomályát,
 s az égi isten vad alattvalója
 félig nevetve a királyhoz így szólt:

„Nagy balgaságnak hiszem én e dolgot,
 hogy semmiért ily sokat elfecsérelsz:
 hisz elveszited a világ uralmát,
 s el férfitested fiatal koroddal.

Ha most a szíved könyörölni késztet,
 halálad pusztán e tehénnek üdvös,
 de ha tovább élsz, sok alattvalódat
 tudod megóvni örökös csapástól.

S ha félsz a mester lobogó dühétől,
 mert veszni hagyta tehenét, ez egyet,
 hát korszó-tőgyű ezer új tehénnel
 tedd gazdagabbá s lelohad haragja.

Ne hagyd megölni soha ifju tested,
 mely elmerül még gyönyörök sorában.
 Hisz mint Indráé, birodalmad oly dús,
 csak épp nem égben gyakorolsz hatalmat.”

Ezt mondta végül a vadak királya,
 s amint a hang a falakon verődött,
 a szikla mintha ugyanezt beszélné,
 ezt hajtogatná kitörő örömmel.

Hallotta szólni a vad égi szolgát
 a földi isten, de megint megindult
 tekintetétől a legyűrt tehénnek,
 s így válaszolt a fenevad szavára:

„A harcosok rendje segít a hajban,
 e név ezért lett a világon első.
 Mit ér uralmam, ha nem így cselekszem,
 s az életem mit, tele megvetéssel?!

S hogy engeszteljem ki a bölcs Vasisthát
 másik tehénnel? Lehetetlen, értsd meg:
 nem áll mögötte ez az Őstehénnek,
 s csak vad varázssal sikerült lebírnod!

Hát egy utam van : ha saját magammal
váltom ki tőled e legyűrt tehénkét,
így nem hiányzik a te reggelid sem,
s a bölcs se vall kárt a tej-áldozatban.

Magadnak is van urad és királyod,
hisz itt vesződöl, hogy e fát megőrizd,
s tudod, mit ér az, ki magát megóvja,
míg veszni hagyja a reábizottat.

Ha pedig engem nem akarsz megölni,
híremre gondolj, nevemet tekintsed.
Nekem közömbös evilági testem,
amelynek ügyis a halál a sorsa.

Mondják: beszédből fakad a barátság,
és mivelünk is ez esett meg éppen.
Így hát nem illő, te vadak-királya,
hogy megtagadjad e baráti kérést.”

„Jól van — felelt az —, a tehén szabad lesz !”
S Dilípa is megszabadult a görcsből.
Majd íja nélkül odament a vadhoz,
friss húsdarabként felajánlva testét.

S e pillanatban, hogy a föld királya
szelíden várta rohamát a vadnak,
csüggedt fejére szíromáradat hullt
egy titkos égi hatalom kezéből.

„Kelj fel, fiam !” — szólt ezután egy édes,
széphangu szózat. S amikor felállott,
nem az oroszlán: a tehénke állt ott
anyás-szelíden, s teje is kibuggyant.

S szólt: „Én idéztem fel e szörnyüéses
káprázatot, hogy a szivedbe lássak:
a bölcsnek engem a haláltól is véd
hatalma, hát még a vadállatoktól !

S mert a jót féled, s könyörülsz a gyengén,
 erényedért most valamit kívánhatsz.
 Tudd meg, hogy nemcsak tejet ád a tőgyem :
 csodát is kaphat, aki arra méltó !”

Ekkor Dilípa — aki minden esdőt
 buzgón segített — kezét összetette,
 s nemzet-teremtő, diadalban-első,
 hős magzatot kért fiatal nejének.

„Jól van !” — ígérte meg a bőtejjű kis
 tehén a hősnek fia születését.
 Aztán meg így szólt: „Falevél-edénybe
 fejjél tejemből, s igyad is ki mindjárt !”

„Anyám — felelt ő —, mi a szoptatásból
 s az áldozatból marad : azt kívánom ;
 alattvalóim is az egyhatodrészt
 adják le nékem, ha adót fizetnek.”

Mikor a népek fejedelme így szólt,
 még boldogabb lett a varázs-tehénke,
 és frissen indult a tanyára vissza,
 s mögötte lépdelt a dicső Dilípa.

Elmondta otthon a király a bölcsnek,
 hogy mi esett meg, s a nejének is szólt,
 ki szinte várta a sikert, a jóhírt,
 hisz férje arcán az öröm sugárzott.

S mikor Vasistha beleegyezett : ő
 ivott a tejből, ami megmaradt még
 a szoptatásból s a tej-áldozatból,
 s fehér volt, mint a ragyogó Dicsőség.

Másnap, mikor már fogadalmi böjtjük
 letelt, elmondta a derék Vasistha
 az úti áldást, s a királyt nejével
 székvárosába hazaindította.

S ők útra váltak, kikerülve jobbról
 a szent tüzet, a remetét nejével,
 a kis tehénkét s a tehénke borját —
 s kísérte útjuk csupa jókivánság.

Úgy ment a nyájas-szivü, szép király-úr
 a mély morajjal szaladó szekéren —
 úgy ment az úton hites asszonyával,
 minthogyha vonná a betölt kivánság.

Alattvalói pedig egyre várták,
 s bár hosszú böjtje lesoványította,
 ők telhetetlen szemekkel itták —
 akár a Holdat, a Fűvek Királyát.

Mint városvívó fejedelmi Indra,
 akképp vonult be csoda-városába,
 és kígyó-király-erejü, hatalmas
 vállára vette az uralmat ismét.

S ahogyan a magas égbolt Atri könnyét, a Holdat,
 s ahogyan az üde Gangá lángból éledt hatalmat:
 gyönyörű fiu-utódot úgy fogant a királynő,
 hiszen a csoda-hatalmak támogatták titokban.

Itt végződik a *Raghu nemzetsége*
 második éneke, amelynek címe:
 NÁNDINÍ KEGYÉNEK ELNYERÉSE.

Ím, terhessége jeleit mutatta már
a szép királyné : ura vágya teljesült,
az Iksváku-vér gyarapodva fennmaradt,
az udvar-hölgyek csoda-holdja égre kélt.

S ő nem viselt ékszereket se már, mivel
teste elbágyadt, s halovány lett arcszine,
mint lódhra-szirmok, vagy az éj hajnal felé,
ha csillag és hold ragyogása megfakul.

S a föld királya, ki agyaggal illatos
száját szagolta, sose telt be véle — mint
a tó szagát az elefánt sem unja meg,
ha nyári zápor-zuhogással illatos.

Fiat Indraként meguralja majd a föld,
és látni fogja a világ határait —
ezért kívánta meg a szép királyi nő
az összes íz közt legelőbb a föld ízét.

„Nagyon szerény, és sose mondja, mit kíván” —
így tépelődött a király magában, majd
az asszonyoktól tudakolta, mit tegyen,
mi töltené be neje titkos vágyait.

S bármit kívánt meg a szeszélyes óhajú
szép terhes asszony: megadatta néki mind,
hisz még az égben se születhet oly dolog,
amit Dilípa, ha akarja, el nem ér.

Majd lassan-lassan e nehéz idő letelt,
s terhével-ékes felesége felvirult,
mint lombja-vesztett fiatal bokor, ha már
az új rügyektől dagadoznak ágai.

Melle páros bársonya megfeszült, kitelt,
két mellbimbója feketére változott,
hogy nem volt nála gyönyörűbb a duzzadó
szép lótuszszimbó sem, amelyre méh repül!

Látván az úr, hogy neje magzatot visel,
mint kincset a tenger-övezte föld szive,
mint rejtett lángot a samí-fa belseje,
mint föld-alatti vizet a Szaraszvati —

elhangzott nyomban nagy-erős parancsa, hogy
dicsérje méltó születési áldozat
hírét-nevét, nagy erejét, dús kincseit
és asszonyáért dobogó meleg szivét.

Milyen gyönyör volt feleségét látnia:
a révedő, tétova lágy tekintetet —
a bágyadt kézmozdulatot, mikor köszönt,
s a szent magzattól nehezült szép termetet.

Hát orvosokat hivatott a nagy király,
s oly hittel nézte a szülés előtt nejét,
mint nyár-utóján a nehézkes felleget,
mely nemsokára lezudítja terheit.

Majd öt csillag jósjele szállt az égre fel,
s ő, ki csupán Indra nejéhez fogható,
világra hozta gyönyörű fiát, ahogy
a hármas fenség szüli roppant kincseit.

A négy világtáj lepihent, a szél elült,
áldozáskor jobbra hajolt a könnyű láng,
s jót ígért minden, hisz a nő csodás fiát
a földkerekség öröme szülte meg.

S e százszor-áldott születésü, szép fiú
csöpp ágyában úgy ragyogott, úgy tündökölt,
hogy tőle az éjjeli mécs is elfakult,
mint képre festett halovány kis gyertyafény.

S amint a nagy hír a királyhoz eljutott,
ő örömeben odaadta volna mind
— a két dús jakfark-legyezőn s a hold-fehér
napernyőn kívül —, ami drága kincse volt.

És mozdulatlan szeme — mint lótoszlevél,
ha szél se rezzen — a fiút figyelte csak;
s úgy csapott benne az öröm magasra, mint
ahogy felzúdul a dagály, ha kél a hold.

Aztán Vasistha bemutatta gondosan
az újszülöttért csoda-szertartásait,
s még jobban fénylett ezután a kisfiú:
a csiszolástól ragyog így a drágakő.

A fürge dobszó, mit öröm volt hallani,
s mit kéjleányok kara tánccal is kísért,
nemcsak e földi palotát töltötte be,
de fent is az istenek égi útjait.

Börtönbe nem zárt soha senkit a király,
s nem volt, akit most szabadon bocsáthatott.
Nem is engedte szabadon, csak önmagát,
hisz tartozása, e bilincs, im, földre hullt.

„Az ellenségnek s a tudásnak is hamar
végére jár majd e fiú” — gondolta ő,
s a „ragh”-igéből, mi menést, járást jelent,
dicső utódját „Raghu”-nak nevezte el.

Naponta nőttek a királyfi tagjai
Dilípa gondos, ügyelő szeme előtt —
a hold is így nő, ha nyomába indul a
sárgalovú Nap sugarának mindenütt.

Mikor Kumára született : Siva s neje —
mikor Dzsajanta született : Indra s Sacsí
volt oly boldog, mint e királyi pár, mikor
világra jött isteni fényü magzatuk !

A csakraváka-madarak szerelme volt
példa előttük : noha drága kisiük
kettéosztotta szerető szívük hevét —
nőtt bennük a hitvesi vonzalom tüze.

A kisiú már a dadával eltipeg,
utána mondja, mit a dajka mond neki,
mély tisztelettel, ahogy illik, meghajol,
s mindezzel apja örömét növelgeti.

Akár a nektár, olyan édes volt a csöpp
test érintése a királynak, és mikor
megsimogatta gyönyörű kis gyermekét,
a régvárt kéjtől lecsukódott két szeme.

Úgy látta, hogy majd e fiúban él tovább
az ősök vére. — A Világot Alkotó
is így folytatja a Teremtést, amikor
Visnu képében jelenik meg mindenütt.

És eljött a haj-lemetelés ünnepe,
aztán az írás-tanulás szabályain,
mint szűk folyó-torkolaton haladt tovább,
s elébe tárult a tudás nyílt tengere.

Majd megkötötték derékán a szent zsinórt,
s bölcsék nevelték az okos, derék Raghut,
Nem volt hiába ez a munka, nem bizony !
Ki jóban fárad, bizonyára haszna lesz !

A tehetséges, ragyogó-eszű fiú
megjárta sorban a tudás négy tengerét —
ahogy bejárja zabolátlan gyors lován
a nagy Napisten a világ négy oldalát.

Vállára szép, tiszta gazellabőrt vetett,
s Dilípától dárdavető varázst tanult —
hisz apja nemcsak nagy uralkodó, hanem
nagy harcos is volt, az egész világ ura.

S ahogy a borjú bika lesz idővel, és
a kis elefánt a vadon királya lesz —
gyerekből úgy lett Raghu is nagytermetű,
méltóságteljes, gyönyörű szép ifjúvá.

Ekkor hajfürtjét lemetélték, ő pedig
megülte nászát : s kiket elvett asszonyul,
a sok királylány ragyogott, akár a szép
Róhiní-csillag a világló Hold előtt.

A szép királyfi nyaka vastag volt s erős,
és mint a széles kapuszárny, a melle ; még
apján is túltett erejével, ám szerény
illetudással s jelesül viselkedett.

És szólt a király : „E fiu illetudó,
természete és nevelése oly jeles !” —
és hogy megossza a királyi gondokat,
az „ifjú király” nevet adta Raghunak.

Dilípát ekkor a Szerencse egy fele
az új királyért odahagyta, mint akár
egy lótuszágat viruló új lótuszért,
mert megkivánta Raghu szép erényeit.

És mint a széltől — segítőjétől — a tűz,
mint fellegek szétszakadásától a nap,
s mint tajtéktól az elefántok bőre — úgy
lett győzhetetlen fia által a király.

Dilípa egyszer — ahogy Indra tette volt —
egy híján száz áldozatot mutatott be,
Raghu pediglen sok egyéb királyfival
az áldozati lovak őrizője lett.

Ám az utolsó paripát, mely a király
akaratából szabadon kószálhatott,
a láthatatlan alakot öltő Indra
elrabolta az ügyelő királyfitól.

Megtorpant erre seregével a fiú,
és rémülettől lenyüggözve állt, mikor
Vasistha bűvös tehenét, a Nandinit
látták az úton, ahogy éppen arra járt.

Az ő testéből csepegő szent nedveket
szemére kente a király dicső fia,
s e szent kenettől szeme mindent felfogott:
azt is, mi már túl van az érzékszerveken.

Látta : a démon-hegyeket megfélemező
Indra szekéren sietett Kelet felé,
a ló is ott ment a szekérhez kötve — és
ha ki-kirúgott, a kocsis fékezte meg.

Száz mozdulatlan szeme s a lovak sötét
zöldessárga színe mutatta : Indra volt !
Hát a királyfi egekig hatón, vadul
reá kiáltott, hogy eképp állítsa meg.

„Azt mondják rólad, Egeken Parancsoló,
az áldozatból legelőbb te részesülsz,
hát mért igyekszel, hogy örökkön áldozó
atyám nagy művét vadul összetörd ? Miért !

Hiszén neked kellene féken tartanod
a hitszegő áldozat-összerombolót !
A szent szertartás hova jut, ha épp te vagy,
aki a törvény-követőket üldözöd ?!

Bocsásd el hát o paripát ! Az áldozat
legfontosabb része ez, ó, felséges Úr !
Az istenek, a hagyományt-megőrizők,
nem haladhatnak e beszennyezett úton !”

Mikor hallotta az Egek királya, hogy Raghu mily büszkén, milyen eltökélve szól, megállította kocsiját, kíváncsian föléje fordult, s dübörögve így felelt:

„Ó, harcosok hercege, mindez így igaz, de aki híres : meg is óvja hírnevét !
Atyád pedig most e nagy áldozat jogán homályba dönti, elorozza hírnevem.

A »Legfőbb Szellem« neve Visnut illeti,
A »Nagy Isten« név Siva szent tulajdona —
»Száz-áldozatú« pedig én vagyok csupán,
és soha másra ez a cím nem szállhat át.

Hát az egykori Kapilát követtem, és elragadtam e paripát előletek !
Nyughass ezért és nagyon óvakodj, nehogy Szagara vad fiainak nyomába hágj !”

Ekkor a ló őre a Városromboló
Indrához így szólt, s nevetett is gúnyosan:
„Ha ez vezérel, nosza vond fel íjadat !
Nem győzől, hacsak Raghut is le nem vered !”

Így harsogott rá a magasba nézve, és
amint szilárdan, nyilazó tartásban állt,
s nagy íjára egy sima vesszőt fektetett —
mint Indráé, oly gyönyörű volt termete.

Raghu nagy, oszlop-erejű nyílvesszeje
mellen találta a Hegyet-Megmozgatót.
Az meg egy biztos-hegyü vesszőt fektetett
fényes íjára, a szivárvány-ívüre,

és belelőtte Raghu roppant mellébe.
A nyíl, mely eddig csupa démon-vért ivott,
most mohón itta Raghuét, az emberét,
hisz ember vérének sohasem kóstolta még !

Majd a hadisten-szívü hős királyfi is
nyilat vetett Indra kezébe, melyen a
bőr érdes volt az elefánt-hajtástól, és
melyre szerelmi jeleket karmolt neje.

Egy pávatollas sima vesszővel pedig
letépte Indra busa dörgés-zászlaját.
S ő dúlt-fúlt, mintha a Szerencse-istennő
lágy hajfürtjeit szakították volna ki.

Megálltak szemben katonák és szellemek,
és amint Indra Raghuval viaskodott:
mint szárnyra kelt kobra-sereg, sziszegve gyors
nyilak cikáztak lefelé és felfelé.

Ám Indra folyton-zuhogó nyíl-zápora
sem olthatta el Raghu roppant nagy hevét —
mint felhő sem oltja ki záporával a
vad gomolygásból kicsapó villámokat.

Ekkor egy félhold-hegyü vesszővel Raghu
levágta Indra feszes íjáról a húrt,
s az úgy zengett, mint a nagy óceán, mikor
az égilakók kiköpülték mélyeit.

Eldobta erre a had-úr az ívet, és
hogy leigázza iszonyú ellenfelét,
ragyogó villám-gerelyét ragadta meg.
(A démon-hegy szárnyait is ez törte le!)

Mellen találva lebukott a bős Raghu,
s már-már siratták katonái is, mikor
győzhetetlen teste a megrázkódtatást
kiheverte, talpra szökött s megállt megint.

Indra pedig — bár a csatázni jól tudó
Raghu szembeszállt vele hosszasan s vadul —,
Indra dicsérte a vitéz merész hevét;
hisz pártfogóra lel az érdem mindenütt.

„Hegyverem előtt soha senki meg nem állt — szólott az isten —, se hegyek, se démonok, csak egyedül te! Jutalomképp kérj tehát a lovon kívül valamit, s én megadom!”

Most a királyfi tegezébe dugta el félig-kihúzott, aranyos hegyű nyilát, mely ujjaira ragyogó sugárt vetett, s az istenek nyájas urának így felelt:

„Ha döntöttél, hogy a lovat elhurcolod, legalább azt tedd, hogy a szertartás után atyám az áldást, az erény gyümölcseit mind a száz szentelt paripáért kapja meg!

S a te hírnököd vigye néki ezt a hírt, ha majd elindult a tanácsba. Mert amíg áldozik, lelke Siva, a Háromszemű részévé válik, s a világon kívül áll!”

„Ugy lesz” — felelte a nagy Indra Raghunak, és Mátalival, kocsisával útra kelt. Raghu mindennek nem örült túlságosan, s elindult ő is a királyudvar felé.

De otthon apja nagy örömmel várta már — hiszen Indra hírnöke mindent elbeszél — és boldog kézzel tapogatta meg fia sebhelyes testét, mit a villám-dárda ért.

Igy hát Dilípa, ki a föld királya volt, egy híján száz nagyszerű áldozattal egy kilencvenkilenc fokú lépcsőt épített, hogy majd ha meghalt, vigye őt a mennyekig.

S a gyönyörök elől elfordulván átadta fiának a hatalom örökös napernyőjét s a jak-legyezőket is, s a remete-liget árnyékába vonult neje oldalán — hiszen az Iksváku-nemzetségnek dicső hagyománya ez.

Itt végződik a *Raghu nemzetsége*
harmadik éneke' amelynek címe:
RAGHU FELKENÉSE A KIRÁLYI TRÓNRA.

Raghu apja királyságát elfoglalta, s úgy tündökölt,
mint tűz, mely a lenyugvó nap izzó világát vette át.

Meghallván, hogy Dilípát ő váltotta fel, a sok király
szívében a titokban-gyúlt, senyvedő tűz lángot vetett.

De népei, az örvendő, fényes szemű alattvalók
bízva nézték, akár Indra esőt idéző zászlaját.

Hisz ez az elefánt-léptű egyszerre kettőt birtokolt:
atyáinak dicső trónját s ellenségei birtokát.

Talán maga a Szerencse Istennő terjesztette ki
fölé lótusz-napernyőjét, mely tünde fénnel tündökölt.

S gyakran szállt a dalnokokra a Beszéd Istenasszonya,
és szépséges dicsőítő-dalokkal fonta őt körül.

Manu óta sok-sok király élvezte a föld kincseit,
mégis olyan volt most, mintha nem ismert volna mást,
csak őt.

Igazsággal ítélkezett, és megnyerte a nép szívét,
mint az enyhe, nem izzasztó, s nem is dermesztő déli szél.

Erényei feledtették atyját, Dilípát is, miként
a mangóág virágzását a rajta függő friss gyümölcs.

A kormányzást tudó bölcsek oktatták, hogy mi jó, mi rossz,
mégis csupán a jót tudta, a rossz őrajta nem fogott.

Hogy ő lépett a trónusra, szinte megújult a világ,
jobbá vált még az öt elem sok rossz tulajdonsága is.

S ahogy holt-fény a hold-fénye és vad-sütős a nap-sütés,
az ő uralma — rim szerint — az ellenség siralma volt.

Habár hosszú szeme szinte széles halántékáig ért:
éleslátása elmélyült tudásából fakadt csupán.

S hogy már földjén a rend lett úr, meglátogatta őt az ősz,
lótuszvirág-dísszel, mint a Szerencse istenasszonya.

Úgy perzselt ő, s az égtájak végleteit úgy fogta át,
mint nap, ha már lezúdultak a súlyos zápor-fellegek.

Ha nem volt ij Indra vállán: sajátját Raghu vette fel,
az emberek javáért így felváltva fénylett fegyverük.

Fehér lótusz-napernyőkkel s legyező-fücsomóival
az ősz Raghut utánozta, de pompáját nem érte el.

Benne, a nyájas-arcúban s a fehér fényvel áradó
holdban egyként gyönyörködött, aki csak rájuk nézhetett.

Szinte az ő dicsősége fénylett-fehérlött mindenütt:
a hattyúban, a csillagban s a lótusszal telt tó vizén.

Az asszonynép rizs-örzéskor a cukornádak hűvösén
az ő fényes dicsőségét s erényeit dalolta el.

Ha az Agasztja-csillagkép felkél: minden víz felderül,
de őtöle homály támadt az ellenséges szíveken.

Ha öklelték vizek martját a nagypúpú bivalybikák:
így, játékkal utánozták az ő vitézi tetteit.

Elefántját utánozta a hétszirmú-fa illata
s az — legyőzve vetélytársát — hétszerte többet izzadott.

És az ősz, mely folyót duzzaszt, s kiszikkaszt rétet és utat,
ősztönözte, hogy hatalmát hadjárattal mutassa ki!

Mikor lovat áldozott fel: a szent láng jobb felé csapott,
s ezzel mintegy a győzelmet biztosította Raghunak.

Hát városát s az országot erős őrséggel látta el,
s úgy indult meg a nagy haddal leverni minden ellenét.

Az idősebb nők kezéből az édesség úgy hullt le rá,
mint a köpült Tej-örvényből az apró csöppek Visnura.

Keletre ment, hatalmával Indrához volt hasonlatos,
és a gonoszt ijesztgette fenn-lengő sok-sok zászlaja.

A szekér-verte porfelhők s felhő-nagy elefántjai
földdé tették az égboltot és égbolttá a földeket.

Elöl a hír, közbül a zaj s a hatalmas porfellegek,
hátról a kocsik mentek: a had négy részben így vonult.

Kutat ásott a pusztában, folyókra gázlót épített,
s utat vágott az őserdők mélyén mindenható keze.

S amint vonult seregével, olyan volt, mint Bhagiratha,
aki Siva hajfürtjein a Gangát zúdította le.

Mint kidőlt vagy derékon-tört törzsek az elefánt után:
csupa trónról-levert király maradt mögötte mindenütt.

Diadallal haladt végig a keleti országokon,
s az óceán palmafáktól sötétlő partjához jutott.

Ki ellenállt: ledöntötte. A szuhmák népe épp ezért
hada sodró özönében, mint lenge nádszál, meghajolt.

Letiporta a fellázadt bengáliak hajóhadát,
és emlékül a Gangába diadall-ozlopot rakott.

Leverte, majd felemelte a népeket, azok pedig ajándékkal szolgálták, mint a rizs, midőn átültetik.

A Kapisá-folyón átkelt elefánthátra vert hidon, majd Kalinga felé indult, s vezették őt az utkalák.

A Mahéndra-hegyen vertek táborn hős hadi-népei — így ver az elefánthajcsár nagy állatába ösztökték.

A kalingák hada aztán nyílzáporral fogadta őt, mint Indrát a hegyek kövel, amikor ellenük vonult.

Raghu állta az ellenség roppant nyíl- s dárdazáporát, s úgy tündökölt győzelmével, mint áldó, szent fürdés után.

Katonái vigan voltak, mind kókuszpálinkát ivott, s a hatalmas diadalnak megittasító italát.

Ekkor Mahéndra császárat, akit a harcban elfogott, elengedte, s országát nem: csupán csak kincsét vette el.

Azután a gyümölcsstermő púga-ligettel megrakott tengerparton vonult délnek a verhetetlen hadvezér.

A Kavéri-folyón fürdő elefánt-illatú hadat meglátta a Folyók Ura, s a folyóra irigykedett.

Aztán győztes, sok úton járt hadaival táborn ütött a hors-cserjés, galamblakta Málaja-hegy lankáinál.

A ló-tiporta kardamon terméséből felszállt a por, s megtapadt az elefántok hasonló illatú fülén.

S a lábbékót leszaggatni elég erős ormányosok szantáltörzsekre csomózott nyakköteléke ép maradt.

Lent az izzó-tüzű Délen még a nap is hatástalan, mégis, Raghu hevességét nem állta ki a Pándja-had,

s elé hozták a tengerből halászott drágagyöngyöket,
s úgy adták át, alázattal, mint önnön dicsőségüket.

Csodálta a szantálerdős Malája- s Dardurá-hegyet,
amelyeknek kettős kúpja mintegy a táj két keble volt —

majd átkelt a Szahja csúcsán, melytől a tenger elvonult,
s mint ruhátlan asszonycsipő, úgy villogott a dús főveny.

Hódító, nagy hadával a Szahja-hegy alatt úgy haladt,
mint a tenger, melyet egykor Parasuráma elzavart.

Sáfrány-hajpor helyett a szép keralai lányok haját
a katonák lábnyomától felveit úti-por lepte be.

A katonák ruhájára illatosító por helyett
a Muralá folyó szele kétaki-virágport hozott.

Nem hallatszott a szél-fúttá ligetek suttogása, nem,
mert elnyomta a lószerszám fémes csörömpölő zaja.

A méhrajok a punnága-virágról az ormányosok
izzadságtól illatozó halántékára szálltak át.

Ráma előtt — mikor kérte — az óceán utat nyitott,
Raghunak meg fejedelmek képében dús adót adott.

Elefántjai feltépték a Trikúta-hegy oldalát,
s ez hirdette dicsőségét, mint máshol emlékoszlopok.

Ezután a perzsák ellen szárazföldön vonult tovább,
mint a jögi az érzékek ellen a Tudás útjain.

S mint gyors felhők lótosz-kelyhen nem láthatják a napsu-
gárt —
a görög nők lótosz-arcán a bor pirját nem látta meg.

A lóhátas nyugatiak elleni harca szörnyű volt.
Nagy por szállt, s csak az íjpengés mutatta az ellenfelet.

És a nyíllal leszelt fejek, a torzonborz-szakállasak,
úgy heverték mindenfelé, mint méhekkal telt méhkasok.

Aki megélt, sisakját is ledobta s hozzá esdekelt,
mert nagy lelkek haragjának alázat az ellenszere.

Katonái tüzes borral üzték el fáradalmukat,
s árnyas szőlőlugas mélyén heverték drága bőrökön.

Majd északnak vonult a had, kitépni zord királyokat,
mint a nyírkot a föld-mélyből a nap tüzes nyílzápora.

A nagy Indus-folyó mellett erőre kaptak a lovak,
s le is rázták sörényükről a sárga sáfrány hímportát.

A hun hárem-hölgyek arcát félelem sápasztotta meg
hallván Raghu vitézségét, mellyel férjükre támadott.

Kambódzsa sok fejedelme mind egytől egyig meghajolt,
mint asókafa, amelyet kikötött elefánt cibál.

Özönlött is ajándékuk: pompás lovak, kineshalmazok;
s gőgösség vagy fennhéjázás nem várt sehol se Raghura.

Itt a Himálaján kelt át a király lóhátas hada,
s a felvert por egyre feljebb növesztette a csúcsokat.

Az oroszlán megült vackán, a had-moraj nem verte fel,
hisz egyenlő erős volt ő s ez a hatalmas hadsereg.

A nádastól sugó-búgó s a nyírtól zengő-hangu szél
a királyra a Gangából üdítő permetet hozott.

Katonái namérufák árnyékában az őzbakok
köldökétől mósusz-szagú köveken lettek nyughelyet.

Esténként az elefántok kötelén visszacsillogott
a fényfül ragyogása, és lámpául szolgált Raghunak.

Ha elhagyott egy-egy tábort, a dévadáru-törzseken
feltört kércg mutatta, hogy mily nagyok elefántjai.

Majd rettentő csatát vívott a hegyi nép s a hős király,
csak úgy szikráztak a dárdák s a hozzájuk csapott kövek.

S hogy megtörte az utszava-szankéták harci erejét,
a levegő szellemei megénekelték tetteit.

Elé járult a szétvert nép, s akkor egymást megismerék:
Raghu a hegy dicső kincsét s az őslakók a hős királyt.

Majd leszállt a hegy ormáról, fent hagyva emlékoszlopát,
mely a csodás Kajlászának is méltó vetélytársa volt.

Mikor átkelt a Lóhitján, remegett egész Napkelet,
mint áloe-fa, amelyhez elefántját kötötte ki.

Mert nem bírta a ló-patkók-felverte nagy porfelleget,
és hadát sem, amely fennen lobogó zászlókkal vonult.

Sok-sok dicső csatán győztes és küzdelemre felnevelt
elefántjaival hódolt a káma-rúpa nép ura,

s a trónzsámoly istenének: a győzhetetlen, hős Raghu
két lába szent árnyékának drágakövekkel áldozott.

Ő meg győzván hazaindult, s amerre ment, az út pora
leigázott, napernyőtlen királyok bús fejére szállt.

Otthon pedig szétosztotta kincsei roppant halmazát,
hisz a jók, mint eső-felhő, adakozásra gyűjtenek.

S hogy végzett Raghu a dicső nagy áldozattal,
a fogoly idegeneket, kiket legyőzött,
kincsekkel tele hazaküldte otthonukba,
hol rájuk a gyönyörű nők cpedve vártak.

Ők pedig nagy uruk előtt mind meghajoltak,
és lábát — min a lobogó, villám, s napernyő
fenséges jele ragyogott — be is beszórták
homlokuk koszorúinak virágporával.

Itt végződik a *Raghu nemzetsége*
negyedik éneke, amelynek címe:

RAGHU VILÁGGYŐZELME

Raghuhoz ekkor Varatantu egyik tanítványa jött, a derék Kautsza, ki tanulását befejezte, és most fizetni kívánt csoda-mesterének.

Elosztogatván aranyát, ezüstjét, cserépedény volt a király kezében, mikor vendégét, a tudással-ékest fogadta ő, a hatalommal-ékes.

De mert jól tudta a szokást, a rendet, a vezeklésben-vagyonos Kautszát úgy üdvözölte, ahogy illik, aztán hellyel kínálta a szeretettel így szólt :

„Mondd hát el, mint van Varatantu mester, o bölcs tudója a varázsigéknek, ki néked teljes tudományt adott, mint fényt ád a Forrósugarú a földnek.

Remélok : testén, szavain s tudásán épült vezeklő-erejét — amely még Indra nyugalmát is elűzi olykor — nem verte gúzsba akadály vagy ártás.

Remélem : nem dült lakotokban orkán, s nem törte szét az üde-lombu fákat, miket oly gonddal s szeretőn neveltek, miként a kedves gyereket szülője.

Remélem: nincsen baj az őzgidákkal,
melyeket a szent remeték a szentelt
fűvel etetnek, s születéskor féltő
gonddal ápolnak az ölükbe véve.

Remélem: a két gabonás fővenypart
közt tisztán árad üdítő folyótok,
melyben — mint illő — mosakodtok, és az
áldozatokhoz vizet is meríttek.

Remélem: kóbor és garázda állat
nem dúlta szét a rizset és gyümölcsöst,
mely testeteknek eledelt ad, s melyből
megkínáljátok az utast, a vándort.

Tán mestered, ki tudományod adta,
rád szólt, hogy immár alapíts családot?
Ideje új lét-szakaszodba lépned,
mely örökké jót-cselekedni szólít!

Szívemet jöttöd nem elégíti ki,
parancsod várom, szavadat kívánom!
Tanítód bizott meg az utazással,
vagy magad jöttél, hogy elébem állhass?"

A bölcs hallotta e nemes beszédet,
de látta, tudta a cserépedényről,
hogy nincs már kincse Raghunak, se pénze,
s ezért lemondva a reményről, így szólt:

„Tudd meg, király-úr, a tanyánkon rend van:
hogy is érhetne baj, amíg te őrzöl,
hogy is tehetné a Sötét hatalma
vakká a népet, mikor ég a napfény?!

Ős nemzetséged bocsúli a méltót,
te pedig ebben is a legkülönb vagy!
S én mégis félek, nem időben értem
színed elé, hogy kegyedet kívánjam.

Szétosztogattad aranyad-ezüstöd,
s most pusztá testtel letarolva állasz,
akár a vadrizs, mikor ért kalászáat
kifosztogatják, s csupaszon meréd fel.

A kincs-áldozat a világ hatalmát
adta kezedre, s ez örök dicsőség!
Dicsőbb a hold is, amikor fogyakszik,
s hús sugarából ad az égieknek.

Igy a díjat, mely Varatantunak jár,
másutt szerzem meg, hiszen ez a dolgom.
Nem ostromolja a madár a felhőt,
vízért, ha az már odahagyta terhét.”

Ezt mondta, azzal fel is állt, hogy indul,
de visszafogta a király a bölcsét,
s kérdezte tőle: „Te dicső-tudású,
mi az és mennyi, mit a mester óhajt?”

A bölcs tanítvány e szavakra így szólt
a kasztokhoz s lét-szakaszokhoz értő,
az áldozatot igazul bevégző,
a sosem önhitt, a szerény királyhoz:

„Befejezván a tanulást, a bölcstől
kértem: szabjon ki fizetést magának.
De ő beérte egyenes szivemmel
s szolgálattal, amit addig adtam.

Én makacskodtam, mire ő dühös lett,
s bár szegény vagyok, haragosan így szólt:
— Tizennégyszer tíz milliónyt adjál,
mert tizennégy ág van a bölcséletben! —

Már látva-látom e cserépedényről:
kezedben pusztán a királyi cím van,
hát nem zavarlak, hisz az összeg oly nagy,
s ki az, ki onnyit kifizetni képes?!”

A hold-szépségű nagy uralkodó, kit
a bűn, a vétek sose csábitott el,
most visszafordult, s a csodás tanokban,
s Védákban jártas remetéhez így szólt:

„Ne érjen engem az a szörnyű szégyen,
hogy máshoz indul a tudós tanítvány
szent mesterének adományt szerezni,
mert én nem adtam meg a pénzt, amit kért !

Maradj ezért, mint negyedik Tűz-isten,
Tűz-templomomban, te derék Kautsza,
s ott pár napot várj. Ezalatt a dolgot
meghányom-vetem, s ha tudom, megoldom.”

„Ugy lesz” — felelte az igaz szavakra
a tudós bráhma kitörő örömmel.
S gondolta Raghu : ha aranya nincs is,
majd Kuvérától szerez égi kincset.

S Vasistha varázsos igéi tették,
hogy földön-vízen-levegőben egyként
haladhatott szép szekerén a bölcs Ur,
mint égi felleg, a szelek barátja.

Napáldozatkor a vitéz király-úr
fegyverrel zsúfolt kocsiján feküdt le,
hogy szomszédjánál se becsülve többre,
a nagy Kajlásza-hegy urát lebírja.

De másnap reggel, mikor utra készült,
a kincstár őre bejelenti, s ámul,
hogy arany-zápor zuhogott az éjjel,
s az üres kincstár közepébe zúdult.

A király erre a hatalmas kincset
— melyet Kuvéra zuditott az égből,
s mely csillogott, mint a Szuméru-hegy, ha
villám hasítja — Kautsának adta.

Ajódhjá népe ugyancsak csodálta
Kautsza s Raghu nemeslelkűségét:
ez többet ad, mint amit tőle kérnek,
s az mégis díját viszi csak magával.

Aztán a bráhman a királyt — ki épp száz
tevét és lovat rakatott meg kincsel
s most meghajolva bucsuzott a bölcstől —
megfogta kézen, s örömeiben így szólt:

„Én nem csodálom, ha a föld megadja
a jó királynak, mit az éppen óhajt:
De mily hatalmas a te hősi híred,
hogy még az ég is ügyel óhajodra ?

Ezért — mivelhogy a szerencse pártol —
csak azt kívánom : fiugyermeket nyerj,
ki úgy követ majd az erények útján,
mint te követted Dilípát, atyádat !”

Így mondott áldást a tudós Kautsza,
aztán elindult haza mesteréhez.
S általa Raghu fiugyermeket nyert,
mint izzó naptól ragyogást az élők.

Brahmá óráján született a gyermek,
és olyan volt, mint a dicső Hadisten.
Épp ezért Raghu a hatalmas Brahmá
egyik nevével Adzsának nevezte.

S mint égi mécstől a világoló fény,
nem csett messze Raghutól utódja;
teste is éppoly nagy erővel áldott,
éppoly fenséges, ugyanoly merész volt.

Az ifjuságtól viruló fiúba,
ki tanulásban is a legkiválóbb
volt, a Hatalom beleszeretett és
csak engedélyt várt, hogy övé lehessen.

Egyszer Bhódzsa, a krathakajsika-nép
ura, Ragluhoz követet menesztett;
s párválasztásra hívogatta Adzsát,
mert férjre vágyott húga, Indumatí.

Raghu tudta, hogy a leányka méltó,
s a házasságra fia már megérett —
hát szolgálhaddal neki-indította
Bhódzsa király-úr csodavárosába.

A szép királyfi pihenői szinte
kéjkeretek árnyas nyugovói voltak
ajándékok közt s puha kényelemmel —
mint hogyha nem is vadonon haladna.

Soká vonult, majd lepihent a fáradt
porlepert had a Naumadá vizénél,
hol naktamálá-ligetekben a fák
harmatos szélől táncra kerekedtek.

Ekkor a vízből elefánt merült fel,
hol az előbb csak darazsak dönögtek —
mert oda mosta a folyó az állat
nagy homlokáról a szerelmi nedvet.

Kövön kicsorbult agyara mutatta
— melyről sarat-port lemosott a fürdés,
s csak kék vonalkák maradoztak rajta —
hogy játszva olykor a hegyekbe öklel.

Nagy ormányával, mivel ütni, dobni
szokott, most vadul a vizet sodorta,
és trombitálva sietett a partra,
mintha zár mögül szabadult volna ki.

Mellén nagy hínár-fonadékot vonszolt,
aztán kimászott. De előbb csapott ki
egy nagy, tarajos, habos-élű hullám,
melyet szügyével zuditott a partra!

A parton szelid elefántok álltak;
s hogy rájuk nézett, a szerelem forró
párája ismét kiütött a bőrén —
bár a fürdéstől az előbb lehiggadt.

Csipós szagától, mely a szaptaccshada-
fa illatánál is erősebb s bántóbb,
a sereg harci elefántjai mind
megzavarodtak, s a fejük lekókadtt.

Majd összebolydult az egész nagy tábor,
kötőfékjüket a lovak letépték,
törött tengellyel a kocsik ledőltek,
s a harcosok asszonyaikat óvták.

Adzsa jól tudta: tilos a királynak
vad elefántot lenyilazni — hát csak
egy tompa vesszőt röpitett feléje,
hogy elriassza e dühös garázdát.

Ám a vad állat, hogy a nyíl elérte,
elhagyta tüstént elefánt-alakját,
és tág fénykörrel övezett alakban
állt meg olóttük: ha ki nézte, bámult.

Majd akarata erejével égi
virággal szórta be a szép királyfit,
s míg foga gyöngynél gyönyörűbben fénylett,
így szólott hozzá csevegő szavakkal:

„Én Prijamvada vagyok, gyermeke a
szellem-királynak, Prijadarsanának,
de elefánttá varázsolt Matanga,
mert tiszteletlen, neveletlen voltam.

Később a bölcsnek megesett a szíve.
rajtam, hogy esdve-könyörögve kértem.
(Hevét a víz is csak a tüztől kapja,
míg hűvössége igazán sajátja.)

És így szólt hozzám a vezeklő mester:
visszanyered majd eredeti formád,
ha az Iksváku-nemzetbéli Adzsa
homlokodat meglövi vasnyilával.

Te mentettél meg, te igaz királyfi,
sóváran lestem szabadító jöttöd,
s ha most nem tudom viszonzni tettel,
szabadulásom se vigasztal érte.

Vedd hát az Ártót, e varázsgerelyt, mely
bűvös ígére hatol át a célon,
s győzelmet kínál a tulajdonosnak,
elkábítván, kit ereje legyőzött.

S fogadd el bátran, ne piritson szégyen,
mert bár rám lőttél, könyörgülve tetteid.
Hát amit kérek, ne tagadd meg tőlem,
zordon-keményen, ridegen ne küldj el!”

„Legyen!” — szólt a hold-ragyogásu Adzsa,
aztán merített a folyó vizéből,
északnak fordult, s a gerellyel együtt
átvette titkon a varázsigéket.

Hát így lettek ők szerető barátok
nem-sejtett okból, mert a sors akarta.
S egyik az égi ligetekbe indult,
s a másik — Adzsa — a vidarbha-földre.

A város mellett felütötte sátrát,
s ekkor az ország ura és királya
örvendő szívvel sietett elébe,
mint hold elé a habok áradása.

Hogy a városba bekísérte Adzsát,
királyi fenség-jeleit ráadta,
s így azt hihette, aki látta őket:
hogy ő a vendég, a király meg Adzsa.

Majd főurak menete jött, bevezette Adzsát sátrába, mely gyönyörű volt, s kehely állt előtte színültig vízzel. S a királyfi betért pihenni, mint lángoló szerelem a fiatal szivekbe.

S úgy vágyott Adzsa a leány gyönyörű kezére — kiért egész serege jött el a hercegeknek — hogy késve szállt le a szemére az álom is, mint annak, ki nem hiszi, hogy őt igazán szeressék.

Hajnal-felé dalos ajakkal a dalnok-ifjak verték fel őt, noha az éj sem adott nyugalmat — míg vállait gyönyörű fülbevalója verte, s fénylő kenőcsei a lepleken elkenődtek.

„Elmúlt az éj, ideje serkenni fekhelyedről, kirótta már az Örök Isten a lét igáját, egyik felét Raghunak adta, hogy ő viselje, de ím, terád teszi maholnap a többi terhet.

És fent a hold, kire vigaszt keresőn tekint fel Laksmi is — mint a feleség, ha a férje távol —, a hold is veszti ragyogó-tüzelő világát, mert álom ül szemedben, és soha rá se nézel.

Lássuk tehát a csodaszépet a széppel együtt egyszerre nyitni ki a hajnali fénysugárban: nagy szemedet fekete, szép bogarával és a lótuszt virága közepében a barna méhhez.

Írgykedik leheletedre a könnyű szellő, és illatod keresi folyton, amerre csak jár: lerázza a laza kocsányról a fák virágát, és nagy-mohón öleli át a folyón a lótuszt.

A harmat cseppjeinek isteni gyöngyfüzére a fák vörös rügyein úgy ragyog, úgy fehérlik, mint fogsorod, ha ajakadra szorítva villog, míg arcodon a mosoly és derű pírja játszik.

Lám, még nom ég a magas égen a nap, de máris
 űzi előle a sötétet a tünde hajnal.
 Mért engeded, hogy a csatákat atyád vezesse,
 hiszen jogod van a seregben az élre állni?!

Megúnta már az elefánt is a hosszú alvást,
 lombán feláll, csörög a láncc, ahogyan cibálja,
 s hajnalpir ég agyarain tüzelő vörösben,
 mintha piros-poru hegyekbe dőfölte volna.

S tág sátorukban a nemes paripák is állnak,
 hosszú-sörényű, remegő nyakukon kötőfék,
 sőt nyalnak és odarakódik a könnyű pára
 gőzös-meleg lehetetükből a só-lapokra.

Az üde koszoru immár hervadozva lekókad,
 sugara fakul a mécsnek, pislákolva világít,
 s a ficseri papagáj is kis kalitkája mélyén
 figyeli s teli torokból utánozza dalunkat.”

A gyönyörű dal szavára felébredt a királyfi,
 elhagyta hamar az álmot, hát fel is kelt azonnal,
 ahogy a Gangá-fővenyről kél az égi elefánt,
 amikor a vízi-hattyúk felriasztják dalukkal.

S amikor a suhogó-pilláju Adzsa
 a reggeli áldozatot már befejezte,
 gyönyörű köpenyegget öltött magára,
 s maga is a többi király körébe indult.

Itt végződik a *Raghu nemzetsége*
 ötödik éneke, amelynek címe:

ADZSA ELINDUL A PÁRVÁLASZTÁSRA.

A nagy Adzsa, a jó király s apa
a királynéval együtt sétálgatott
palotája virágligetjein,
ahogy Indra megy az égi kerteken.

Ez időben a déli partokon
lakozott már Siva, a nagy istenség,
s odament a Nap égi útjain
a dalos Nárada is dicsérni őt.

De az út elején egy szélroham
csoda-lantjáról az égi koszorút
lesodorta — talán azért, hogy így
tegye még illatosabbá önmagát.

S a virágra leső méhekkal a
gyönyörű szép csoda-lant úgy csillogott,
mintha az erőszakos szél miatt
ragyogó könnye peregne szüntelen.

A csodás koszorú, melynek pedig
mennyei illata felülmúlja a
ligetek viruló virágait —
a királynő kebelén lelt nyughelyet.

Meginogva, a szép meglátta még
keble társát, a csodás virágfüzért,
majd örökre lehúnyta két szemét,
mint lótusz, ha jön a holdfogyatkozás.

S ahogy Indumatí a földre hullt,
vele roskadt a király-úr, Adzsa is —
ha kicsordul a mécsből az olaj,
vele csöppen le a mécses lángja is.

Zokogás riadalma verte fel
a madárnépet a lótuszok közül —
s a madárhadak és a szolgálhad
panaszos-bús szava együtt jajgatott.

Legyezték a királyt, s ő fel is ült,
de nem úgy Indumatí, szép asszonya —
hisz az orvos is ott segít csupán,
hol az élet nem aludt ki teljesen.

Azután a derék s gyengéd király
szerető karjaiba ölelte őt,
aki most a halálban úgy hevert,
mint a lant, hogyha letépik húrjait.

És a férj s az ölében asszonya
— haloványan a haláltól — olyan volt,
mint a hold, ha színén hajnal felé
elmosódik a gazella-rajzolat.

A király zokogott és jajgatott,
a szilárdság odahagyta hős szívét —
a vas is megereszt a tűz felett,
hát még az, akinek érző szíve van !

„Ha virág is élölhet elevent,
ahogy, im, kedvesemet — már nincs, ami
ne lehetne a Végzet eszköze,
ha az élőkre akar lesújtani.

Vagy az Élet-Ölő a gyenge nők
megölésére ilyen fegyvert ragad? —
Hiszen én is láttam liliomot,
mely a harmat pici terhétől letört !

S ha e szép koszorú gyilkolni tud,
 mért van az, hogy nekem megkegyelmezett?!
 Vagy a méreg is éltet, mint a méz,
 s öl a méz is, ha az Ég szándéka ez?

Tán a Végzet okozta, hogy e dús
 koszorút gyilkos erő hatotta át,
 mely a fa sudarát nem zúzta szét,
 csak a repkényt, mely a törzsre felfutott?!

Ha hibáztam is ellened, te nem
 haragudtál soha rám, szép kedvcesem!
 Hogyan is teheted, hogy egyszerre
 meg se szólalsz, mikor ártatlan vagyok!

Bizonyára a szívemnek nem hiszel,
 te üdén-nevető, s ezért van az,
 hogy e földi világot itt hagyod
 bucsu nélkül odahagyván engem is.

Az előbb veled ájult életem,
 minek is tért meg e létbe nélküled?
 Én idéztem a kint fejemre, hát
 tüze méltán öli-marja szívemet!

Kerek arcodon, im, még itt tapad
 a szerelmes tusa fáradt harmata —
 te magad pedig egyre távolodsz!
 Nyomorult és csapodár a földi test!

De hisz én soha nem bántottalak,
 s idehagysz most. Minek, ó, minecteszed?
 Már a föld ura sem vagyok, hiszen
 te jelentesz nekem itt minden gyönyört!

Most a szél gyönyörű virágdiszes
 s fekete méhe-rajokkal egyszínű,
 libegő hajadat lebegteti,
 s azzal ámtja szívem, hogy visszatérsz.

Nosza jöjj a világra vissza, és
futamítsd meg nyomorult keservoim,
mint a fény-füve, mely kiúzi a
havasok odvaiban lakó homályt.

Szomorít haloványka arcod, és
szomorít szép, de örökre néma szád —
ilyen éppen a lótosz is, ha már
csukott kelyhében a méh nem döngicsél.

Hisz a holdhoz az éj is visszatér,
a madárhoz is a párja visszajár —
s ez az ő vigaszuk, ha válni kell.
Csakis engem gyötör itt örök magány!

Hogyan, ó, hogyan is viselheted
el a máglyát, puhacombu kedvesem,
hisz a lágy szíromágy is megtöri
gyönyörű, üde, gyenge testedet?!

Öved is, örökös bizalmasod,
— ahogy elhalt üde lépted — néma lett:
a halál teutánad vitte el,
aki fekszel soha-fel-nem-ébredőn!

A kakukk szava édes hangodat,
a ringó hattyú szerelmes lépteid,
a gazellaszem ámuló szemed,
s a szélfútt ág repesésed őrzí meg:

idezártad örök szépségedet,
a halálos uton is gondolva rám —
de sovány vigasz ez, semmit sem ér,
olyan ádáz keserűség fojtogat!

Ez a karcsu folyondár párja lesz
ama fának — szived így reménykedett!
Hogyan, ó, hogyan is hagyhattad ol-
czt a két szép szeretőt a nász előtt!

Ha virágzik a szép asóka, mely
a kezdetől viruló lett és üde,
hogyan adhatom át virágait,
hisz azok csak a hajadba illenek !

Zokog érted e szép asókafa,
zuhog is egyre virág-könny-zápora,
s felidézi a nagy kegyet, mikor
csupa csattal csengő lábad érte őt.

Leheleted-utánzó illatú
bakulából fonogattunk egy övet,
odahagyva e játékunkat is,
ne aludj hát, csoda-hangu kedvesem !

Veled élt a barátnők serege,
fiad újhold-tüzü fényben tündökölt,
én is téged imádtalak csupán —
te meg elfutsz szerető szivünk elől !

Elenyészik eróm, elhagy a kék,
tavaszom megkeserül, kihal dalom,
gyűrű, csat, diadém nem ékesít —
nyoszolyámon egyedül szomorkodom.

Te nőm és szeretőm, tanácsadóm,
s dalolásban kedves tanítványom is ! —
mi maradt e világból énnekem,
ha a végzet keze téged elrabol ?

Ó, tüzes-szomü, szép szerelmesem,
ki számból ittrad az édes ízü bort,
hogy iszod majd az áldozat vizét,
mely könnyemtől keserü lesz és fanyar ?

S bár hatalmam a sors nem vette el,
örömöm most veled együtt elhagyott.
Nincs egyéb, ami vonz vagy ösztökél,
hiszen üdvöm egyedül tebenned élt !”

A király szomorú szavakkal és
zokogással így siratta kedvesét —
s vele sírtak a karcsu-törzsű fák,
s kiszökött, csak kiszökött a gyanta-könny.

Ezután a jó hozzátartozók
kivették karja közül holt hitvesét,
s a dus égi füzérral ékesen
elhelyezték a nagy máglya tetején.

Adzsa tudta, milyen nagy szégyen az,
ha a bánat öli meg egy asszonyért —
s csak ez óvta, nem életösztöne,
hogy a lángokba ne vesse önmagát.

Tizedik nap a bölcs s derék király
roppant székvárosa fás ligetjein
bemutatta a gyász-áldozatot,
megtisztelvén vele kedves asszonyát.

Azután egyedül tért már haza,
haloványan, mint a hold hajnal felé —
s a sok asszony ömlő könnyein
láthatta, mily nagy is önnön bánata!

S mikor mestere, ki egy áldozat
előkészületeit végezte épp,
megtudta a király nagy bánatát,
vigaszul egy remetével így üzent:

„Csoda-mesterem érti bánatod,
de mivel áldozatot mutat be épp,
vigaszodra nem ő járul eléd,
ki az ösvényt odahagyva tévelyegsz.

Rövid, ámde tömör üzenetét
énrám bizta, hogy eléd jöjjen vele.
Nosza halld, akinek vitéz nevét
a világ ismeri-tudja mindenütt.

Ez a bölcs a tudás minden-ható
s minden-látó szemével szemlélheti,
ami volt, ami van, vagy lesz csupán
a világban : az Örök Lény lábnyomán.

Mikor Indra — úgy mondják — megijedt
a vezeklő Trinavindutól, nosza
leküldte Harinít, az égi lányt,
hogy a bölcs remetét zavarja meg.

E merényen a bölcs haragra gyúlt,
dúhe elmosta nyugalma partjait,
s megátkozta a csábító leányt,
hogy ezentúl legyen ő is földi nő.

»Hatalom szava kergetett ide,
könyörülj hát!« — zokogott a tünde lány.
De a bölcs megigézte, mígcsak egy
üde-szép, égi virágra nem tekint.

Krathakajsika-vérből született
s teneked lett feleséged, kedvesed,
mikor, íme, az átkot-oldozó,
gyönyörű szép koszorú lehullt reá.

Ne emésszen a bú tehát! ami
született, ahhoz a pusztulás közel!
Ne figyeld, csak a földi életet,
hiszen a föld a királyok hitvese!

A szerencse nem árthatott neked,
kimutattad benne önmérsékleted;
íme, most, hogy a bú szivedbe szúr,
önuralmaddal igazd le kínodat!

Zokogás sose hozza vissza őt,
s a halál sem viszi lelked őelé,
hisz az égben az elholt lelkeket
külön útra vezetik volt tetteik,

Így hát verd ki szivedből ezt a bűt
s halmozd el áldozatokkal hitvesed!
Hisz a holtakat egyre égeti
az a könny-ár, amit értük ontanak.

A halál a valódibb állapot,
ez az élet nem egyéb: elváltozás.
S ha csupán kis időt kell élnie,
a halandó bizonyára nyer vele.

Csak az ostoba véli: lándzsa ver
a szivén át, mikor meghal kedvese.
Aki tisztult-elméjű, tudja, hogy
a sebekből a szivét ez menti meg.

Te tudod, hogy a lélek és a test
hol erőst összetapad, hol szétszakad.
Mi gyötörheti hát a bölcs szivét,
ha a külső örömöktől válni kell?!

Ne hajolj meg e bű előtt, király,
ne törj meg, mint az alantas emberek!
Miben tér el a hegycsucs és a fa,
ha a szélben meginog ez is, az is?!”

„Legyen úgy!” — a király e szavakra fakadt,
s hazaküldte a szenthez a bölcs remetét.
De a szép vigasz is vele tért haza, mert
nem akadt helye Adzsa keservei közt.

Eztán a szomorú király nyolc évet élt még,
mert szíve fia fiatal korán megindult.
S míg nézte gyönyörű nejének képe-mását,
vágy-álma odaröpítette kedveséhez.

Szivét a bű tövise felhasította rúttul,
mint ház falát a füge hosszú gyökérzetével.
De ő a bajt, mire az orvosok írt se leltek,
kívánja, hívta, hisz a halálban a párja várt rá.

S midőn felnőtt fia a harera, uralkodásra,
őt tette népei erőskezű hős urává.
S elvágva teste rövid életü börtönéből
az éhhalál ereje által akart kimúlni.

Hol a Gangá a Szarajú vizét éri el bő vizével,
ott érte el a szomorú halál, onnan indult az égbe,
majd mint isten, örökös örömben egyesült szép
nejével,
s vígan lakott üde ligeteken és csodás kőjlakokban.

Itt végződik a *Raghu nemzetsége*
nyolcadik éneke, amelynek címe:
ADZSA SIRALMA.

Raghu bölc sarja királyá kente fel
Agnivarna nevü tündöklő fiát,
s ő maga, ki a Tudás tudója volt,
ment s a Naisima-ligetben vert tanyát.

Füredető tava a szent liget vize,
vánkosa a kusa-fű lágy halmaza,
palotája meg a lombok árnya lett —
szent, nagy érdemeit így tetézte még.

Ám utódja csak a trónt vállalta el,
s félrelökte a királyi gondokat:
nem csatára, fene küzdelemre, de
élvezésre, szerelemre lett király.

Egy kevés ideig még uralkodott,
majd a szent hatalom súlyos terheit
átruházta a miniszterekre, és
tündöklő, gyönyörű nők közt élt tovább.

Vígan volt, szeretői ölen hevert,
termeit dobok pergése verte fel,
s gazdag ünnepeit egyre gazdagabb
ünnepek sora követte szüntelen.

Nem tudott s nem is akart lemondani
a kéjről egyetlen pillanatra sem,
s meg se hallva az alattvalók szavát,
reggelig mulatozott tág termein.

És ha mégis fogadást adott netán
bölcis minisztereinek, ez abban állt,
hogy kidugta puhabőrű lábfejét
palotája valamelyik ablakán.

S meghajoltak e királyi láb előtt,
melyen a köröm is rózsaszínű volt,
mint lótusz, mikor az első hajnali
napsugár kipirul izzó szirmain.

Máskor meg belemerült a tóba, mely
víz alatti palotákat ringatott,
s nézte, mint rezeg a lótusz, hogyha az
ifjú nők gyönyörű keble lökdösi.

Fürdő nejeiben nagy öröme telt,
látván rajtuk a természet-adta bájt,
hisz arcukról a vidám lubickolás
kenőcsöt, pirosítót leáztatott.

Asszonyok csapata járt utána, ha
borszagú lugasait kereste fel,
— így vonul az elefánt a tó felé,
s éppen így követik őt nőstényei. —

Mert a nők a tüzes, édes ízű bort
a király szájából szürsölték mohón —
s ő is asszonyai ajkáról ivott,
mint tikkadt bakula-ág a friss esőt.

És öle sose maradt üres, hiszen
két barát vele időzött szüntelen:
bájoló, gyönyörű hangu lantja, s a
szép-szavú, tüzesen néző asszonyok.

Őt figyelte csak a táncosnők hada;
ékes karpereceit, szép gyűrűit,
s — istenem, micsoda szégyen! — mindegyik
elhibázta emiatt a táncokat.

Ő pedig — ahogy a táncnak vége lett —
mámortól lihegve csókolgatta szép
szájukat, szemüket; oly gyönyörben élt,
mint Kuvéra vagy a többi istenek.

Mindig új szerelem izzította fel,
bár lopott gyönyöre gyakran megszakadt, —
meg, a régi szeretők miatt, akik
kilesték, mikor a találkákra ment.

S megszidták a becsapott szép asszonyok,
billegetve szigorú inda-ujjukat,
összevonva busa szép szemöldökük,
s övvel kötve meg a bűnös csécsapot.

Gyakran ült gyönyör-adó nap éjjelén
észrevétlenül az asszonyok mögött —
s leste kedveseinek mellőztetését
és magányt panaszoló csüggedt szavát.

És mikor bekerítették kedvesi,
s nem jutott gyönyörű táncosnőihez —
testük lágy vonalait rajzolta, míg
szét nem hullt a pici festékpálcika.

S a tüzes, a gyönyör-éhes asszonyok,
sajnálva, mit a másikuk kapott,
fűt-fát ígértek az imádott férfinak,
csak hogy betöltse szerelmi vágyukat.

Árva kedveseit — ha hajnal felé
hazatért, s szemeiben gyönyör tüzelt —
esdeklő kezeivel követte meg,
ám a bűnbe belehullt megint s megint.

Irigy asszonyai nem szóltak reá,
ha álmában idegen nőről beszélt,
sértődésüket a hátat-fordítás
s a dühből eltört nyakék mutatta csak.

Lopva ment az üzenet-vivők után,
dús liánlugasok cnyhelyén osont,
s félve hárcme kegyetlen bosszuját
ott ölölte meg a szolgálányokat.

„Más nevén nevezel engom, csapodár?!
Add hát gyönyöreit is énnekem!”
— unszolták a szeretők, kiknek nevét
elvéttette a király szándéktalan.

Szétzilált kercvetén tépett övek,
hervadó koszorúk, elhullt ékszerek,
sáfrány sárga pora s összevissza kent
lakk mutatta a heves szeretkezést.

Ő festotte be a nők kis lábait,
ám figyelme hamar elkalandozott —
megpillantva laza fátyollal fedett
s csábitón felővezett csipőjüket.

S ha visszautasították csókjait
vagy ruhát kibogozó mohó kezét —
még nagyobb szerelem izzott fel szívéen
az üde fiatal asszonyok iránt.

Gyakran állt oda az éji kék nyomát
tükörükben figyelő asszonyok mögé —
s ők a víg-mosolyú tükörkép előtt
szégyenkezve lesütötték szemüket.

Éj múltán, amikor ágyából kikelt,
karjukat nyaka köré kulcsolva és
hús lábujjaira téve talpukat,
bucsucsókra hívogatták őt a nők.

Nézegetve a tükörben Indra dús
leplével vetekedő palástjait,
ifju szíve nem örült úgy, mint mikor
vad szerelem sebeit láthatta meg.

„Ismerjük cseleidet, te csapodár!” —
 fogták meg a szeretők hajfürtjeit,
 ha barátja ügyeinek ürügyén
 elfelé igyekezett kezük közül.

Másszor meg a gyönyörített asszonyok,
 mondván, hogy csak a nyakát fonják körül,
 tárt mellére odabújtak, s rajta a
 szantálport gyönyörű keblük kente el.

Hogyha éjszakai találkára ment,
 féltékeny nejei lesték az uton,
 s rászóltak keserűen: „Hát éjjel is
 folytatod cseleidet, te hűtelen?!”

Asszonyok simogatásán úgy örült,
 mintha hold sugara érte volna, és
 mint az éjszakai lótuszok tava:
 éjszakára kivirult, s nappal pihent.

Fájt a síp kiharapott szép ajkukon,
 fájt a lant sebesedő szép keblükön —
 hát csupán gyönyör-adó tekintetük
 vetették rá a szerelmes asszonyok.

Titkon tánra tanította nejeit,
 tánra, mely zene, kedély és mozdulat,
 s felülmúlta az előadást tudó
 mesterek gyönyörű, könnyed táncait.

Hogyha jött a hűvös esők évszaka,
 páva-járta buja kéj-hegyek között
 dús kutadzsa-koszorúkkal ékesen
 kezdte el gyönyöradó szerelmeit.

Nem kérlelte soha asszonyát, ha az
 az ágyban haragosan odábbvonult:
 csak várt, míg dörög a felhő-terhes ég,
 s félénk asszonya megint karjába dől!

Bájos kedvesoivel tetők alatt
 időzött a hűvös őszi éjeken,
 s nézte fenn a ragyogó szép holdat, mely
 új gyönyörre tüzeli a lankadót.

Vagy tárt ablakaiból figyelte meg
 a kacér Szarajút, ezt a nagy folyót,
 mely felfedte homokos lágy partjait,
 mint hattyúkkal övezett szép combokat.

Télen is öröme telt nejeiben,
 bár sok-sok ruha takarta testüket —
 hisz szerette suhógó selyemruhán
 a fénylő aranyövet megoldani.

Olvadáskor a sötét, nagy éjszakák
 szél-nem-járta palotája termein
 mozdulatlan-tüzű mécs-szemeikkel
 láthatták buja szeretkezéseit.

S hogyha már rügyeket és virágokat
 költött a tavaszi szél a bokrokon,
 durcás asszonyai sírtak nélküle,
 s megbékélve hívogatták vissza őt.

Máskor meg — mikor ölébe ültek és
 hintaján vele repültek könnyedén,
 tették, mintha megijedtek volna fent,
 s karjukkal szorosan átfonták nyakát.

Mellüket lehűsítő szantál pora,
 könnyű öltözetüket gyöngyékszerek
 s övek éke díszítette : nejei
 így szolgáltak örömére nyáridőn.

Friss mangófa rügyeket vegyítgetett
 borába s vörösen izzó pátalát :
 s ettől újra kivirult szívében az
 elhervadt Szerelem édes istene.

Így mulatta el az évszakok sorát,
így vidult a szerelembe hullt király,
más-más öltözetet öltve, kék között,
s messze hagyva a királyi gondokat.

S hatalmát, noha a trónért mit se tett,
nem győzte le soha más uralkodó;
ám a lassú bujakór megölte őt,
mint a hold sugarát Daksa átkai.

Tudós orvosaira nem hallgatott,
és nem hagyta el a gyilkos szenvedélyt,
hisz kit elfog az érzéki élvezet,
nem könnyen veti le vasbilincseit.

Sorvadása idején átváltozott,
mint a hús, epekedő szerelmesek:
fényes arca halovány lett, hangja halk,
botra dőlt, gyűrűket, ékszeret nem viselt.

S nemzetsége ezalatt úgy szenvedett,
mint az ég, mikor a hold egy csík csupán,
mint a tó, mikor a medre sár, iszap,
s mint a mécs, mikor a láng alig lobog.

„Fényes áldozatot ad a nagy király,
hogy dicső fia szülessen!” — szóltak a
bajt titkolni akaró miniszterek
aggódó szívü alattvalóihoz.

Bár volt sok neje, szerelmes asszonya:
áldozó fiu-utódja mégse volt,
és nem bírta leteperni már a kórt,
mint a mécs tüze se győz a szél felett.

Házi papja s a derék miniszterek
az árnyas palotaudvaron tették
máglyára tetemeit, színelve, hogy
szentelt áldozati tűz lobog csupán.

Majd fő-emberei gyűltek össze, és
megtudván, hogy a király első neje
terhesség jeleit viseli magán,
ráadták a hatalom jolvényeit.

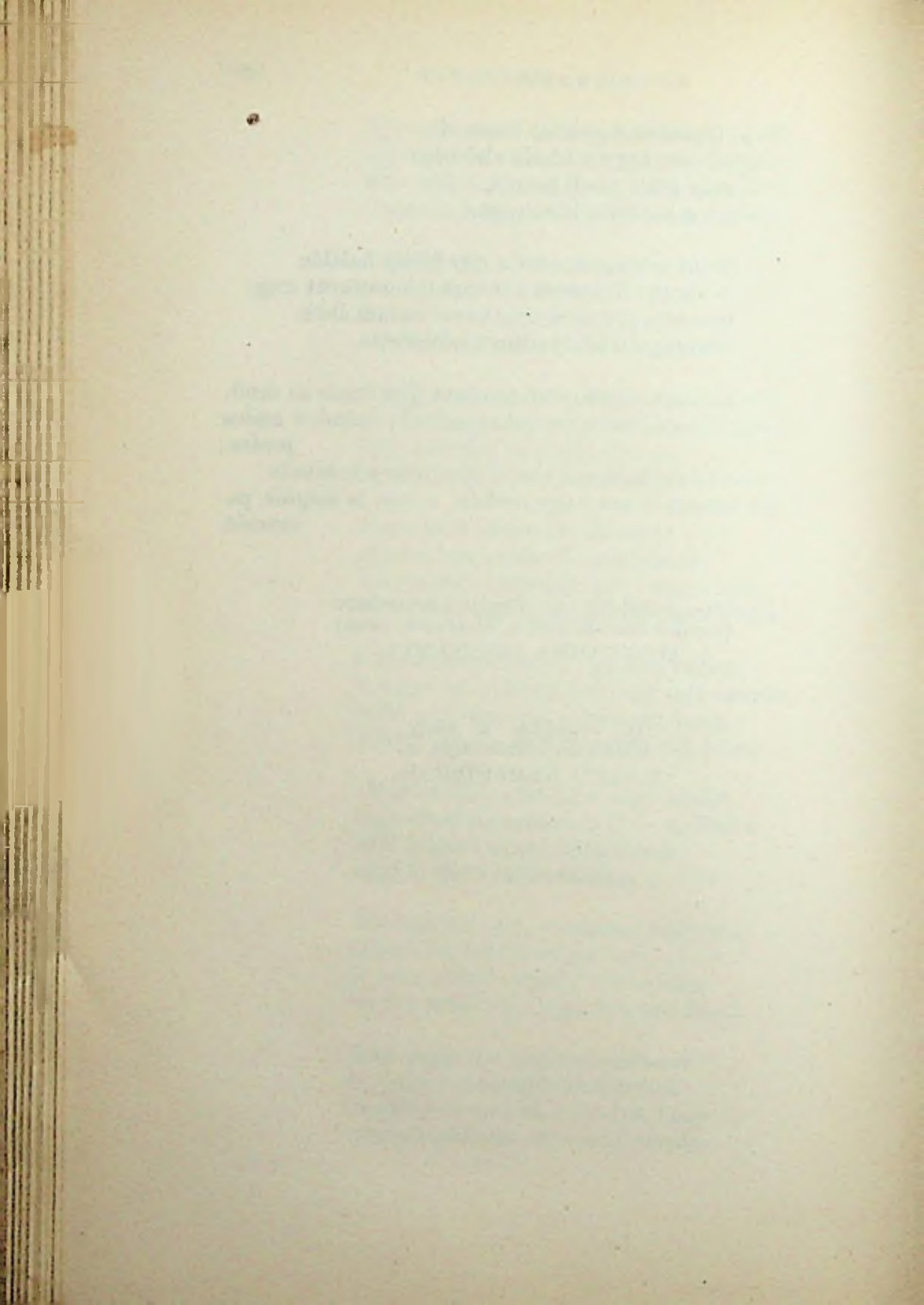
Szent magzatát, akit a régi király halálán
szomorkodó keserű könnypatak öntözött meg,
immár a gyermek-avatás s a családi áldás
vízcsorgató aranyedénye lehűsítette.

E magzatot, e gyönyörű reményt úgy őrizte az úrnő,
mint ősz-tájban a magokat a föld : minden ember
javára ;
és az udvar nemesei között ülve arany trónusán
jól országolt ura nagy örökén, s nem is szegték pa-
rancsát.

Itt végződik a *Raghu nemzetsége*
tizenkilencedik éneke, amelynek címe:

AGNIVARNA SZERELMEI.

Itt végződik a nagy
Kálidásza költeménye, a
RAGHU NEMZETSÉGE.

A KIRÁLY ÉS A BAJADÉR

Fordította

SOHMIDT JÓZSEF

RESEARCH & RESEARCH

RESEARCH & RESEARCH

45

ELŐJÁTÉK

BEVEZETŐ IMA

Aki egyetlen úr a nagy világon
s mégis csak egy kötényt visel magán,
aki szerelmesével összeforrt bár,
s mégis minden vezeklők elseje,
aki a mindenségnek hordozója,
s a büszkeséget mégsem ismeri:
SIVA oszlassa el lelkünk homályát,
hogymindig lássuk így a jó utat!

PROLÓGUS

A SZÍNIGAZGATÓ *(fellép az öltöző felé fordulva)* Jer csak, barátom!

EGY SZÍNÉSZ *(fellép)* Itt vagyok, uram!

A SZÍNIGAZGATÓ A műértő közönség azt kívánja, hogy ezen a tavaszi ünnepeken a Málaviká és Agnimitra című darabot, Kálidásza szerzeményét adjuk elő. Kezdődjék tehát a hangverseny!

EGY SZÍNÉSZ Ments isten! Miért mellőzzük Bhásza, Szaumilla, Kaviputra és más híres-neves költők régi alkotásait, s miért vesszük elő Kálidásza, e mai költő művét?!

A SZÍNIGAZGATÓ Ej, ej! Micsoda meggondolatlan beszéd!

Azért, hogy ó, nem jó egy költemény,
 s azért, hogy új, rossznak nem vélem én.
 A műértő bírál, s aztán beszél;
 a nagy tömeg csak úgy vakon ítél.

EGY SZÍNESZ A tisztelt közönség lesz a bíránk.

A SZÍNIGAZGATÓ Siess hát az előkészületekkel!

Teljesítsük, amit kíván a közönség, hát hamar,
 mint e leány is teljesíti, amit Dháriní akar.

KÖZJÁTÉK

BAKULÁVALIKÁ *(a királyné komornája, fellép)* Dhá-rini királyné azt parancsolta nekem, hogy kérdezzem meg a tiszteletre méltó Ganadásza táncmestertől, mennyire vitte már Málaviká a cshalika-táncban, amelyet nemrég kezdett tanulni. Megyek tehát a hangversenyterembe.

(Körüljár. Fellép Kaumudiká, a királyné másik komornája, ékszerrel kezében)

BAKULÁVALIKÁ *(megpillantja Kaumudikát)* Barátném, Kaumudiká, hogyan veheted a lelkedre, hogy közlemben vagy, s rám sem tekintesz?

KAUMUDIKÁ Ni, ni, Bakulávaliká! Ezt a kígyópeccés gyűrűt viszem az ötvöstől a királynénak. Megérdemlem a szemrehányást, de egészen el voltam merülve a nézegetésébe.

BAKULÁVALIKÁ *(a gyűrűre tekint)* Csakugyan megakad rajta a szem! Szinte virágozik tőle az ujjad: olyanok a sugarai, mint a felrepedt porzósálak!

KAUMUDIKÁ Hát te hová készülsz, barátném?

BAKULÁVALIKÁ Szintén a királyné parancsára a tiszteletre méltó Ganadásza táncmesterhez megyek, megtudakolni, hogy mennyire vitte Málaviká a tanulásban.

KAUMUDIKÁ De ha Málaviká tanulásban van elfoglalva, hogyan láthatta meg őt a király?

BAKULÁVALIKÁ Hogy hogyan? A királyné udvari kíséretének kópén látta.

KAUMUDIKÁ Hogyhogy?

BAKULÁVALIKÁ Halld! A királyné a képtárba ment, s egy mesternek újon festett képét nézegette. Odajött a király is.

KAUMUDIKÁ Hát azután?

BAKULÁVALIKÁ A király üdvözlés után melléje telepedett, s mikor a képen a festett királyné mellett lépdelő leányt meglátta, azt kérdezte a királynétól . . .

KAUMUDIKÁ Ugyan mit?

BAKULÁVALIKÁ Hogy mi a neve annak a királyné mellé festett páratlanul szép leánynak.

KAUMUDIKÁ A szép külső persze feltűnést kelt. Hát azután?

BAKULÁVALIKÁ A királyné nem vette figyelembe a kérdést, s a király átallotta a kérdést ismételni. De ekkor Vaszulakemi királyleány így szólt: „Ez Málaviká, uram!”

KAUMUDIKÁ (*mosolyog*) Ez rávall a gyerekre. Hát azután mi történt?

BAKULÁVALIKÁ Nincs tovább. Málavikát azóta különös gonddal óvják a király tekintetétől.

KAUMUDIKÁ Végezd hát a dolgot, barátném! Én is megyek ezzel a gyűrűvel a királynéhez. (*El*)

BAKULÁVALIKÁ (*körüljár és nézelődik*) Itt jön a táncmester a hangversenyteremből. Majd elébe kerülök. (*Körüljár*)

GANADÁSZA (*föllép*) Az apáról fiúra öröklődő tudományt méltán becsüli nagyra mindenki, de a táncművészet is megérdemli a méltánylást.

A tánc istenszemeknek kedves áldozat:
ezt tartja bölcs és nem bölcs egyaránt.

Táncol Umával összeforrvá Siva is:

tüzesen ő, szelíden a nejce.

A táncban benne van kicsinyben a világ:

jóság, erő, lassúság mind együtt.

Az egyik ember ezt szeret, a másik azt,

de nincs, kinek nem tetszenék a tánc.

BAKULÁVALIKÁ (*elébe lép*) Légy üdvöz, uram!

GANADÁSZA Sokáig élj, kedvesem!

BAKULÁVALIKÁ Uram, a királyné kérdezteti, nincs-ó sok bajod tanítványoddal, Málavikával.

GANADÁSZA Tudasd a királynéval, kedvesem, hogy Málaviká rendkívül ügyes és tehetséges. Mit szaporítsam a szót?!

Mutassak bármit is neki,
tanítsam bármi táncra,
jobban csinálja, mint magam,
engem tanít a lányka.

BAKULÁVALIKÁ (*magában*) Befellegzett már Irá-
vatíznak, úgy látom! (*Főnnhangon*) Boldog ez a te tanít-
ványod, hogy mestere ennyire meg van vele elégedve!

GANADÁSZA Nem oly könnyű ily ügyes leányokhoz
jutni, kedvesem. Honnan vette a királyné ezt a kiváló
tehetséget?

BAKULÁVALIKÁ Van a királynénak egy nem egészen
tisztavérű fitestvére, bizonyos Víraszóna, akit királyunk
egy Narmadá-parti határvár parancsnokává tett. Ez a
Víraszóna abban a meggyőződésben, hogy Málaviká mű-
vésznek való, ajándékba küldötte nőtestvérének, a király-
nénak.

GANADÁSZA (*magában*) Kiváló szép alakjából ítélve
előkelő személyiséget sejtek benne. (*Főnnhangon*) Málaviká
révén, kedvesem, magam is hírnévre teszek szert.

A tanító művészet javul a jó tanítványban,
mint a felhő vízcöppje is gyönggyé lesz a gyöngy-
kagylóban.

BAKULÁVALIKÁ Hol van most a tanítványod?

GANADÁSZA Éppen az imént tanítottam egy öt
részből álló némajátékra, s pihenni küldöttem. A tóra néző
ablakhoz ment, s ott ül most és szellőzik.

BAKULÁVALIKÁ Most már bocsáss el, uram! Hogy
jobb kedve legyen Málavikának, majd elmondom neki,
mennyire meg vagy vele elégedve.

GANADÁSZA Csak látogasd meg barátnédát! Magam
is hazanézek egy kis időre.

(*Mind a ketten el*)

ELSŐ FELVONÁS

*Föllép Agnimitra király. Mellette ül minisztere,
Váhataka, levéllel kezében. Oldalt kísérete*

A KIRÁLY *(a levelet olvasó miniszterre pillantva)* Mit akar Jadnyaszéna, Vidarbha királya, Váhataka?

A MINISZTER A vesztét, uram!

A KIRÁLY Hadd hallom feleletét!

A MINISZTER Válasza így hangzik: „Mádhavaszenát, az én unokatestvéremet s a te leendő sógorodat, hozzád menet útközben az én határőrségem megtámadta, s feleségével és nőtestvérével együtt elfogta. Te most azt követeled, hogy bocsássam őket szabadon. Nem gondoltad meg, hogyan szoktak királyok egyenrangúakkal bánni! Ebben az ügyben semlegesnek kell lenned. Mádhavaszena nőtestvére különben a támadás zavarai közben eltűnt. Rajta leszek, hogy megtalálják. De Mádhavaszenát mindenesetre ki kell tőlem váltanod. Feltételem a következő:

Ha fölséged elbocsátja bebörtönzött sógoromat,

a Maurja-ház sarjadékát,

nyomban elbocsátom én is Mádhavaszena királyfit, fölségednek atyafiát.”

Így hangzik a levél.

A KIRÁLY *(haragosan)* Hogyan, feltételt emleget az esztelen?! Váhataka, vedd tudomásul, hogy Vidarbha ura az én természetes ellenségem és ellenfelem. Rég akartam már vele végezni. Utasítsd a Vírászéna vezérlete alatt álló sereget, semmisítse meg őt!

A MINISZTER Ahogy fölséged parancsolja.

A KIRÁLY Hát te magad hogyan vélekedel?

A MINISZTER Úgy beszéltél, ahogyan a könyvben is írva van :

Ha egy trón még új keletű, könnyű szerrel megdöntheted : könnyen kidől az olyan fa, amely nem vert még gyökeret.

A KIRÁLY Nagyon helyes egy mondás ! Hozd fel a hadvezér buzdítására !

A MINISZTER Meglesz. (El)

(A kíséret a király köré áll)

A VIDÚSAKA (föllép) A király ezt a megbízást adta nekem : Gondolj ki valamit, Gautama, hogy színről színre láthassam Málavikát, akinek képmását véletlenül megláttam ! A terv már kész. Ezt akarom neki jelenteni. (Körüljár)

A KIRÁLY (a vidúszakát megpillantva) Itt jön a másik miniszterem, aki másféle ügyekben jár el.

A VIDÚSAKA (hozza lép) Gyarapodjál, uram !

A KIRÁLY (fejével bólint) Foglalj helyet !

(A vidúsa leül)

A KIRÁLY Kutatta-e értelmed szemc, hogy mint láthatnám meg Málavikát ?

A VIDÚSAKA A kész terv felől tudakozódjál !

A KIRÁLY Hogyhogy ?

A VIDÚSAKA (a király fülebe súg) Így gondoltam.

A KIRÁLY Nagyszerű, barátom ! Úgyesen fogtál hozzá. Terved, ha nem is biztos, sikerrel biztat. Mégiscsak jól mondják :

Nehéz célt nem fogsz elérni, ha nincs ügyes társad :

Sötétségben mécses nélkül a látó sem láthat.

HANGOK (a színpal mögött) Legyen vége a kérdésnek ! Majd elválik a király színe előtt, melyik különb kettőnk között.

A KIRÁLY (fülelve) Barátom, okosságod fájának virága már fakadozik.

A VIDÚSAKA Gyümölcsöt is meglátod nemsokára.

A KAMARÁS (föllép) Uram, a miniszter azt üzeni, hogy a király parancsa végre van hajtvva. Még egy jelenteni valóm van :

Az érdemes táncmesterek ott künn majd hogy öltre mennek, s alig várják, hogy ügyüket előadják fölségednek.

A KIRÁLY Vezesd be őket!

A KAMARÁS Ahogy a király parancsolja. (*El; majd föllép a két táncmesterrel*) Erre, erre, uraim!

GANADÁSZA (*a királyt megpillantva*) Mily megköze-
líthetetlen a király fölsége!

Habár nemegyszer élveztem kegyét már,
remegve járulok színe elé.

Hisz, mint a tenger, minden pillanatban,
más-más alakban tűnik ő clém.

NARADATTA Bizony, nagy fényesség ő emberalakban!

Habár az ör beengedett az ajtón,

s a szolga már színe elé kísér,
szemem sugárzó fénye úgy vakítja,
hogy nem sok híja, visszafordulok.

A KAMARÁS Íme a király! Lépjetek elébe, uraim!

A TÁNCMESTEREK (*a király elé lépve*) Éljen a király!

A KIRÁLY Legyetek üdvözölve, uraim! (*A kíséret-
hez*) Hozzatok székeket az uraknak.

(*A cselédség székeket hoz; a mesterek leülnek*)

A KIRÁLY Mit jelent, hogy a mesterek tanítás idején
együtt ide jöttek?

GANADÁSZA Halljad, uram! A némajáték művé-
szetét mestertől tanultam, s gyakorlatilag tanítottam. A ki-
rály és a királyné felkaroltak engem.

A KIRÁLY Úgy van, tudom. Hát azután?

GANADÁSZA Ez a Naradatta mégis kiváló emberek
előtt azt merete nekem mondani, hogy lábai porával sem
érek föl.

NARADATTA Király, ő sértett meg engem előbb!
Azt mondta, hogy közte és köztem akkora a különbség,
mint a tenger és pocsolya közt. Vizsgálj meg, uram, bennün-
ket elméletből és gyakorlatból! Csak a király lehet szakértő
bíránk!

A VIDÚSAKA Helyes! Elfogadjuk!

GANADÁSZA Kiváló ötlet! Vizsgálj meg bennünket
kegyelmesen, uram király!

A KIRÁLY Várjunk csak! Ha a királyné nincs jelen,
azt hiheti, hogy részreahlók vagyunk. A vitát tehát a király-
né és a tudós Kausikí apáca jelenlétében kell eldönteni.

A VIDÚSAKA Jól beszélt a király.

A MESTEREK Ahogy a királynak tetszik.

A KIRÁLY Maudgalja, vidd hírvül a dolgot a királynénak, s hívd ide a tudós Kausikival együtt!

A KAMARÁS Ahogy a király parancsolja. (*El; majd visszatér a királynével és az apácával*) Erre, erre, úrnőim!

DHÁRINÍ KIRÁLYNÉ (*az apácához*) Mit gondolsz, szent nő, hogyan fog eldőlni Naradatta és Ganadásza versengése?

AZ APÁCA Csak nem félsz tőle, hogy táncmestered, Ganadásza, kudarcot vall? Nem áll ő ellenfele mögött!

A KIRÁLYNÉ De hátha a király részrehajlásból elvitatja elsőbbségét?!

AZ APÁCA Ej, jusson eszedbe, úrnőm, hogy királynő vagy.

Rendkívüli fényű a tűz, hisz a nap sugára;
de a hold is fényeskedik, hisz az éj a társa.

A VIDÚSAKA Ott jó Dháriní királyné a tudós Kausikí kíséretében.

A KIRÁLY Látom.

Az ékszeres királyné az ékszertelen apácával
olyan, mint a hármass Védá a bölcsellettudománnyal.

AZ APÁCA (*a király elé lép*) Éljen a király!

A KIRÁLY Üdvözöllek, szent nő!

AZ APÁCA

Száz évig légy ura, király, a két Dhárininak,
kik egyformán türelmesek, és záportól fogannak.

A KIRÁLYNÉ Élj sokáig, nemes uram!

A KIRÁLY Légy üdvöz, királyné! (*Az apácához*) Foglalj helyet, szent nő!

(*Mindnyájan leülnek*)

A KIRÁLY Légy ítélőbíró, szent nő, Naradatta és Ganadásza mesterek művészi versenyében!

AZ APÁCA (*mosolyogva*) Ne gúnyolódjál! Annyi volna ez, mint faluban becsültetni meg az ékszert, mikor városban van.

A KIRÁLY Nem úgy! Hiszen te a tudós Kausikí vagy, szent nő! Én és a királyné érdekelt felek vagyunk.

A MESTEREK Jól beszélt a király! A szent nő részrehajlás nélkül ítélheti meg erényeinket és hibáinkat.

A KIRÁLY Kezdődjék hát a vita!

AZ APÁCA Mi szükség itt vitára, uram király? A táncművészetben a gyakorlat a fő. De mi a te véleményed, királyné?

A KIRÁLYNÉ Ami engem illet, nekem schogy sem tetszik ez a versengés.

GANADÁSSZA Csak nem sértesz meg, királyné, azzal a feltevéssel, hogy nem tudok annyit, mint ellenfelem?

A VIDÚSAKA Csak hadd ökleljék fel egymást a kosok, úrnőm! Mért élneek ingyen?!

A KIRÁLYNÉ Csak nem szercted a veszekedést?

A VIDÚSAKA Éppen nem! De ha két dühös elefánt egymásnak akar menni, csak úgy állhat helyre a békesség, ha az egyik vereséget szenved.

A KIRÁLY Ügye, tudod, szent nő, mily ügyesek a mesterek a táncállásokban?

AZ APÁCA Igen. Hát azután?

A KIRÁLY Nos, hát mi egyebet adjanak elő?

AZ APÁCA Éppen ezt akartam mondani.

Van tanító, aki maga jól érti a szakmáját, de mi haszna, ha tudását másoknak nem adja át.

Aki tud és tudására mást is meg tud tanítani, az az igazi tanító, bátran merem állítani.

A VIDÚSAKA Hallottátok a szent nő szavát, uraim. Azon fordul meg a dolog, hogy ki tud jobban tanítani.

NARADATTA Szívesen hallom ezt!

GANADÁSSZA Elfogadjuk, királyné!

A KIRÁLYNÉ De hát ha a gyöngé tehetségű tanítvány nem fogja föl a betanítást, vajon a mester a hibás?

A KIRÁLY Így mondják, királyné. Ha egy tanító alkalmatlanok tanítására vállalkozik, ez is arra mutat, hogy nem érti a dolgát.

A KIRÁLYNÉ (*magában*) Mit tegyek most? (*Főnhangon Ganadásszához*) Ugyan állj el kívánságodtól, amely kellemetlenséget okoz férjemnek! Hagyj föl ezzel a céltalan versennyel!

A VIDÚSAKA Nagyon jól beszél a királyné! Menj, Ganadássza, ha már táncmesterei álláshoz jutottál, majszold

csak a Szaraszvati tiszteletére bemutatott kalácskákát! Mi szükséged versenyre, amelyben könnyen elbukhatol?!

GANADÁSZA A királyné szavainak csakugyan ez az igazi értelmük. Halld csak, mi jutott most az eszembe!

Aki állás birtokában versenyre kiállni nem mer,
s csak annyit tud, miből megél, szatócs, biz az, de nem
mester.

A KIRÁLYNÉ De hiszen csak nemrég jutottál a tanítványodhoz! A leány tanítása még folyamatban van, felléptetése tehát még korai volna.

GANADÁSZA Éppen ezért kívánom.

A KIRÁLYNÉ Akkor hát mutassátok be tanításokat, de csak a szent nőnek!

AZ APÁCA Ez nem volna helyén, királyné! Egy ember magában nem ítélhet, ha még annyit tudna is.

A KIRÁLYNÉ (*magában*) Együgyű apáca! Ébren vagyok, s úgy bánsz velem, mintha aludnám. (*Bosszankodva elfordul*)

(*A király figyelmezteti az apácát a királynéra*)

AZ APÁCA

Ó, holdarcú, mért neheztelsz ok nélkül a királyra?

A nő uralkodik férjén, de nem duzzog hiába.

A VIDÚSAKA Hiába? Nem; hiszen pártját kell védelmeznie! (*Ganadáshoz*) A királyné szívelt haragja szerencsésen megmentett téged. Hiába érti valaki jól a dolgot: szakértővé csak tanítás útján lesz.

GANADÁSZA Hallod, királyné? Így fogják föl a dolgot az emberek!

Verseny legyen közöttünk mindenáron!

Adj engedélyt! Csak nem hagysz cserben engem?!

(*Föl akar kelni székéről*)

A KIRÁLYNÉ (*magában*) Nincs más hátra! (*Fönhangon*) Rendelkezzél tanítványoddal, mester!

GANADÁSZA Sokáig szorongtam. (*A királyhoz*) A királyné megadta az engedelmet. Rendelkezzél, uram, melyik fajta némajátékban mutassam be módszeremet!

A KIRÁLY Ezt majd a szent nő mondja meg.

AZ APÁCA A királyné tűnődik még. Miatta nem me-
rek szólani.

A KIRÁLYNÉ Szólj csak bátran! Királyné vagyok:
szabadon rendelkezem szolganéppemmel.

A KIRÁLY Tedd hozzá: a királlyal is!

A KIRÁLYNÉ Szólj tehát, szent nő!

AZ APÁCA Azt mondják, uram, hogy a négy részből
álló cshalika-táncot, Sarmisthá művét, nehéz előadni. Ebben
az egy táncban szeretném a mesterek tanítását látni. Ebből
bizonyára kitűnik módszerük különbsége.

A MESTEREK Ahogy a szent nő parancsolja.

A VIDÚSAKA Gondoskodjatok most a hangverseny-
teremben zenéről, aztán küldjétek követet a királyhoz!
Különbén a dobpergés maga is talpra fog bennünket állítani.

NARADATTA Úgy lesz. *(Feldáll)*

(Ganadásza a királynéra néz)

A KIRÁLYNÉ *(Ganadászához)* Kudarcot ne vallj!

(A mesterek elindulnak)

AZ APÁCA Várjatok csak még!

A MESTEREK *(megfordulva)* Itt vagyunk!

AZ APÁCA Bírói minőségemben szólok. A táncosnők
ékszer nélkül lépjenek föl, hogy minden mozdulatuk vilá-
gosan legyen látható.

A MESTEREK Ezt nem is kellett volna említened. *(El)*

A KIRÁLYNÉ *(a királyhoz)* Ha férjem az uralkodás
terén is ilyen ügyes fogásokat alkalmaz, akkor minden jól
van!

A KIRÁLY

Nem érdemlem gyanúd! Nem én akartam így!
Féltékeny mesterek viszálya az egész.

(A színpal mögött dobpergés; mindenki fülel)

AZ APÁCA Derék! A hangverseny megkezdődött!
Hangszerek közt elvegyülve puffan a dob zúgva-
döngve,

s felvidítja az elmét.

A páva is örvend néki: dörgésre-csőre véli,

s égnek szegi a fejét.

A KIRÁLY Legyünk az Ő nézõi, királyné!

A KIRÁLYNÉ (*magában*) Ó, mily tapintatlan a fér-
jem!

(*Mindnyájan felállnak*)

A VIDÚSAKA (*tilkon*) Lassan a testtel, uram! Dhá-
rini királyné még meggondolja magát.

A KIRÁLY Nyugodt szeretnék lenni, de sarkall az in-
gerlő dobszó: mintha teljesülendő vágyamnak hangja volna!

(*Mind el*)

MÁSODIK FELVONÁS

A hangversenyteremben ül a király, mellette a vidúsa, a királyné, az apáca s a kíséret rang szerint

A KIRÁLY Melyik mester tanítását nézzük meg először, szent nő?

AZ APÁCA Tekintve, hogy a tudás dolgában egyforma tekintélyek, koránál fogva talán Ganadását illeti meg az elsőbbség.

A KIRÁLY Értesítsd erről az urakat, Maudgalja!

A KAMARÁS Ahogy a király parancsolja. *(El)*

GANADÁSZJA *(fellép)* Uram, Sarmisthú műve mérsékeltén gyors ütemű tánc, s négy részből áll. A negyedik rész előadását kegyeskedjék figyelemmel kísérni.

A KIRÁLY Feszülten figyelek, mert sokat várok tőled.

(Ganadásza el)

A KIRÁLY *(halkan a vidúsakához)* Barátom!

Szemem, eltelve vággyal látni őt,
a függönyt szinte félrehúzza már.

A VIDÚSAKA *(titkon a királyhoz)* Közel a szemnek méze, de a légy sincs messze! Vigyázz magadra!

(Föllép Málaviká. A mester láthatóvá tette szépségét)

A VIDÚSAKA *(titkon a királyhoz)* Nézd csak, uram! Szépsége nem marad képmása mögött.

A KIRÁLY *(titkon a vidúsakához)* Barátom!

Hogy képét láttam, ezt gondoltam én:
ily szép leány nincs, és nem is lehet.

Hogy őt magát látom, most ezt hiszem:
kontár volt, nem művész, a képiró.

GANADÁSZA Vetkőzd le elfogultságodat, s légy bátor!

A KIRÁLY *(magában)* Alakjának kifogástalan szépsége minden állásban érvényesül!

Az arca, mint az őszi hold; a szeme, mint a mandula;
a karja-válla gömbölyű;
a keble telt, tökéletes: két halma domború, kemény;
márványsimák a combjai;
darúzs-karesú a dereka; csípője húsos, duzzadó;
a körme szépen görbülő.

Ha van eszményi test, milyent művészi képzelet teremt,
minden bizonyly olyan ez!

MÁLAVIKÁ *(zenekíséret mellett a verset énekl)*

Szerelmem el nem érhetem.
Szivem, többé ne is remélj!
Miért ugrál a bal szemem?
Hiszen számomra nincs remény!
Rég láttalak már, kedvesem!
Úgyan mikor látlak megint?
Ha más parancsol is nekem,
tiéd vagyok szivem szerint!

A VIDÚSAKA *(titkon a királyhoz)* Uram, a leány
ebben a versben följánlotta neked magát!

A KIRÁLY *(titkon a vidúsakához)* Amint az én szívem
is magát neki.

Táncával-énekével ezt fejezte ki:

„Tiéd vagyok, uram, tiéd!”

Úgy gondolom, hozzám beszélt, s csak nőm miatt
nem szólt egész világosan.

(Málaviká el akar menni)

A VIDÚSAKA Várj egy kicsit, úrnőm! Az előadás
fogyatékos volt: egy dologról megfélekedtetek. Mindjárt
megmondom, miről.

GANADÁSZA *(Málavikához)* Bírulat után távozhatol
majd, kedvesem!

(Málaviká megfordulva megáll)

A KIRÁLY *(magában)* Ah, szépsége minden állásban
kifogástalan!

A bal keze a csípején pihen,
 nem cseng-csörög a karperec rajt ;
 jobb karja, mint virágtól terhes ág,
 hajlik le csendesen-nyugodtan ;
 pihen a lába is, elvétele csak
 mozdít meg egy virágot ujja ;
 ha mozdulatlan áll a szép leány,
 még szebb talán, mint hogyha táncol.

A KIRÁLYNÉ (*Ganadászához*) Csak nem veszed komolyan Gautama szavát ? !

GANADÁSZA Miért ne, királyné ? Mióta Gautama a király bizalmas embere, megokosodhatott.

Ostoba is megokosúl, ha van társa, ki okos.

Pankaccshiddal kevert víz is megtisztúl, ha zavaros.

(*A vidúsakához*) Halljuk hát, mit akart tisztelendőséged mondani ?

A VIDÚSAKA Kérdezd előbb Kausikít ! Én majd utána mondom meg, miféle fogyatkozást tapasztaltam.

GANADÁSZA Mondj meg mindent, szent nő, amint láttad, akár erény, akár hiba !

AZ APÁCA Ahogyan láttam, minden kifogástalan volt!

A teste majdhogy nem beszélt, s érzésinek hű tükre volt ;
 a lábrakása tetszetős, ütemmel végig egyező ;

a taglejtése megfelelt annak, mit érzélem kíván.

Tökéletes és szakszerűbb ábrázolás nem is lehet.

GANADÁSZA És hogyan ítél a király !

A KIRÁLY Úgy, hogy a magam pártjáról alkotott nagy véleményem ingadozni kezd.

GANADÁSZA Most vagyok igazán mester !

Az az igazi tanítás, amely tetszik teneked,

s mint az arany a tűzpróbát, kiállja ítéleted.

A KIRÁLYNÉ (*Ganadászához*) Igazán szerencsét kívánhatsz magadnak csorbítatlan sikeredhez.

GANADÁSZA A sikert a királyné kegyének köszönhetem. (*A vidúsakához*) Mondd meg már, Gautama, mi a kifogásod !

A VIDÚSAKA Hát a tanítás eredményének első bemutatásakor nem kell-e a bráhmant ajándékkal megtisztelni ? Hát nem feledkeztetek meg erről ? !

AZ APÁCA Az ám, a kérdés a művészet lényegébe vág!

(*Mindnyájan nevetnek. Málaviká mosolyog*)

A KIRÁLY (*magában*) Szemem mindent elért, amit elérhetett!

Elöttem áll a mandulaszemű leány!

Mosolyra nyiló ajka látni engedi

fehérlő fogsorát — de csak kicsit, miként

a most nyiló virág a porzószálaít.

GANADÁSZA Nagy bráhman! Nincsen most, sajna, első színelőadás. Különben hogyanne tisztelnék meg téged, tisztelendőt?!

A VIDÚSAKA Akkor persze olyan vagyok, mint egy bolond csátaka-madár, amely vizet akar inni, mikor esőtelen felhő dörög. Különben is bolond egy szerzet az, amely egy megörvendezettett mestertől vár valamit. Mivel azonban a szent nő jól ítél, megelégedésem jeléül ezt adom neki ajándékba. (*Lehúzza a karperecet a király kezéről*)

A KIRÁLYNÉ Megállj, esztelen! Hogyan adhatod oda ezt az ékszert?

A VIDÚSAKA Hogy hogyan? Hát úgy, hogy nem az enyém!

A KIRÁLYNÉ (*Ganadászához*) Tiszteletre méltó mester, tanítványod bemutatta tudományát!

GANADÁSZA Menjünk, kedvesem!

(*El Málavikával*)

A VIDÚSAKA (*titkon a királyhoz*) Ennyiben állhatam eszemmel szolgálatodra.

A KIRÁLY Csak ne tettesd magadat oly korlátoltnak!

Hiszen jól tudod, hogy az ő eltünése

szemem gyönyörének megsemmisülése,

szivem ünnepének szomorú múlása

üdvöm kapujának vég-bezárulása.

A VIDÚSAKA (*lassan a királyhoz*) Ha szegénység a betegséged, orvos nem adhat orvosságot.

NARADATTA (*fellép*) Kegyeskedjél, király, most az én előadásomat megnézni!

A KIRÁLY (*magában*) Már láttam, amit akartam! (*Fönnhangon, udvariasan*). Alig várhatom már.

NARADATTA El vagyok ragadtatva !

A BÁRD (*a színpalak mögött*) Éljen, éljen a király !
Dél van !

A hattú lecsukja szemét a lótuszok árnyékában.

A gerle nem keresi fel a háztetőt : forróság van.

A páva szomjasan járkal a vízkerék körül régen.

Tündöklik a nap fényében, mint a király erényében.

A VIDÚSAKA Aha, aha ! Újra itt az étkezés ideje !

Az orvosok szerint nem egészséges az étkezés megszokott idejét kitolni. (*Naradattához*) Mit szólsz hozzá ?

NARADATTA Egy szavam sem lehet ellene.

A KIRÁLY A te tanításodat tehát majd holnap nézük meg. Most pihend ki magadat !

NARADATTA Ahogy a király parancsolja. (*El*)

A KIRÁLYNÉ Ne feledkezzél meg, férjem, az előírt fürdőről !

A VIDÚSAKA Te meg, úrnöm, siettesd az ételt-italt !

AZ APÁCA (*felállva*) Üdv a királynak !

(*El a királynéval ; velük a királyné kísérete*)

A VIDÚSAKA Hej, barátom ! Málavikának nemcsak a szépségben, hanem a művészetben sincsen párja !

A KIRÁLY Barátom !

Ha ennyi szépség, ennyi bűbáj

még ennyi művészettel párosúl,

mi lesz belőle ? Káma isten

megmérgezett hegyü virágnyla !

Mit mondjak többet ? ! Barátom, gondoskodnod kell rólam !

A VIDÚSAKA De neked is rólam ! Úgy ég a gyomrom, mint egy piaci sütőserpenyő.

A KIRÁLY Nem lesz panaszod. Csak aztán buzgókodjál barátod ügyében te is !

A VIDÚSAKA A legelső kedvező alkalmat megragadom. Málavikát csak akkor láthatni, ha mások nem akadályozzák. Olyan ő, mint a holdvilág, amelyet felhők takarnak el. Te meg, uram, olyan vagy, mint a vágóhíd közelében kóválygó keselyű, amely húsrá is áhítozik, meg fél is. Majd megyógyulsz, ha elérted célodat.

A KIRÁLY Hogyan gyógyulok meg?
Szivem elfordult minden asszonyomtól:
csak rajta csügg, a szépszemű leányzón.

(Mind el)

KÖZJÁTÉK

SZAMÁHITIKÁ *(fellép)* A szent nő azt parancsolta, hogy szakítsak egy citromot ajándékol a királyné számára. Keresem tehát Madhukarikát, a mulatókert őrét. *(Körüljár és megpillantja őt)* Ott áll s az arany-asókaft nézi. Hozzá megyek.

(Fellép Madhukariká, a park női őre)

SZAMÁHITIKÁ *(hozza lép)* Madhukariká, legyen mindenkor sikeres iparkodásod!

MADHUKARIKÁ Ni, Szamáhitiká! Légy üdvöz, barátném!

SZAMÁHITIKÁ Barátném, a szent nő ezt a megbízást adta nekem: „Magunkfajta emberek nem járulhatnak üres kézzel a királyné elé: egy citrommal akarnék neki kedveskedni.”

MADHUKARIKÁ Citromot könnyen találhatsz. De beszéld el, hogy a versenyző táncmesterek melyikének tanítását dicsérte meg a szent nő!

SZAMÁHITIKÁ Bár mind a kettő művészetében jártas mester, mégis Málaviká, Ganadásza mester tanítványa tudását dicsérte meg a szent nő, mert kiváló szépségei voltak.

MADHUKARIKÁ Mit súgnak-búgnak Málavikáról?

SZAMÁHITIKÁ Azt mondják, hogy a király fülíg beleszeretett a leányba, de tekintettel van a királyné érzékenységére, s ezért kíméletesen él hatalmával. Málaviká pedig lankadt most, mint hervadt jázminkoszorú. Egyebet nem tudok. Engedelmeddel távozom.

MADHUKARIKÁ Szakítsd le ezt a citromot erről az ágról!

SZAMÁHITIKÁ Megteszem. *(Úgy tesz, mintha le-*

szakítaná) Legyen ennél szebb gyümölcsöd jó emberekhez való szívességedért, barátném! *(Elindul)*

MADHUKARIKÁ Menjünk együtt, barátném! Én is tudtára adom a királynénak, hogy ez az asókafa itt nem akar virágozni, és szép lábak érintésére vágyakozik.

SZAMÁHITIKÁ Tedd meg! Hisz ez a hivatalod.

(Mind a ketten el)

HARMADIK FELVONÁS

Föllép a király, szerelmesen, és a vidúsa

A KIRÁLY *(végignézve magán)*

Karom lefogyhatott, hisz nem karolta őt ;
szemem könnyezhetik, hisz nem szemlélheti.
De te, szívem, miért busongsz-epedsz, miért ?
Hisz minden pillanatban együtt vagy velem !

A VIDÚSAKA Hagyj föl már, uram, a búsongó siránkozással ! Láttam Bakulávalikát, Málaviká kedves barát-nőjét. Közöltem vele, amit rám bízta.

A KIRÁLY Aztán mit mondott ?

A VIDÚSAKA Ezt : „Add hírül a királynak, hogy megbízása boldoggá tesz. Csakhogy kígyók őrizte kincs-hez nem lehet egykönnyen hozzáférközni. A királyné nagyon szemmel tartja szegényt. De majd megteszem, amit tehetek.”

A KIRÁLY Szerelmi vágyak istene, aki elérhetetlen célokra sarkallsz, mért sújtasz engem úgy, hogy sokáig már el nem viselhetem ? *(Csodálkozva)*

Milyen bizalmat kelt kedves virág-nyilad,
s milyen fájó sebet üt mégis a szíven !
A gyöngéd érzelem s a sajtó fájdalom
megvan tebenned, Káma isten, egyaránt.

A VIDÚSAKA De hiszen kész már a terv célod elérésére ! Szedd össze hát magad, uram !

A KIRÁLY Elmém nem kívánja a megszokott tevékenységet. Hol töltssem a nap hátralevő részét ?

A VIDÚSAKA Éppen ma küldötte hozzánk második feleséged, Irávatí, a tavasz megérkezése örömeire komornáját, Nipunikát, kedves kurabaka- virágokkal s azzal az üze-

nettel, hogy ma férjével szeretne hintázni. Ezt meg is ígérted neki. Menjünk hát a mulatókertbe!

A KIRÁLY Ez nem lesz jó!

A VIDÚSAKA Hogyhogy?

A KIRÁLY A nők természettől fogva okosak, barátom! Hogyne venné észre Irávatí, a te barátnéd, hogy szívem elfordult tőle, még ha figyelmes vagyok is iránta?!

Okosabb, ha okos nőekkel szakítasz
— szakításra okot mindig találhatsz —,
okosabb, mint ha a viszonyt folytatod,
s a vonzalmat figyelemmel pótolod.

A VIDÚSAKA De ha eddig szeretetre méltó voltál az asszonyok iránt, nem szabad hirtelen megváltoznod.

A KIRÁLY (*gondolkozva*) Mutasd hát az utat a mulatókertbe!

A VIDÚSAKA Erre, erre, uram!

(*Körüljárnak*)

A VIDÚSAKA A szellő mozgatta ágak mint ujjak hívogatnak, hogy lépj be a mulatókertbe.

A KIRÁLY (*gyöngéd megilletődéssel*) Milyen kedves a tavasz! Nézd csak, barátom!

Gyöngéden szól a kókila, részvéttel, mintha kérdené, hogy elviselhető-e még szerelem hűja-bánata.

A mangófától illatos szellő szelíden lengedez,
s lágyan, mint gyöngéd puha kéz, úgy simogatja testemet.

A VIDÚSAKA Lépj be, hogy felüdülj!

(*Mind a ketten belépnek a parkba*)

A VIDÚSAKA Nézd csak figyelmesen! A szépséges tavasz mintha csak téged akarna meghódítani: olyan virágdiszbe öltözött, amely felülmúlja a női kendőzés minden ékességét.

A KIRÁLY Bámulva látom.

A szép vörös asókafa külön bizony, mint
a lakk a bimba-szinű ajkakon;

a kurabaka szép piros virága szebb, mint
a szépségjegy a szépek homlokán:

a méhek-lepte tilaka-fa tetszetős, mint
 a tilaka-jegy a nők szemöldi közt :
 a szép tavasz természetes művészetével
 nem versenyez a nők művészete.

(Mind a ketten kifejezést adnak elragadtatásuknak)

MÁLAVIKÁ (*búskomolyan fellép*) Mennyire szegyen-
 lem, hogy vágyakozom a király után, akinek szívét nem
 ismerem ! Honnan volna bátorságom megvallani ezt kedves
 barátnőmnek ? ! Nem tudom, meddig fog még a szerelem
 istene ezzel az elviselhetetlen vággyal kínozni. (*Néhány
 lépést tesz*) Ugyan hová is indultam ? (*Jelzi, hogy eszébe jutott*)
 Igaz, a királyné ezt a megbízást adta : „Gautama vigyázat-
 lansága folytán kiestem a hintából, s most nem tudok a lá-
 bamra állani. Menj hát helyettem te az aranyasóka vágját
 kielégíteni. Ha a fa öt nap alatt kivirágzik, oly kegyben
 részesítelek, amely bizonyára kielégíti kívánságodat.” Me-
 gyek tehát rendeltetésem helyére, utánam Bakulávaliká
 jön, kezében a lábba való ékszerekkel. Míg meg nem jő,
 bátran panaszkodhatom.

A VIDÚSAKA (*meglátja Málavikát*) Baj az, barátom,
 ha az, aki cukornád-pálinkától mámoros, még vastag folyós
 cukorhoz is jut.

A KIRÁLY Mi az ?

A VIDÚSAKA Közelünkben van Málaviká, egyszerű
 ruhában, epedő arccal — egyes-egyedül !

A KIRÁLY (*örvendve*) Málaviká ? ! Igazán ?

A VIDÚSAKA Ő bizony !

A KIRÁLY Most újra van kedvem élni !

Szavadra, hogy szerelmesem közel van,
 csüggedt szívem megint éledni kezd,
 mint tilkkadt vándor, hogyha gém szavából
 megtudja, hogy közel a hús patak.

És hol van ő ?

A VIDÚSAKA Éppen most jó ki a faszorból s közel
 felénk.

A KIRÁLY (*meglátja ; örvendve*) Látom, barátom !

Ott jó az életem, a karcsu, széles csipejű,
 telt keblű, mandulaszemű, szépséges szép leány !

Megváltozott, de így is igen bájos !

Lefogyva, halványan, pár ékszerével
 olyan most, mint tavasszal a lián,
 amely levélruhába öltözött már,
 de nincs virága még, csak egynéhány.

A VIDÚSAKA Bizonyosan ő is a szerelem betegségebe
 csett!

A KIRÁLY Csak irántam való barátságod látja
 így.

MÁLAVIKÁ Ez az asóka itt, amely gyöngéd érintésre
 várva nem öltözött még virágdíszbe, szerelmi vágyakozá-
 sában hozzám hasonlít. Hús árnyékában e kőpadon kipihe-
 nem magamat.

A VIDÚSAKA Hallottad? Szerelmi vágyakozásról be-
 szél!

A KIRÁLY Sejtelled ezzel, úgy hiszem, nincs be-
 bizonyítva.

Természet ébredésekor, midőn a szél
 virágport hajt-sodor, s a megrepedt rügyek
 nedűjét úzi-kergeti maga előtt,
 ok nélkül is vágyik-sóvárog a kebel.

(Málaviká leül)

A KIRÁLY Jöjj csak, barátom! Rejtőzzünk e lián
 mögé!

A VIDÚSAKA De Irávatí aligha van már messze!

A KIRÁLY Ha lótusz-csoporthoz jut, nem fél a kro-
 kodiltól az éhes elefánt. (Figyelve áll)

MÁLAVIKÁ Igen messzire mentél, szivem! Mondj le
 reménytelen vágyadról! Mért zaklatsz engem?

(A vidúsa a királyra pillant)

A KIRÁLY Milyen kegyetlen a szerelem!

Mért nem beszélsz világosabban, kedvesem?

A sejtelem hol látja, hol nem, a valót.

Ha nem csalódom, én vagyok, kiért epedsz.

De hogy valóban így van-e, hogy tudjam én?!

A VIDÚSAKA Mindjárt megbizonyosodol róla! Kö-
 zelg már hozzá a magányban Bakulávaliká a szerelmi üze-
 nettel.

A KIRÁLY De emlékezik-e még megbízatására?

A VIDÚSAKA Már hogy felejthetne el a szajha fattya ilyen fontos megbízatást?! Magam sem felejtöttem el.

BAKULÁVALIKÁ *(fellép, kezében a lábra való ékszerekkel)* Jól vagy-e, barátnóm?

MÁLAVIKÁ Te vagy, Bakulávaliká? Légy üdvöz, barátnóm! Foglalj helyet!

BAKULÁVALIKÁ *(leül)* Hozzad méltó feladattal vagy megbízva, barátnóm. Add ide az egyik lábadat, hogy befessem és felékesítssem!

MÁLAVIKÁ *(magában)* Vége boldogságodnak, szívem! Úrnöm hatalmas közelg felém. Hogyan meneküljek előle? Halotti ékességem ez bizonynyal!

BAKULÁVALIKÁ Mért tétovázol? A királyné várva várja, hogy ez az arany-asóka kivirágozzék.

A KIRÁLY Hogyan? Az ékítés oka az asóka vágyakozása?!

A VIDÚSAKA Hát mit gondoltál? Talán majd miattam ékítik fel őt a női lakosztály ékszereivel!

MÁLAVIKÁ Bocsásd meg, barátném, hogy terhellek! *(Odanyújtja a lábát)*

BAKULÁVALIKÁ Ej, hiszen második énem vagy! *(Úgy tesz, mintha ékítené a lábát)*

A KIRÁLY

Nézd azt a szép vörös csikot, barátom,
szerelmesem lábán mint díszeleg!
Az első sarj ilyen volt Káma fáján,
melyet Siva dühe elégetett.

A VIDÚSAKA Lábához méltó feladattal van megbízva a leány!

A KIRÁLY Jól beszélsz!

Méltó reá finom lábujjhegye,
hogy két sóvárgót érintsen vele:
asókafát, virágait hogy hozza már,
s szerelmesét, ki vétett s büntetésre vár.

A VIDÚSAKA Fogsz te még ellene vétkezni, s meg is kapod a magadét!

A KIRÁLY Jó előjelként tisztelettel fogadom a bráhma-
man sikerjóslo szavát.

(Fellép Irávali, mámorosan; vele komornája)

IRÁVATÍ Komornám, Nipuniká, sokszor hallottam, hogy a mámor valósággal díszbe az asszonynépek. Igaz-e a világ beszéde?

NIPUNIKÁ Eddig csak szófiabeszéd volt, most igazzá lett.

IRÁVATÍ Ragaszkodásod hízelgővé tesz. Mondd csak, miből gondolod, hogy férjem előre ment a hintaházba?

NIPUNIKÁ Főlséged iránt táplált változatlan szerelméből.

IRÁVATÍ Ugyan ne udvariaskodjál! Szólj őszintén!

NIPUNIKÁ A tisztelendő Gautama mondotta, aki a tavaszi ünnepségen kijáró ajándéokra vár. Siess, úrnőm!

IRÁVATÍ Nipuniká, szívem férjem felé nógatja mámortól lankadt testemet, de lábaim megtagadják a szolgálatot. (*Állapotának megfelelő módon körüljár*)

NIPUNIKÁ Mégiscsak eljutottunk a hintaházba!

IRÁVATÍ Nipuniká, sehol sem látom itt férjemet!

NIPUNIKÁ Csak nézz körül, úrnőm! Férjed bizonyosan elbújt valahová tréfából. Ülünk oda az asóka árnyékába arra a lián övezte kőpadra!

IRÁVATÍ Helyes!

NIPUNIKÁ (*odapillant*) Nézz csak oda, úrnőm! Hanga-lepte mangógyümölcsöt szedegetünk!

IRÁVATÍ Hogyhogy?

NIPUNIKÁ Az asóka árnyékában a padon Baku-lávaliká Málaviká lábait ékíti.

IRÁVATÍ (*nyugtalankodva*) Mit keres itt Málaviká? Mit gondolsz e dologról?

NIPUNIKÁ Azt gondolom, hogy a királyné a hintából kiesve, nem tud a lábára állani, s Málavikát bízta meg az asóka vágyának kielégítésével. Különben hogyan engedné át egy cselédnek a maga viselte lábpereceket?!

IRÁVATÍ Ez bizony nagy megtiszteltetés ennek a leánynak!

NIPUNIKÁ Nem keresed a férjedet?

IRÁVATÍ Barátnőm, nem győzöm már lábbal: lenyűgöz a mámor. De meg a gyanúmnak is a végére akarok járni. (*Málavikát nézi; magában*) Csakugyan méltán csüggeteg a szívem!

BAKULÁVALIKÁ (*Málaviká lábára mutatva*) Nos, tetszik-e neked a festécszikok elrendezése?

MÁLAVIKÁ A magam lábáról lévén szó, röstellem dicsérni, barátnóm. Kitől tanultad az ékítés művészetét?

BAKULÁVALIKÁ Ebben a király tanítványa vagyok.

A VIDÚSAKA Sürgesd hát Málavikát, hogy legyen hálás királyi tanítód iránt!

MÁLAVIKÁ Szerencsére nem vagy büszke!

BAKULÁVALIKÁ De aligha büszke nem leszek most, hogy királyi tanításhoz méltó lábakra találtam! (*A festést nézve, magában*) Így, megbízatásomnak tökéletesen megfeleltem. (*Fönnhangon*) Az egyik lábaddal készen vagyok. Csak rá kell még lehelni. Ez a hely itt különben elég szellős.

A KIRÁLY (*a vidúsakához*) Nézd csak, barátom!

Kitűnő alkalom van arra, hogy most szolgálatot tegyek a lánynak: elébe térdelek s leheletemmel száríttgatom lábán a lakkot.

A VIDÚSAKA Pompás ötlet! De várjunk még vele!

BAKULÁVALIKÁ Oly szép a lábad, barátném, mint a százlevelű vörös lótusz! Nyugodjál minél előbb uradnak kebelén!

(*Írávati Nipunikára néz*)

A KIRÁLY Magam is azt kívánom.

MÁLAVIKÁ Ne mondj olyat, ami nem illik!

BAKULÁVALIKÁ Csak azt mondtam, amit mondanom kellett.

MÁLAVIKÁ Csakugyan olyan kedves vagyok neked?

BAKULÁVALIKÁ Nem csupán nekem.

MÁLAVIKÁ Hát még kinek másnak?

BAKULÁVALIKÁ A királynak is, aki minden szépséget pártol.

MÁLAVIKÁ Tévedsz. Nincs rajtam semmi sem.

BAKULÁVALIKÁ Igazán? Hát akkor mért sovány és sápadt a király?

NIPUNIKÁ Milyen rögtönösen felel a gonosz! Mintha betanulta volna!

BAKULÁVALIKÁ Szívleld meg a bölcsek szavát: szerelmet szerelemért!

MÁLAVIKÁ Magadtól beszélsz így?

BAKULÁVALIKÁ Nem, nem! A király nevében szólok, aki gyöngéd vonzalommal viseltetik irántad.

MÁLAVIKÁ Barátnőm, megáll a szívem verése, ha a királynéra gondolok!

BAKULÁVALIKÁ Ugyan, te bohó! Mért ne lehetne a mangó virágát, a tavasz egyetlen vagyónát, leszakítani azért, mert a méh is iszik belőle?

MÁLAVIKÁ Csak aztán kitarts velem a bajban is!

BAKULÁVALIKÁ Hát nem Bakulávaliká a nevem?! A bakula virága éppen dörzsölve a legillatosabb!

A KIRÁLY

Pompás, Bakulávaliká, pompás!
Kiismerted kedvesemnek a szívét,
megcáfoltad minden ellenvetését.
Szavad befolyása alá került ő.

Mit mindent nem tehet a közvetítő!

IRÁVATÍ Nézd csak, Nipuniká, Bakulávaliká csak-ugyan elkerítette Málavikát!

NIPUNIKÁ Amilyen a madár, olyan a hangja!

IRÁVATÍ Hát csakugyan jól sejtettem! A helyzet világos, de mi a teendő?

BAKULÁVALIKÁ A mások lábadozásával is készen vagyok. Csak még a lábpercet rakom rá. *(Úgy tesz, mintha rátenné)* Állj fel, barátnőm! Teljesítsd a királyné parancsát, hogy az asóka kivirágozzék! *(Fölkönnök)*

IRÁVATÍ A királyné parancsáról van szó? Hát ezt csak hadd teljesítse!

BAKULÁVALIKÁ Itt áll előtted, im, vággyal telve, gyönyörtől megittasulva...

MÁLAVIKÁ *(örvendve)* A király?

BAKULÁVALIKÁ *(mosolyogva)* Nem a király, csak ez az asókafa! Szakíts egy lombot róla!

A VIDÚSAKA Hallottad, uram?

A KIRÁLY Barátom, a szerelmes csak ezzel óri be.

Ha vágytól égve egyesülsz is kedvesemmel,
nem élvezed szerelmét, hogyha ő is nem szeret.

Ha meg szerettek, s egyesülni nincs reménytek,
jobb akkor a halál: vessétek el az életet!

(Málaviká a lombot füle mellé téve, lábával érinti az asókát)

A KIRÁLY Barátom !

Hajtást adott a fa a lánynak,

a fának lábát adta ő.

Egyik se vesztett a cserével,

de annál többet vesztek én !

BAKULÁVALIKÁ Rajtad nem fog múlni a dolog, barátám. Hitvány volna ez az asóka, ha most, lábad érintésével megtisztelve, késnék még a virágnytással.

A KIRÁLY

Megtisztelt im, ó, asóka, az őszemű lányka :

megérintett perecektől csengő lótusz-lába.

Ha még most is késel, úgy csak tetteted a vágyat,

mely a szerelmes szívében oly őszintén támad.

Barátom, szeretnék előlépni, hogy beszélgetésbe elegyedjem vele.

A VIDÚSAKA Jöjj ! Én majd megnevettetem.

(Előlépnek)

NIPUNIKÁ Úrnóm, úrnóm ! A király is ott van !

IRÁVATÍ Ezt már elejétől sejtette a szívem.

A VIDÚSAKA (odalép) Hát járja ez ? Lábbal érinteni ezt az asókát, a király kedves barátját ? !

A LEÁNYOK (megzavarodva) Jaj, a király !

A VIDÚSAKA Bakulávaliká, miért nem tartottad vissza barátnédat ettől a helytelenségtől, mikor tudtál róla ?
NIPUNIKÁ Nézd, úrnóm, nézd, mit művel a tiszteletre méltó Gautama !

IRÁVATÍ Hát hogyan élhetne meg különben istenadta papja ? !

BAKULÁVALIKÁ Uram, Málaviká csak a királyné parancsát teljesíti. Mások követték el vele a hibát. Bocssás meg, uram király !

(Térdre borul s Málavikát is lehúzza)

A KIRÁLY Ha így áll a dolog, büntetlen vagy. Kelj föl, kedvesem ! (Kezénél fogva fölemeli)

A VIDÚSAKA Helyesen ! Meg kell tisztelni a királynét !

A KIRÁLY

Kemény fatörzshöz ért a gyöngé lábad !
Nem fáj-e most, szépesípejú leányka ?

(Málaviká pironkodik)

IRÁVATÍ Lám, férjem szíve olyan, mint az frós vaj !
MÁLAVIKÁ Jer, Bakulávaliká ! Értesítettük a király-
nét, hogy parancsa teljesítve van !

BAKULÁVALIKÁ Kérd a királyt, hogy bocsásson el !

A KIRÁLY Távozhatol, kedvesem ! De hallgasd meg
kéresemet, amelynek kedvező a pillanat !

BAKULÁVALIKÁ Hallgasd figyelmesen, barátnóm !
Parancsolj, uram, király !

A KIRÁLY

Szívemben is régen nyitott már az öröm virága.

Érints meg engem, híved is ! Ó, teljesítsd a vágyam !

IRÁVATÍ *(hirtelen odalép)* Csak teljesítsd, teljesítsd !
Az asókának még nincs virága, ez meg itt már csupa virág !

(Iravati láttára mind meg vannak zavarodva)

A KIRÁLY *(titkon a vidúsakához)* Mi lesz most, bu-
rátom ?

A VIDÚSAKA Mi más, mint illa berek, nádak, crek !

IRÁVATÍ Jól csináltad, Bakulávaliká ! Te meg, Málaviká, teljesítsd férjem kívánságát !

A LEÁNYOK Bocsáss meg, úrnóm ! Tehetünk mi
róla, ha a király bizalmasan kívánt érintkezni ?

(Mind a ketten el)

IRÁVATÍ Mily megbízhatatlanok a férfiak ! Hall-
gattam hamis szavaidra, s megsebesültem, mint az őz, mely
a vadász csalogatására vesztébe rohan. Ezt nem hittem
volna !

A VIDÚSAKA *(titkon a királyhoz)* Mondj már rá
valamit ! A tetten ért betörőnek is kell valamit mondania,
ha mást nem, legalább azt, hogy a kőmfességben gyakorolja
magát.

A KIRÁLY Semmi közöm sincs Málavikához, szép
kedvesem ! Csak mivel késtél, szórakoztam úgy-ahogy.

IRÁVATÍ Milyen megbízható vagy ! Nem vettem ész-

re, mintha csak az időt akartad volna elverni. Különbön nem tennék így, én boldogtalan!

A VIDÚSAKA Ne utasítsd ily kíméletlenül vissza a király udvariasságát! Minden bűne az — s ezt meg kell bocsátanod! —, hogy a királyné cselédségét meglátta és beszélgetett vele.

IRÁVATÍ Ezt csak nem lehet beszélgetésnek nevezni?! De mit is emésztődöm! (*Dühösen elindul*)

A KIRÁLY (*utána megy*) Bocsáss meg.

(*Írávatí, bár öve gátolja a menésben, tovább halad*)

A KIRÁLY Ez a föl sem bevés szerető férfiúval szemben nincsen helyén, kedvesem!

IRÁVATÍ Megbízhatatlan a szíved, álnok vagy magad!

A KIRÁLY

Elég, ne bánts tovább! Ne menj el ily haraggal!

Öved is, im, lábadohoz esve, kér-marasztal!

IRÁVATÍ Hát minden ringy-rongy veled szövethetik?! (*Kézébe veszi az övet, s a királyra akar vele ütni*)

A KIRÁLY

Mint sújt le nőm aranyövével, im, hivére,

mint felhő villámstorával bérc hegyére!

IRÁVATÍ Bűnödet még gúnnnyal is tetézed? (*Leereszti ütésre emelt kezét*)

A KIRÁLY

Hát mégsem sújt le rám, bűnös rabodra, ostorod?

Neheztelésed tréfa, úgye, nem komoly dolog?

Ugye, megbocsátasz? (*Lábaihoz borul*)

IRÁVATÍ Ezek a lábak bizony nem Málaviká lábai, hogy téged érintve vágyadat kielégíthetnék!

(*El a komornával*)

A VIDÚSAKA Állj föl! Ezúttal nincs bocsánat!

A KIRÁLY (*feláll; nem látva Irávatít*) Hogyan, element a kedves?!

A VIDÚSAKA Elment, barátom — mégpedig szerencsédre úgy, hogy nem bocsátotta meg illetlenségedet. Meneküljünk gyorsan, hogy visszajövet még több bajt ne okozzon, mint a Mars bolygó, mikor az állatöv felé mozog.

A KIRÁLY Milyen különös a szerelem !
Hogy nőm eképpen bánt velem,
még csak nem is veszem zokon,
sőt még örvendek én. Miért ?
A kedves lányért ég szivem !

(El a vidúsakával)

NEGYEDIK FELVONÁS

Fellép a király, igen izgatottan, és az ajtónálló nő

A KIRÁLY *(magában)*

Mikor hallottam felőle, gyökeret vert a szerelem ;
mikor őt megpillantottam, kisarjadzott nagy hirtelen ;
mikor kezét érintettem, kivirágzott, mint még soha ;
ha majd végre ölelhetem, gyümölcsöt is hoz valaha.

(Főnhangon) Gautama, barátom !

AZ AJTÓNÁLLÓ Éljen, éljen a király ! Gautama
nincs itt.

A KIRÁLY *(magában)* Persze, hiszen magam küld-
tem el Málaviká sorsa felől tudakozódni !

A VIDÚSAKA *(fellép)* Gyarapodjál, uram !

A KIRÁLY Dsajaszéná, tudd meg, hol van Dháriní
királyné, s hogy fáj-e még a lába !

AZ AJTÓNÁLLÓ Ahogy a király parancsolja. *(El)*

A KIRÁLY Gautama, hogy van barátnéd, Málaviká ?

A VIDÚSAKA Mint a kakukk a macska körmei között.

A KIRÁLY *(leverten)* Hogyhogy ?

A VIDÚSAKA A királyné bizony haragjában abba
a föld alatti helyiségbe vetette, ahol a drágaságokat őrzik.
Ott van, szegényke, mint valami barlangban.

A KIRÁLY Csak nem azért, mert találkozásunk ki-
tudódott ?

A VIDÚSAKA Hát mi másért ? !

A KIRÁLY Ki neheztel rám annyira ? Ki ingerelte
föl a királynét ?

A VIDÚSAKA Ezt megtudhatod, az apáca elmondta
nekem. Tegnap, így mondta, Irávatí a királynéhoz jött
lábának állapota felől tudakozódni.

A KIRÁLY Tovább, tovább!

A VIDÚSAKA A királyné aztán ezt kérdezte tőle: „Láttad-e a királyt?” Irávatí ezt felelte: „Az ugyan nem sokat törődik velünk! Hát nem tudod, hogy szolganép élvezi a kegyét?!”

A KIRÁLY E nyilatkozat után, bár leplezett, már félttem Málavikát.

A VIDÚSAKA Irávatí aztán a királyné sürgetésére elmondta az esetet a te illetlenségeddel együtt.

A KIRÁLY Mennyire tartja a haragot Irávatí! De folytasd tovább!

A VIDÚSAKA Nincs tovább! Málaviká és Bakulávaliká lábainkon bilincsekkel a föld alatti helyiségben vannak, mint valami kígyóleányok, s a napsugarat sem láthatják.

A KIRÁLY Ó, jaj, ó, jaj!

A szépszavú kakukk s a méh, védenicei a mangónak, zápor-zegernye évadán sötét lyukban szorongnak!

S nincs segítség?

A VIDÚSAKA Dehogyan van! A királyné lelkére kötötte Mádhavikának, a föld alatti helyiség őrének, hogy Málavikát és Bakulávalikát csak az ő pecsétgyűrűje láttára bocsássa ki.

A KIRÁLY *(felsóhajt; gondolkozva)* Mit csináljunk, barátom?

A VIDÚSAKA *(gondolkozva)* Volna egy mód!

A KIRÁLY Ugyan miféle?

A VIDÚSAKA *(körüljártatja szemeit)* Hogy meg ne hallja véletlenül valaki, megsúgom. *(Szorosán melléje lépve fülébe súg)* Ez volna az!

A KIRÁLY *(örvendve)* Kitűnő! Hajtsd végre a tervet!

AZ AJTÓNÁLLÓ *(föllép)* Uram, király, Dháriní királyné szellő járta helyen, ágyon pihen, a cselédség vörös szantállal ápolja a lábát, s a szent nő mulatságos elbeszéléseket ad neki elő.

A KIRÁLY Akkor itt a kedvező pillanat! Menjünk hozzá!

A VIDÚSAKA Csak menj, uram! Én is a királyné elé akarok járulni, de nem üres kézzel.

A KIRÁLY Avasd be titkunkba Dsajaszónát!

A VIDÚSAKA Helyesen! *(Az ajtónálló fülébe súg)*
Így áll a dolog! *(Távozik)*

A KIRÁLY Dsajaszéná, mutasd meg az utat a szellő járta helyen felállított ágyhoz!

AZ AJTÓNÁLLÓ Erre, erre, uram!

(Színváltás: ágyon nyugszik a királyné, mellette az apáca és a kíséret rang szerint)

A KIRÁLYNÉ Elbeszélésed tárgya igen mulatságos, szent nő! Mondd tovább!

AZ APÁCA *(körülnézve)* Majd máskor folytatom, királyné. Ott jó urunk, Vidisá fejedelme!

A KIRÁLYNÉ Ah, férjem! *(Fel akar kelni)*

A KIRÁLY Csak ne erőltesd, kérlek, a formaságokat!

Ékszertelen, beteg, aranyzsámolyra helyezett lábad csak nem fogod gyötörni s véle engem is?!

DHÁRINÍ Éljen királyi férjem!

AZ APÁCA Legyen diadalmas a király!

A KIRÁLY *(az apáca előtt meghajol, aztán leül)* Csillapult-e fájdalmad, királyné?

DHÁRINÍ Ma már jobban vagyok.

(Belép a vidúsaka, arcából kikelve; hüvelykujja a szent zsinórral bekölözve)

A VIDÚSAKA Segítség, uram, segítség! Kígyó mart meg engem!

A KIRÁLY Ó, jaj, ó, jaj! Hol kószáltál?

A VIDÚSAKA Hogy a királyné elé járulhassak, a mulatókertbe mentem a szokásos virágajándékért.

A KIRÁLYNÉ Ó, jaj, ó, jaj! Tehát én vagyok az oka annak, hogy egy bráhma élete veszélyben forog!

A VIDÚSAKA Mikor pedig egy asóka-virágfürt után nyúltam, a halál kígyó alakjában megmarta jobbomat. Itt a két foga helye! *(Mutatja)*

AZ APÁCA Akkor hát az első dolog, úgy mondják, a harapást, kivágni.

Ha valakit kígyó mart meg, megmentheted életét, ha kimotszed, kiégeted vagy köpölyözöd sebéit.

A KIRÁLY Méreg-orvosokra van szükség! Dsajaszéná, hívd elő gyorsan Dhruvasziddhit!

AZ AJTÓNÁLLÓ Ahogy a király parancsolja. *(El)*
A VIDÚSAKA Jaj, megragadott a kéréllhetetlen halál!

A KIRÁLY Ne essél kétségbe! Talán nem is mérges a harapás.

A VIDÚSAKA Borzasztóan félek! Máris remegnek a tagjaim! *(Taglejtéssel jelzi a méreg hatását)*

A KIRÁLYNÉ Ó, jaj, rendellenes állapota mutatja, hogy baj van. Támogassátok a bráhmant!

(A kíséret remegve támogatja)

A VIDÚSAKA *(a királyhoz)* Uram, gyermekkori jó barátod vagyok! Ha anyám elveszti fiát, gondolj reá s gondoskodjál róla!

A KIRÁLY Ne félj, Gautama! Légy erős! Az orvos nemsokára meggyógyít.

DSAJASZÉNÁ *(fellép)* Uram király, értesítettem Dhruvasziddhit. Azt üzeni, hogy vezessem hozzá Gautamát.

A KIRÁLY Fogd hát karon, s vezesd az orvoshoz!

DSAJASZÉNÁ Megyek.

A VIDÚSAKA *(a királynéhez)* Ūrnöm, akár élek, akár halok, bocsásd meg, amit uram iránt való szolgálatkészségből ellened vétettem!

A KIRÁLYNÉ Sokáig élj!

(A vidúsaka és az ajtónálló el)

A KIRÁLY A szegény ember félős természetű, s nem bízik Dhruvasziddhi tudományában, aki pedig méltán viseli a nevét.

DSAJASZÉNÁ *(fellép)* Éljen a király! Dhruvasziddhi orvos azt üzeni, hogy hozzanak neki valami kígyó-lenyomatú tárgyat, mert a korszó-módszernél ilyet kell alkalmazni.

A KIRÁLYNÉ Itt az én kígyópecsétes gyűrűm! Aztán saját kezembe add vissza! *(Átadja a gyűrűt)*

(Az ajtónálló átveszi s távozni készül)

A KIRÁLY Siess a gyűrűvel, hogy a dolog sikerüljön!

AZ AJTÓNÁLLÓ Ahogy a király parancsolja. *(El)*

AZ APÁCA Szívem azt súgja, hogy Gautama életben marad.

A KIRÁLY Úgy legyen !

DSAJASZÉNÁ Eljen a király ! A mérég hatása eltűnt.
Gautama azonnal jobban lett.

A KIRÁLYNÉ Hála az égnek !

AZ AJTÓNÁLLÓ Váhataka miniszter pedig azt üzeni,
hogy sok kormányzati ügy van megbeszélni való. Eszedzik
tehát, hogy kegyeskedjél kihallgatást adni neki.

A KIRÁLYNÉ Menj, férjem, intézd az ügyeket !

A KIRÁLY Itt nagy a hőség, ami pedig árt ennek
a bajnak. Vigyétek máshová a nyugvóágyat !

A KIRÁLYNÉ Leányok, teljesítsétek férjem parancsát !

A KÍSÉRFT Meglessz !

(A királyné, az apáca és a kísérel el)

A KIRÁLY Dsajaszéná, vezess ongem a rejtékúton
a mulatókertbe !

AZ AJTÓNÁLLÓ Erre, erre, uram király !

A KIRÁLY Dsajaszéná, elvégezte-e dolgát Gautama ?

AZ AJTÓNÁLLÓ Hogyne !

A KIRÁLY

Habár a terv megbizható, tudom,
szivem mégis kételkedik-szorong.

A VIDÚSAKA *(fellép)* Gyarapodjál, uram ! A terv
szerencsésen sikerült !

A KIRÁLY Dsajaszéná, menj a dolgodra !

AZ AJTÓNÁLLÓ Ahogy a király parancsolja. *(El)*

A KIRÁLY Mádhaviká gyanakvó természetű. Nem
volt valami kifogása ?

A VIDÚSAKA Már hogy lehetett volna a királyné
peccséggyűrűje láttára ?!

A KIRÁLY Ami ezt illeti, azt természetesen nem kér-
dezhette, hogy miért bocsátják szabadon a két leányt, de
azt igenis kérdezhette volna, hogy miért mellőzte a királyné
a maga cselédségét, s miért küldött éppen téged.

A VIDÚSAKA Ezt csakugyan kérdezte is. De noha
egyébként lassú észjárású vagyok, ezúttal résen voltam.

A KIRÁLY Beszélj !

A VIDÚSAKA Azt mondtam neki, hogy a csillag-
jósok azt jelentették a királynak, hogy csillaga elhomályo-
sult, bocsássa tehát szabadon a foglyokat mind.

A KIRÁLY *(örvendve)* Tovább, tovább!

A VIDÚSAKA Mikor aztán a királyné ezt hallotta, hogy Irávatí ne nehezteljen rá, így szólt: „A király az, aki szabadon bocsátja a leányokat”, s ezért küldöttek engem. Mádhaviká ezt persze egészen természetesnek találta, s elbocsátotta foglyait.

A KIRÁLY *(a vidúsakát átkarolva)* Barátom, mégis csak szeretsz te engem.

Könnyen boldogul, akinek okos ember a barátja,
de a siker szűk ösvényét a szeretet is meglátja.

A VIDÚSAKA Siess, uram. Málavikát barátnőjével együtt a fürdőházban hagytam, s így jöttem eléd.

A KIRÁLY Menjünk üdvözlésére. Haladj elől.

A VIDÚSAKA Jöjj, uram. Itt a fürdőház.

A KIRÁLY *(aggóva)* Barátom, barátnődnek, Irávatínak, szolgálója, Csandriká, egészen közel hozzánk virágokat szed. Ide, ide. Rejtőzzünk e fal mögé.

A VIDÚSAKA Az ám! Pedig tolvajoknak és szerelmeseknek őrizkedniük kell a holdvilágtól. *(Elrejtőznek)*

A KIRÁLY Gautama, milyen lelkiállapotban lehet barátnőd, Málaviká? Jöjj! Álljunk az ablakhoz s lessük meg!

A VIDÚSAKA Helyes.

(Az ablakhoz állanak, s benéznek a fürdőházba)

(Fellép Málaviká és Bakulávaliká)

BAKULÁVALIKÁ Üdvözlöd a királyt, barátnóm.

MÁLAVIKÁ Hódolat neked, király.

A KIRÁLY A képmásomat mutatja neki, azt hiszem.

MÁLAVIKÁ *(örvendve s az ajtó felé nézve)* Csak nem szedtél rá engem, barátnóm?

A KIRÁLY Örvendek örömének és levertségének.

Szép kedvesemnek arca olyan gyorsan változik,

mint reggel nyiló, este záruló lótuszvirág.

BAKULÁVALIKÁ Hát nincs itt a király? *(A képre mutat)*

MIND A KETTEN *(leborulva)* Éljen a király!

MÁLAVIKÁ Barátnóm, amennyire félttem a királytól, amikor először volt hozzám közel, annyira vonzódom hozzá most, amikor nem árul el oly heves vágyat.

A VIDÚSAKA Ne neked, uram. Mintha csak azt mon-

dáná a leány, hogy inkább kell neki az a festett király, mint az igazi. Hiába vagy tehát büszke ifjúi erődre, mint a kosár a beléje tett ékszerekre.

A KIRÁLY Szégyenlős természetű az asszonynép, barátom, ha érdekelve van is.

Először látva kedves férfiút, apróra megnézné az ifju nő; de nem teszi; nem is fordul felé, csak oldalt, szemzugából néz rá.

MÁLAVIKÁ Ki az, barátnőm, akit a király oldalt fordulva szerető tekintettel néz?

BAKULÁVALIKÁ Irávatf áll mellette.

MÁLAVIKÁ Barátnőm. A király, úgy látszik, nem nagyon udvarias, hogy többi nőit elhanyagolva, csak egyik asszonya arcát nézi.

BAKULÁVALIKÁ (*magában*) Bosszankodik, mert a festett képet valóságnak gondolja. Helyes! Majd megtréfálok. (*Főnhangon*) Barátnőm, hisz ez a király kedvenc nője!

MÁLAVIKÁ Akkor hát minék emésztődöm?! (*Haragosan elfordul*)

A KIRÁLY Nézd csak, barátom.

Szemöldje összefut, a jegy eltorzul homlokán, remegnek ajkai, méltatlankodva félrefordul.

Igy ábrázolná egy ügyes színésznő azt a nőt, ki kedvesétől sértve, mélyen fel van háborodva.

A VIDÚSAKA Mindjárt szent lesz a béke!

MÁLAVIKÁ Ni, ott jó felénk a tiszteletre méltó Gautama. (*Előbbi állását akarja elfoglalni*)

BAKULÁVALIKÁ (*visszatartva Málavikát*) Megállj! Hiszen te most haragszol!

MÁLAVIKÁ Ha azt hiszed, hogy már olég ideig haragudtam, most már fölhagyok a haraggal.

A KIRÁLY (*előlép*) Mért haragszol rám, kedves leányzó?

Csak itt e képen nézek másra én.

Igaz valómban ámde nem vagyok más, mint néked hódoló rabod csupán.

BAKULÁVALIKÁ Éljen a király!

MÁLAVIKÁ (*magában*) Hogyan, a király képmására haragudtam?! (*Kedves tekintettel, hódolattal üdvözlö a királyt*)

(A király szerelmi elfogultságot mutat)

A VIDÚSAKA Mért állsz úgy, mintha közönyös volnál?

A KIRÁLY Barátnőd, Málaviká, nem nyújt reményt.

A VIDÚSAKA Bátortalanságodnak tehát ő az oka?

A KIRÁLY Igen!

Mihelyt barátnőd megjelen, ol is tűnik:
eltűnnék akkor is, ha karjaimba zárnám.

Folyton eped-remél, s folyton csalatkozik:

hogyan hízzék hát benne a szívem, barátom?

BAKULÁVALIKÁ Barátnöm, a király már csakugyan sokszor csalatkozott. Nyújts hát neki reményt!

MÁLAVIKÁ De hiszen én szegény, álmomban sem merek arra gondolni, hogy a király találkozni akar velem!

BAKULÁVALIKÁ Feleljen erre a király!

A KIRÁLY

Feleljek is? Az öt nyilú isten tüzéno mondom,

Úrnöm lesz ő, szolgája én, ameddig életem tart!

BAKULÁVALIKÁ Milyen kegyes a király!

A VIDÚSAKA (körüljárva) Bakulávaliká, az a gazella ott annak a fiatal asókafának a hajtásait rágszálja. Hajtsuk el!

BAKULÁVALIKÁ Menjünk!

A KIRÁLY Barátom, ha valaha, most kell nagyon ügyelned!

A VIDÚSAKA Csak nem kell erre figyelmeztetni Gautamát?

BAKULÁVALIKÁ (körüljárva) Tiszteletre méltó Gautama, én majd lesbe állok, te meg az ajtónál őrködjél!

A VIDÚSAKA Jól van.

(Bakulávaliká el)

A VIDÚSAKA Majd ehhez a kristály-oszlophoz támaszkodom. (Megteszi) Ah, milyen kellemesen sima ez a finom kő! (Elalszik)

(Málaviká zavartan áll)

A KIRÁLY

Ne félj, ne várj tovább, siess már !
 Oly rég repes szívem feléd !
 Fonódj körém, miként folyondár
 az izmos mangótörzs köré !

MÁLAVIKÁ Kedves volna ez nekem is, de nincs bátorságom : félek a királynétól !

A KIRÁLY Ej, semmit sem kell félni !

MÁLAVIKÁ *(szemrehányólag)* Láttam, hogyan viselkedett a király, aki nem fél Irávati úrnő színe előtt !

A KIRÁLY

Az jó modor, neveltség volt csupán !
 Király másképpen nem tehet.
 Ez vonzalom ! Ha ez reménytelen,
 az élet sem becses tovább !

Boldogíts hát engem, aki oly régen szeretlek ! *(Át akarja karolni)*

(Málaviká szabódik)

A KIRÁLY *(magában)* Mily gyönyörű az ifjú nő első szerelme !

Kapkod, mohó kezem hogy visszatartsa ;
 védelmezi keblének fátyolát ;
 oldalt fordítja arcát, hogy ne lássam :
 de csak fokozza véle vágyamat.

(Fellép Irávati és Nipuniká)

IRÁVATÍ Te, Nipuniká, csakugyan mondotta neked Csandriká, hogy a tiszteletre méltó Gautamát a fürdőház előtt látta feküdni ?

NIPUNIKÁ Miért mondanám neked különben, úrnőm ?!

IRÁVATÍ Akkor hát menjünk oda, hogy felkeressük a király kedves barátját, aki nagy veszélytől menekült meg . . .

NIPUNIKÁ Mintha még valamit akartál volna mondani, úrnőm ?!

IRÁVATÍ Meg aztán, hogy megkérjem férjem kép-mását.

NIPUNIKÁ Hát mért nem kéred meg őt magát ?

IRÁVATÍ Bohó, mindegy az! Az olyan férj, aki más-hoz vonzódik, nem éppen olyan-e, mint festett kép? Csak udvariatlanságomat akarom jóvá tenni.

NIPUNIKÁ Akkor hát erre, erre, úrnőm!

(Körüljárak)

NÁGARIKÁ (fellep) Sokáig élj, úrnőm! A királyné ezt az üzenetet küldi: „Az idő nem alkalmas arra, hogy egymásra féltékenykedjünk. Éppen ezért tekintélyed gyarapítására Málavikát barátnéjával együtt bebörtönöztettem. De ha azt akarod, hogy férjem kedvéért másképpen cselekedjem, ezt is megtehetem. Üzend meg, mi a kívánságod?!”

IRÁVATÍ Nágariká, íme a válaszom: „Hogyan versenyezhetnék én teveled?! Leköteleztél vele, hogy azokat a cselédeket hörtönbe vetetted. Csak a te kegyed tart fönn engem!”

NÁGARIKÁ Értem. (El)

NIPUNIKÁ (körüljár és szétnéz) Ahol ni, úrnőm! A fürdőház ajtaja előtt hever a tiszteletre méltó Gautama, s horkol, mint bika a piacon.

IRÁVATÍ Jaj, talán még mindig hat a méreg?!

NIPUNIKÁ Arcának egészséges színe van. Azonkívül Dhruvasziddhi ügyes orvos. Nem kell hát attól tartani, hogy baj van.

A VIDÚSAKA (álmában) Málaviká, úrnőm!

NIPUNIKÁ Hallottad, úrnőm, kinek a szolgája ez a bizalomra méltó semmiházi?! Egész idő alatt az áldásokért kapott kalácskákkal töltötte a hasát, s most Málavikáról álmodik!

A VIDÚSAKA (álmában) Csak kitúrnád helyéből Irávatít!

NIPUNIKÁ Ez alávalóság! Az oszlop mögé állok, s reá ejtem ezt a görbe faágat. Hadd higgye kígyónak, a haszontalan papja!

IRÁVATÍ Rá is szolgált a hálátlan, hogy el ne vigye szárazon!

(Nipuniká a vidúsakára ejti a faágat)

A VIDÚSAKA (felriadva) Jaj, jaj! Kígyó esett rám, barátom!

A KIRÁLY (*hirtelen előlép*) Ne félj, barátom, ne félj!
MÁLAVIKÁ (*utána jő*) Vigyázz, uram! Azt mondja:
kígyó!

IRÁVATÍ Lám, lám! A király is ide siet!

A VIDÚSAKA (*fölkacagva*) Mi ez? Hogyan kerül ide
ez az ág? Tudom már! Ez a fizetés érte, hogy csúfot úztem
a kígyóból, mikor a majomfügefa tuskéjével összeszurkáltam
a kezemet!

BAKULÁVALIKÁ (*hirtelen előlép*) Ki ne jöjjön a ki-
rály! Mintha egy zezugos útú kígyó volna itt!

IRÁVATÍ (*az oszlop mögül a király elé lép*) A párocska
tehát fényes nappal találkozott, s zavartalanul mula-
tott!

(*Írávati láttára általános megdöbbenés*)

A KIRÁLY Hallatlan egy üdvözet ez, kedvesem!

IRÁVATÍ Bakulávaliká, gyönyörűen beváltottad köz-
vetítői minőségemben tett ígéretedet!

BAKULÁVALIKÁ Engedj meg, úrnöm! Azért hogy
a békák kuruttyolnak, az ég istene nem szűnik meg a föld
istennőjére esőzni.

A VIDÚSAKA (*Írávatihoz*) Ne beszélj így! A király
puszta látásodra elfeledte, hogy térdre borulását megvetet-
ted; te pedig még most sem bocsátasz meg neki.

IRÁVATÍ Megfojt a harag! De mit tehetek?!

A KIRÁLY Nem illik hozzád ez a hiábavaló harag,
kedvesem!

Miért borult el arcod, kedvesem,

holott nincs rája semmi ok?

Ha nincs fogyatkozásnak évada

el nem homályosul a hold.

IRÁVATÍ Jól mondod, férjem: hiábavaló a harag!
Ha azt, ami engem illet, más élvezi, csak nevetségessé
lennék, ha még haragudnám is.

A KIRÁLY Nem jól értettél engem! Én azt akartam
mondani, hogy haragra nincs okod.

Ünnepnapon büntetni szolgát és cselédet,
még hogyha bűnösök volnának, sem szabad.

Azért bocsátottam ki őket börtönükből
s azért voltak csak itt, hogy hálát adjanak.

IRÁVATÍ Eredj, Nipuniká! Add tudtul a királynénak, hogy most már egészen tisztában vagyok a részrehajlásával!

NIPUNIKÁ Értem. *(El)*

A VIDÚSAKA *(magában)* Milyen szerencsétlenség! A fogságából kiszabadult házigalamb a macska szemei elé került.

NIPUNIKÁ *(jöllép; titkon Irávatíhoz)* Úrnöm, véletlenül találkoztam Mádhavikával, a királyné kincstárosával, aki mindent elmondott. A dolog így történt. *(Fülébe súg)*

IRÁVATÍ *(magában)* Meglehet! Bizonyosan ez a gyönyörűséges mákvirág főzte ki az egészet. *(A vidúsakához)* Jól tudsz olvasni a szerelem könyvében! A mű a te okosságodat dicséri!

A VIDÚSAKA Úrnöm, ha egyetlen okos szót tudok, bizonyosan elküldöm a királyt.

A KIRÁLY *(magában)* Hogyan szabaduljak a csúvából?

DSAJASZÉNÁ *(fellép)* Uram király! Vaszulaksmi királyleányka, labdája után szaladva, szörnyen megijedt egy sárga majomtól. Most a királyné ölében fekszik, reszket, mint a szélingatta falevél, s nem tud magához térni.

A KIRÁLY Mily szerencsétlenség! A gyermek úgyis ijedős.

IRÁVATÍ *(megrémulve)* Siess hozzá, fejedelem! Nyugtasd meg, hogy baja ne legyen!

A KIRÁLY Majd lecsillapítom! *(Sietve körüljár)*

A VIDÚSAKA Jól van, sárga majom, jól van! Megmentetted a híveimet!

(A király, a vidúsaka, Irávatí, Nipuniká és az ajtón álló el)

MÁLAVIKÁ Barátnöm, remeg a szívem, ha a királynéra gondolok. Nem tudom, mi lesz, s mit kell még kiállanom.

EGY HANG *(a színpal mögött)* Csoda, csoda! Őt napja sem múlt, hogy Málaviká lábával érintette az aranyasókat, máris tele van bimbóval! Megviszem a hírt a királynénak.

(Ennek hallatára mind a ketten megörülnek)

BAKULÁVALIKÁ Bátorodjál, barátném! A királyné megtartja szavát.

MÁLAVIKÁ Menjünk hát a mulatókert őréhez!

BAKULÁVALIKÁ Menjünk!

(Mind a ketten el)

KÖZJÁTÉK

MADHUKARIKÁ *(fellép)* Elkészítettem a földoltárt, hogy az arany-asókat szokás szerint meg lehessen tisztelni. Most jelentem a királynénak, hogy teljesítettem parancsát. *(Körüljár)* Csak Málavikán könyörülne a sors! A királyné haragszik rá, de az asóka kivirágzása miatt talán megint kegyébe veszi. Ugyan hol lehet most a királyné? *(Föltekint)* Ni, amott jó ki a négyesarnokos palotából a púpos Száraszika, a királyné szolgája, kezében lopecsételt szekrénnel! Majd kikérdezem. *(Odulép)* Száraszika, mi járatban vagy?

SZÁRASZIKA Madhukariká, ezt a szekrényt a házi pap kezeihez kell juttatnom, hogy a tudós papok közt az áldásaikért járó jutalmat kiossa.

MADHUKARIKÁ Mi az ajándékosztogató oka?

SZÁRASZIKA Puspamitra hadvezér, királyunk atyja, Vaszumitra királyfira bízta az áldozati ló őrzését, s a királyné, a királyfi élete biztosítására száz aranyból álló tiszteletdíjat küld a jutalomra érdemesnek.

MADHUKARIKÁ Hol a királyné s mit csinál?

SZÁRASZIKA A díszteremben ül. Éppen most olvassák fel neki titkárai azt a levelet, amelyet fitestvére, Viraszéna a vidarbhák országából küldött.

MADHUKARIKÁ Hát a vidarbhák fejedelme felől mi hír?

SZÁRASZIKA Jadnyaszénát bizony, a vidarbha királyt a Viraszéna vezérlote alatt álló királyi hadak legyőzték, s rokonát, Mádhaszénát kiszabadították fogságából. Mádhaszéna már követet is küldött, aki sok ajándékot hozott a királynak: drága kincseket, szekereket, cselédnépet, főleg művésznőket.

MADHUKARIKÁ Most megyek a királynéhoz. Te is végezd a magad dolgát! *(Mind a ketten el)*

ÖTÖDIK FELVONÁS

MADHUKARIKÁ *(fellép)* A királyné meg akarja tisztelni az asókat. Az ő megbízásából tudatnom kell a királlyal, hogy vele akarja az asóka virágzását megnézni. Azért várok a királyra, aki még bírói székében ül.

AZ ELSŐ BÁRD *(a színpal mögött)* Üdv neked, király, aki a büntető pallest már ellenségeid feje fölött forgatod!

Édes kakukkszót hallgatva élvezed a szép tavaszt.
Vidisá-parti kertedben enyhet lelsz, üdvöt, vigaszt.
Ellened meghajlik, mint fák a Varadá partjain —
cölöpök, nem fák : hozzájuk kötvék elefántjaid.

A MÁSODIK BÁRD *(a színpal mögött)*

Az istenkedvelto költők hősokról zengedeznek
s a népek történetében két hőst énekelnek meg :
téged : aki tönkreverted a vidarbhák seregét,
s Visnut, aki elrabolta a vidarbha Rukminít.

AZ AJTÓNÁLLÓ Az ünnepi szózat hirdeti, hogy a király már elindult. Félreállok az első emberek útjából, s az oltzop mögé lépek. *(Odább megy)*

A KIRÁLY *(föllép a vidúszakával)*

Ha kedvesemre gondolok, akit nem láthatok,
s ha hallom, hogy hadam az ellenét leverte,
mint hőség évadán esőtől öntözött virág,
búbánatában is örül-vigad a lelkem.

A VIDÚSAKA Én azt hiszem, hogy fölséged egészen boldog lesz.

A KIRÁLY Hogyhogy ?

A VIDÚSAKA A királyné ugyanis így szólt ma a tudós Kausikához : „Szent nő, nincsen párod az ékítés művészetében ! Öltöztess Málavikát mennyegzői díszbe !” Az apáca

erre gyönyörűen felékítette Málavikát. A királyné minden bizonnyal fölséged vágyát akarja kielégíteni.

A KIRÁLY Barátom, ezt csak következteted — abból, hogy Dháriní korábban tekintettel szokott rám lenni.

AZ AJTÓNÁLLÓ *(odalép)* Éljen a király! A királyné veled együtt szeretné az arany-asóka virágzását megnézni.

A KIRÁLY Az asókafánál van a királyné?

AZ AJTÓNÁLLÓ Igen! Miután a többi hölgyet a szokásos tiszteletnyilvánításokkal megörvendeztette s elbocsátotta, most Málaviká és udvarnépe kíséretében fölségedet várja.

A KIRÁLY *(örvendve tekint a vidúsakára)* Menj előre, Dsajaszéná!

AZ AJTÓNÁLLÓ Erre, erre, uram király! *(Körüljár)*

A VIDÚSAKA *(szétnéz)* Ah, barátom! Mintha a tavasz a mulatókertben veszített volna ifjúi üdéségéből!

A KIRÁLY Jól veszed észre!

Az amaránt gyümölcse felhasadt,
a mangónak már nincs virága.

Enyészik-múlik már a szép tavasz;
múlik az ember ifjusága!

A VIDÚSAKA *(körüljár)* Nézd csak ezt az arany-asókat, uram! Mintha fel volna ékszerezve virágfürtjeivel.

A KIRÁLY Ez ugyan okosan késett a virágnyitással, mert most nincs szépségben párja!

Szép kedvesem lábával érintette ezt a fát.

Pompázik is azóta!

Minden virágát mintha néki adta volna át
minden arany-asóka.

A VIDÚSAKA Úgy van! Bízál, uram! Már közel vagyunk, s Dháriní mégis megengedi, hogy Málaviká mellette maradjon.

A KIRÁLY *(örvendve)* Nézd csak, barátom!

Ím, Dháriní királyné, s oldalán
szemérmes szerelmesem!

Amaz a Föld, emez Laksmí — csupán
letette ékes lótuszát.

*(Föllép Dháriní, Málaviká, az apáca s a kíséret
rang szerint)*

MÁLAVIKÁ (*magában*) Tudom, mért vagyok ily ünnepiesen feldíszítve. Szívem mégis reszket, mint vízcsep a lótosz levelén. A jobb szemem is egyre ugrál.

A VIDÚSAKA Hej, barátom! Málaviká ugyancsak gyönyörű szép menyegzői díszében.

A KIRÁLY Látom!

Selyemruhába öltözötten
sok ékszerével úgy fényeskedik,
miként a holdas új tavasszal,
mikor sok fényes csillag tündököl.

A KIRÁLYNÉ (*közelebb lépve*) Sokáig élj, királyi férjem!

A VIDÚSAKA Gyarapodjál, fölséges asszonyom!

AZ APÁCA Légy diadalmas, uram király!

A KIRÁLY Üdvözöllek, szent nő!

AZ APÁCA Teljesüljenek vágyaid!

A KIRÁLYNÉ (*mosolyogva*) Neked szántuk, férjem, ezt az asókat, hogy fiatal feleségeddel itt találkozzál.

A VIDÚSAKA Megkaptad, uram, amit kívántál!

A KIRÁLY (*zavartan körüljárja a fát*)

Megérdemelte ez a fa, királyné,
hogy ily magas kitüntetésben részesült:
nem hallgatott a szép tavasz szavára,
csak most borult virágba kedvedért.

A VIDÚSAKA Most, hogy felbátorodtál, nézd, uram, mint virul ifjúságában...

A KIRÁLYNÉ Kicsoda?

A VIDÚSAKA Ez a virágzó arany-asóka, úrnőm!

(*Mind leülnek*)

A KIRÁLY (*Málavikát szemlélve, magában*) Oly közel s mégis oly távol — kínos helyzet, bizony!

Én és szerelmesem egy csakraváka-pár vagyunk;
a nőm az éjszaka, miatta válunk mindig el.

A KAMARÁS (*fellép*) Éljen a király! Uram, minisztered ezt üzeni: „Azok a művésznők, akiket a vidarbhák földéről ajándékba kaptunk, eddig még nem mutatkozhattak be, mert meg voltak törve az út fáradalmaitól. De most már a király elé járulhatnak. Kegyeskedjél, uram, ezt megengedni!”

A KIRÁLY Vezesd be őket!

A KAMARÁS Ahogy a király parancsolja.

(El; majd vissza a két táncosnóval)

Erre, erre, úrnőim!

AZ ELSŐ TÁNCOSNÓ Barátnőm, Madaniká, mihelyt a királyi palotába léptem, megnyugodott a szívem.

A MÁSODIK TÁNCOSNÓ Dsjótszniká, azt tartják, hogy az emberi szív örömet és bánatot egyaránt megsejt.

AZ ELSŐ TÁNCOSNÓ Vajha igaz volna ez most is!

A KAMARÁS Ott a király a királynéval! Lépjetek közelebb, úrnőim!

(A táncosnők előlépnek)

(Málaviká és az apáca a leányok láttára egymásra néznek)

A TÁNCOSNŐK *(leborulva)* Éljen a király! Éljen a királyné!

(A király intésére mind a ketten leülnek)

A KIRÁLY Miféle művészetben vagytok jártasak, hölgyeim?

A TÁNCOSNŐK A táncba vagyunk beavatva, fölség.

A KIRÁLY Királyné, válaszd ki magadnak az egyiket!

A KIRÁLYNÉ Nézz ide, Málaviká! Melyiket választanád társadnak?

A TÁNCOSNŐK *(Málavikát megpillantva)* Ah, a királyleány! *(Meghajolnak)* Éljen, éljen a királyleány!

(Málavikával együtt könnyeznek. Mind bámulva nézik őket)

A KIRÁLY Kik vagytok, hölgyeim? És kicsoda ő?

A TÁNCOSNŐK Ő a mi királyleányunk, fölség!

A KIRÁLY Hogyhogy?

A TÁNCOSNŐK Halld, uram! Miután fölséged győzelmes kardjával leverte a vidarbhák királyát, kiszabadult fogságából Mádhavaszéna királyfi. Ennek a húga Málaviká.

A KIRÁLYNÉ Hogyan? Málaviká királyleány? Akkor cipőtisztogatásra használtam a szantálkenőcsöt.

A KIRÁLY De hogy jutott Málaviká ebbe a helyzetbe?

A MÁSODIK TÁNCOSNŐ Mikor Mádhavaszéna királyfi királyi rokona hatalmába került, minisztere, a tiszteletre méltó Szumati, minden kíséret nélkül titokban távozott Málavikával.

A KIRÁLY Ezt már korábban hallottam. Tovább, tovább!

A MÁSODIK TÁNCOSNŐ Többet nem tudunk, fölség.

AZ APÁCA A többit én, szegény, fogom elmondani.

A TÁNCOSNŐK Mintha a tiszteletre méltó Kausikít hallanók.

MÁLAVIKÁ Igen, ő maga az.

A TÁNCOSNŐK Vezeklő-ruhája felismerhetetlenné teszi a tiszteletre méltó Kausikít, de bánata elárulja. Fogadd hódolatunkat, szent nő!

AZ APÁCA Legyetek üdvöz, mind a ketten!

A KIRÁLY Hogyan? Ismerőseid e hölgyek, szent nő?

AZ APÁCA Úgy van.

A VIDÚSAKA Mondd már el, szent nő, Málaviká sorsát elejétől végig.

AZ APÁCA (*bánatosan*) Halljátok hát. Az én bátyám, Szumati, Mádhavaszéna minisztere volt. Érted?

A KIRÁLY Értem. Csak tovább!

AZ APÁCA Mikor Mádhavaszéna fogságba esett, bátyám magához vette Mádhavaszéna hűgát, Málavikát, s Vidisába induló utasokhoz csatlakozott, hogy nőül adja őt hozzád.

A KIRÁLY Csak tovább!

AZ APÁCA A kereskedők, miután napi útjukat megtették, oly helyen ütöttek tanyát, amely nem volt bátorságos.

A KIRÁLY Hát azután?

AZ APÁCA

Egyszerre csak rablók álltak utunkat, puzdrával hátukon, fülüknél pávatollal, ijjal kezükben — ordítózva szörnyen.

A szörnyü rémülettől megfagyott a vérünk.

(*Málaviká remeg félelmében*)

A VIDÚSAKA Úrnöm, ne félj! Hisz elmúlt dolgokat beszél el a szent nő.

A KIRÁLY Tovább, tovább.

AZ APÁCA A fegyvercsek erre, hogy megmeneküljenek a rablóktól, a karaván vezetőjével együtt hirtelen megfutamodtak.

A KIRÁLY Ah, most már rosszabb dolgokat kell hallanunk.

AZ APÁCA Úgy következett.

Szegény bátyám, hogy a király leánya
szennyes lator kezekbe ne kerüljön,
vitézül harcolt, s kedves életével
fizette meg urának tartozását.

AZ ELSŐ TÁNCOSNŐ Ah, Szumati megölte.

A MÁSODIK TÁNCOSNŐ Így jutott hát a királyleány ebbe a helyzetbe.

(Az apáca könnyeket hullat)

A KIRÁLY Ne sírj, szent nő. Ez az önfeláldozó emberek közönséges sorsa. Bátyád meghálálta királya jóságát. Hát azután?

AZ APÁCA Aztán olájtam, s mire föleszméltem, Málaviká nem volt sehol.

A KIRÁLY Csakugyan nagy a te szerencsétlenséged, szent nő.

AZ APÁCA Aztán elégettem bátyám holttestét, s mivel özvegységem fájdalma is felújult, birodalmadba érkezve, felvettem a vezeklők vörösbarna ruháját.

A KIRÁLY Nemes lelkek így cselekszenek. Hát azután?

AZ APÁCA Málaviká aztán az erdei rablóktól Viraszé-nához, Dháriní királyné fitestvérehez került, ettől pedig magához a királynéhoz. Mikor a királyné befogadott házába, itt láttam először a királyleányt. Ez a történet vége.

MÁLAVIKÁ Mit mond most a király?

A KIRÁLY

Ah, a szerencsétlenség megaláztatással jár,
cselédi sorban szolgált egy királyleány:
fürdőruhának használtak selyemruhát.

A KIRÁLYNÉ Helytelenül cselekedtél, szent nő, mi-
kor nem közöltéd, hogy Málaviká fejedelmi családból való.

AZ APÁCA Ne vétkezzél. Volt okom a keményszívű-
ségre.

A KIRÁLYNÉ Miféle okod?

AZ APÁCA Mikor még Málaviká atyja élt, egy búcsújáró jámbor jós fülem hallatára ezt jövendölte: „A leány egyesztendei fogságot fog szenvedni, s aztán hozzá méltó férjet kap.” Mikor azt láttam, hogy ez az elháríthatatlan jóslat a te szolgálatodban teljesül, azt hittem, helyesen cselekszem, hogy bevárom az időt.

A KIRÁLY Helyesen tettél, hogy várokoztál.

A KAMARÁS Uram, az elbeszélés miatt nem mondhattam el a miniszter üzenetét. Eszerint az államtanács már foglalkozott azzal, hogy mi történjék Vidarbha országgal, s most a te véleményedet szeretné hallani.

A KIRÁLY Maudgalja, az a kívánságom, hogy Jadnyaszéna és Mádhavaszéna osztozzanak az uralomban.

Trónoljanak a Varadá folyónál,
északra az, délszakra ez,
ígyen uralkodik a nap s a hold is,
éjjel emez, nappal amaz.

A KAMARÁS Uram, megvizsem a jelentést a minisztertanácsnak.

(A király jóváhagyólag int. A kamarás el)

AZ ELSŐ TÁNCOSNŐ *(halkan Málavikához)* Hercegnő, királyi bátyád a király jóvoltából fél országot kap.

MÁLAVIKÁ Én csak annak örülök, hogy élete nem fog veszélyben.

A KAMARÁS *(fellép)* Éljen a király. Uram, minisztered ezt üzeni: „A király terve kitűnő. Ugyanez a minisztertanács véleménye is.

Ha királyi főség alatt gyakorolják hatalmukat, egyiknek sem lesz módjában háborgatni a másikat.

A lovak is összeférnek a kocsirúd két oldalán, hogyha erős kezű kocsis nagyokat ránt a zabolán.”

A KIRÁLY Akkor hát mondd meg a minisztertanácsnak, hogy ebben az értelemben utasítsa Vírászéna hadvezért.

A KAMARÁS Ahogy a király parancsolja.

(El; majd vissza megint, kezében levéllel és ajándékokkal)

Főlséged parancsa teljesítve van. Hadvezéred, Puspamitra levelet és ajándékot küldött. Kegyeskedjél jól szemügyre venni.

(A király feláll, tisztelettel átveszi a levelet s egy szolgának adja. A szolga felbontja a levelet)

A KIRÁLYNÉ *(magában)* Ah, már alig várhatom. Hallani fogok ipam hogylétéről, s fiam, Vaszumitra tetteiről. A hadvezér bizony igen súlyos feladatot rótt vállaira.

A KIRÁLY *(leül s tisztelettel kezébe véve a levelet, olvassa)*: „Üdv! Puspamitra hadvezér az áldozat színhelyéről hosszú életet kíván Agnimitrának, Vidisá fejedelmének, s szerető öleléssel a következőket tudatja vele. Vedd tudomásul, uram! Mivel engem szemeltél ki a királyi áldozat végrehajtójának, én fiadat, Vaszumitrát, száz, előkelő ifjúból álló védőcsapat élére állítottam, s elbocsátottam a felkantározatlan lovat, hogy egy esztendeig a királyi fogadalom hordozója legyen. Miközben a ló a Szindhu jobb partján kószált, egy lovascsapat megtámadta, s üldözőbe vette. A két csapat erre hevesen összecsapott.”

(A királyné kétségbe van esve)

A KIRÁLY Hogyan történhetett ez?! *(Tovább olvas)*

„Vaszumitra loverte az ellenséges csapatokat s visszaszerezte a lovat, melyet tőlem elraboltak.”

A KIRÁLYNÉ Újraéledek.

A KIRÁLY *(tovább olvas)* „Most, hogy visszakerült a ló, feláldozom unokám, Vaszumitra segélyével, mind Szagara Ansumant támogatásával. Jöjj hát megbékélt szívvel haladéktalanul az asszonynéppel együtt az áldozat megülsére.” El vagyok ragadtatva.

AZ APÁCA *(a királynéhoz)* Fiad, hála az égnek, nagy diadalt aratott.

Férjed útján a „hős neje” nevet adták tenéked, fiad révén a „hős anyja” névre is van igényed.

A KIRÁLYNÉ Örvendek, szent nő, hogy fiam férjemre ütött.

A KIRÁLY A fiatal elefánt is a csorda fejét utánozza.

A KAMARÁS Uram, király!

Nincs közöttünk senki sem, kit bámulatba ejtene,
 hogy fiad ily bátor vitéz s máris ily nagy a neve.

Hisz te hoztad a világra e győzhetlen gyermeket,
 miként Urúdsanman egykor azt az olthatatlan tüzet.

A KIRÁLY Maudgalja, bocsássátok szabadon Jad-
 nyaszéna sógorát s a többi foglyot is mind.

A KAMARÁS Ahogy a király parancsolja. *(El)*

A KIRÁLYNÉ Menj, Dsajaszéná! Vidd hírül Irá-
 vatának s a női lakosztály többi asszonyainak fiam dicső-
 ségét!

(Az ajtónálló elindul)

A KIRÁLYNÉ Megállj csak!

AZ AJTÓNÁLLÓ *(megfordulva)* Itt vagyok.

A KIRÁLYNÉ *(halkan)* Emlékeztess Irávatit arra,
 amit Málavikának ígértem, amikor meghagytam neki, hogy
 az asókat lábával érintse! Add tudtára azt is, hogy Málaviká
 fejedelmi származású, s kérd meg nevemben, hogy ne gátol-
 jon engem szavam beváltásában!

AZ AJTÓNÁLLÓ Amint a királyné parancsolja. *(El;
 majd vissza)* Úrnőm, fiad diadalának a női lakosztály asszo-
 nyai annyira megörültek, hogy valóságos ékszeres kosarat
 csináltak belőlem.

A KIRÁLYNÉ Nem csoda. Hisz az én boldogságom
 az övék is.

AZ AJTÓNÁLLÓ Úrnőm, Irávatit ezt üzeni vissza:
 „Szavad uralkodó királynéhoz méltó. Hajtsd végre, amit el-
 határozottál!”

A KIRÁLYNÉ Szent nő, beleegyezéssel Málavikát
 férjemhez adom nőül, amint a tiszteletre méltó Szumati is
 clejétől fogva akarta.

AZ APÁCA Málaviká még mindig hatalmad alatt
 áll.

A KIRÁLYNÉ *(kézen fogva Málavikát)* Fogadd, fér-
 jem, megelégedésem jeléül ezt az örömhírhez méltó aján-
 dékot.

(A király meg van zavarodva)

A KIRÁLYNÉ *(mosolyogva)* Csak nem utasítod vissza,
 férjem?

A VIDÚSAKA Ez a világ sorja, úrnőm. Minden végőny szegénylős.

(A király a vidúsakára néz)

A VIDÚSAKA De a király csak úgy akarja elfogadni Málavikát, ha a királyné bizalmával is kitünteti, s a „királyné” címet megadja neki.

A KIRÁLYNÉ De hiszen Málaviká már születésénél fogva is királylány. Főlöszleges tehát királynévá tenni őt.

AZ APÁCA Ne szólj így.

Az aranyba foglalásra mindig méltó a drágakő,
még akkor is, ha a bánya sötétéből került elő.

A KIRÁLYNÉ (észbe kapva) Bocsáss meg, szent nő! Fiam esete úgy kihozott a sodromból, hogy nem vettem észre, mi illik. Menj csak, Dsajaszénú, hozz két selyemfátyolt!

AZ AJTÓNÁLLÓ Ahogy a királyné parancsolja. (El; majd vissza fátyollal kezében) Itt van, úrnőm!

A KIRÁLYNÉ (fölkéti a fátyollal Málavikát) Fogadd őt most, férjem!

A KIRÁLY Csak a te parancsodat teljesítem. (Félre) Végre!

A VIDÚSAKA Mily kegyes a királyné.

(A királyné udvarnépére néz)

AZ UDVARNÉP (Málaviká elé lépve) Éljen az úrnő!

(A királyné az apácára tekint)

AZ APÁCA Kegyeséged nem lep meg bennünkct.

A jó, nemesszívű hitves nem irígy
s férjét vetélytársnőkkel is megtiszteli.

A nagy folyó, amely tengerbe ömlik,
más kis folyók vizét is elviszi oda.

NIPUNIKÁ (fellep) Éljen a király. Írávatí ezt üzeni: „Mikor az udvariasság elhanyagolásával vétettem a király ellen, úgy viselkedtem, mintha csak egymagam lettem volna férjemnek kedves. Most, hogy vágya teljesült, tüntessen ki pusztá kegyelmével engem a király!”

A KIRÁLYNÉ Nipuniká, férjem minden bizonnal tudni fogja kötelességét.

NIPUNIKÁ Nagyra becsüljük e kegyet.

AZ APÁCA Uram, király, most távozzom meglátogatni
Mádhavaszénát, akit ez a házasságkötés boldoggá tett.

A KIRÁLYNÉ Mennyire sajnáljuk, hogy elhagysz
bennünket, szent nő!

A KIRÁLY Szent nő, Mádhavaszénához intézendő
leveleimben mindig tisztelettel fogunk rólad megemlékezni.

AZ APÁCA Kegyességték egészen lekötelez.

A KIRÁLYNÉ Tehetnék-e még valamit kedvedre,
férjem?

A KIRÁLY Légy hozzám mindig kegyes, királyné!
Szívemnek minden óhajtása csak ez.

Ameddig Agnimitra él s uralkodik,
országa minden vágya teljesülni fog.

(Mind el)

V É G E

SAKUNTALÁ FELISMERÉSE

Fordította

VEKERDI JÓZSEF

A verseket fordította

TELLÉR GYULA

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY
540 EAST 57TH STREET
CHICAGO, ILL. 60637

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY
540 EAST 57TH STREET
CHICAGO, ILL. 60637

ÁLDÁS

Áldást hozzon ma rátok Siva, aki gyönyörű
nyolc alakban ragyog fel :
ő az Első Teremtmény, a nagy áldozati Tűz, ő
a Főpap, ki áldoz,
ő a Hold és a Nap, mely kijelöli az időt, ő a Zen-
gés a térben,
ő a esztrák Szülője s az elevenek örök és végte-
len Mozgatója.

Az áldás után A SZÍNIGAZGATÓ *(az öltöző felé nézve)*
Kedvesem ha elkészültél az öltözködéssel, lépj elő !

A SZÍNÉSZNŐ *(belép)* Kedves uram, már itt is vagyok!
Parancsoljon, uram, mi a teendőm ?

A SZÍNIGAZGATÓ Kedvesem, a nézőközönség leg-
nagyobb része művelt emberekből áll. Ma pedig Kálidásza
új darabjával, a „Sakuntalá felismerése” című színművel
készülünk fellépni. Ezért mindenki nagyon iparkodjék sze-
repében !

A SZÍNÉSZNŐ Kegyed olyan jól tanította be a szere-
peket, hogy semmiben sem lehet hiba.

A SZÍNIGAZGATÓ Kedvesem, megmondom, mi a
helyzet :

Nem akarok én dicsekedni,
amíg le nem aratja színdarabom a sikert.
Hiszen az okos sose bizik
túlságosan tudása erejében !

A SZÍNÉSZNŐ *(tiszteleltudóan)* Ez csakugyan így van.
Méltóztassék hát megmondani, mi a legközelebbi teendőm ?

A SZÍNIGAZGATÓ Mi más, mint az, hogy a néző-
közönség fülének gyönyörűséget szerezzünk ?

A SZÍNÉSZNŐ Akkor hát méltóztassék választani,
melyik évszokról énekeljek?

A SZÍNIGAZGATÓ Nemrég állt be a nyár, a gyönyörűségre-teremtett évszak, énekelj ma talán erről. Mert most élvezet a tóba merülni,
szellő-szárnyon virágok illata száll,
csalogat a lomb lepihenni
s kipirul az ég, mikor a nap nyugovóra tér.

A SZÍNÉSZNŐ Jó.

Zúgnak a darazsak, a méhek
a gyenge bibéjü sirísa-virág körül,
ha a hevülő-szívü lányok
fülbevalóként fülükre tűzik fel.

A SZÍNIGAZGATÓ Kedvesem, gyönyörűen énekeltél. Íme, dalodtól lenyűgözött lélekkel úgy ül az egész színház, mintha képre volna festve. Most melyik színdarabot válasszuk, hogy megnyerjük vele tetszésüket?

A SZÍNÉSZNŐ Hiszen kegyed éppen az elébb szíveskedett úgy rendelkezni, hogy a „Sakuntalát” adjuk elő, amely eddig még nem került bemutatásra.

A SZÍNIGAZGATÓ Kedvesem, jó, hogy eszembe juttattad. Ebben a pillanathban ment csak ki a fejemből. Hogy miért? Azért, mert

Lenyűgöző dalod hangja úgy elragadta szívemet,
mint az itt jövő Duszantát a fürge lábú antilop.

(Mindketten távoznak)

Vége a bevezetésnek:

*Kocsiján jön a gazellát üldöző király, kezében íj
és nyíl, mellette kocsihajtója*

A KOCSIHAJTÓ *(a királyra és a gazellára pillantva)*
Felség,

ha elnézlek, hogy íjaddal mint törzs az antilop után,
akár a nagy Sivát látnám, az ég vadászó istenét.

A KIRÁLY Kocsihajtóm, ez a gazella messzire csalt
bennünket maga után. És még most is

nézd csak, hogy száll a szép vad, szemem forog,
amikor visszapillant kocsinkra,
majd a nyíltól remegve ide-oda szökik, és rémület-
tel továbbfut;

tátott száján szegénynek kipotyog az eledel, úgy
liheg tág tüdővel,

s mégis, mintha repülne, alig üti az utat karsu,
keskeny patája.

(Csodálkozva folytatja) Mi ez? Az elébb még nyomában vol-
tam, és most már alig látom az állatot!

A KOCSIHAJTÓ Felség, a talaj egyenetlen, ezért
meghúztam a gyeplőt, és lelassítottam a koci futását. Így
történt, hogy nagyobb távolság támadt köztünk és a gazella
között. Most már sima földre jutottunk, és nem lesz nehéz
utolérned.

A KIRÁLY Ercszd meg a gyeplőt!

A KOCSIHAJTÓ Ahogy parancsolja felséged. *(A koci
robozását utánozva)* Felség, nézd, nézd!

Rohannak ám a paripák, hogy a zabla tágabb!

Fülük kemény, fejükön ég fele áll a csótár,

az úti por gomolya messze marad mögöttük —
sarkallja őket a gazella sebes futása!

A KIRÁLY *(örömmel)* Valóban, a lovak felülmúlják a Napistennek és az istenek királyának, Indrának lovait.

Olyan gyorsan száguld szekerem az uton, mint a tünemény: amit távol láttam, s ami kicsike volt: felmagasodik, a sok fát és bokrot a vad iramodás egybekeveri, s a hullámzó görbét kiegyenesíti két szemem előtt!

Kocsisom, nézd, hogyan lövöm le mindjárt a vadat! *(Olyan mozdulatot tesz, mintha nyílával célozna)*

EGY HANG *(a színpal mögül)* Megállj, király! A remete-tanya állatát nem szabad megölnöd, nem szabad megölnöd!

A KOCSIHAJTÓ *(körültekint és hallgatózik)* Felség, ennek a nyilad útjába került gazellának a közelében valahol remeték tartózkodnak.

A KIRÁLY *(zavarban)* Tartsd vissza a lovakat!

A KOCSIHAJTÓ Igenis. *(Megállítja a kocsit)*

(Belép harmadmagával egy remete)

A REMETE *(könyörgésre emelt kézzel)* Király, ez a gazella a remete-tanya állata, nem szabad megölnöd, nem szabad megölnöd!

Uram, e kicsike özre rá ne zúdulj, ne törj rá,

ahogyan a lobogó láng tör virágos bokorra!

A sebes inu gidácska teste gyengéd, törékeny, minek akarod előlni tűhegyes vasnyiladdal?!

Kérlek tehát, uram, békén tedd el felajzott ijadat,

s ne ártatlant sebezze véle, inkább védj, aki hajba jut!

A KIRÁLY Lebocsátottam ijamat. *(Megteszi, amit mond)*

A REMETE Ez méltó hozzád, aki a Puru-nemzetség éke vagy!

Megmutatja e jámborság, hogy a Puruk hős sarja vagy!

Jutalmul nyerj világ-bíró, erénnyel-tündöklő fiat!

A KÉT TÁRSA *(karját felemelve)* Igen, nyerj világ-bíró fiút!

A KIRÁLY *(meghajolva)* Köszönettel fogadom.

A REMETE Király, mi tüzelőt gyűjteni indultunk. Kásjapának, a nagy bölcsnek, Málini parti remete-tanyáját

látod magad előtt. Ha ezzel nem mu'asztod el más dolgot, jöjj oda és fogadd a vendégnek járó köszöntést. Mert

ha a remete-nép nyugalmas,
szent derűjét szemügyre veszed —
elgondolod bizannyal:

„Ó, hány jámbort vigyáz erős fiam!”

A KIRÁLY Itt tartózkodik a közelben a házigazda?

A REMETE Éppen most ment el a szómatírthai szent fürdőhelyre, hogy elhárítsa a balszerencsét leányáról, Sakuntaláról; leányára bizta, hogy közben fogadja a vendégeket.

A KIRÁLY Rendben van. Őt látogatom meg. Bizonyára lesz olyan jóságos, hogy megemlékezik rólam a nagy böles előtt.

A REMETE Akkor mi indulunk.

(Tanítványaival együtt távozik)

A KIRÁLY Kocsihajtóm, indítsd a lovakat! A szent remete-tanya felkeresése megtisztítja lelkünket.

A KOCSIHAJTÓ Ahogy felséged parancsolja. *(Ismét a kocsi vágatását utánozza)*

A KIRÁLY *(mindenfelé körültekintve)* Kocsihajtóm, anélkül hogy mondták volna, észre lehet venni, hogy vezeklők erdejében járunk.

A KOCSIHAJTÓ Miről?

A KIRÁLY Hát nem látod? Hiszen itt mindenfelé fák törzsen papagáj-odú, tövük előtt elszórva vadrizs-szemek, itt-ott síma, fehér kövek: valaki tán csontos magot tört velük,

bátran jár-ke' az őze, sőt az utasok hangjára sem fut tovább, és cseppek nyoma jelzi, hogy ez a csapás víztárolóhoz vezet.

Fák mossák itt gyökerüket a hús, fodrozódó patakban, oltár-füst száll, s az üde, rügyező fákra fátyolt terítget, ím elhordták a kusafü kazalt, s most a sarjú mezőkön lassan-lassan legel a szelid őz, s meg se rezzen, ha meglát.

A KOCSIHAJTÓ Mindez tökéletesen úgy van.

A KIRÁLY *(valamivel odább menve)* Ne zavarjuk a remete-erdő lakóit! Állítsd meg a kocsit, itt szállok le.

A KOCSIHAJTÓ Erősen tartom a gyeplőt. Leszállhat, felséged.

A KIRÁLY *(leszállva)* Kocsihajtóm, a remete-erdőkbe egyszerű öltözékben kell belépni. Fogd tehát ezeket! *(Átadja a kocsisnak ékszerait és nyilát)* Kocsihajtóm, amíg én a vezeklő-tanya látogatásából visszatérek, itasd meg és csutakold le a lovakat.

A KOCSIHAJTÓ *Úgy lesz. (Távozik)*

A KIRÁLY *(körbejár a színpadon és körülnéz)* Ez a remete-tanya kapuja. Bemegyek. *(Beléptekor jelzi, hogy valami előjelet vett észre)*

Ez a szent tanya oly nyugalmas,
mi miatt remegek ma mégis? E jel mit ad? —
De amit a végzet előír,
úgyis afelé táruul életünk kapuja.

EGY HANG *(a színpal mögött)* Ide, ide, barátnőim!

A KIRÁLY *(figyelve)* Hm! Valami zajt hallok a ligetben jobb felől, a fák közül. Odamegyek. *(Arrafelé megy és nézgel)* Ó! A vezeklők leányai természetükhöz illő öntözőkannákkal mennok megöntözni a fiatal fákat. *(Egy kézmozdulattal)* Milyen bájos látvány!

Ha remete ez a csodaszép lány,
akinél nircs szebb a háremek ölen sem,
bizonyos lehetek, hogy a vadon
gyönyörűbb cserjéket ad a kerteknél!

Egyelőre ide az árnyékba húzódva figyelem őket... *(Elmerülten szemléli a jelenetet)*

(Belép két barátnőjével Sakuntalá, az említett munkát végezve)

SAKUNTALÁ Ide, ide, barátnőim!

ANASZÚJÁ Jaj, Sakuntalá, úgy veszem észre, hogy édesapádnak, Kásjapának, kedvesebbek a remete-tanya fái, mint te vagy. Mert a fák tányérját veled tölteti meg vízzel, pedig te gyöngé vagy, mint a fiatal jázminvirág.

SAKUNTALÁ Nem úgy van, Anaszújá, nemcsak édesapám parancsára teszem. Úgy szeretem ezeket a fákat, mintha édestestvéreim volnának. *(Úgy tesz, mintha fákat öntözne)*

A KIRÁLY Tehát a Kásjapa leánya! Kétségkívül helytelenül gondolkozik tiszteletre méltó édesapja, hogy ezt a leányt vezeklő életmódra kényszeríti.

A bölcs, ki ezt a csoda-termetű leányt
otromba módon vezekelni készteni,
az éppúgy tesz, mint a favágó tenne, ha
farönköt lótosz levelével vágna ki.

Ám legyen! A fák közé rejtőzöm, hogy ne zavarja nézéselem.
(*Elrejtőzik*)

SAKUNTALÁ Anaszúja barátom! Prijamvadá túl
szorosra kötötte a ruhámat, és most akadályoz a mozgásban.
Lazítsd meg egy kicsit!

ANASZÚJÁ Jól van. (*Meglazítja*)

PRIJAMVADÁ (*nevetve*) Miért engem okolsz? Fialtal-
ságotad okold, hogy megduzzasztotta a melledet!

A KIRÁLY Jól mondja.

Fiatál, üde alakja nem mutathatja báját
a remete-köppönyegben, mit finom bog fog össze,
s befedi szigorú hánccsal duzzadó keble-párját,
ahogy a burok a bimbót rejti halvány levéllel.

Vagy inkább azt mondhatnám, hogy bár nem illik terme-
téhez a fahánccsruha, mégis ékszer gyanánt bontakoztatja ki
szépségét. Mert

gyönyörű a tavirózsa még a húnár között is,
hús-sugaru teliholdon szinte szép a sötét folt —
s bizony ez a csodaszép lány hánccsruhájában is szép,
hiszen a gyönyörű termet szép marad, bármit ölt fel.

SAKUNTALÁ (*felpillant*) Ez a késara-fa úgy integet
szélben ingó ág-ujjaival, mintha sietésre akarna nógatni.
Odamegyek hozzá és üdvözlöm. (*Körüljárja a fát*)

PRIJAMVADÁ Sakuntalá! Állj csak meg ott egy
pillanatra!

SAKUNTALÁ Miért?

PRIJAMVADÁ Most, hogy odamentél a késara-fához,
olyan szép lett téled, mintha folyondár ölelné körül.

SAKUNTALÁ Csakugyan megérdemled a „Kedves-
beszédű” nevet!

A KIRÁLY Kedveset, de valóban igazat mondott
Prijamvadá Sakuntalának. Mert ennek a lánynak

bimbószínű piros az ajka,
hajladozó karsu ág a két karja,
s árad az üde fiatalság
testéből, mint a szép virágokból.

ANASZÚJÁ Nézd csak, Sakuntalá! Itt van a mangófa hű felesége, a fiatal jázmincserje, az „Erdő Fénye”, ahogy te nevezted. Megfelejtkeztél róla?

SAKUNTALÁ Hamarabb felejtkezném meg saját magamról. *(Odamegy a bokorhoz és nézi)* A legszebb időszakban történt meg a bokor és a fa egyesülése. Az Erdő Fényét új virágai teszik fiatallá, a mangófa pedig friss hajtásaival vár a gyönyörre. *(Elmerülten nézi)*

PRIJAMVADÁ *(mosolyogva)* Anaszújá, tudod-e, hogy Sakuntalá miért nézi ilyen sokáig az Erdő Fényét?

ANASZÚJÁ Nem tudom kitalálni. Mondd meg!

PRIJAMVADÁ Ezt gondolja: „Ahogy az Erdő Fénye hozzá illő fával egyesült, bár én is úgy találnék magamhoz illő vőlegényt!”

SAKUNTALÁ Ezt biztosan saját magadnak kívánod. *(Megbillenti az öntözőkannát)*

A KIRÁLY Vajha ennek a leánynak legalább az anyja az én kasztombeli nő lenne! De fölösleges a töprengés!

A származás nász akadályja nem lehet:

hiszen a leány szép, s szívem is vágyik rá!

Úgy van, a jámbor az erénybe ütköző

kétes dologban a szívét kövessék csak.

Akárhogy is van, mindenesetre pontosan meg akarom tudni róla a valóságot.

SAKUNTALÁ *(ijedten kapkodva)* Jaj! Az öntözéssel felzavartam egy méhet, felszállt a jázminvirágról, és az arcomnak repült! *(Hessegeti a méhet)*

A KIRÁLY *(vágyakozóan nézi)* Még ijedtségében is gyönyörű!

Amerre szállong a parányi zümmögő,

riadt szemével odanézi a lányka is,

s bár nem szerelmes: remegő szemöldöke

most megtanulja a kacér kacsingatást.

(Mintha haragudnék)

De boldog vagy, kis méh: ide-oda repülsz két szem körül, szived zsongó titkát kicsi füle felé súgja a szavad, s hiába hessent el, te üde ajakán szívod a gyönyört; lám, míg én töprengök, a siker a tiéd, mert te neki-vágsz.

SAKUNTALÁ Ez a szemtelen csak nem hagyja abba ! Elmegyek innen. (*Arrább megy, majd körülnéz*) Ide is utánam jön ! Jaj, jaj, védjeteK meg ennek az illetlen, nevetlen méhnek a támadásától !

A KÉT BARÁTNŐ (*kacagva*) Kik vagyunk mi, hogy megvédehetnénk ? Kiáltás Dusjanta királyért, hiszen a remete-erdők a király oltalma alatt állnak !

A KIRÁLY Itt az alkalom, hogy előlépjek rejtek-helyemről. Bátorság ! (*Félbeszakítja magát*) De felismernek, hogy én vagyok a király ! Ám legyen ! Már tudom, hogyan fogom megnevezni magamat.

SAKUNTALÁ (*távolabb menve*) Még itt is üldöz !

A KIRÁLY (*odasietve*)

Ki fenyegeti a szép remete-nőket ?
Kicsoda meri bántani őket e ligetben,
míg Dusjanta a fejedelem,
aki letiporja a gonoszt, a vérengzőt ? !

(*Mindhárman kissé megzavarodnak, amikor a királyt meglátják*)

ANASZÚJÁ Uram, nem történt semmi baj. Ezt a kedves barátnőnket megtámadta egy méh, attól ijedt meg. (*Sakuntalára mutat*)

A KIRÁLY (*Sakuntalá felé fordulva*) Üdvözöllek ! Zavartalan-e vezeklésed ?

SAKUNTALÁ (*a megilletődéstől szólanul áll*)

ANASZÚJÁ Most igen, mert kiváló vendégünk érkezett. Sakuntalá, hallod ? Menj a kunyhóba, és hozz vendégajándécul gyümölcsöt ! Ez a víz talán jó lesz vendégünk lábának megmosására.

A KIRÁLY Kegyetek barátságos beszéde magában is legendó vendégfogadás.

PRIJAMVADÁ Akkor legalább erre a padra üljön le egy pillanatra, uram, az árnyékos szaptaparna-fa alatt, amíg kipihen a fáradtságát.

A KIRÁLY Most kegyetek is el vannak fáradva a munkától.

ANASZÚJÁ Gyere közelebb, Sakuntalá ! Úgy szoktuk, hogy mi is leülünk a vendég mellé. Ülünk hát le !

SAKUNTALÁ (*magában*) Hogy lehet, hogy amíg ezt

a férfit nézem, olyan érzés fog el, mely tilalmas a vezeklő-
ordóban ?

A KIRÁLY *(valamennyiőjüket nézi)* Ó, milyen szívet
gyönyörködtető a kegyetek barátsága !

PRIJAMVADÁ *(mellette ülő barátnőjéhez)* Anaszújá,
ki lehet ez az udvarias és tekintélyes külsejű ember, aki
ilyen nyájasan beszél, és mégis méltóságteljesen visel-
kedik ?

ANASZÚJÁ Barátnőm, én is csodálkozom rajta.
Talán megkérdeszem tőle. *(Fennhangon)* Uraságod nyájas
szavai felbátorítanak, hogy megkérdézzem : Melyik királyi
hölesnek a nemzetségét ékesíti uraságod ? Melyik föld lakói
bánkódnak távozásán ? S mi okból vetette alá becses sze-
mélyét a vezeklők erdejébe jövés fáradaalmának ?

SAKUNTALÁ *(magában)* Csillapodj, szívem ! Ana-
szújá kimondta az én gondolataimat !

A KIRÁLY *(magában)* Hogyan fedjem fel most ma-
gamat ? Vagy eltitkoljam kiléteimet ? Nos, jó ; így fogok
beszélni hozzá *(fennhangon)* : Kedves hölgyem, Duszanta
király a vallási törvények felügyeletével bízott meg, s most
ezért jöttem az ájtatosságok háborítatlanságának ellen-
őrzésére ebbe a szent ligetbe.

ANASZÚJÁ Lám, van védelmezőjük a vezeklők-
nek !

SAKUNTALÁ *(a szerelem miatti szégyenkezését fejezi
ki mozdulataival)*

A BARÁTNŐK *(mindkettőjük állapotát észrevéve, fél-
hangosan)* Sakuntalá, ha tiszteletre méltó édesapád most itt
volna . . .

SAKUNTALÁ *(haragosan)* Akkor mi volna ?

A BARÁTNŐK Akkor ezt a kiváló vendéget akár életo
legdrágább kincsével is megörvendeztetné.

SAKUNTALÁ Ugyan menjetek ! Valamit forgatok
a fejetekben ! Nem is hallgatom tovább, hogy mit be-
széltek !

A KIRÁLY Én is kérdeznék valamit kegyetektől
barátnőjükről.

A BARÁTNŐK Uram, megtisztelés számunkra a kér-
dése.

A KIRÁLY A tiszteletre méltó Kásjapa szüntelen ön-

megtartóztatásban él. Barátnőjük pedig az ő leánya. Hogyan lehet ez?

ANASZÚJÁ Hallgassa meg, uraságod. Van egy hatalmas királyi böles, akinek Visvámitra a neve.

A KIRÁLY Tudok róla. Hallgatom.

ANASZÚJÁ Tudja meg, hogy ő a mi kedves barátnőnk édesapja. Kásjapa apó úgy apja, hogy ő táplálta és nevelte fel a kitett gyermeket.

A KIRÁLY Meglepődöm ezen a „kitett” szón. Elejétől kezdve szeretném hallani a történetet.

ANASZÚJÁ Hallgassa meg, uraságod. Amikor egyszer a királyi böles a Gautamí folyó partján igen szigorú vezeklést folytatott, az istenek félni kezdtek vezeklése erejétől, és elküldték hozzá Ménaká tündért, hogy gördítsen akadályt önmegtartóztatása útjába.

A KIRÁLY Igen, az istenek félnek attól, hogy más is elérí a tökéletességet.

ANASZÚJÁ Akkor, a tavasz leszállta idején, ezt az észbontó szépségű termetet látva . . . *(Szégyenkezve félbeszakítja a mondatot)*

A KIRÁLY A többit már sejtem . . . Nyilvánvaló is volt, hogy tündér az édesanyja.

ANASZÚJÁ Valóban az.

A KIRÁLY Ez a származás illik hozzá.

Hiszen ez a csodás szépség embertől nem születhetett!
A gyors villám se a földről cikázik fel az ég felé!

(Sakuntalá lesütött szemmel áll)

A KIRÁLY *(magában)* Kívánságom félig teljesült. Azonban barátnőjének a vőlegényről mondott tréfás szavai után kétségeim vannak, és szívem nem mer bízni.

PRIJAMVADÁ *(mosolyogva nézi Sakuntalát, majd a királyhoz fordul)* Mintha uraságod akarna még mondani valamit?

(Sakuntalá megfenyegeti ujjával barátnőjét)

A KIRÁLY Jól látja. Még egy kérdésem volna, mert szeretnék többet hallani a vezeklő-életéről.

PRIJAMVADÁ Ne habozzon a kérdéssel. A vezeklők-höz minden aggály nélkül lehet kéréssel fordulni.

A KIRÁLY Barátnőjéről szeretném tudni,
vett-é magára szerelem-tagadó tilalmat?
Csak násza napjaira vár repeső szívével,
vagy itt akar megöregedni e szent ligetben —
őrizve mindig a szelídszemű őzgidákat?!

PRIJAMVADÁ Uram, a mi nemünk a vallás szolgál-
latában is mások akarata alá van vetve. Mesterünk szándéka
azonban az, hogy egy hozzá illő kérőhöz feleségül adja barát-
nőnket.

A KIRÁLY (*magában*) E kívánsága könnyű szerrel
teljesülhet.

Elhagy a szomorú kétség!
Oda, oda már aggodalma szívemnek!
Hisz amit parázsra véltem,
gyémánt az, gyönyörű fényű drágakő!

SAKUNTALÁ (*haragot színélve*) Anaszújá! Én me-
gyek.

ANASZÚJÁ Miért?

SAKUNTALÁ Megmondom a tiszteletre méltó Gauta-
mínak, hogy ez a Prijamvadá miket fecseg össze!

ANASZÚJÁ Barátnóm, illetlenség tőled, hogy itt-
hagyod kiváló vendégünket, anélkül hogy fogadtad
volna.

(*Sakuntalá szó nélkül elindul*)

A KIRÁLY (*vissza akarja tartani, de megfékezi magát.*
Félre) Ó, a szerelmesek mozdulatai ellentétben állnak gon-
dolataikkal. Nekem is,

az illem elém tolakodott,
s nem merem ezt az üde lányt követni sem.
Keserűen ülök egymagamban,

és csak a vágy jön-megy közötttem és közöttte!

§ PRIJAMVADÁ (*megfogja Sakuntalát*) Nem szabad el-
menned!

SAKUNTALÁ (*felhúzza szemöldökét*) Miért?

PRIJAMVADÁ Még két fa megöntözésével adós vagy
nekem. Gyere hát! Majd ha kiváltottad magadat, azután
mehetsz. (*Erővel visszafordítja Sakuntalát*)

A KIRÁLY Kedves hölgyem, látom, hogy elfáradt
a fák öntözésében. Hiszen

kőkorsó füle törte fel a tenyerét, meghúzta vállát a súly,
s úgy eltörte-gyötörte a cipekedés, hogy keble most is piheg;
oreáján veriték csorog le, a fülén függő virág rátapad,
kontyából a szalag kihullt, s keze közül szél hontja
szót fürtjeit.

Majd én kiváltom tartozásából. (*Át akarja adni gyűrűjét*)

(*A két barátnő kibetűzi a gyűrű kövébe vésett nevet,
és egymásra néz*)

A KIRÁLY Ne gondolják, hogy más vagyok, mint
akinek mondtam magamat. A király ajándéka cz nálam;
tudják, hogy az ő megbízottja vagyok.

PRIJAMVADÁ Éppen ezért nem szabad uraságod
ujjának megválnia ettől a gyűrűtől. Uraságod puszta szava
elég ahhoz, hogy barátnóm mentesüljön tartozásától. (*Fel-
kacagva*) Hallod, Sakuntalá? Kiváltott cz a könyörület
szívű uraság, vagy maga a maharádzsza. Most már me-
hetsz!

SAKUNTALÁ (*magában*) Igen, ha erőt tudnék venni
magamon. (*Fennhangon Prijamvadához*) Ki vagy te, hogy
engem elbocsáss vagy visszatarts?

A KIRÁLY (*Sakuntalát nézve, magában*) Vajon ő is
úgy érez irányomban, mint én őiránta? De kívánságom
mindenképpen célt ért. Mert

bár nem akarja szavait szavaimba fűzni:

érzem, tudom, figyelni titkon, amit beszélek.

S bár rám se néz, s gyönyörű arca felém se fordul:

nyilván szeret, hisz egyebütt se pihen szemével.

EGY HANG (*a színpal mögül*) Hej, remeték! Álljatok
készen a vezeklő-erdő állatainak oltalmazására! Erre jár
vadászni Dusjanta király!

A por, amit a lovak patája ver fel,

belepi a szent remeték mosott ruháit.

A remete-ligetet is így lepik be

a szapora sáskahadak, ha jó az alkony.

És

lám, tombolva rohan az elefánt, majd megőrül a zajtól,
fényes-súlyos agyara beletört egy kidöntött fatörzsbe,
lábán hosszú iszalag a bilincs, őzet üldöz dühében,
s mint torz démon, a remete-tanyát nagy vadul felriasztja.

(Mindnyájan megdöbbenve figyelnek)

A KIRÁLY *(magában)* Bosszantó! Keresésemre indult alattvalóim felverik a remete-ligetet. Eléjük megyek.

A BARÁTNŐK Uram! Ez az erdei eset megzavart bennünket. Engedje meg, hogy kunyhóinkba távozhassunk.

A KIRÁLY *(zavarban)* Menjenek, hölgyeim. Én magam mindent megteszek, hogy ne érje bántalom a vezeklőtanyát.

(Mindnyájan felállnak)

A BARÁTNŐK Uram, szinte restelljük mondani, hogy a vendégfogadás elmulasztása ok az újabb látogatásra.

A KIRÁLY Nem, nem! Megtiszteltetés számomra, hogy kegyeteket láthattam.

SAKUNTALÁ Anaszújá! Egy fiatal kusafűszál hegye megszurta a lábamat! A kurakava-fa ágán fennakadt a ruhám! Hadd támaszkodjam rátok, amíg kiszabadítom!

(A királyra néz, miközben szándékos lassúsággal távozik barátnőivel)

A KIRÁLY Semmi kedvem sincs városomba visszatérni. Megkeresem kísérfőmet, és a remete-liget közelében táborot üttetek velük. Nem tudok lemondani arról, hogy gondolatban ne legyenek állandóan Sakuntalával.

Testem előreigyekszik,
s epedő gondolatom egyre visszacsapong,
ahogyan a széllel szemben
haladó lobogó selyemszöveve repdes!

(Mindnyájan távoznak)

Vége az első felvonásnak

Belép a kétségbeesett vidúsa

A VIDÚSAKA *(lihegre)* Ó, jaj, szörnyű sors! Torkig vagyok már azzal, hogy ezt a vadászszenvedéllyel megáldott királyt kísérgessem. „Itt egy őz!” „Itt egy vadkan!” „Itt egy tigris!” — ez járja szüntelenül, és a forró nyári délben egyik erdőből a másikba kószálunk az árnyéktalan vadsapásokon. Keserű falevéllal telehullott hegyi patakok zavaros vizét isszuk. Rendetlenül eszünk, akkor is legtöbbször csak nyárson sült húst. A lovaglás úgy összetörte minden tagomat, hogy éjszaka se tudok tisztességesen feküdni. Aztán kora hajnalban felvernek a madárvadászatra induló szolgálégyenyek, ahogy nagy lármával nekivágnak az erdőnek. De még ezzel sincs vége gyötrelmeimnek. A daganatra kelés nőtt. Mert tegnap hátrahagyott bennünket őfelsége, és egy gazella üldözése közben egy remete-tanyára került; ott balsorsom elébe vezette az egyik vezeklő lányát, valami Sakuntalát. Most aztán eszébe se jut, hogy visszamenjen a városba. Ma is a lányra gondolva, nyitott szemmel várta meg a hajnalt. Mitévő legyek? No de közben megnézem, hogy befejezte-e már szokásos sétáját? *(Körbejár és nézgel)* Á, itt jön az én kedves barátom. Görög nők veszik körül, kezükben sjjal és fejükön erdei virágból font koszorúval. Rendben van. Majd úgy fogok állni, mintha megbénuultam és lesántultam volna, hátha így sikerül egy kis nyugalomra szert tennem. *(Botra támaszkodik)*

(Belép a király az említett kísérettel)

A KIRÁLY

Bár sok az akadály köztünk,

felbátorít a leány viselkedése.

S ha a szerelem nem is ért célt,

a közös igyekezet örömet hoz a szivekre!

(*Elmosolyodva*) Így ámitja magát a szerelmes, aki saját vágyait feltételezi kedveséről.

Hisz bármerre tekingetett, csupa gyönyörült pillogó két szemén!

S hogy testét enyelegve és csalogatón ringatta, úgy lépkedett, vagy hogy társa parancsoló szavaira hangos haraggal felelt: értem volt az egész! Bizony szerelem ez! S mindenben ezt

látom én!

A VIDÚSAKA (*az előbbi pózban áll*) A karomat nem bírom mozdítani, ezért csak szóval kívánok neked győzelmet!

A KIRÁLY Hogyan támadt a benulásod?

A VIDÚSAKA Ha megbökted a szememet, még kérdezed, hogy miért könnyezem?

A KIRÁLY Nem értem. Beszélj világosabban!

A VIDÚSAKA Barátom! Ha a nádszál a kubdzsainda hajladozását utánozza, vajon saját magától teszi vagy a folyó sodrától?

A KIRÁLY Nyilván a folyó sodrától.

A VIDÚSAKA Én pedig temiattad.

A KIRÁLY Hogyan?

A VIDÚSAKA Tetszett felségednek, a királyi teendőket félretéve, ezen az ember-nem-járta szörnyűséges vidéken erdei lakó módjára élni. Igazán mondom, a naponkénti hajtóvadászatok úgy összeráztak, hogy nem vagyok ura izületeimből kimozdult tagjaimnak. Ezért engedelmet kérek, bocsáss el legalább egy napra, hogy összeszedjem magamat.

A KIRÁLY (*magában*) Ő is így beszél. Az én lelkem is elfordult a vadászattól, mert Kásjapa leánya jár az eszemben.

Lenyüggöz a szerelem, s nem boldogít már

se a feszes íj, se a gyors vessző a húron —

hiszen örökösen az motoszkál bennem,

hogy a szelíd őz szemem a lány tekint rám.

A VIDÚSAKA (*a király arcát nézve*) Felséged erősen töpreng valamin. Látom, a fáknak beszéltem.

A KIRÁLY (*elmosolyodva*) Mi máson töprengencék? Azon gondolkoztam, hogy nem tagadhatom meg barátom kívánságát.

A VIDÚSAKA Sokáig élj! (*Menni készül*)

A KIRÁLY Barátom! Állj meg! Hallgasd meg a folytatását is.

A VIDÚSAKA Parancsolj velem!

A KIRÁLY Minthogy elfáradtál, egy kevésbé fárasztó munkában akarom segítségedet kérni.

A VIDÚSAKA Talán valami édesség elfogyasztásában?

A KIRÁLY Mindjárt elmondom.

A VIDÚSAKA Itt az ideje!

A KIRÁLY Ki van itt a közelben?

AZ AJTÓNÁLLÓ (*belép*) Parancsoljon, felséges uram!

A KIRÁLY Hívd ide fővezéremet!

AZ AJTÓNÁLLÓ Igenis.

(*Távozik és a fővezérrel együtt tér vissza*)

Üfelsége éppen erre néz, parancsot akar adni. Járuljon elébe, uram!

A FŐVEZÉR (*a királyt figyelni*) Azt hittük, hogy urunknak kárára lesz a vadászat, és javára vált. Mert hiszen

a hegyi vadelefánt se duzzad ifjabb erőttől —

deli fiatal alakja karesu, hajlós, rugalmas,

oda se neki, ha nap süt! egy kis út meg se kottyán!

keze pedig a nyilaktól és az íjtól kemény lett.

(*Odamenve*) Győzelem neked, uram! A nyomok mutatják, hogy az erdő tele van vadállatokkal. Miért állunk itt?

A KIRÁLY Máthavja, a vidúsa, a vadászat ellen beszélt, és nekem is elvette a kedvemet.

A FŐVEZÉR (*a vidúsakához*) Barátom, légy szilárd az ellenszegülésben! Én most úgy teszek, mintha helyeseném urunk olhatározását. (*Fennhangon*) Csak fecseg ez az ostoba. Felséged maga a bizonyság. Láthatja felség:

Jobban tűr s inasabb a test, mikor a hastáj s a csípő lefogy. Ilyenkor dühödő harag, szilaj erő lesz úr a bős lelkeken.

És ügyé, milyen izgalom, ha a lelőtt vad földre bukfencezik!

Nem bűn hát, hanem élvezet, gyönyörűség, nagy kéj a vad-

kergetés.

A VIDÚSAKA (*haragosan*) Eredj, te kergetőzsre bujtogató! Őfelsége most akar visszatérni az emberi életmódra. Te csak kergetőzzél, kóborolj erdőről erdőre, és essél egy emberi orra éhes vén medve torkába!

A KIRÁLY Kedves fővezérem! Egy remete-tanya közelében vagyunk. Ezért nem helyeslem beszédedet. Hagyd hát, hadd heverésszenek a bivalyok, húsólve tócsák

vizén,
hadd kérőddzön az őzesalád a ligetek árnyék-adó fái közt,
hadd túrják fel a vadkanok a mecsaras, musztáfüves réteket —
s engedd végre pihenni gyors nyilaimat s megtágitott íjamat!

A FŐVEZÉR Ahogy királyi felségednek tetszik.

A KIRÁLY Hívd vissza az előreküldött hajtókat, és parancsolj a katonákra, nehogy valami kárt tegyenek a vezeklők erdejében! Nézd, hisz az

imába mélyedt remeték szivében
varázserő van, tüzes és hatalmas,
mely mint a napkő, paraszával égget,
ha megzavarják idegen hatalmak!

A FŐVEZÉR Ahogy parancsolja felséged.

A VIDÚSAKA Eredj, te bujtogató! Felültél kergetőzési meséddel.

(*A fővezér távozik*)

A KIRÁLY (*kíséretéhez fordulva*) Vigyétek el a vadász-felszereléseket. Raivataka, te is teljesítsd kötelességedet.

A KÍSÉRET Felséged parancsára. (*Távoznak*)

A VIDÚSAKA Végre elhessegetted a legyeket. Most ül le ott a fák árnyékában arra a mennyezettel ellátott kőpadra; legalább én is kényelmesen le tudok ülni.

A KIRÁLY Indulj előttem!

A VIDÚSAKA Jöjj, uram!

(*Mindketten körbemenve, leülnek*)

A KIRÁLY Barátom, szemed nem élvezte igazi gyümölcsét, mert nem láttad a látható dolgok legtökéletesebbikét.

A VIDÚSAKA Hiszen te itt vagy a szemem előtt!

A KIRÁLY Mindenki szépnek mondja a sajátját; de én most a remete-tanya díszéről, Sakuntaláról beszélek.

A VIDÚSAKA (*magában*) Nem engedem, hogy hozzá menjen. (*Fennhangon*) Ha ő remete lánya, és nem kérheted feleségül, akkor mit ér, ha megláttad?

A KIRÁLY Barátom, a Pauravák gondolatai nem időznek tiltott tárgyakkal.

E leányt tündér szülte,
de magára hagyta, s a bölcs találta meg!
Ha lehullik a szép jázmin,
így ékiti fel a berkenyecéget.

A VIDÚSAKA (*nevelve*) Megveted háremed gyöngyszemeit, és ilyen kívánságod támad? Mintha valaki megundorodna a datolyától, és tamariszkszuszra lenne kedve!

A KIRÁLY Nem láttad még őt, hogy így beszélj.

A VIDÚSAKA Nagyon gyönyörűnek kell lennie, hogy téged is ilyen csodálatra indított.

A KIRÁLY Barátom!... De miért beszéljek hosszasan?

Legmegkapóbb remeke ő a nagy isteneknek,
mint hogyha képre-csodaszépre himezve volna!
E lány a nők aránya, ékköve, drágagyöngye! —
ó, Alkotónk, micsoda mennyei tiszta szépség!

A VIDÚSAKA Ha így van, akkor minden szép nőt homályba borít.

A KIRÁLY És arra gondolok, hogy
e lány érintetlen, finom-üde virág, szűz kicsi kehely,
ki-nem-fürt szép gyöngyszem, soha-le-se-szedett méz-
izü gyümölcs,

s hibátlan szépségű idomai felett lángol az erény!
Kinek jut majd vajon ez a gyönyörűség? Kit kegyel
a sors?

A VIDÚSAKA Akkor gyorsan vedd oltalmadba, ne-hogy valami ingudi-olajtól zsíros hajú remete kezébe essen.

A KIRÁLY A leány nem rendelkezik saját magával,
a bölcs pedig most nincs jelen.

A VIDÚSAKA Pillantása milyen érzelmet árult el
irányodban?

A KIRÁLY A vezeklő leányok természetüktől félén-
kek. Mégis,

ha meg is állt: szeme félrekalandozott,
 ha nevetett, ürügyet keresett előbb,
 s noha kitárni szívét nem akarta még —
 igazi indulatát se takarta el.

A VIDÚSAKA Azt gondoltad, hogy egyszeri látásra
 a karjaidba borul?

A KIRÁLY Elváláskor is kimutatta érzelmeit, noha
 szemérmesen.

„Jaj, talpamat döfi a fű!” — sikitott megállva,
 s ott sántikált szemem előtt, szeme visszavillant,
 majd tüntetően szabadította ki háncsruháját
 az ág közül, noha az ág hegye meg se fogta!

A VIDÚSAKA Akkor lásd el magadat útravalóval.
 Látom, gyönyör-tanyát rendezel be a remete-tanyán.

A KIRÁLY Barátom, néhány remete felismert. Gon-
 dolkozz, hogy milyen ürüggyel mehoznék újra a vezeklő-
 erdőbe?

A VIDÚSAKA Milyen ürüggyel? Hiszen te vagy a ki-
 rály!

A KIRÁLY És aztán?

A VIDÚSAKA Követeld tőlük adóba vadrizs-termé-
 süik hatodrészt.

A KIRÁLY Ostoba! A vezeklők más adót fizetnek,
 amelyet drágakő-halmaznál is szívesebben fogadunk. Je-
 gyezd meg:

Hamar romlik a négy rendtől begyűjtött hatodrészs-
 adó.

De a szent-nép vezeklését hordozza trónusunk elé!

EGY HANG *(a színpal mögött)* Ó, célhoz értünk!

A KIRÁLY *(figyelve)* A szelíd és nyugodt hangról
 ítélve, vezeklők lehetnek.

AZ AJTÓNÁLLÓ *(belép)* Győzelem, győzelem, fel-
 séges uram! Két remete-fiú áll a kapu előtt.

A KIRÁLY Haladéktalanul vezesd be őket!

AZ AJTÓNÁLLÓ Azonnal bevezetem.

(Távozik. A két remete-fiúval tér vissza)

Erre, erre, urak!

(Mindkettő a királyt nézi)

AZ ELSŐ REMETE-FIÚ Milyen hősi termet, s mégis bizalmat ébresztő! De hiszen ez természetesen ennél a vezeklő bölcssekhez hasonlatos királynál. Mert bár

minden-kéjjel-teli palota az ő vezeklő-tanyája,
mégis folyton vezekel a király: népe sorsát vigyázza.
Jámbor híre az egekig elér, s égi dalnok dalolja:
„Nincs több ily bölcs, se ilyen uraság: nincs se
földön, se égen!”

A MÁSODIK REMETE-FIÚ Gautama, ez ő, Duszanta, a démonölő Indra barátja.

AZ ELSŐ REMETE-FIÚ Úgy van!

A MÁSODIK REMETE-FIÚ

Így hát nem nagy csoda, hogy az egész tenger-árkolta földet

az ő városkapu-retesz-erős karja védi a véstől,
s az ég népét is, amikor a vad démonokkal csatázik,
az ő roppant nyilai segítik s Indra villámcsapása.

MINDKETTEN *(elébe járulva)* Győzelem neked, király!

A KIRÁLY *(feláll ültéből)* Üdvözöllek benneteket!

MINDKETTEN Egészség neked! *(Gyümölcsöt nyújtanak át)*

A KIRÁLY *(átveszi és meghajol)* Parancsotokat várom.

MINDKETTEN A vezeklő-erdő lakói meghallották, hogy felséged itt tartózkodik. Ezért kéréssel fordulnak hozzád.

A KIRÁLY Mit parancsolnak?

MINDKETTEN A tiszteletre méltó Kásjapa távollétében a démonok akadályt gördítenek vezeklésük útjába. Ezért arra kérnek, hogy néhány éjszakán át kocsihajtóddal együtt vedd pártfogásodba a vezeklő-erdőt.

A KIRÁLY Megtiszteltetésnek tekintem.

A VIDÚSAKA *(félre)* Kapóra jön neked ez a kérelem.

A KIRÁLY *(elmosolyodva)* Raivataka, utasítsd nevemben kocsihajtómat, hogy készítse el kocsimat és íjamat.

AZ AJTÓNÁLLÓ Ahogy felséged parancsolja. *(Távozik)*

A REMETE-FIÚK *(örömmel)*

Méltó hozzád, hogy ily bizton haladsz az ősök nyomdokán, hisz a Puruk úgy áldoznak, hogy óvják, aki hajba jut.

A KIRÁLY *(meghajol)* Menjetez előre, én is utánatok megyek.

A REMETE-FIÚK Győzelem neked! *(Távoznak)*

A KIRÁLY Máthavja! Van-e kedved meglátni Sakuntalát?

A VIDÚSAKA Eddig volt kedvem tengernyi, de most ezek miatt a démonok miatt úgy elment, hogy egy csöpp se maradt.

A KIRÁLY Ne félj! Mindig mellettem leszel.

A VIDÚSAKA Szóval kocsid kerékét fogom őrizni.

AZ AJTÓNÁLLÓ *(belép)* Felséged kocsija készen várja a győzelmes indulást. De most érkezett a városból Karabhaka a felséges királyné üzenetével.

A KIRÁLY *(figyelemmel)* Édesanyánk küldte?

AZ AJTÓNÁLLÓ Igen, ő.

A KIRÁLY Vezesd elém!

AZ AJTÓNÁLLÓ Igenis.

(Távozik és Karabhakával együtt tér vissza)

Itt van őfelsége. Járulj elébe!

KARABHAKA Győzelem, győzelem, felséges uram! A felséges asszony ezt üzeni: „A mához következő negyedik nap ünnep lesz. »A fiú testének megőrzése.« E napon felségednek okvetlenül meg kell tisztelnie bennünket látogatásával.”

A KIRÁLY Egyik oldalon a vezeklők ügye, másik oldalon tiszteletre méltó anyám parancsa — s egyiket sem szabad megszegnem. Mit tegyek ilyen helyzetben?

A VIDÚSAKA Állj meg a kettő között középen, mint Trisanku az ég és föld között.

A KIRÁLY Valóban zavarban vagyok,

ettől az új nehézségtől elmém már szinte széthasad,

mint folyóvíz a medrében heverő sziklatömb miatt.

(Elgondolkozva) Barátom! Téged anyám fogadott fiának tekint. Megkérlek, hogy térj haza; jelentsd felséges anyámnak, hogy engem a vezeklők ügyének gondja foglal le, és lásd el helyettem a fiúi teendőket.

A VIDÚSAKA Remélem, nem gondolod rólam, hogy megijedtem a démonoktól?

A KIRÁLY *(nevelve)* Ó, nagy bráhman! Ki merne rólad ilyesmit feltételezni?

A VIDÚSAKA Megyek, ahogy a király öccsének men-
nie illik.

A KIRÁLY Veled együtt útnak indítom egész kísé-
retemet, mert kerülni kell a vezeklő-erdő zaklatását.

A VIDÚSAKA (*gőgösen*) Most tehát társuralkodó lett
belőlem!

A KIRÁLY (*magában*) Megbízhatatlan ez a fiatal-
ember. Még el találja fecsegni szándékaimat a háremben.
Inkább mást mondok neki. (*Kézen fogja a vidúsakát. Fenn-
hangon*) Barátom! Csupán a bölcsék iránti tiszteletből
megyek a remete-erdőbe. Nem igaz, hogy vágyódom Sakun-
talá, a vezeklő leány után. Nézd,

 hogy akarhatok én egy ily leányt,
 ki gidák közt lakik, és nem is szeret?!
 Bizony, egy szavamat se hidd tovább,
 hisz e forró szerelem csak tréfa volt!

A VIDÚSAKA Természetszen.

(*Mindnyájan távoznak*)

Vége a második felvonásnak

Belép egy papnövendék, kezében áldozati fűvel

A PARNÖVENDÉK Hatalmas uralkodó ez a Duszanta király. Attól a pillanattól fogva, hogy belépett vezeklőligetünkbe, senki sem zavarja szertartásainkat.

Nem is kellett nyilat lőjön : elég volt egy ij-pendülés, s elkotródott a démon-nép, az áldozatra bajt hozó.

Közben ezt a fűvet elviszem az áldozópapoknak, hogy az oltárra szórhassák. (*Körbejár és körülnéz. A levegőbe beszél*) Prijamvadá ! Kinek viszed azt az usíra-kenőcsöt és a szárával szedett lótuszlevelet ? (*Figyel*) Mit mondasz ? Sakuntalá rosszul lett az erős naptól, és neki viszed, hogy lehűtse magát vele ? Prijamvadá, ápoljátok gondosan ; ő a szeme fénye a tiszteletre méltó mesterünknek ! Én is viszek neki gyógyító áldozati vizet. (*Távozik*)

Vége a harmadik felvonás előjátékának

Belép a szerelmes király, elgondolkozva felsóhajt

A KIRÁLY

Ismerem én, mi az illem,
jól tudom, idegen parancs köti a lánykát —
s nem bírom abbahagyni mégsem,
ahogy a folyó se bír a hegyre felfutni !

Virágfegyveres Szerelmem-isten ! Te és a hold megcsaljátok
a bennetek bízó szerelmes népet. Mert

a te sok üde nyilad, sőt még a hús-fényű hold is
csupa csel a szerelemben szonvedő bús sziveknek —
hiszen a gyönyörű holdfény jég-porával is éget,
s a puha hegyű virágnyl gyémántnál is keményebb.

(Fáradtan fel-alá járva) Vajon hol pihenhetek meg, ha a há-
borgatástól megóvott remeték a szertartás befejeztével haza-
bocsátanak ? *(Sóhajtvá)* Lehet-e más menedékem, mint
kedvesem megpillantása ? Őt keresem fel. *(A napra nézve)*
Ezt a perzselően forró időszakot bizonyára a Málini iszalag-
fonadékos partján tölti barátnői társaságában Sakuntalá.
Odamegyek én is. *(Körbejár és nézgel)* Úgy látom, hogy
a karcsú lány nemrég ment végig ezen a fiatal fason. Mert
csupa seb a sok liliomszár,
ahol a gyönyörű lány virágokat tépett,
s nedves a gallyak helye is,
miket letördelt, amerre csak tovahaladt.

(Tapintást utánozva) Ó, milyen kellemes szél fúj ezen a tájon !
Testem — mit a Testtelen Isten
tüze marcangol-megéget-elpusztít —
testem megöleli a szelet :
a harmatozót és üde illatot illatozót.

(*Körüljár és nézgel*) Valahol itt kell lennie ebben a náddal körülvelt folyondárlugasban. Mert (*lefelé nézve*)

friss lábnyomait látom

a lugas előtt a fehér homokösvényen:

ujjai helye aprócska,

de a sarkát csipeje súlya mélyre lenyomta.

Benézek az ágak között. (*Odamegy és úgy tesz. Örömmel*)
Ó, szemeim üdvössége! Vágyaim legdrágábbja itt fekszik egy virággal beszórt kőpadon, mellette ülnek barátnői. Most meghallgathatom bizalmas beszélgetésüket. (*Mozdulatlanul figyeli őket*)

(*Megjelenik két barátnőjével Sakuntalá, az említett helyzetben. Barátnői legyeznek*)

A BARÁTNŐK (*szeretetteljes hangon*) Mondd, Sakuntalá, jólesik a lótuszlevél-csapta szél?

SAKUNTALÁ Hát legyeztek, barátnőim?

(*Barátnői ijedten egymásra néznek*)

A KIRÁLY Úgy látom, Sakuntalá erősen gyengélkedik. (*Elgondolkozva*) Vajon ez csakugyan a hőségstől van? Vagy inkább attól, amire gondolok? (*Vágyakozva nézi*) De elég a töprengésből!

Habár kedves testét lenyüggözi a láz, szép nekem, amint folyondárt tart keblén, s finom, üde kezén kék liliumot, S lám, bár egyformán ég a tüzes erejű nyár s a szerelem: az ifju lányoknak nem öröm a heves nyári ragyogás!

PRIJAMVADÁ (*barátnőjéhez*) Anaszújá! Azóta ilyen nyugtalan Sakuntalá, amióta azt a királyi bölcslet meglátta. Vajon nem ő az oka mostani betegségének is?

ANASZÚJÁ Barátnőm, én is erre gyanakszom szívemben. Meg is kérdezem tőle. (*Fennhangon*) Barátnőm, kérdeznél szeretnék valamit. Látom, erős lázad van.

SAKUNTALÁ (*félíg felemelkedik fektéből*) Tessék, mit akarsz mondani?

ANASZÚJÁ Kedves Sakuntalá, mi ugyan tapasztalatlanok vagyunk a szerelem dolgaiban, de amit a régi történetek a szerelmesek állapotáról mesélnek, az rád illik. Mondd, mitől van lázad? Mert amíg nem ismerjük pontosan a betegséget, nem lehet hozzákezdeni a gyógyításhoz.

A KIRÁLY Anaszújá is azt gyanítja, amit én.

SAKUNTALÁ (*magában*) Állapotom csakugyan súlyos.
De nekik most nem tudom megmondani.

PRIJAMVADÁ Kedves Sakuntalá, Anaszújának igaza van. Nem törödsz a saját bajoddal? Napról napra fogysz, csak a szépséged nem csökken.

A KIRÁLY Úgy van, ahogy Prijamvadá mondja. Sápadt lett, becsett az arca, kifeszülő lágy keble láztól piheg, megcsappant-lesoványodott szép dereka is, két válla ernyedte,
puha.

Oly sajnálni való s oly édes, ahogy a vágy vad láza megtörte
őt,
mint egy hervadozó folyondár, amit a szél olperzsel és lángra
gyújt.

SAKUNTALÁ Barátnőim, nem akarlak benneteket zaklatni vele, de kinek másnak mondhatnám el?

MINDKÉT BARÁTNŐ Mi is éppen erre kérünk. A szerető szívekkel megosztott fájdalmat könnyebb elviselni.

A KIRÁLY

Most, hogy két társa puhatolja a lányka titkát,
bizton kivallja, mi gyötörte meg ifju szívét,
S bár szép gazellaszeme visszatekingetett rám —
aggódom és feleletére szorongva várok.

SAKUNTALÁ Barátnőim, amióta szemem útjába került az a vezeklő-erdőt védelmező királyi bölcs . . . (*Szégyenkezve elhallgat*)

A BARÁTNŐK Mondd csak, kedves barátnőnk!

SAKUNTALÁ . . . azóta juttatott ilyen állapotba a vágyakozás.

A KIRÁLY (*örömmel*) Meghallottam, amit hallani akartam!

Mely neki lázt hoz : a szerelem,
lehűti szívemet, s nyugalmat áraszt rám —
mint nyár végén az esők
felleg-terhes, homályos időszaka.

SAKUNTALÁ Ezért, ha ti is jónak gondoljátok, tegyétek meg, hogy az a királyi bölcs szánjon meg engem. Másképpen biztosak lehettek, hogy a halottak ünnepén értem is önthetitek a szézámvíz-áldozatot.

A KIRÁLY Minden kétségment elosztatja beszéde!

PRIJAMVADÁ (*barátnőjéhez*) Anaszújá, barátnőnk messze ment a szerelemben, és nem bírja elviselni a további halasztást. Akihez hozzákötötte lelkét, az a Puruk királyi nemzetségének ékessége. Illő, hogy örömmel üdvözljük szerelmét.

ANASZÚJÁ Úgy, ahogy mondd.

PRIJAMVADÁ (*fennhangon*) Barátnőm, sok szerencsét! Méltó hozzád ez a vonzalom. Hová ömölhetne a nagy folyam, ha nem az óceánba? Melyik fa bírná el a virágzó atimukta-folyondárt, ha nem a mangó?

A KIRÁLY Miért volna ez csodálatos? A Visákha-csillagpár is nyomon követi a növény holdat.

ANASZÚJÁ De hogyan fogjunk hozzá, hogy barátnőnk vágyát sürgősen és titokban célhoz juttassuk?

PRIJAMVADÁ Hogy titokban hogyan, azt jól meg kell gondolnunk. Hogy gyorsan, az nem lesz nehéz.

ANASZÚJÁ Miből gondolsz?

PRIJAMVADÁ Hát hiszen a királyi bölcs szerelmes pillantása, amit Sakuntalára vetett, elárulja vágyakozását; és látszik is rajta, hogy lefogyotta a napok óta tartó virrasztásban.

A KIRÁLY Igaz. Valóban ilyen lettem.

Sohase-nyilazó két csuklómról lehull az aranypercec, s a nagy igyekezet, hogy felhúzzam, hiába: lehull megint.

Gyűrűim aranya is megsápadt, és bennük a drágakő szomorú zokogás sok könnyétől már szinte fakóra vált.

PRIJAMVADÁ (*elgondolkozva*) Halljátok! Szerelmes levelet kell neki írni! Elrejtjük egy virágban, és átadom neki, azzal az ürüggyel, hogy áldozatból maradt vissza a virág.

ANASZÚJÁ Tetszik nekem ez a kedves ötlet. De mit szól hozzá Sakuntalá?

SAKUNTALÁ Gondolkozom barátnőm javaslatán.

PRIJAMVADÁ Akkor gondolkozz valami szép versen, amelyben rád is legyen célzás.

SAKUNTALÁ Gondolkozom, de remeg a szívem, mert félek a visszautasítástól.

A KIRÁLY (*örömmel*)

Karodba vágyik, örömet repül feléd,
kitől te, félenk kicsi lány, most megriadsz!
Mert bár az esdőt siker éri vagy kudarc —
te már nem esdő: maga a Szerencse vagy!

A BARÁTNŐK Ó, te saját értéked lebecsülője! Ki háritáná el a hűsítő őszi holdfényt ruhája szegélyével?

SAKUNTALÁ (*mosolyogva*) Engedelmeskedem parancsotoknak. (*Leülve gondolkodik*)

A KIRÁLY Nem csoda, hogy szemem meg sem rebben, miközben kedvesemet nézi. Mert

szemöldökét ívelgeti,
mialatt keresi a versbe a mondatokat,
s arcán a gyönyör sugárzik,
úgy hevíti őt a szerelmi szenvedély.

SAKUNTALÁ Kigondoltam egy kis verset. De nincs kéznél írószerszám.

PRIJAMVADÁ Karcold rá körömmel erre a papagáj-begy-színű lótuszlevélre!

SAKUNTALÁ (*megfogadja tanácsát*) Hallgassátok meg, hogy meg fog-e felelni vagy nem.

A BARÁTNŐK Figyelünk.

SAKUNTALÁ (*szavalja*)

Hogy a te szived szeret-e, nem tudom.
Nékem a szerelem sose hágy nyugodalmat,
hevíti a vágy üde testem,
s éjjel-nappal térted epedek én!

A KIRÁLY (*odasiet*)

Téged csak hevít a szerelem,
engem lobogó tüzével elperzsol!
Hiába, az éji lótusz

nem sápad el a napon annyira, mint a hold!

A BARÁTNŐK (*meglátják és örömmel felállnak*) Üdv a gyorsan-teljesülő vágynak!

(*Sakuntalá is fel akar állni*)

A KIRÁLY Elég, elég, ne erőlködjél!

Hagyd el a tiszteletadást!
Heverj nyugodtan virágnyszolyádon
lótusz-szirom illata közt —
a szerelem ugyanis clesigázta testedet!

ANASZÚJÁ Szíveskedjék ennek a kőpadnak egyik felét elfoglalni, kedves barátunk!

(*A király leül, Sakuntalá szégyenkezve ül mellette*)

PRIJAMVADÁ Kettőjük egymás iránti vonzalma szemmel látható. De barátóm iránti szeretetem arra kényszerít, hogy valami fölösleges dolgot mondjak.

A KIRÁLY Kedvesem, ne hallgassa el. A ki nem mondott szándék megbánást szül.

PRIJAMVADÁ A király legyen bajba jutott alattvalói bánatának eltörlője; ez a kötelessége.

A KIRÁLY Ez, nem más.

PRIJAMVADÁ Márpedig kedves barátónkot miattad juttatta ilyen állapotba a Szerelem hatalmas istene. Ezért mellé kell állnod, hogy életének támasza légy.

A KIRÁLY Kedvesem, ez a vonzalom kölcsönös és számomra megtisztelő.

SAKUNTALÁ (*Prijamvadához fordulva*) Mondd, miért tartod fel a királyi bölcsét, aki már nyugtalan, mert régóta távol van háremétől.

A KIRÁLY Szépségem,

ha tettetést gyanítasz szavaim mögött,
te csodaszép-szemű lány, te szívembe-zárt,
a szerelem nyila újra sebesre mar,
noha csupán az ímént hasított belém.

ANASZÚJÁ Kedves barátunk, úgy mondják, hogy a királyoknak sok kedvesük van. Úgy cselekedjék, hogy drága barátónkon ne kelljen sajnálkozniuk hozzátartozóinak.

A KIRÁLY Kedvesem, miért beszéljek hosszasan?

Habár sokan kíséretnek, házamnak csak két dísze
van:

Sakuntalá barátónők, s az óceán-övezte föld.

A BARÁTNŐK Boldogok vagyunk.

PRIJAMVADÁ (*kacsintva*) Anaszújá, nézd, milyen könnyörögve tekint ránk ez az őzgida; szeretne az anyjához menni. Vezessük hozzá! (*Mindketten elindulnak*)

SAKUNTALÁ Jaj, nincs senki, aki támogasson! Jöj-jön ide egyikőtök!

A BARÁTNŐK Ott áll melletted a föld támasza!
(*Távoznak*)

SAKUNTALÁ Elmentek!

A KIRÁLY Ne nyugtalankodj! Nem hódolód áll-e előtted?

Mondd, kedvesem, a berek-illatu, lobke szellőt
lótuszlevéllel odahajtsam-e homlokodra? —

Vagy rózsaszín, gyönyörű lábad ölembe véve
dörzsöljem, ó, te elefántormány-vastag-combú?!
SAKUNTALÁ Nem akarok hibába esni azok szemében,
akiknek engedelmességgel tartozom. *(Feláll és menni készül)*

A KIRÁLY Szépségem! A nap heve még nem csök-

kent; tested állapota pedig olyan, hogy
ha virágnyszolyád odahagyod
és kőledről lehullik a borogatás —
hogy bírod el a hőséget
törekeny, üde és puhácska tagjaiddal?!
(Erővel visszatartja)

SAKUNTALÁ Föld őrizője, őrizd meg az illendőséget!
Bár szerelem gyötör, nem vagyok a magam ura.

A KIRÁLY Félénk szépem, ne aggódj nevelőd miatt.
Ha tiszteletre méltó törvényismerő mestered meglátja, nem
fogja hibádul felróni. És különben is

sok lány lépett tanúk-nélkül-kötött gandharva-nászra már,
atyjuk pedig örült rajta, és szent áldást adott reá!

SAKUNTALÁ Bocsáss most el! Még egyszer meg aka-
rom tanácskozni barátnőimmal.

A KIRÁLY Rendben van. El foglak engedni.

SAKUNTALÁ Mikor?

A KIRÁLY

Ahogy a parányi döngicsélő
szivogat mézet a most-kinyílt virágból —
szívom én is az édes ízű nektárt
ajakadról, hogy eloltsa végre szomjam.

*(Fel akarja emelni arcát. Sakuntalá táncmozdulattal
kikerüli)*

EGY HANG *(a színpal mögött)* Vadkacsa nőténye,
búcsúzz el párodtól! Leszállt az éjszaka.

SAKUNTALÁ *(zavarban)* Uralkodóm, bizonyosan a
tiszteletre méltó Gautamí jön, hogy állapotomról érdeklőd-
jék. Rejtőzz el a fák között!

A KIRÁLY Jól van. *(Elrejtőzik)*

(Belép vizesedénnyel a kezében Gautamí és a két barátnő)

A BARÁTNŐK Erre, erre, tiszteletre méltó Gautami!
GAUTAMÍ *(odalép Sakuntalához)* Leányom, onyhült
valamit tested forrósága?

SAKUNTALÁ Anyám, jobban érzem magamat.

GAUTAMÍ Ez a darbha-víz majd elűzi testedből a be-
tegséget. *(Megnedvesíti Sakuntalá homlokát)* Gyermequem,
bealkonyodott; jöjj, menjünk konyhánkba! *(Indul)*

SAKUNTALÁ *(magában)* Szívem, amikor az előbb
teljesült a kívánságom, félenkséged nem csökkent; mennyire
fogsz most gyötrődni a megbánástól! *(Egyet lép, majd
megáll. Fennhangon)* Te árnyas liánlugas, búcsúzom tőled,
hogy máskor is élvezzelek!

(Sakuntalá kedvelően távozik a többiekkel)

A KIRÁLY *(visszatér előbbi helyére; sóhaj)* Ó, a vá-
gyak beteljesülése mindig akadályba ütközik. Én is

a sötét, sűrű szempillájú lányka
tilalom-szót rebegő riadt kis ajkát
felemeltem ugyan — bár félrefordult —,
de a csókból — de a csókból semmi nem lett!

Most hová menjek? Megállok még egy pillanatra ebben
a liánlugasban, amelyet kedvesem élvezett és elhagyott.
(Mindenfélé körütekint)

Lám-lám, itt van a kőpad és a szíromágy, itt látni
fekvő nyomát,
itt van még a levélke is, amire írt — ó, drága kis
költemény! —,
ez pedig, ez a két fonott lilomág csuklóiról hullt ide.
Ó, be szép ez a zöld lugas, s noha üres: minden kis
emlék leköt!

EGY HANG *(a levegőben)* Király,
órája itt vagy az esti áldozatnak,
ám mindenütt a lobogó tűzű tiszta oltárt
démoncsapat veszi körül, csupa barna felleg,
s lomhán kering seregük árnya az esti égen.

A KIRÁLY Itt vagyok, megyek! *(Távozik)*

Vége a harmadik felvonásnak

Belép a két barátnő, táncsal virágszedést utánozva

ANASZÚJÁ Prijamvadá, örül a szívem arra a gondolatra, hogy Sakuntalá szerencsés és boldog lett, mert gandharva-házasságot kötött egy hozzáillő férfival, de mégis nagyon gondolkozom.

PRIJAMVADÁ Miért?

ANASZÚJÁ A királyi bölcsek elérték kívánságát, ma a remeték hazabocsátották, visszatért városába, megint a háremében van; s vajon fog-e emlékezni arra, ami itt történt, vagy sem?

PRIJAMVADÁ Bizzál meg benne. Ilyen kiváló külsővel kiváló erények járnak együtt. De nem tudom, mit fog szólni mesterünk, ha meghallja, hogy mi történt?

ANASZÚJÁ Ahogy én látom, beleegyezését fogja adni.

PRIJAMVADÁ Miből gondolod?

ANASZÚJÁ Mindig az volt a gondolata, hogy egy derék férfihoz kell hozzáadni a leányt; s ha most a Sors teljesítette ezt? Tudod, hogy a bölcseket nem nehéz megelégedettekké tenni.

PRIJAMVADÁ *(a virágkosúrra pillantva)* Barátnőm, elég virágot szedtünk az áldozathoz.

ANASZÚJÁ Igen, de most kedves Sakuntalá barátnőnk szerencséjének istensége előtt akarunk hódolni!

PRIJAMVADÁ Igazad van.

(Újra hozzáfognak a virágszedéshez)

EGY HANG *(a színpal mögül)* Én vagyok itt, hej!

ANASZÚJÁ *(figyel)* Barátnőm, úgy hallom, vendég jelentkezik.

PRIJAMVADÁ Ott van a konyhónál Sakuntalá. *(Magában)* De a szíve most nincs ott.

ANASZÚJÁ Mi is hagyjuk abba a virágszedést. *(Indulnak)*

EGY HANG *(a színpal mögül)* Ah, te vendéget-lebecsülő!

Te leány, neked már csak arádon jár eszed,
s nem várod illón a vezeklő bölcseket?

Feledjen el hát, akit oly nagyon szeretsz,
s hiába szólj rá, szavadat se higgye el!

PRIJAMVADÁ Ó, jaj, ó, jaj! Nagy baj történt. Valamilyen tiszteletre méltó személyiség ellen vétkezett ábrándozása közben Sakuntalá. *(A távolba néz)* És nem is olyan akárki ellen: Durvaszasz van itt, a könnyen haragra lobbanó nagy bölcs. Az átok után visszafordult, felindulástól remegve, feltartóztathatatlan léptekkel. Ki más tudna így perzselni? Csak a tűz!

ANASZÚJÁ Eredj, borulj lábai elé és hívd vissza. Addig én előkészítem a vizet a lábmosáshoz.

PRIJAMVADÁ Igen. *(Távozik)*

ANASZÚJÁ *(megbotlik)* Ejnye! Siettemben megbotlottam, és a virágkosár kiesett a kezemből! *(A virág összedesését utánozza)*

PRIJAMVADÁ *(belép)* Barátnóm, ugyan kinek a tiszteletadását kegyeskednék tudomásul venni ez a görbe lelkű ember?... Valamennyire azért mégis meglágyult.

ANASZÚJÁ *(mosolyogva)* Nála még az is sok. Mondd tovább.

PRIJAMVADÁ Amikor nem akart visszajönni, így szóltam hozzá: Tekintsen arra, szentséged, hogy először történt, s bocsássa meg ezt az egy vétket a vezeklése hatalmát nem ismerő fiatal lánynak!

ANASZÚJÁ Azután?

PRIJAMVADÁ Azután kijelentette: „Szavam nem másítható meg. Ám ha felmutat egy ismertető ékszert, az átok megszűnik.” Ezzel eltűnt.

ANASZÚJÁ Akkor megnyugodhatunk. A királyi bölcs, távozásakor, egy saját nevével ellátott gyűrűt adott emlékül Sakuntalának. Ezzel segíthet magán.

PRIJAMVADÁ Barátnóm, gyerünk, mutassuk be az áldozatot. (*Körbejárnak. Körülnézve*) Anaszújá, nézd csak! Bal karjára hajtott arcával olyan a mi kedves barátnóm, mintha képre volna festve. Férje felé szállnak gondolatai, és még saját magáról sem vesz tudomást, nemhogy idegenről.

ANASZÚJÁ Prijamvadá, maradjon a mi kettőnk szájában, ami történt. Óvnunk kell gyöngéd lelkű barátnónket.

PRIJAMVADÁ Hát ki öntözné forró vízzel a fiatal jázmin-cserjét? (*Távoznak*)

Vége a negyedik felvonás előjátékának

Belép egy álmából ébredt tanítvány

A TANÍTVÁNY A tiszteletre méltó Kásjapa visszatért zarándokútjáról, és megbízott, hogy állapítsam meg az időt. Kijöttem ide a szabadba, hogy megnézzem, mennyi van még hátra az éjszakából. (*Körbejár és körülnéz*) Már hajnalodik.

S míg itt a Hold a hegyek orma mögé hanyatlik,

ott látni már a Nap előtt haladó Derengést.

E két világ lemerülése-emelkedése

állít határokat az emberek életének.

És lám,

mindjárt az éji tavorózsa is összezárul,

és nem marad színeiből, csak a tarka emlék.

Ilyenkor égeti a nőket a legvadabbul

édes-bizalmasuk utáni kívánczóságuk.

ANASZÚJÁ (*a függőnyt hevesen félrerántva belép*) Bár nem ismerjük a testi örömöket, azt azért mi is látjuk, hogy a király tisztességtelenül bánt Sakuntalával.

A TANÍTVÁNY Jelentem mesteremnek, hogy eljött az égő-áldozat ideje. (*Távozik*)

ANASZÚJÁ Hiába jöttem rá, mit tehetek? Kezcm-lábam a megszokott munkára sem mozdul. A Szercelem-isten most gyönyörködhetik művében, hogy tisztaszívű barátnőmet ilyen hitszegő férfi karjába vezette. Vagy Durvaszasz átka okozta ezt a változást? Másképp hogy lehetne, hogy az a királyi bölcs olyan fogadkozások után ennyi idő elmúltával sem küldött levelet? Ezért most elküldjük neki az emlékeztető gyűrűt. Kit lehetne erre megkérni a szigorú vezeklők közül? Ha bűnösnek tartanám barátnőmet, akkor sem volnék hajlandó a zarándokolásából visszatért Kásjapa apónak

tudomására hozni, hogy Duszanta feleségül vette Sakuntalát, és Sakuntalá most új életet hordoz magában. Mit tehetünk ilyen helyzetben?

PRIJAMVADÁ *(belépvé, örömmel)* Barátnőm, siess, siess Sakuntalá útrakelésének megünneplésére!

ANASZÚJÁ Hogy lehet ez, barátnőm?

PRIJAMVADÁ Hallgasd meg. Sakuntalához mentem érdeklődni, hogy jól aludt-e az éjszaka.

ANASZÚJÁ Tovább, tovább!

PRIJAMVADÁ Ő szőgyenkezve, lehajtott fejjel állt, de Kásjapa apó átölelte, és így köszöntötte: „Üdv! Bár a füst elvakította az áldozót, az áldozat mégis éppen a tűzbe esett. Gyermeckem, úgy vagyok veled, mint a jó tanítványnak átadott tudással, amelyet nem szabad sajnálni. Még ma elküldelek férjedhez, bölcssek oltalmára bízva.”

ANASZÚJÁ De kicsoda közölte Kásjapa apóval a történeteket?

PRIJAMVADÁ Egy test nélküli hang, versben, amikor a tűzszentélybe belépett.

ANASZÚJÁ *(csodálkozva)* Mondd el!

PRIJAMVADÁ *(szanszkritul)*

„Tudd meg, bráhma, hogy leányod, Duszanta, bölcs király urunk ágyékából fiat fogant, mint a samífa tűzmagot.”

ANASZÚJÁ *(megöleli Prijamvadát)* Barátnőm, úgy örülök, úgy örülök! De ha arra gondolok, hogy ma elviszik Sakuntalát, az örömmel együtt bánatot is érzek.

PRIJAMVADÁ Barátnőm, mi majd elűzzük bánatunkat, csak ő legyen boldog, szegény.

ANASZÚJÁ Akkor vedd le azt a kókuszdióhéj-dobozt a mangófáról és add ide; egy időálló késaka-koszorút tettem el benne erre az alkalomra. Közben készíték neki szarvasizzadmányból, szent fürdő földjéből és kusafű hajtásaiból szerencsét hozó kenőcsöt.

PRIJAMVADÁ Úgy tegyük!

(Anaszújá távozik. Prijamvadá táncul virágszedést ulánoz)

EGY HANG *(a színmögül)* Gautamí! Hívd ide Sárngaravát és a többi tiszteletre méltó bölcsöt Sakuntalá olkísérésére!

PRIJAMVADÁ *(figyel)* Anaszújá! Siess, siess! A Hasztinápurába menő bölesekot hívják!

ANASZÚJÁ *(belép, kezében kenőccsel)* Barátnóm, gyere, menjünk! *(Körbejárnak)*

PRIJAMVADÁ *(körülnéz)* Ott áll Sakuntalá, kenőccstől csillogó hajjal, s napkelte óta fogadja a vezeklő nők üdvözlését, akik kezükben vadrizszel jönnek szerencsét kívánni neki. Menjünk oda hozzá!

(Megjelenik Sakuntalá, az említett környezetben)

AZ EGYIK VEZEKLŐ-NŐ *(Sakuntalához)* Gyermekem, nyerd el a férjed tiszteletét bizonyító „nagy királyné” címet!

A MÁSODIK NŐ Leányom, légy hős fiak anyja!

A HARMADIK NŐ Gyermekem, légy férjed kegyoltje!

(Miatán megáldották, Gautamí kivételével távoznak)

A BARÁTNŐK *(odamenve hozzá)* Barátnőnk, hozzanak rád szerencsét e szent kenetek!

SAKUNTALÁ Örülök jöttötöknek, barátnőim! Üljetek ide!

A BARÁTNŐK *(szerencse-keneteket tartva, leülnek)* Légy készen! Szerencséhezó kenőcsökkel illatosítunk be!

SAKUNTALÁ Hálás vagyok érte. Ezután soha nem lesz részem benne, hogy barátnőim ékesítsenek fel. *(Könnyeikre fakad)*

A BARÁTNŐK Nem szabad sírnod ezen a szerencsét hozó napon!

(Letörlik könnyeit, és felékesítését táncolják)

PRIJAMVADÁ Ékszerekre méltó szépségedet elcsúfítják a remete-erdőben található ékességek.

(Belép két remete-fiú, kezükben ajándékokkal)

A FIÚK Itt van az ékszer! Ezzel ékesítsék fel!

(Mindnyájan csodálkozva nézik)

GAUTAMÍ Gyermekem, Náraða, honnan származik ez?

AZ ELSŐ FIÚ Kásjapa apó hatalmából.

GAUTAMÍ Talán gondolatának erejével teremtette?

A MÁSODIK FIÚ Nem. Hallgassák meg. Tisztoletro méltó mesterünk megparancsolta nekünk: „Hozzatok virágot az erdei fákról Sakuntalá részére!” Ekkor az egyik bokor ágain gyönyörű szép, holdszínű vászon hevert, a másik bokor ága láb-szinesítő lakkos levelet csorgatott, itt-ott erdei istenek keze csodás ékszert hajtott felénk, és mint gyenge rügyecske: oly simogató, oly zsenge volt kis kezük.

PRIJAMVADÁ *(Sakuntalához fordulva)* Ez a kegy királyi szerencsét jósol neked férjed házában.

(Sakuntalá mozdulatokkal jelzi szégyenkezését)

AZ ELSŐ FIÚ Gautamí, menjünk, jelentsük a tisztálkodásból megtérő Kásjapának a fák hódolatát!

A MÁSODIK FIÚ Menjünk. *(Távoznak)*

A BARÁTNŐK Ó, a magunkfajta vezeklők nincsenek hozzászokva az ékszerviseléshez. Úgy fogunk felékesíteni vele, ahogy a festményeken láttuk.

SAKUNTALÁ Tudom, hogy ügyesek vagytok.

(Az ékszerek feladását táncolják)

(Belép a szertartásos tisztálkodásból jövő Kásjapa)

KÁSJAPA

Sakuntalá ma útra kél. Keserőség kínoz, ha rá gondolok; elfojtott zokogás facsarja szívemet, s képzelmem is messze jár.

Lám, bennem, remetében is a szeretet ekkora nagy bút fakaszt,

sejtem hát, hogy a búcsuzó örömapák fájdalma mily nagy lehet!

A BARÁTNŐK Sakuntalá, az ékszerekkel készen vagyunk. Vedd most magadra a két lonvászönleplet.

(Sakuntalá feláll és felöltözik)

GAUTAMÍ Leányom! Itt áll mestered, örömtől könnyező szemekkel és ölelésre tárt karral. Tégy eleget az illendőségnek!

SAKUNTALÁ *(szemérmesen)* Atyám! Meghajlok előtted!

KÁSJAPA Gyermekem,
mint Jajátival Sarmisthá : ugy élhess férjed oldalán,
s fiad legyen majd nagy király, akár az ő fiuk : Puru !

GAUTAMÍ Tiszteletre méltó mester, ez nem is áldás,
hanem ajándék.

KÁSJAPA Gyermekem, most pedig járd körül jobb
kéz felől az áldozati tüzet !

(Mindnyájan körbekerülnek)

KÁSJAPA *(áldást mond a Véda-himnuszok formájában)*

Ím, tisztítson meg fával-tetézott,
áldás-osztó darbha-füvel körülszórt,
szent oltáron lobogó, illatos láng,
mely ártalmat, akadályt messze kerget !

Állj most meg ! *(Körülnéz)* Hol vannak kíséroid ?

A TANÍTVÁNY *(belép)* Mester, itt vagyunk.

KÁSJAPA Mutasd az utat nővérednek !

SÁRNGARAVA Erre, erre jöjjön !

(Mindnyájan körbejárnak)

KÁSJAPA Halljátok, ti szomszédos erdei fák !

Ki addig maga sem kívánt vizet, amíg tinoktek nem jutta-
tott,

ki bimbót se szedett soha, nehogy a kárt fájlalja friss ágatok,
ki víg ünnepet ült, ha már tavaszodott, s kinyílt az első
virág :

Sakuntalá ma útra kél. Vegyen azért mindötök illő bucsút !

(Mintha kakukkszó hallana) Ha !

„Rokonai, a liget növényei
soha-soha nem feledik Sakuntalát !”

Ime, a felelet és a búcsu-szó :
az üde kakukk szava így dalol neki.

(Hang a levegőből)

Útját a sok gyönyörű tó tegye kellemessé,
óvják a fák leveleikkel a nap hevétől,
lány hímper áradata hulljon elé a porba,
s legyezze hűs fuvalom — így legyen útja üdvös !

(Mindnyájan csodálkozva hallgatják)

GAUTAMÍ Leányom, így bocsátanak útra az erdei istenek, akik testvérükként szeretnek. Hajolj meg előttük tisztelettel!

SAKUNTALÁ *(meghajolva tesz néhány lépést; barát-nőjéhez)* Prijamvadá, türelmetlenül vágyom meglátni fel-séges férjemet, a lábam mégsem akar előremenni, amikor a vezekló-erdőt elhagyom.

PRIJAMVADÁ Nemcsak te vagy bánatos, hogy tá-voznod kell az erdőből, barátóm! Lám, ugyanilyen az erdő is, hogy meg kell válnia tőled.

A páva se lejt ma táncot,
kipotyog a kusafü az őzgida szájából,
zokogás rázza a bokrot,
s levelei zápora — akár a könny — lepereg!

SAKUNTALÁ *(eszébe jut valami)* Atyám, szeretnék elbúcsúzni bokor-húgomtól, az Erdő Fényétől.

KÁSJAPA Tudom, hogy úgy szereted, mint testvére-det. Itt van jobb kéz felől.

SAKUNTALÁ *(odamegy a bokorhoz)* Erdő Fénye! Bár a mangófa párja vagy, felém hajló ágkarjaiddal most engem ölelj meg! Mától kezdve távol leszek tőled.

KÁSJAPA

Amint reméltem is, erényeidért jutalmul
nyertél derék, gyönyörű, büszke királyi férjet;
a jázmin párja pedig itt ez a karsu mangó —
miattatok sanyaru gond nem emészt ozentúl!

Indulj hát utadra!

SAKUNTALÁ *(barátnőihez)* Nézzétek, ezt a ti gond-jaitokra bízom!

A BARÁTNŐK Hát barátnőidet kinek a gondjaira bízod? *(Könnyekre fakadnak)*

KÁSJAPA Anaszújá, elég a sírásból! Nektek kellene erősítenetek Sakuntalát.

SAKUNTALÁ Atyám! Ott legelészik a kunyhónk mellett az az őzsuta; most terhétől nehézkesen jár. Ha sze-rencsésen meglett az őzgida, küldjete el hozzám valakit a jó hírrel!

KÁSJAPA Nem fogunk elfelejtkezni róla.

SAKUNTALÁ *(hirtelen megáll)* Ki fogózott a ruhámba?
(Hátrafordul)

KÁSJAPA Gyermekem,

az őz van itt, mely a rizset tenyeredből ette,
s egyszer — midőn a kusafü kiscbezte száját —
lemostad ingudi-olajjal a vért a sebről.

Ő fogja most a köpenyed, s nem creszt utadra!

SAKUNTALÁ Kicsikém, miért jössz utánam, hiszen
én most elhagyom lakótársaimat! Anyád hamarosan el-
pusztult, amikor világra hozott; nélküle neveltelek. Most
én is magadra hagylak. Ezentúl atyám gondoskodik rólad.
Eredj vissza! (*Sírva elindul*)

KÁSJAPA

Végy hát erőt magadon, édes! E könny-özönnel
ernyős pilláju szemeid ne homályosítsd el,
hogy — ha utad hepehupás helyeken vezet majd —
ne botladozz, neki ne menj heverő köveknek!

SÁRNGARAVA Úgy mondják, hogy kedves embert
vízpartig kell elkísérni. Itt egy tó partja; tiszteletre méltó
mesterem közölje üzenetét, és forduljon vissza.

KÁSJAPA Menjünk oda annak a tejfügefának az ár-
nyékába!

(*Mindnyájan megállnak*)

KÁSJAPA (*magában*) Vajon mi lenne illő üzenet a fel-
séges Duszantának? (*Gondolkozik*)

SAKUNTALÁ (*barátnőjéhez*) Nézd, a csakraváka-
madár nősténye nem látja lótuszlevél mögé rejtőzött kedves
párját, és keservesen jajgatja: „Nagy az én bánatom!”

ANASZÚJÁ Barátnőm, ne beszélj így!

Bár megnyújtja a bánat —
eltölti az éjszakát ez a madárka is.

Súlyos a válás kínja,

de a szép remény segít azt is elviselni!

KÁSJAPA Sárngarava! Így szólítsd meg nevemben
a királyt, Sakuntalát elébe állítva . . .

SÁRNGARAVA Várom parancsát, uram.

KÁSJAPA

„Mert én erdei szent vagyok, te pedig úr, s fényes család
sarja vagy,
s mert lányom szive-lángja nem rokonai csúf biztatására
gyúlt. —

minden más, sziveden-viselt nejed előtt a főhely őt
illeti ;
hisz nem téphetik el soha a rokonok, amit a Sors egybe-
font !”

SÁRNGARAVA Megjegyeztem az üzenetet.

KÁSJAPA Gyermekekem, most téged kell kioktatnom.
Bár mi erdőben lakunk, ismerjük a világi dolgokat is.

SÁRNGARAVA Az okosak előtt semmi sem ismeretlen.

KÁSJAPA Ha megérkezted férjed házába,
becsüld meg az időseket, ne civakodj, ne szórd le társnőidet,
hogyha férjed igaztalan, ne feleselj, azt tedd, amit megkíván,
mindig légy segítség-re-kész, a siker és jósors ne kábítson el,
ház úrnője csak így lehet a fiatalasszonyból, másként sehogy.
Vagy Gautamí hogyan gondolja ?

GAUTAMÍ Valóban így kell tanítani a fiatalasszonyo-
kat. Leányom, véd szívedbe mindezt !

KÁSJAPA Gyermekekem, ölelj meg engem és barát-
nőidet !

SAKUNTALÁ Atyám, innen Prijamvadá és a többi
barátnőm visszafordul ?

KÁSJAPA Gyermekekem, ők is férjhez menendő leányok :
nem illik elmenniük oda. Gautamí fog veled menni.

SAKUNTALÁ *(megöleli atyját)* Hogyan fogok most
idegen földön élni, kiszakadva atyám karjai közül, mint
a maláji hegyekről kiásott szantálfa ?

KÁSJAPA Miért vagy így elcsüggedve, gyermekekem ?
Deli, nemes urad házában majd sok asszonyi munka vár,
a hatalom örök pompájában sok tennivalód akad,
s hamarosan ugyis utódot szülsz, mint napkelet a Napot,
s a szomorú bucsu emlékével gyötrelmed is elrepül.

(Sakuntalá atyja lábaihoz borul)

SAKUNTALÁ *(barátnőihez lépve)* Gyertek, öleljetek
meg ti is !

A BARÁTNŐK *(átölelik)* Barátnőnk, ha a király
esetleg nehezen ismerne rád, mutasd meg neki ezt a nevével
jelzett gyűrűt !

SAKUNTALÁ Megijeszt kételkedésetek.

A BARÁTNŐK Ne félj ! A túlságos szeretet mindig
aggódik.

SÁRNGARAVA Már magasan jár a nap. Siessen kegyed!
 SAKUNTALÁ *(a remete-erdő felé fordulva)* Atyám,
 vajon mikor fogom viszontlátni a vezeklő-tanyát?

KÁSJAPA Halld meg szavamat!

Soká lesz el neje a föld-ura-nagy-királynak,
 aztán fiad — aki csatákon a legkiválóbb —
 megházasul, te pedig éltes uraddal együtt
 ismét a szent remete-nép ligetébe térsz meg!

GAUTAMÍ Leányom, sürget az indulás ideje. Engedd
 vissza atyádat! — De látom, hogy a leány újra meg újra
 talál mondanivalót; térjen vissza az ő megkérdezése nélkül.

KÁSJAPA Gyermekek, vezeklésem művét akadályozod!

SAKUNTALÁ *(még egyszer megölelve atyját)* Atyám
 testét a vezeklés meggyötörte, nem szabad még miattam is
 bánkódnia!

KÁSJAPA *(felsóhajtva)*

Hogyan is csillapulna kínom,
 ha naponta látom a ház fala előtt
 sarjadozó rizs-szemeket,
 miket áldozatul a te kis kezed szórt oda?!

Eredj; legyenek hozzád kegyesek az utak!

(Sakuntalá kísérőivel együtt távozik)

A BARÁTNŐK *(Sakuntalá után nézve)* Ó, jaj! A fák
 sora elrejtette Sakuntalát!

KÁSJAPA *(sóhajtva)* Anaszújá, elment vezeklő-tár-
 satok! Fojtsátok el a bánatot, és jöjjetek utánam.

A BARÁTNŐK Atyánk, üresen maradt a remete-erdő,
 hogy Sakuntalá eltávozott belőle. Hogyan térjünk most oda
 vissza?

KÁSJAPA Így beszél a szeretet. *(Elgondolkozva körül-
 jár)* Mégis most, hogy Sakuntalát elbocsátottam férje há-
 zába, nyugodtabb leszek. Mert

mást illet eztán e leány, nem engem.
 S hogy most urához haza-indítottam:
 szívem nyugodt, mint aki kincset őrzött,
 s már visszaadja a tulajdonosnak.

(Mindnyájan távoznak)

Vége a negyedik felvonásnak

Megjelenik a trónján ülő király és a vidúsaka

A VIDÚSAKA (*hallgatózik*) Kedves barátom, figyelj csak a zenecsarnok felé! Szépen csengő ének dallama hallatszik. Gondolom, Hanszapadiká úrnő gyakorolja magát az énekművészetben.

A KIRÁLY Maradj csendben! Hallgatni akarom.

(A levegőben ének hallatszik)

Icike-picike méh, kis zümmögő,
aki csak a mézre lesel, mondd, hogy lehet,
hogy ifju szeretőd, mangórügyed
odahagyod, és tovaszállsz — egy lótuszért?!

A KIRÁLY Ó, milyen szenvedélyes dal!

A VIDÚSAKA Megértetted az éneken levő célzást?

A KIRÁLY (*nevetve*) Hogy egyszer vonzalmat éreztem iránta, s most súlyos szemrehányást tesz nekem Vaszumati királyné miatt. Máthavja barátom, mondd meg nevemben Hanszapadikának, hogy szellemesen feddett meg.

A VIDÚSAKA Amint parancsolod. (*Feláll*) Barátom, megragad hajamnál fogva másnak szánt kezével és megver, s nincs menekvésem, mint tündértől a jámbor vezeklőnek.

A KIRÁLY Menj! Illedelmesen add át az üzenetet!

A VIDÚSAKA Nincs menekvés! (*Távozik*)

A KIRÁLY (*magában*) Vajon miért fog el ilyen vágyódó nyugtalanság a dal hallatára, pedig nem vagyok elszakítva kedvesemtől? Vagy talán

ha könnyű dal simogató szava hallatára

nemcsak gyönyör, de remegés, suta vágy is elfog —

szívünk sugalmaival egy ez-clótti élet
rég elfeledt öröme küldene hírt magáról?

A KAMARÁS *(belépve)* Lám, ilyen állapotba jutottam!
„A hárem-őri hatalom jele itt e nádbot!” —
így vettem át, mikor urunk kijelölt e tisztre.
S most, ím, midőn tova futottak a fürge évek,
lábam merev, rogyadozó inait segíti.

Bár őfelsége halaszthatatlan kötelességének tekinti a vallás
dolgait, most mégsem akarom azzal a hirrel zavarni, hogy
Kásjapa tanítványai érkeztek meg; hiszen csak az imént kelt
fel bírői székéből. De a világ ügyeinek irányítása nem ismer
pihenést.

A nap lovával soha sem pihen meg,
nem áll meg útján a szelek fuvása,
Föld-terhét mindig viseli a Kígyó:
hát illendő, ha a király is így tesz!

Teljesítem a megbízatást. *(Körüljár és körülnéz)* Itt van
őfelsége.

Gondoskodott már az alattvalókról,
s most eltörődvén, nyugalomra vágyik,
akár a nap-vert elefántkirály, ha
hosszan vezette a mezőn a csordát.

(Elébe lépve) Győzelem, győzelem felségednek! Remeték
érkeztek asszonyokkal együtt a Himálaja lábánál elterülő
vezeklő-erdőkből, Kásjapa üzenetét hozva. — Szóltam,
felséged határoz.

A KIRÁLY *(figyelmesen)* Kásjapától hoztak üzenetet?

A KAMARÁS Úgy van.

A KIRÁLY Akkor utasítsd nevemben Szómaráta házi
papot: fogadja a vezeklőket a vendégnek kijáró tisztelettel,
azután ő maga vezesse őket elébem. A vezeklők látogatá-
sához méltó helyen akarom fogadni őket.

A KAMARÁS Amint felséged parancsolja. *(Távozik)*

A KIRÁLY *(feláll)* Ajtónálló! Vezess a tűz-szentélybe!

AZ AJTÓNÁLLÓ Erre, erre, felség!

A KIRÁLY *(körbejár, az uralkodás gondjainak fáradalmát mutatva)* Minden lény boldog, ha eléri, amit kívánt; csak a királyok céljának elérése okoz gyötrelmet.

Bár vágyaink heve kihül a királyi trónon,
nagyon nehéz feladat élni e büszke ranggal. —

Hisz nem csökkenti : gyarapítja a fáradalmat,
 akár az önnön tenyerünkbe fogott napernyő !
 A DALNOKOK (a színpal mögött) Győzelem a királynak !

AZ ELSŐ DALNOK

Örökös iga sanyargat drága néped javáért,
 ez a te keserű sorsod, mely megújul naponta.
 De ha a nap iszonyúan perzseli is a lombot :
 a fa töve menedéket ad a tikkadt utasnak !

A MÁSODIK DALNOK

Te vezeted igaz útra a tévolgyőt, a bűnöst,
 a pereket, a vitákat elsimítod szavaddal,
 s — noha a vagyonosoknak úgyszólván akad utódja —
 a rokoni kötelesség-teljesítést is őrzöd.

A KIRÁLY Elfáradt lelkem ismét megújult. (Körbejár)

AZ AJTÓNÁLLÓ A tűz-szentély terasza szépen le van tisztítva, ott áll mellette az áldozati tejet adó tehén is. Fáradjon oda, felség !

A KIRÁLY (felmegy az oltárhoz, és kísérelje vállára támaszkodni) Ajtónállóm, milyen üzenettel küldte hozzám a bölcseket a tiszteletre méltó Kásjapa ? Talán

démon-had keseríti meg a remeték elmélyült, szent
 életét ?

vagy békén legelészgető tehenüket ölték meg ártó
 kezek ?

Tán a fák rügye sorvad el valamelyik könnyelmű
 tettem miatt ?

Úgy, úgy nyugtalanít e sok kusza miért, s még-
 sem tudom, hogy mi baj ?!

AZ AJTÓNÁLLÓ Úgy gondolom, hogy a háborítatlan
 nyugalomnak örülő bölcsek hódolatukat jöttek bemutatni.

(Belép Gautami és a bölcsek, maguk előtt engedve
 Sakuntalát. Előttük a kamarás és a házi pap)

A KAMARÁS Erre, erre kegyeskedjenek.

SÁRNGARAVA Sáradvata,
 habár egyik törvényt se szegi meg ez a nagyszerű
 király,

s a kasztok népét is csak a helyes uton s jóra ve-
 zeti —

olyannak tűnik most, remete-szivem és két szemem
előtt,

mintha láng nyaldosná körül e ragyogó, cifra palotát.

SÁRADVATA Érthető, hogy a városba érkezésünk
ilyen érzést ébresztett benned. Én is

e gyönyör-hajhász tömeget
olybá nézem, miként a tiszta a mocskost,
megmosdott a bekentet,
éber az alvót, szabad a rabokat.

SAKUNTALÁ *(mutatja, hogy valami előjelet érez)*
Vajon miért lüktet a jobb szemem ?

GAUTAMÍ Leányom, legyen távol a rossz jel ! Adja-
nak szerencsét férjed házi istenei ! *(Körbejár)*

A HÁZI PAP *(a királyra mutatva)* Ó, vezeklők, itt van
őfelsége, a kasztok és remete-tanyúk oltalmazója, aki
az imént kelt fel törvénytevő székéből s fogad benneteket.
Nézzetek őreá !

SÁRNGARAVA Ó, nagy bráhman ! Bár ez igen ör-
vendetes, mi távol vagyunk mindettől, mert
az ág lehajlik, ha gyümölcse már beért,
lecsúng a felhő, ha telíti víztömeg,
a gazdag ember, ha derék : szerény marad —
a jótévedőknek ilyen a természete.

AZ AJTÓNÁLLÓ Felség, a bölcsek arvonásai derűsek.
Gondolom, ügyükben bizakodva jöttek.

A KIRÁLY *(Sakuntalát meglátva)* Ki lehet ez a hölgy,
kit csupa fátyol takar el,
hogy csak sejteni lehet csoda-termetét
s úgy áll a vezeklők közt,
mint lótuszkehely a sápatag levelek közt ?

AZ AJTÓNÁLLÓ Felség, nem tudom kitalálni a fátyol
miatt, bár kíváncsi vagyok rá. De úgy látom, hogy igen szép
termetű.

A KIRÁLY Lehet, de más férfi feleségét nem szabad
megtekinteni.

SAKUNTALÁ *(kezeit keblére szorítja, magában)* Szivem,
miért remegsz így ? Gondolj urad lelkületére és nyugodj meg !

A HÁZI PAP *(előrelép)* Itt vannak a remeték, illő
tisztelettel fogadtuk őket. Tanítómesterük küldött velük
üzenetet. Hallgassa meg felséged !

A KIRÁLY Figyelemmel hallgatom.

A REMETÉK (*karjukat felemelve*) Győzelem neked, király!

A KIRÁLY Üdvözöllek mindannyiőtököt.

A REMETÉK Teljesüljenek vágyaid!

A KIRÁLY Zavartalan-e a bölcsek vezeklése?

A REMETÉK

Mi gátolná a szent vallást, míg tőled jó az oltalom?

Mi okozna sötétséget, míg ég a forró napsugár?

A KIRÁLY Akkor méltó vagyok király nevemre.
— Jó egészségnek örvend-e a világ javára a tiszteletre méltó Kásjapa?

A REMETÉK A tökéletességre-jutottak egészsége saját akarattuktól függ. Ő felséged hogyléte iránt érdeklődik, és ezt üzeni . . .

A KIRÁLY Mit parancsol a tiszteletre méltó bölcse?

SÁRNGARAVA „Örömmel beleegyezem abba, hogy közös megegyezésekkel feleségül vedted leányomat. Mert a méltók közt is a legelső vagy, király, lányom pedig szép, s az erények kútfeje. Hát fennen áldjuk a kegyes nagy Alkotót, mert összeillő a menyasszony s vőlegény!

Vedd tehát most Sakuntalát a szíve alatti étellel együtt, hogy együttesen töltsétek be a törvényt!”

GAUTAMÍ Uram, szeretnék valamit mondani, de nem tudom, hogy mondjam. Hogyan lehet, hogy te sem kutattad rokonait, ő se jöhetett teutánad, a férje után? S most, hogy ez esett közöttetek, mit szólhat egyik a másikának?!

SAKUNTALÁ (*magában*) Vajon mit mond uram?

A KIRÁLY Mit jelent ez a célzás?

SAKUNTALÁ (*magában*) Nekem égető tűz ez a célzás.

SÁRNGARAVA Hogyan? Hiszen a felségedhez hasonló személyek tökéletesen járatosak a világi dolgokban.

Ha férjes asszony rokonok körében él,
hiába tiszta, nemigen hiszik neki.
Ezért is várják el a hozzátartozók,
hogy a hites férj vigye haza asszonyát.

A KIRÁLY Talán én feleségül vettem valamikor ezt a hölgyet?

SAKUNTALÁ *(rémülten, magában)* Szívem! Most okod van az aggodalomra!

SÁRNGARAVA Vajon illik egy királyhoz, elfordulni a törvénytől, mert meggyűlölte saját tettét?

A KIRÁLY Mit jelent ez a kérdés valami elképzelt gonosztetről?

SÁRNGARAVA Ilyen állhatatlanok, akik megrésze-
gülnék a hatalomtól!

A KIRÁLY Ez a szemrehányás engem érint?

GAUTAMÍ Leányom, ne szégyenkezz egy pillanatil-
hadd vonom félre a fátyladat! Akkor rád fog ismerni férjed.
(Úgy tesz)

A KIRÁLY *(figyelmesen nézi Sakuntalát. Magában)*

Hogy ez a gyönyörűség, tiszta és szép teremtés
valaha a feleségem volt-e vagy sem — nem tudom.

El is ijedek előle, s vágyom is rá, akár az
icike-picike méh a harmattal-telt virágra.

(Gondolatokba merülve ül)

AZ AJTÓNÁLLÓ Milyen törvénytisztelő az uralkodó!
Ilyen szépséges alak láttára ki más habozna ennyit?

SÁRNGARAVA Király, miért ülsz szótlanul?

A KIRÁLY Remeték, hiába gondolkozom, nem em-
lékszem rá, hogy e hölgyet feleségül vettem volna. Mitévő
legyek a terhesség látható jegyeit viselő asszonnyal, ha nem
tudok róla, hogy én vagyok a férje?

SAKUNTALÁ *(magában)* Tehát uram kételkedik há-
zasságunkban! Miben reménykedjem most?

SÁRNGARAVA

Miért veted meg a remetét, ki orvul-
megejtett lányát ideküldi hozzád,
ellopott kincsét neked adja önként,
s megtisztel téged, noha megraboltad?

SÁRADVATA Sárngarava, hagyj most abba! Sakun-
talá, amit mondanunk kellett, elmondtuk. Őfelsége úgy
beszélt, ahogy hallottuk. Adj neki bizalmatkeltő feleletet!

SAKUNTALÁ *(félre)* Ha olyan érzelem ennyire meg-
változhatott, akkor mit ér az emlékeztetés? Látom, hogy
most már csak a magam tisztázása vár rám. *(Fennhangon)*

Felséges férjem! (*Magában*) Kétségbevonta a házasságot, nem szólíthatom meg így! (*Fennhangon folytatja*) Uralkodó! Nem méltó hozzád, hogy a remete-ligetben ígéretekkel rászedted a gyanútlan szívű lányt, és most ilyen szavakkal utasítod vissza!

A KIRÁLY (*fülét befogva*) Távol legyen a bűn!

De miért akarod a nevemet
besározni és magamat ledönteni,
mint a mederből kicsapó
folyamok a tiszta vizet és a partmenti fát?

SAKUNTALÁ Jól van. Ha így teszel, attól félve, hogy másnak a feleségét veszed el, majd az emlékeztetőjel elosztatja kétségeidet.

A KIRÁLY Kitűnő gondolat!

SAKUNTALÁ (*a gyűrű helyét megtapintva*) Ó, jaj! Hiányzik a gyűrű az ujjamról! (*Rémülten néz Gautamira*)

GAUTAMÍ Biztosan akkor esett le a gyűrű, amikor Sacsí szent tavának vizét tisztelted meg áldozattal.

A KIRÁLY (*nevetve*) Erre mondják, hogy az asszony-népség mindig kész a felelettel.

SAKUNTALÁ A végzet megmutatta hatalmát. Mászt mondok el neked!

A KIRÁLY Halljuk a történetet!

SAKUNTALÁ Egyik napon a jázminlugasban egy vízzel telt lótuszlevél-csésze volt a kezében.

A KIRÁLY Hallgatom.

SAKUNTALÁ Ebben a pillanatban odajött kis növény-dékem, a „Hosszú-szemszögletű” nevű őzgida, te megsajnálta s így szóltál: „Igyék előbb ő”, és csalogatni kezdted a vízzel. De bizalmatlan volt, mert nem ismert téged, és nem ment olyan közel, hogy elérhetett volna. Erre én vettem át a vizet, és ő bizalmasan odajött. Ekkor te felneveltél: „Mindenkinek a maga fajtájában bízok, Íme, itt van két erdőlakó!”

A KIRÁLY Ilyen hazug szavak mézével csalogatják kötelességükről megfélelkezett asszonyok az élvezetek után futó férfiakat!

GAUTAMÍ Felség, nem szabad így beszélned! Mi vezeklő-erdőben nevelkedtünk, és nem értünk a hazugsághoz.

A KIRÁLY Nagydídemű vezeklők,
a női-nem szive ravasz, tele van cselokkal,
s ebben megyegyeznek az ember az állatokkal.

Mással nevelteti fiát a kakukkmadár is,
míg gyenge szárnya levegőben repülni nem bír!

SAKUNTALÁ (*haragosan*) Nemtelen ember! Saját
szíved után ítélzs! Ki fog ezek után követni téged, aki a tör-
vény köntösébe burkolózva olyan vagy, mint a fűvel benőtt
kút!

A KIRÁLY (*magában*) Megzavar ez a harag, mert lát-
szik, hogy nem színleli.

S bár újra s újra tagadom, hogy a férje volnék,
úgy érzem, mintha e tüzes szemű, büszke asszony
fel-felfutó, haragos ivű szemöldökén az
emlékező Szerelem ija szakadna ketté!

(*Fennhangon*) Kedvesem, mindenki ismeri Duszjanta tetteit,
de erről nem tudunk.

SAKUNTALÁ Így jártam hát, hogy szabad életű asz-
szony lett belőlem, mert bíztam a Puruk királyi nemzetsé-
gében, és ennek a mézszavú-méregszívű férfinak a kezébe
kerültem!

(*Ruhája szegélyével eltakarja arcát és sír*)

SÁRNGARAVA Így kínozza az embert saját könnyel-
műsége!

Bizony gonddal kell intézni, s főként a titkos
nászokat!

Hiszen könnyen haraggá lesz a meg nem fon-
tolt vonzalom!

A KIRÁLY Ugyan? Ebben a hölgyben annyira bíztok,
hogy engem hibák tömegével terheltek?

SÁRNGARAVA (*gúnyosan*) Hallotta felséged, milyen
visszás itt minden:

ki mindörökké igazat beszél csak,
annak szavait fecsegésre véled,
s ki a hiszékenyt ravaszul becsapja:
annak hiszel — lám, ez a te tudásod!

A KIRÁLY Igazszavú bölcs! Tehát én így tettem?
— Mi lesz a sorsom, amiért őt rászedtem?

SÁRNGARAVA Pusztulás!

A KIRÁLY Nem hihető, hogy a Puruk saját pusztulásukat kívánják.

SÁRADVATA Sárngarava! Fölösleges a válasz. Teljesítettük mesterünk parancsát; most visszatérünk. (A királyhoz)

Ez a nő a feleséged: taszítsd ki, vagy fogadd
be őt!

A férjeket hatalmukban nem korlátozza semmi
sem!

GAUTAMÍ Menj elöl! (Indulnak)

SAKUNTALÁ Hogyan? Ez a hitszegő megcsalt, és most ti is itthagytok engem, nyomorultat? (Utánuk indul)

GAUTAMÍ (megáll) Fiam, Sárngarava! Mogindítóan panaszkodva jön utánunk Sakuntalá. Ha férje ilyen durván visszautasította, mitévő legyen szegény leányom?

SÁRNGARAVA (haragosan visszafordul) Telhetetlen nő, szabad asszony akarsz lenni?

(Sakuntalá megijed, remeg)

SÁRNGARAVA Sakuntalá,

ha igaz az, mit a büszke király beszél,

haza ne jöjj, te, te elvetemült leány!

Ha meg erényes az eskü közöttetek:

nosza, kövesd uradat, s vele élj tovább!

Állj meg! Mi menjünk tovább!

A KIRÁLY Remete! Cserbenhagyod a hölgyet? Mert a hold csak az esteli lótuszt

ébreszti fel, s a nap is csak a nappalit.

Akiben lakozik önuralom,

más feleségét ölni sose fogja!

SÁRNGARAVA De ha a régebben történeteket más nő ölése miatt felejtette el felséged, akkor miért fél még törvénszegéstől?

A KIRÁLY Szeretném megkérdezni, hogy mi a súlyosabb és mi az enyhébb:

Nem tudom, hogy én vagyok-e eszelős, avagy ő hazug: eltaszitsam feleségem, vagy érintsem más asszonyát?

A HÁZI PAP (gondolkozik) Ha így van, akkor ezt kell tenni...

A KIRÁLY Várom utasítását!

A HÁZI PAP A hölgy a szülésig maradjon az én házamban. Ha kérdezed, hogy miért javaslom ezt: Szentéletű zarándokok megjövendölték neked, hogy első fiad a világ ura lesz. Ha tehát a vezekelő-leány fia a viláგuralom jegyeit fogja magán viselni, üdvözöld őt szerencsekívánattal, és vezesd be háremedbe. Ellenkező esetben el kell küldeni atyjához.

A KIRÁLY Ahogy a mesterek jönnek látják.

A HÁZI PAP Gyermekek! Jöjj velem!

SAKUNTALÁ Földanya-istennő! Nyílj meg alattam!

(Sírva elindul. A pap és a remeték távoznak)
(A királynak az átok miatt kötve van az emlékezete,
és Sakuntalá jövetelén töpreng)

EGY HANG *(a színpal mögöl)* Csoda!

A KIRÁLY *(felfigyel)* Mi lehet ez?

A HÁZI PAP *(belép, csodálkozva)* Felség, csoda történt!

A KIRÁLY Hogyan?

A HÁZI PAP Felség, Kásjapa tanítványainak távozása után

a lány sirt-rítt, szidva-átkozva sorsát,
s két karját az égre tartotta esdőn.

A KIRÁLY És?

A HÁZI PAP

Tündérfürdő fái közt egy sugárzó
asszony-forma fénynyaláb elragadta!

(Mindnyájan csodálkozásukat mutatják)

A KIRÁLY Tiszteletre méltó mester, az ilyen magyarázatot eddig is visszautasítottam. Mire való az ilyen helytelen okoskodás? Kérem, hagyja abba.

A HÁZI PAP *(ránéz)* Győzelem neked! *(Távozik)*

A KIRÁLY Ajtónálló! Erősen megzavartak ezek a dolgok. Vezess hálóterembe!

AZ AJTÓNÁLLÓ Erre, erre, felség! *(Indul előtte)*

A KIRÁLY

Noha arra nem emlékszem,
hogy valaha nejem lett volna e szép leány,

dobogó szivem arra ösztökél,
hogy higgyek neki, bármit is beszél !

(Mindnyájan távoznak)

Vége az ötödik felvonásnak

Belép a rendőrfőnök, mögötte két rendőr, egy hátrakötött kezű férfit vezetve

A RENDŐRÖK (*ütik a férfit*) Hej, te tolvaj! Valld be, honnan szerezted ezt a gyűrűt, amelyiknek kövén a király neve van kivésve!

A FÉRFI (*félelem mozdulatával*) Könyörüljenek, nagyságos urak! Nem csinállok én olyat!

AZ ELSŐ RENDŐR Talán valami fényes papnak nézett a király, és ajándéku adta neked?

A FÉRFI Hallgassanak meg. Én Sakrávartában lakom, halász vagyok.

A MÁSODIK RENDŐR Te rabló! Nem a származásodat kérdeztük!

A RENDŐRFŐNÖK Hadd mondjon el mindent sorjában. Ne szakítsátok félbe!

A RENDŐRÖK Ahogy parancsolni tetszik. Beszélj hát!

A FÉRFI Hálóval, horoggal és egyéb halfogó szerzőszámmal tartom el a családomat.

A RENDŐRFŐNÖK (*nevetve*) Rendkívül előkelő foglalkozás!

A FÉRFI Nagyságos úr, ne beszéljen így!
Szüleink kenyerét ne hagyjuk el,
ha az embert emiatt meg is vetik!
Hisz a jámbor, alázatos pap is
mikor áldoz, ledöfi az állatot.

A RENDŐRFŐNÖK Tovább, tovább!

A FÉRFI Egyik nap egy vöröspontyot bontottam fel, és a hasában ezt a csillogó drágaköves gyűrűt találtam.

Aztán amikor eladásra kínáltam, nagyságos uramék elfogtak. Őljenek meg vagy eresszenek szabadon, így került hozzám a gyűrű.

A RENDŐRFŐNÖK Ez a halszagú tehéngyilkos kétségtelenül halász. De hogy a gyűrűt így találta, ahhoz kétség fér. Menjünk a királyi palotába!

A RENDŐRÖK Igenis. Gyerünk, te erszény-metsző!

(Mindnyájan körbekerülnek)

A RENDŐRFŐNÖK Ezt az embert őrizzétek gondosan a kapuban, amíg jelentem urunknak a gyűrű történetét és utasítást hozok tőle.

A RENDŐRÖK Járjon nagyságod urunk kegyével!

(A rendőrfőnök távozik)

AZ ELSŐ RENDŐR Sokáig marad a gazdánk.

A MÁSODIK RENDŐR Persze, mert a király elé csak meghatározott időben lehet járulni.

AZ ELSŐ RENDŐR Hallod-e, rángatódzik a kezem, hogy halotti koszorút kössek ennek a letartóztatottnak. *(A férjira mutat)*

A FÉRFI Nem szép, hogy ártatlanul tetszene engem megölni!

A MÁSODIK RENDŐR *(a távolba néz)* Ott jön a gazdánk, levéllel a kezében: utasítást kapott a királytól. — Vagy a keselyűk lakomája lesz, vagy a kutyák torkát fogod meglátni!

A RENDŐRFŐNÖK *(belép)* Oldozzátok fel ezt a jámbor halászt! Igaz, amit a gyűrű eredetéről mondott.

AZ ELSŐ RENDŐR Ahogy parancsolni tetszik.

A MÁSODIK RENDŐR Ez az ember belépett a halál birodalmába és visszatért. *(Leoldja kötelékeit)*

A FÉRFI *(meghajol a rendőrfőnök előtt)* Nagyságos úr! Hát milyen is a foglalkozásom?

A RENDŐRFŐNÖK Őfelsége ezt az ajándékot is küldte a gyűrű fejében. *(Pénzt ad át a férfinak)*

A FÉRFI *(meghajolva átveszi)* Kitüntetett őfelsége!

AZ ELSŐ RENDŐR Csakugyan kitüntették ezt az embert, mert karó hegyéről vették le, hogy elefánt hátára ültessék.

A MÁSODIK RENDŐR Nagyságos úr, ebből az ajándékból úgy látszik, hogy urunknak nagyon becses volt a gyűrű.

A RENDŐRFŐNÖK Úgy sejtem, nem a benne levő nagyértékű drágakövet becsüli annyira. Megpillantásától eszébe juthatott valaki, akit kedvel. Bár egyébként méltóság-teljes magatartású, most egy pillanatra igen izgatottnak látszott.

AZ ELSŐ RENDŐR Jó szolgálatot tettett tenni neki.

A MÁSODIK RENDŐR Tedd hozzá: ennek a halpusztítónak az érdeméből.

A FÉRFI Nagyságos urak! A felét odaadom a halotti koszorú árába.

AZ ELSŐ RENDŐR Úgy is illik!

A RENDŐRFŐNÖK Te halász! Most tiszteletre méltó kedves barátom lettél. Friss barátságunkat virággal kell megpecsételni. Menjünk egy kocsmába!

MIND Helyes!

(Mindnyájan távoznak)

Vége a közjátéknak az ötödik és hatodik felvonás között

Légi kocsiján leereszkedik Szánumatí tündér

SZÁNUMATÍ Befejeztem Tündérfürdő fölötti örködésemet, körbejártam a helyet. Amíg a hívek tisztálkodása tart, megnézem, mi hír a királyi bölcsről. Hiszen Ménaká olyan kedves barátnőm, hogy Sakuntalá test a testemből. Különben is megkért, hogy ügyeljek leányára. *(Körülnéz)* Vajon miért nem látni a királyi palotában semmi előkészületet a nagy tavaszi ünnepre? Hatalmam van arra, hogy elmélyedéssel mindent megtudjak. — De elsősorban barátnőmre kell tekintettel lennem . . . Rendben van. Láthatatlanná tevő fátylamba burkolózva odaállok a mellé a két kertézlány mellé, és megtudom a dolgot.

(A kocsiról leszállást táncolja és megáll)
(Belép egy szolgáló, megnézi a mangóbokrot. Mögötte a másik szolgáló)

AZ ELSŐ SZOLGÁLÓ

Megláttalak, ó, csodaszép
vörösessárgás, üdo mangóbimbó,
és ime, hódolok előtted,
aki viruló évszakunkra gyönyört hozol!

A MÁSODIK SZOLGÁLÓ Parabhritiká, „Kakukk”,
magadban beszélsz?

AZ ELSŐ SZOLGÁLÓ Madhukariká, a kakukk meg-
részegül, ha mangóbimbót lát.

A MÁSODIK SZOLGÁLÓ *(örömmel odasiet)* Ó, hát itt
a tavasz!

AZ ELSŐ SZOLGÁLÓ Madhukariká, „Méhecske”, ez
a te időd, hogy mámoros dalba kezdj.

A MÁSODIK SZOLGÁLÓ Barátnóm, hadd támaszkodom rád! Lábujjhegyre állva leszakítom a mangóbimbót, hogy áldozatul mutassam be a Szerelem istenének.

AZ ELSŐ SZOLGÁLÓ Ha az áldozat érdemének fele az enyém lesz!

A MÁSODIK SZOLGÁLÓ Ha nem mondtad volna, akkor is úgy lenne. Hiszen kettőnknek a lelke egy, csak a testünk kettő. (*Barátnőjére támaszkodva leszakítja a mangóhajtást*) Nézd csak, még ki sem nyílt ez a mangóvirág, és milyen illatos, hogy a szárát letörtem! (*Összeteszi kezét*)

Mangórügy, felajánllak

az ij-feszítő nagy Káma istennek.

Te legyél legerősebb nyila,

mellyel az útrakeltek kedveseit veszi célba!

(*A földre dobja a mangót*)

A KAMARÁS (*belép, a függőnyt haragosan félrerántva*) Állj meg, magadról megfélemedezett leány! Ófelsége megtiltotta a tavaszi ünnepséget, és te mangóbimbót szakítasz?

A SZOLGÁLÓ (*megijedve*) Bocsásson meg, uram! Nem tudtunk semmiről.

A KAMARÁS Hát nem hallottátok? Pedig még a tavaszi fák és a rajtuk fészkelő madarak is engedelmeskedtek a király parancsának.

A mangó kihatadt virágrügyei még nem hintik el hímporuk, s ámbár duzzadozik: a szép kuravaka virága bimbó maradt. Kis kakukk-kakasok vidám dala se szól — bár régen elmúlt a dér,

s tán még Káma is elteszi a szerelem gyorsröptü nyilvesszeit.

A SZOLGÁLÓK Kétségtelenül nagy a hatalma a királyi bölcsnek.

AZ ELSŐ SZOLGÁLÓ Uram, csak néhány napja, hogy Mitrávaszu, a király sógora, őfelsége lábaihoz küldött, és itt a díszkert gondozását bízták ránk. Jövevények vagyunk, ezért nem tudtunk a dologról.

A KAMARÁS Rendben van. Többé ne forduljon elő.

A SZOLGÁLÓ Uram, kíváncsiak vagyunk. Ha csokélységünk meghallhatja, mondja el nekünk, miért tiltotta meg őfelsége a tavaszi ünnepséget?

SZÁNUMATÍ Az emberek szeretik az ünnepségeket. Komoly okának kell lennie.

A KAMARÁS Ismeretes dolog ez, miért ne mondhatnám el? Nem jutott el fületekbe Sakuntalá elutasításának botránja?

A SZOLGÁLÓK A király sógorának szájából hallottuk, hogy megtalálták a gyűrűt.

A KAMARÁS Akkor már csak koveset kell mondanom. Amikor őfelsége, a gyűrűt megpillantva, visszaemlékezett a valóságra, felkiáltott: „Őrütségemben visszautasítottam Sakuntalát, akit titokban feleségül vettem!” Ettől fogva mély megbánás vett erőt urunkon. Így most meggyűlölte az élvezett gyönyöröket, mindenkitől távol él, ágyában egyedül hever, ha jön az éj, s álmatlanul hánytorg. Ha meg hölgyeivel beszél, s sete-sután illemből eltársalog, eltéveszti az asszonyok neveit, és elhallgat nagy hirtelen.

SZÁNUMATÍ Örömmel hallom.

A KAMARÁS Az uralkodó lelkének zavara miatt marad el az ünnepség.

A SZOLGÁLÓK Érthető.

EGY HANG *(a színpal mögött)* Erre, erre, felség!

A KAMARÁS *(figyel)* Erre jár őfelsége. Menjünk dolgunkra.

A SZOLGÁLÓK Igen. *(Távoznak)*

(Belép bánkódását mutató ruhában a király, vele a vülúsaka és az ajlónálló)

A KAMARÁS *(a királyra nézve)* Lám, a daliás külsejű emberek minden állapotban szépségesek. Őfelsége is kellemes arculatú, még ilyen nyugtalansága közepette is.

Immár ékszereket se hord, csak az aranyperec ragyog bal kezén,

ajka holt-halaványra vált az örökös sóhajtozások miatt, s álmatlan szeme is vörös. De gyönyörű fensége így is tüzel, s nem csökkenté tüzét, akár a lecsiszolt, megcsappanó drágakő.

SZÁNUMATÍ *(meglátja a királyt)* Nem csoda, hogy Sakuntalá a visszautasítás szégyene ellenére is eleped érte.

A KIRÁLY *(gondolatokba merülten, lassan körbesétál)*

Gazellaszemü kedvesem

alvó szivemet hiába költögette!

Most pedig így keserűen,

bánkódva riad fel álmaiból!

SZÁNUMATÍ Hát ez a sors érte a szegény leányt!

A VIDÚSAKA *(félre)* Megint rájött a Sakuntalá-betegség. Nem tudom, hogyan lehetne kigyógyítani belőle.

A KAMARÁS *(odamegy)* Győzelem, győzelem felszednek. Átvizsgáltuk a park földjét. Megpihenhet a máhárádzsa a kéljligetben, ahol kedve tartja.

A KIRÁLY Ajtónálló! Mondd meg nevemben Árjapisuna miniszternek: ma későn ébredtünk, és nem tudunk ítélőszékünkbe ülni. Írja meg levélben, és küldje el nekünk, mit végzett a polgárok ügyeiben.

AZ AJTÓNÁLLÓ Amint parancsolja felséged. *(Távozik)*

A KIRÁLY Kamarásunk, te is végezd feladatodat.

A KAMARÁS Amint felséged parancsolja. *(Távozik)*

A VIDÚSAKA Elhessegetted a legyeket. Most kedvedre pihenhetsz itt ebben a kellemes, hűvös, árnyékos parkban.

A KIRÁLY Barátom, igaz az a mondás, hogy a szerencsétlenség a repedésen is bebúvik. Mert

mikor a lelkemen oszladozott a szép
remete-lányt borító iszonyú homály:
a Szerelem feszes íjjal elébem állt,
és mangórügy-hegyű, vad nyila célba vett.

A VIDÚSAKA Várj csak! Majd ezzel a husággal elpusztítom a Szerelem-isten nyilvesszőjét!

(Felkap egy husángot, és le akarja verni a mangóhajlást)

A KIRÁLY *(mosolyogva)* Jól van. Látom a bráhman vitézségét. Barátom, hol üljek le, hogy legalább a kedvesem emlékét idéző folyondárokban gyönyörködtessem szememet?

A VIDÚSAKA Hiszen utasítást adott Csaturiká szolgálonak: „A tavaszvirág-lugasban fogom tölteni ezt az időt; hozd oda Sakuntalá úrnő képét, amelyet saját kezemmel festettem.”

A KIRÁLY Valóban szívet gyönyörködtető hely. Mutasd az utat!

A VIDÚSAKA Erre, erre, felség! *(Mindketten körberúlnak)*

(Szánumatí utánuk megy)

A VIDÚSAKA Ez a márványpadokkal felszerelt tavaszvirág-lugas egészen olyan, mintha csodaszép virágfüzéreivel üdvözölni akarna bennünket. Lépj be és ülj le itt!

(Mindketten belépnek és leülnek)

SZÁNUMATÍ A bokrok közé rejtőzöm, és megnézem barátnőm képmását. Azután majd közlöm vele férje heves szenvedélyét. *(A mondott módon megáll)*

A KIRÁLY Barátom, most már világosan emlékszem, hogy Sakuntalával történt első találkozásomat elmondtam neked. Te mégsem jöttél oda hozzám, amikor az elutasítás történt. Azelőtt sem említetted soha a hölgy nevét. Talán te is úgy elfelejtetted, mint én?

A VIDÚSAKA Nem felejtettem el. De amikor az egészet elmondtad, a végén hozzátetted, hogy csak tréfáltál: nem kell komolyan venni. Én a magam agyaggöröngy-eszével nem is vettem komolyan. De a Végzet hatalmas.

SZÁNUMATÍ Valóban úgy van.

A KIRÁLY *(elgondolkozva)* Barátom, segíts rajtam!

A VIDÚSAKA Hát ez meg mi? Nem illik hozzád ilyenmi! Derék férfiak sohasem eresztek feneketlen búnak a fejüket. Viharban is szilárdan állnak helyükön a hegyek.

A KIRÁLY Kedves barátom, ha eszembe jut, menyire lesújtotta kedvesemet a megszegyenítés, teljesen kétségbeesem.

Midőn zordon szóval elutasítottam, anyja fele ment, de ráfordult szörnyen a remete-fiú: „Vissza, csapodár!” Ő meg rám tekintett szomorú, zokogó nagy szemekkel — s e kép úgy éget most, akárcsak a tüzes, vashegyű nyilak.

SZÁNUMATÍ Lám, mindenki csak a saját javát nézi: az ő bűnbánatának én örülök.

A VIDÚSAKA Hm! Sejtelmem támadt: hátha valamelyik légi lakó ragadta el a hölgyet?

A KIRÁLY Ki más merte volna érinteni a férjéhez hű feleséget? Úgy hallottam, Ménaká tündér a barátnőd anyja, ezért szívem mélyén azt gondolom, hogy valamelyik társnője vitte magával.

SZÁNUMATÍ Az a csodálatos, hogy megzavarodott, nem az, hogy észhez tért.

A VIDÚSAKA Ha így van, akkor előbb-utóbb találkozni fogsz a hölgygel.

A KIRÁLY Hogyan?

A VIDÚSAKA Szülei nem tudják elviselni férjétől elszakított leányuk fájdalmát.

A KIRÁLY Barátom,

káprázó elme tüneménye volt csak?

Vagy jótetteim letünő gyümölcse?

Eltűnt, elillant, sose látom eztán:

örökös úrben zuhanó kívánság!

A VIDÚSAKA Nem lehet. A gyűrű a bizonyítéka, hogy aminek be kell következnie, az váratlanul is eljön.

A KIRÁLY *(a gyűrűre pillantva)* Ó, milyen kár, hogy leesett elérhetetlen helyéről!

Gyűrű, gyűrű, szomorú, mihaszna ékszer,

kiesik a mi érdemeink s nincs is gyümölcsek! —

Te is, aki gyönyörű ujján lakoztál,

hamar odahagyva kezét, a vízbe hulltál!

SZÁNUMATÍ Az lett volna igazán kár, ha más kezébe került volna.

A VIDÚSAKA Milyen szándékkal húztad a hölgy ujjára ezt a pecsétgyűrűt?

SZÁNUMATÍ Én is kíváncsi vagyok rá.

A KIRÁLY Hallgasd meg. Amikor visszaindultam székvárosomba, kedvesem könnyek között kérdezte: „Férfem soká fog ismét megtisztelni látogatásával?”

A VIDÚSAKA Tovább, tovább!

A KIRÁLY Erre ujjára húztam ezt a pecsétgyűrűt, és így válaszoltam:

Olvass naponta e gyűrű peremén nevémből

egy-egy betűt, s mire elolvasod egytől egyig,

hű emberem ide is ér e ligetbe hozzád,

szép kedvesem, hogy azután palotámba hozzon!

És én, szörnyeteg, örültségemben nem teljesítettem ígéretemet.

SZÁNUMATÍ A Sors nem tartotta be a találka időpontját.

A VIDÚSAKA Hogyan került a vörösponty gyomrába, amit az a halász bontott fel?

A KIRÁLY Amikor barátnőd Sacsí istennő fürdőjében végezte a szertartásokat, lecsúszott ujjáról, és a Gangá vizébe esett.

A VIDÚSAKA Valóban!

SZÁNUMATÍ Ezért kételkedett a törvényszegéstől félt királyi bölcse a szegény Sakuntalával kötött házasságában! De hogy lehet, hogy ilyen nagy szenvedély emlékeztetőjelet kíván?

A KIRÁLY Most megdorgálom ezt a gyűrűt.

A VIDÚSAKA (*magában*) Az örültek útjára lépett öfelsége?

A KIRÁLY

Ó, mondd, te gyűrű, hogyan is hagyhattad el hajlékony ujját, hogy a mély folyóba hullj?!
De hát ha

nem ért a széphez az a lelketlen gyűrű,
én, én miért, hogy odahagytam kedvesem?!

A VIDÚSAKA (*magában*) Éhen kell vesznem!

A KIRÁLY Kedvesem, akit ok nélkül hagytam el!
Könyörülj meg bűnbánattól megtört szívemnek, hogy újra láthassalak!

(*A függönnyt hevesen félrerántva, belép, kezében a képpel, Csaturiká szolgáló*)

CSATURIKÁ Itt van az úrnő képmása. (*Megmutatja a festményt*)

A VIDÚSAKA Jól van, barátom! Meglátszik ezen a gyönyörű elrendezésen, hogy érzéssel festetted. Szinte megbotlik a pillantásom, ahogy a mélységeket és a kiemelkedéseket nyomon követem.

SZÁNUMATÍ Ó, milyen ügyes ez a királyi bölcse! Ráismerek, mintha előttem állna barátnőm.

A KIRÁLY

Ha valami nem szép rajta, azt én festettem tévesen.

De szépségét e festett kép többé-kevésbé sojteti!

SZÁNUMATÍ Ebből látszik megbánása, szerelme és szerénysége.

A VIDÚSAKA De három hölgyet látok itt, és mind a három szemrevaló. Melyik közülük Sakuntalá?

SZÁNUMATÍ Vak ez az ember, hogy nem ismer fel ilyen szépséget!

A KIRÁLY Mit gondolsz, melyik?

A VIDÚSAKA Gondolom az, amelyik ott áll az öntözéstől nedvesen csillogó levelű mangófa mellett; hajából meglazult szalagja mögül kiesett a virág; az arcán verítékcseppek gyöngyöznek; mind a két karját leesüggeszti. Kissé fáradtnak van rajzolva. A másik kettő a két barátnője lehet.

A KIRÁLY Okos vagy. — Itt vannak érzelmem jegyei:

A kép peremén megláthatod
szerelemtől izzadó kezeim nyomát,
s ahol a színek fakóak,
oda ömlött szomorú könnyeim áradata.

Csaturiká! A lugast még csak félig festettem meg. Eredj, hozz festéket!

CSATURIKÁ Máthavja úr! Tartsa addig a képet, amíg vissza jövök.

A KIRÁLY Én magam fogom tartani. (*Úgy tesz*)

(*A szolgáló távozik*)

A KIRÁLY

Im, hogy szerelmesemet elhanyagoltam, és csak képét szerethetem e könnyű, mihaszna vásznon — úgy jártam, mint aki a hús tavat elkerüli, s aztán szomjazza epekedve a délibábot.

A VIDÚSAKA (*magában*) Őfelsége elment a folyó mellett, és délibábbal találkozott? (*Fennhangon*) Mit akarsz még festeni a képre?

SZÁNUMATÍ Olyan tájat akar ráfesteni, amely illő legyen barátnőm szépségéhez.

A KIRÁLY Hallgasd meg:

Idefestem a Málini-folyamot és partján a vad hattyukat, arrább meg a Himálaja ligeteit és karcsu szép özeket, s egy fánál, minek ágain ruha libeg, egy nőtény-antilopot, amint hímje szarvához odafeni épp viszkető bal szemét.

A VIDÚSAKA (*magában*) Szerintem egy sereg lógó szakállú remetével kellene megtöltenie a képet.

A KIRÁLY Kedves barátom, Sakuntalának még egy ékességét vettem tervbe, de elfelejtkeztem róla.

A VIDÚSAKA Micsodát?

SZÁNUMATÍ Olyat, ami kifejezi fiatalságát és erdőben-lakását.

A KIRÁLY Barátom,

még nem festettem le fülecskéjén a kis sirísa-bimbót, ami szép arcára csüng, sem duzzadó két kebelén az őszi hold-sugárnál lágyabb, üde lótukszokolyheket.

A VIDÚSAKA De miért áll a hölgy úgy, mintha igen-igen meg volna ijedve, rózsaszín lótukszokolyhoz hasonló ujjaival eltakarva az arcát? (*Figyelmesen megnézi. Észreveszi*) Áh, ez a rabszolga fajzat virágnedv-tolvaj méh támadást intézett a hölgy arca ellen!

A KIRÁLY El kell kergetni ezt a vakmerőt, nemde?

A VIDÚSAKA A te dolgod az elkergetése, mert te vagy a tiszteletlenek tisztességre tanítója.

A KIRÁLY Kétségkívül. — Ó, virágok és bokrok szívesen-látott vendége! Miért fárasztod magad az ide-oda repkedéssel?

Ezen a virágon ül a párod,
s noha szomjas, hiven őrzi a mézet.
Gyere már, gyere már: rád vár,
veled akar inni a jóízű nektárból!!

SZÁNUMATÍ Ez egyszer igen udvariasan kergetik el.

A VIDÚSAKA Tolakodó ez a fajzat, hiába hessegeted:

A KIRÁLY Nem állsz meg parancsomra? Halld tehát:

ha kedvesem puha kis ajkaihoz keringesz,
mely mint a zsenge rügyek, ennivalóan édes,
és melyre én valaha vágyteli csókot adtam —
bezárlak egy sose-nyitó liliumkehelybe!

A VIDÚSAKA Hogyne ijedne meg ilyen szörnyű büntetéstől! (*Élneveti magát. Magában*) Nem elég, hogy ő megbolondult, én is kezdek úgy beszélni a társaságában. (*Fennhangon*) De hiszen ez csak kép!

A KIRÁLY Csak kép?

SZÁNUMATÍ Én is egészen elfelejtkeztem róla; hát ő hogy gondolna rá, hogy festve van?

A KIRÁLY Barátom, miért vagy ilyen szívtelen hozzám?

Nagy volt két szemem öröme,
a Gyönyörű szinte ideáltt elébem —
s most o figyelmeztetéssel
képpé tetted megint szerelmeemet!

SZÁNUMATÍ Páratlan ez az elválás, amely elejétől
végéig mindennek ellene szegül.

A KIRÁLY Barátom, hogyan bírjam el ezt a nem-
szűnő fájdalmat?

Éjjel aludni nem tudok, s így álmomban sem láthatom,
képét pedig a szememből kiomló könny takarja el.

SZÁNUMATÍ Mindenképpen levezekelted Sakuntalá
eltaszítását.

CSATURIKÁ *(belép)* Győzelem, győzelem, uram!
Fogtam a festékesdobozt, és indultam vissza...

A KIRÁLY És mi történt?

CSATURIKÁ Útközben Vaszumatí királyné — vele
volt Taralika is — erőszakkal kivette a kezemből, hogy majd
ő viszi el felségednek.

A VIDÚSAKA Szerencse, hogy te megszabadultál.

CSATURIKÁ A királyné fátyla beleakadt egy faágba,
és amíg Taralika kiszabadította, addig én eltűntem.

A KIRÁLY Barátom! Errefelé tart a királyné;
haragszik Sakuntalá iránti figyelmemért. Vigyázz erre a fest-
ményre!

A VIDÚSAKA És saját magadra, mondd úgy. *(Át-
veszi a képet és feláll)* Ha háremed kígyómérgétől megmen-
külsz, kiálts értem a Méghapratichshanda-palotába. *(Futva
távozik)*

SZÁNUMATÍ Bár más nő felé fordult a szíve, első hódo-
latáról sem feledkezik meg. Igen laza ennek az embernek
a barátsága.

AZ AJTÓNÁLLÓ *(belép, kezében levéllel)* Győzelem,
győzelem felségednek!

A KIRÁLY Vétravatí, nem láttad útközben a királynét?

AZ AJTÓNÁLLÓ De igen. Amikor meglátta a kezem-
ben a levelet, visszafordult.

A KIRÁLY Okos asszony, és elkerüli, hogy zavarjon
teendőimben.

AZ AJTÓNÁLLÓ Felség, a miniszter jelenti, hogy
a bevételek számlálásának hosszadalmassága miatt csak

egyetlen polgári ügyet vizsgált meg. Ezt felséged elolvashatja a levélből.

A KIRÁLY Mutasd a levelet!

(Az ajtónálló átadja)

A KIRÁLY *(olvás)* Hogyan? Egy Dhanamitra nevű tengeri karavánvezető hajószerencsétlenség során elpusztult. Gyermektelen volt; vagyona most a királyra száll. — Ezt írja a miniszter. — Bizony, rossz a gyermektelenség. De ha sok vagyona volt, sok feleségének is kellett lennie. Meg kell vizsgálni, hátha van a feleségei között olyan, aki teherben maradt tőle.

AZ AJTÓNÁLLÓ Felség, úgy hallottam, hogy egy Szákéta-beli kereskedő leánya volt az egyik felesége, aki éppen most végezte el a magzat megmozdulásakor végzendő szertartást.

A KIRÁLY A magzatot illeti az atyai örökség. Eredj, így jelentsd a miniszternek.

AZ AJTÓNÁLLÓ Amint felséged parancsolja. *(Indul)*

A KIRÁLY Jöjj vissza!

AZ AJTÓNÁLLÓ Itt vagyok.

A KIRÁLY

Hirdessék ki: ha valaki elveszti kedves rokonát:

Dusjanta lesz helyette az, ha csak nem voltak bűnösök!

AZ AJTÓNÁLLÓ Így fogják kihirdetni. *(Kimegy, ismét belép)* Mint idejében jövő esőt, úgy fogadták felséged parancsát.

A KIRÁLY *(hosszú, forró sóhajlással)* A férfiörökös elhunytakor a nemzetség megszakadásával támasz nélkül maradt családok vagyona másra száll. Az én halálom után a Puru-nemzetség kincseivel is ez fog történni; olyan ez, mint a rosszkor bevetett föld.

AZ AJTÓNÁLLÓ Távol legyen a szerencsétlenség!

A KIRÁLY Gyalázat rcám, hogy az utamba került szerencsét megvettem!

SZÁNUMATÍ Nyilván barátnőmre gondolva szidalmazza így saját magát.

A KIRÁLY

Rútul elhagytam hitesszonyom, bár
termő testébe magomat vettem,

rútul elhagytam, noha éppolyan volt
mint maggal-áldott televény barázda!

SZÁNUMATÍ Nem fog magva szakadni nemzetséged-
nek.

CSATURIKÁ *(az ajtónállóhoz)* Ennek a karavánveze-
tőnek az esete egészen letörte urunkat. Hívd ide Máthavja
urat, hogy felvidítsa!

AZ AJTÓNÁLLÓ Jól beszélsz. *(Távozik)*

A KIRÁLY Ó, Duszjanta ősei most kétségek között
hányódnak.

„Vajon ki fogja ezután a dicső elődök
halotti áldozatait bemutatni?” — kérdik.
De már csupán keserű könnyeimet ihatják,
hisz nincs derék örökösöm, gyönyörű fiacskám!

(Kétségbeesésében magánkivül van)

CSATURIKÁ *(tanácstalanul nézi)* Vigasztalódjon, vi-
gasztalódjon, felség!

SZÁNUMATÍ Ó, jaj, ó, jaj! Ez az ember sötétben
kínlódik, amikor ott van a méces, csak le van takarva.
Majd én kitakarom. — Igaz, hallottam a Sakuntalát vi-
gasztaló Nagy Istenanya szájából, hogy az istenek türel-
metlenül várják az áldozatot, és úgy fogják intézni, hogy
férje rövidesen hitvese gyanánt üdvözölhesse. Érdemes lesz
ezt az időt kivárni. Addig megvigasztalom kedves barát-
nőmet ezekkel a hírekkel. *(A levegőbe emelkedik és eltűnik)*

EGY HANG *(a színpal mögül)* Gyilkos, gyilkos!

A KIRÁLY *(magához tér, hallgatózik)* A Máthavjáé-
hoz hasonlít ez a kétségbeesett hang. Hej, ki van itt?

AZ AJTÓNÁLLÓ *(belép)* Védje meg felséged bajba
jutott barátját!

A KIRÁLY Ki bántotta a fiatalurat?

AZ AJTÓNÁLLÓ Valami láthatatlan lény a palota
tetejére vitte fel.

A KIRÁLY *(feláll)* Ejnye! Az én házaimat is szelle-
mek látogatják? — Bár

gyakran még önnön akaratlanul tett
botlásainkat se vehetjük észre,
hát mint tudhatnám, hogy alattvalóim
miben hibáznak, milyen útra térnek?

A HANG *(a színpal mögül)* Segítség, barátom, segítség!

A KIRÁLY *(gyors lépekkel körülmegy)* Barátom, ne félj, ne félj!

A HANG *(a színpal mögött; ugyanazt ismétli)* Hogyne félnék! Ez a valaki hátrafeszteti a nyakamat és kettéroppant, mint egy cukornádat!

A KIRÁLY *(parancsoló pillantással)* Az ijamat!

AZ ÍJÁSZ *(belép, kezében ijjal)* Felség, itt van az ij és a karvédő.

(A király átveszi az ijat és a nyilvesszőket)

A HANG *(a színpal mögött)*

Párolgó-melegen iszom ki lomha véred, széttéplek, ahogy a riadt bivalyt a tigris!
Most jöjjön ide a király, és most segítsen,
ha csakugyan oly örömet segít a bajban!!

A KIRÁLY *(haraggal)* Hogyan! Engem emleget! Állj meg, te dögevő! Rögtön elpusztulsz! *(Íját felajzva)* Vétravatí! Mutasd az utat a lépcsőhöz!

AZ AJTÓNÁLLÓ Erre, erre, felség!

(Mindnyájan odasietnek)

A KIRÁLY *(körülnéz)* Ez üres!

EGY HANG *(a színpal mögül)* Segítség, segítség! Én látom felségedet, de te nem látsz engem. Annyi reményem sincs az élethez, mint az egérnek, ha a macska megfogta!

A KIRÁLY Eh, te láthatatlanságodban-bátor! Nyilam majd meglát! Olyan nyíl vesz célba, amely téged öl meg, ki rászolgálász, s óvja az arra érdemest!
Vizes tejből a hatyu is csupán a tejet issza ki!

(Nyilvesszőt helyez ijára)

(Belép Mátali, Indra kocsihajtója, eleresztve a vidúszakát)

MÁTALI

Indra a démonhadakat támadja meg,
azokra lödözd nyilaid vas-záporát.
Barátaidra hegyezett nyilat ne vess,
csupán bizalmas, szerető tekintetet.

A KIRÁLY *(leereszti nyilát)* Hiszen ez Mátali! Üdv neked, Indra kocsihajtója!

A VIDÚSAKA (*belép*) Aki meg akart ölni, mint egy áldozati állatot, azt ő barátságosan üdvözlí!

MÁTALI (*mosolyogva*) Hallgassa meg méltóságod, miért küldött Indra.

A KIRÁLY Figyelemmel hallgatom.

MÁTALI Van egy legyőzhetetlen démonsereg, Kálanómi fiai.

A KIRÁLY Hallottam róla Náradától, az istenek hírnökétől.

MÁTALI

Indra nagy ereje kevés leverni őket,
azt mondják, te vagy egyedül, ki győz felettük.

A nap is a fekete éj ködös homályát
hiába törí, de a hold elúzi könnyen!

Fogd tehát nyiladat, szállj fel Indra kocsijára, és indulj győzelemre!

A KIRÁLY Megtisztel az istenek királyának kitüntetése. — De mi volt az, amit Máthavjával méltóztattál tenni?

MÁTALI Azt is elmondom. Láttam, hogy méltóságod valami okból lelki gyötrődésben van, s elcsüggedett. Haragot akartam szítani méltóságodban, azért tettem így. Mivel

fellobog a láng, ha fúj a szél,

a kobra taraját dagasztja, ha mérgeztik.

A férfinép szíve erejét

haragja közepett mutatja ki legjobban.

A KIRÁLY (*a vidúsakához*) Kedves barátom, az Ég Ura parancsának nem lehet ellenszegülni. Értesítsd az eseményekről miniszteremet, Pisunát, s mondd meg neki nevemben:

Az legyen a legfőbb gondod, hogy oltalmazd a népeket,
az én felajzott ijamat ma más dolog foglalja le!

A VIDÚSAKA Amint parancsolod. (*Távozik*)

MÁTALI Méltóztassál a kocsira felszállni!

(*A király a kocsira-szállást utánozza*)

(*Mind távoznak*)

Vége a hatodik felvonásnak

Megjelenik a légi kocsin álló király és Mátali

A KIRÁLY Mátali! Bár megbízatásomat végrehajtottam, mégis méltatlannak tartom magamat arra a ki-tüntető fogadtatásra, amelyben az istenek ura részesített.

MÁTALI (*mosolyogva*) Úgy látom, egyikőtök sincs meglelégedve.

Te sokalrod a megtiszteltetést,
mit a hős isten adott nagy tetedért —
a nagy Indra pedig hőstettedet
hiszi többnek s nem a szép fogadtatást!

A KIRÁLY Mátali, nem úgy van! A búcsúzási ünnepe-ség minden kívánságomat felülmúlta. Mert az égilakók szeme láttára maga mellé ültetett trónusára, és míg fiára nézett, ki szívébe rejtve féltékenységét, a közelben állott, saját nyakáról a virágfüzért, mely szantálporos volt, a nyakamba tette.

MÁTALI Talán nem érdemelte meg méltóságod a hal-hatatlanok urától? Gondolj arra,

hogy a nagy Indra egéből a démonok seregeit ki zavarta, ki verte ki?
Csak a te gyors, sziszegő hegyü vasnyilad,
s valaha rég az Oroszlán karmai!

A KIRÁLY Ez is a Százerejű Indra hatalmának érde-deme.

Ha ér is el csatanyerő diadalt a szolgál,
minden siker csakis az úr erejét dicséri.
Legyőzhetné-e a nagy éjt a piros Derengés,
ha nem a százsugaru Nap szekeren vonulna?

MÁTALI Ez illő hozzád. (*Keveset előrehaladva*) Nézzé méltóságod dicsőségének az egekig érő hírét :

Az égi szépek maradék kenőcsét
festőkül vették az egek lakói,
s dalt dalra költve, a Világfa lombját
hőstetteiddel tele-frogatták.

A KIRÁLY Mátali! Tegnap, amikor az égbe jöttünk, nem figyeltem meg az utat, mert izgalomban tartott a démonokkal vívandó csata. Melyik szél-úton járunk most?

MÁTALI

Az ég körül kanyarodó szelek útja ez, mely
a csilló égi vizü Gangá-folyót vigyázza,
a csillagok sugarait a világra hinti,
s mely Visnu léptei nyomán ragyogóra tisztult.

A KIRÁLY Mátali, ezért van hát, hogy lelkemet és minden érzékemet nyugalom tölti el! (*A kocsikerekekre néz*) Leereszkedtünk a felhő-útra!

MÁTALI Honnan tudja méltóságod?

A KIRÁLY

Csakis egy zivatar-ontó fellegen járhatunk, hisz
a sebes-iramu küllők közt madárcák cikáznak,
lovaid a le-lesújtó villámfényben ragyognak,
s kerekeiden a forgás páracseppet gurítgat.

MÁTALI Méltóságod egy pillanat múlva saját birodalmának földjén fog állni.

A KIRÁLY (*letekint*) Sebes leszállásunk közben csodálatos látvány az emberek világa!

A ködből kiemelkedő hegyek alatt feltűnik egy-egy falu,
zöld fákká alakul megint a kifakult, idomtalan lombtömeg,
s látni már a folyókat is, noha vizük eltűnt a nagy táv miatt.
Mintha erre hajítanak: repül a gyors föld, és kocsinkhoz
zuhan!

MÁTALI Jól látod. (*Nagyrabecsüléssel tekint le*) Ó, milyen fenségesen gyönyörű a föld!

A KIRÁLY Mátali, mi az az idelátszó hegy? Olyan, mint a keleti és nyugati óceánba merülő, aranynedvet csepegtető esti fellegtorlasz.

MÁTALI A kincset-őrző törpék hegye az, Hémakúta, „Aranycsúcs”, a vezeklés tökéletességének mezeje.

Itt vezekel Pradszápati, a világteremtés ura,
atyja minden isteneknek, s vele vezekel asszonya.

A KIRÁLY Akkor nem szabad a szerencsés alkalmat
elszalasztanom. Mielőtt tovább mennék, hódolni akarok
a nagy szent előtt.

MÁTALI Bölcs gondolat.

(A leszállást utánozzák)

A KIRÁLY (csodálkozva)

Nem csapott lármát, csikorogva nem csuszott,
és port so vert fel a megállított kocsi.

S végtére semmi jele sincs, hogy nem megyünk,
hisz nem ér földet a kerék, hanem lebeg!

MÁTALI Ez Indrának és méltóságodnak kiváltsága.

A KIRÁLY Mátali! Merre van Pradszápati vezeklő-
tanyája?

MÁTALI (kezével mutatja)

Ott, ahol az a bölcs, akár a fagyökér, áll és a napba tekint,
hangyabolyba van ásva, és a derekát kígyó-kötél gyötri meg,
elszikkadt inu és merev nyaka köré indából örvet kötött,
s csapzott, hosszú hajába a csivitelő madárhad fészket rakott.

A KIRÁLY Tisztelet neked, szigorú vezeklésű bölcs!

MÁTALI (meghúzza a gyepelőt) Maharádza! Megér-
keztünk az Aditi nevelte korallfához, amely Pradszápati
vezeklő-tanyája mellett áll.

A KIRÁLY A mennynél is boldogságosabb hely!
Mintha nektártóba merültem volna!

MÁTALI (megállítja a kocsit) Szálljon le méltóságod!

A KIRÁLY (leszáll) Mátali! Hát te?

MÁTALI Megkötöttem a gyepelőt; én is leszállok.
(Leszáll) Erre jöjjön méltóságod! (Körülkerülnek) Nézd
meg az itt lakó bölcsek vezeklő-tanyáit!

A KIRÁLY Csodálkozva nézem.

Az erdőben, ahol a szép csodafa áll, a szentek nem éhesek,
lótusztól ragyogó tavak vizeiben végzik szent fürdésüket,
márványkő padokon ülnek, gyönyörű nők közt önmegtartoz-
tatók;

a földi remetéek azért vezekelnek, hogy ide juthassanak!

MÁTALI A nagyok vágyai mindig magasabbra törnek.
(Körbejárnak)

EGY HANG *(a levegőből)* Ó, öreg Sákálja! Mivel van elfoglalva a tiszteletre méltó Pradzszápati? — Mit mondasz? Hogy felesége kérdésére a férjéhez hű asszony kötelességeit sorolja fel neki és a vele levő vezeklő-feleségeknek?

A KIRÁLY *(figyel)* Meg kell várnunk, amíg a bölesnek fölösleges ideje lesz.

MÁTALI *(a királyhoz fordulva)* Üljön le méltóságod itt az asókafa tövében, amíg én alkalmat keresek, hogy jelentsem méltóságodat Indra atyjának.

A KIRÁLY Ahogy gondolod. *(Megáll)*

MÁTALI Indulok, hogy elvégezzem. *(Távozik)*

A KIRÁLY *(jelzi, hogy valami előjelet érez)*

Vágyaimról lemondtam már! Mit jelez lüktető karom?

Eltaszított boldogságom rontásként hullik vissza rám.

EGY HANG *(a színpal mögül)* Ne légy ilyen durva! Már így kifejlődött a természeted?!

A KIRÁLY *(figyel)* Itt nincs helye illetlenségnek. Vajon kit bántanak? *(A hang irányába néz. Elmosolyodik.)* Ki lehet ez a nem-gyermeki lelkületű gyermek, akít két vezeklő-nő őriz?

Egy felborzolt, megtépázott oroszlánkölyköt ráncigál anyja tejes emlőjéről, és játszadozni kezd vele.

(Megjelenik az említett helyzetben a gyermek és a két vezeklő-nő)

A GYERMEK Tátsd ki a szád, oroszlán, megszámlolom a fogadat!

AZ ELSŐ NŐ Szófogadatlan gyermek! Miért sanyargatod az állatokat, amelyeket mi úgy szeretünk, mint saját gyermekeinket? Látom, nő benned az erő. Nemhiába neveztek el a bölesek Szarvadamanának, „Mindent-leigázó”-nak.

A KIRÁLY Miért vonz úgy a szívem ehhez a fiúhoz, mintha édesgyermekem volna? Persze, gyermektelenségem tesz ilyen gyermekszeretővé.

A MÁSODIK NŐ Rád ugrik az oroszlán, ha nem ereszted el a gyerekét.

A GYERMEK *(nevetve)* E-e-e! Nagyon megijedtem. *(Lebiggyeszi az ajkát)*

A KIRÁLY

Eljövendő nagy vitézség csíráit látom e fiún,
mint nagy lángot a kis szikrán, mely csak gyúló
anyagra vár.

AZ ELSŐ NŐ Fiacskám, ereszd el az állatok kis
királyát! Adok neked más játékot!

A GYERMEK Hol van? Add ide! (*Tenyérét nyújtja*)

A KIRÁLY A kezét is úgy tartja, hogy a viláгурalom
jegyét mutatja vele.

Előrenyújtott keze és kis ujjai
olyanok, mint egy fakadó lótuuszvirág,
amely a hajnal sugarára meghasadt,
de még egymáshoz tapadoznak szirmai.

A MÁSODIK NŐ Szuvratá, pusztá szóra nem hagyja
abba. Eredj, a kunyhóban van egy színesre festett agyag-
páva, a bölcs Márkandéja kisfiáé, azt hozd el neki.

AZ ELSŐ NŐ Jól van. (*Távozik*)

A GYERMEK Addig ezzel fogok játszani. (*A vezeklő-
nőre néz, nevetve*)

A KIRÁLY Úgy vonzódom ehhez a csintalan gyer-
mekhez!

Mily boldogan öleli is gyerekét az ember,
míg két kezét bemaszatolja a drága csöppség,
és egyre-másra kacarászva fogát mutatja,
és összevissza aranyos csacsiságokat mond!

A MÁSODIK NŐ Látod, velem nem sokat törődik.
(*Oldalra néz*) Itt van valamelyik bölcsnek a fia? (*Észreveszi
a királyt*) Nyájas tekintetű uram! Szabadítsd ki ennek az
oroszakos öklű kisfiúnak a kezéből az oroszlánkölyköt,
amelyet gyerekes játékból kínoz!

A KIRÁLY (*odamegy; mosolyogva szól*) Ó, nagy bölcs
sarja!

Hogyhogy e remete-lakkal nem törődsz,
és atyád szeretetét az állatok
íránt úgy lebecsülöd, akár a szép
nyárfát a fekete-kigyó kölykei?

A MÁSODIK NŐ Nyájas tekintetű uram! Ez nem
vezeklő fia!

A KIRÁLY Külsejével egybevágó viselkedése is erre
mutat; csak a hely miatt gondoltam úgy.

(Megteszi, amire kérték. A gyermekhez hozzáérve, magában)

Gyönyör fog el, ha e fiúhoz érek,
bár más szülötte, nem az én fiacskám.
De boldog is az a szerencsés ember,
aki nemzette, aki felnevelte!

A MÁSODIK NŐ (*mindkettőjükre néz*) Csodálatos, csodálatos!

A KIRÁLY MI, kedvesem?

A MÁSODIK NŐ Ez a kisgyermek a megszólalásig hasonlít rád. Ezen csodálkoztam el. Engedelmeskedik neked, pedig nem is ismer.

A KIRÁLY (*dédelgeti a gyermeket*) Ha nem valamelyik bölcsnek a fia, akkor milyen nemzetségből származik?

A MÁSODIK NŐ A Puru-nemzetségből.

A KIRÁLY (*magában*) Hogyan! Velem egy nemzetségből való! Ezért látja, hát hozzám oly hasonlónak e hölgy! A Puru-nemzetségnak ez a végső családi fogadalma:

Kik előbb csodaszép lakokban éltek,
mig a földet s az alattvalókat óvták —
öregén gyökerek közé vonulnak
örök önmegtágadásba elmerülten.

(*Fennhangon*) De erre a tájra ember magától nem juthat el!

A MÁSODIK NŐ Úgy van, ahogy uraságod mondja. Anyja egy tündérnek a leszármazottja, ezért szülte meg a fiát itt, az isteni bölcs szent ligetében.

A KIRÁLY (*félre*) Ez már a második reményt-ébresztő hír! (*Fennhangon*) Az illető hölgy melyik királyi bölcsnek a felesége?

A MÁSODIK NŐ Ki akarná annak a hitese feleségét eltaszító férfinak a nevét kimondani?

A KIRÁLY (*magában*) Ezek a szavak valósággal rám céloznak. Hátha megkérdezném a fiú anyjának a nevét. (*Elgondolkozik*) Viszont nem illik mások felesége után érdeklődni.

AZ ELSŐ NŐ (*belép, kezében az agyagmadárral*) Szarvadamana, nézd, milyen szép madár ez a sakunta, látod?

A GYERMEK (*körül néz*) Hol van édesanyám?

MINDKÉT NŐ Anyás a gyerekek, megtévesztette a szó hasonlósága.

A MÁSODIK NŐ Kisfiam, azt mondták neked, hogy nézd meg, milyen csinos ez az agyagból csinált pávamadár.

A KIRÁLY *(magában)* Tehát anyjának Sakuntalá a neve! Ámde vannak egyforma nevű emberek. De a pusztá név említése is, mint a délibáb, kétségbecjt.

A GYERMEK Néni! Tetszik nekem ez a szép páva!
(Elveszi a játékot)

AZ ELSŐ NŐ *(nézi; nyugtalan lesz)* Nem látom a csuklóján a talizánt!

A KIRÁLY Ne nyugtalankodjék! Itt van; akkor esett le róla, amikor az oroslánkölyökkel birkózott. *(Fel akarja venni)*

MINDKÉT NŐ Ne, ne! Tüstént felvette! Hogy lehet ez?

(Kezüket mellükre szorítják, csodálkozva összenéznek)

A KIRÁLY Miért akartak visszatartani?

AZ ELSŐ NŐ Hallgassa meg a maharádzsa! Ezt az Aparádszitá, „Győzhetetlen” nevű füvet a tiszteletre méltó Pradszápati adta neki a születési szertartáskor. Anyján, atyján és saját magán kívül más nem veheti fel, ha a földre esik.

A KIRÁLY És ha mégis felveszi?

AZ ELSŐ NŐ Akkor kígyóvá változik, és megmarja azt, aki felvette.

A KIRÁLY Ezt az átváltozást látták valamikor saját szemükkel?

MINDKÉT NŐ Nem is egyszer.

A KIRÁLY *(örömmel, magában)* Hát én miért nem adom jelét örömemnek vágyaim beteljesülésekor? *(Megöleli a gyermeket)*

A MÁSODIK NŐ Szuvratá! Gyerünk, mondjuk el a vezeklését folytató Sakuntalának, hogy mi történt!
(Távoznak)

A GYERMEK Engedj el! Édesanyámhoz akarok menni!

A KIRÁLY Kicsi fiam, majd velem együtt fogod üdvözölni édesanyádat.

A GYERMEK De az én édesapám Dusjanta, nem te!
 A KIRÁLY (*mosolyogva*) Ez az ellenkezés is bizonyítók.

(*Belép Sakuntalá, egyellen fonatba font hajjal,
 mint az özvegyek*)

SAKUNTALÁ Amikor hallottam, hogy Szarvadamana talizmánja megtartotta az alakját, pedig át kellett volna változnia, nem mertem bízni szerencsémben. De az után, amit Szánumatí mondott, ez is megtörténhetik.

A KIRÁLY (*Sakuntalát nézi*) Ó! Ó az, Sakuntalá!
 De sötét színű, hosszú leplet öltött,
 a haját, mint a vezeklők, összefonta,
 s amióta kegyetlenül kiűztem,
 e helyen tölti magányos fogadalmát.

SAKUNTALÁ (*meglátva a büntudattól sápadt királyt*)
 Nem olyan, mint az én uram. De hát akkor ki lehet, hogy védő talizmánnal ellátott gyermekemet érintésével beszennyezheti?

A GYERMEK (*odamegy anyjához*) Édesanyám! Ki ez az ember, aki azt mondta nekem, hogy „Fiam”, és megölt?

A KIRÁLY Kedvesem, a végén jóra fordult a kegyetlenség, amit ellened elkövettem, hogy most rám ismersz.

SAKUNTALÁ (*magában*) Szívem, örvendezz, örvendezz!
 A sors nem irigykedik tovább, és megkönyörült rajtam. Mégis az uram ez!

A KIRÁLY Kedvesem,
 Gyönyöröm, hát megint itt vagy!
 Végre eloszlott az elme kába homálya!
 Ragyog a telihold az égen,
 s vele ragyog újra a Róhiní csillag is!

SAKUNTALÁ Győzelem, győzelem, felséges férjem!
 (*A könnyek elfojtják szavát*)

A KIRÁLY Szépségem,
 bár győzelem-kivánságod beléd fojtották könnyeid,
 én már akkor győztem, mikor megláttam halvány arcodat.

A GYERMEK Édesanyám, ki ez?

SAKUNTALÁ Fiacskám, jó szerencséd jöttét kérdezd!

A KIRÁLY (*Sakuntalá lábaihoz borulva*)

Gyönyörű kegyesem, megbántásod keserve enyésszen el,
valami fekete köd szállt akkor emlékezetem fölé,
s kiben a köd az úr, nem láthatja, mi ad örömet s mi
nem!

A vak a koszorut is kígyónak gondolja, habár nem az!

SAKUNTALÁ Keljen fel, felséges férjem! Azokban
a napokban bizonyosan előző életemben elkövetett vétkeim
gyümölcse érett meg, hogy könyörületes lelkű uram elfordult
tőlem. (*A király feláll*) De felséges férjem hogyan emléke-
zett vissza szerencsétlen fejemre?

A KIRÁLY Ha a kétségbeesés tövisét kihúzod szívem-
ből, elmondom.

Add, hogy tovább már ne gyötörjön a szörnyű önvád,
s engedj letörlni szemeidről az árva könnyet,
egy régi könny szomorú cseppje helyett, mit akkor
nem vettem észre, pedig ott ragyogott a szádon.

(*Megteszi, amit mondott*)

SAKUNTALÁ (*megpillantja a pecsétgyűrűt*) Kedves
férjem! Ez az a gyűrű?

A KIRÁLY Ennek a gyűrűnek az előkertülése hozta
vissza emlékezetemet is.

SAKUNTALÁ Gonoszul viselkedett a gyűrű; mert
amikor uram előtt bizonyítékra lett volna szükségem, nem
tudtam megtalálni.

A KIRÁLY Hadd kapja vissza virágát a bokor, jelél,
hogy a Tavasszal találkozott.

SAKUNTALÁ Nem bízom benne; tartsa magánál fel-
séges férjem.

MÁTALI (*belép*) Sok szerencsét! Hozzon méltóságod-
nak boldogságot találkozására feleségével és fia arcának meg-
pillantása!

A KIRÁLY Vágyam édes gyümölcsestel teljesült be.
— Mátali! Indra még bizonyára nem értesült a történetek-
ről?

MÁTALI (*mosolyogva*) Mi volna rejtve az istenek előtt?
Menjen méltóságod; a tiszteletre méltó Pradzsápati színe
elé bocsátja méltóságodat.

A KIRÁLY Sakuntalá! Vedd öledbe a gyermeket!
Téged magam előtt engedve akarom meglátogatni a tisz-
teletre méltó bölcsét.

SAKUNTALÁ Restellek felséges férjemmel együtt járulni a bölcse elő.

A KIRÁLY De ilyen nagy szerencse alkalmából így kell tenni. Jöjj, jöjj!

(Mind körülkerülnek)

(Megjelenik az ülő Pradzsápati és felesége, Aditi)

PRADZSÁPATI (a királyra néz) Aditi,

Dusjanta áll szined előtt, a világ királya,
ki Indra harcain az élre tör és elől jár,
s kinek sok fürge nyila megszabadítja Indrát
a démonok elleni hadviselés hevéből.

ADITI Termete sejtene engedi hatalmát.

MÁTALI Felség! Ők, az égilakók szülei, olyan szerető szemmel néznek méltóságodra, mint gyermekükre. Járulj elébük!

A KIRÁLY Mátali!

Ugye ez az a pár, mely a sokalaku világosság ős-oka,
ők szülték a vizek, földek s egek urát, az égi isten-királyt,
bennük élt születése előtt a ragyogó szellemű nagy Visnu is,
mert őket a Teremtőtől egyedül egy élet-fok választja el?

MÁTALI Ugy van.

A KIRÁLY (leborulva) Mindkettőjük előtt hódol Dusjanta, Indra szolgája.

PRADZSÁPATI Fiam, sokáig élj! Légy a föld oltalmazója!

ADITI Gyermekem, légy győzhetetlen!

SAKUNTALÁ Kisgyermekemmel együtt lábaitok elé borulok.

PRADZSÁPATI Gyermekem,

férjed olyan, akár Indra, fiad, mint Indra gyermeke,
te magad meg olyan légy, mint Paulómi, Indra asszonya!

ADITI Leányom, szeressen férjed! Gyermeked legyen hosszú életű, és mindkét családnak teljék benne öröme!
— Üljetek le!

(Mindnyájan leülnek előttük)

PRADZSÁPATI (sorban rájuk mutatva)

Üdv! Lám, most Sakuntalában, fiadban, s benned, ó, király, a Hit, Szerencse és a Rend szép háromsága egyesül.

A KIRÁLY Szentség! Előbb történt meg kívánságom teljesülése, azután fogadtál színed elé. Páratlan a kegy, amelyben részesítettél. Mert

előbb virág van, s csak utána lesz gyümölcs,
előbb felhő van, s csak utána hull eső,
az okozat az ok után jön — ámde most
a teljesülés megelőzte óhajod.

MÁTALI A Teremtők így részeltetnek a kegyekben.

A KIRÁLY Szentség! Ezt a szolgáltókat tanúk nélküli gandharva-házassággal feleségül vettem. Egy idő múlva hozzátartozói elhozták hozzám, de emlékezetem meglazulása következtében elutasítottam, és ezzel vétkeztem rokonotok, a tiszteletre méltó Kásjapa ellen. Később egy gyűrű megpillantása eszembe juttatta, hogy valaha házasságra léptem leányával. Csodálatos ez a dolog.

Mintha valaki a saját szemének
nem hinné el, hogy elefánt, amit lát,
de ráismerne iszonyú nyomáról,
olyan volt elmém ködbe-borulása.

PRADZSÁPATI Fiam, ne gyötörd magadat bűnösséged gondolatával. Megzavarodásodnak nem magad vagy az oka. Hallgasd meg!

A KIRÁLY Figyelemmel hallgatom.

PRADZSÁPATI Amikor Ménaká, Tündérfürdőről visszatérőben, magával hozta és Aditi elé vezette leányát, a kétségbeesés jegyeit magán viselő Sakuntalát, én akkor elmélyedésem erejével megtudtam, hogy Durvaszasz átka következtében kellett elutasítanod a vizeklő-leányt, hites feleségedet; így volt ez, nem másként. És az átoknak a gyűrű megpillantásakor kellett megszűnnie.

A KIRÁLY *(megkönnyebbülten sóhaj)* Megszabadultam a vádtól!

SAKUNTALÁ *(magában)* Boldogság! Uram tehát nem ok nélkül taszított el! De nem emlékszem arra, hogy megátkoztak volna. Vagy talán azért nem vettem észre az átkot, mert elválásunk után olyan üres volt a szívem? — Ezért figyelmeztettek hát barátnőim arra, hogy mutassam fel uramnak a gyűrűt!

PRADZSÁPATI Leányom, teljesültek vágyaid. Nem szabad neheztelned férjedre. Nézd,

átok miatt utasított el a férjed akkor,
ám most, hogy eltakarodott a köd : újra győztél !
Nem látni semmit a homályosodó tükörben,
de tiszta tükrök ragyogó-szinű képet adnak !

A KIRÁLY Szentség, itt van nemzetségem támasza !
(*Kézen fogja gyermekét*)

PRADZSÁPATI Tudd meg, hogy valóban nemzet-
séged támasza lesz, s világbíró uralkodó válik belőle.

E páratlan harcos leveri a világ nagy szigeteit,
tüzön-vízen járó, sebesen ügető harci szekeren.

S habár most úgy hívjuk : Fenevadak Ura, Szarvada-
mana —

világfenntartó lesz, neve pedig ezért Bharata legyen !

A KIRÁLY Esedezünk mindezért fiunk számára,
akiért szentséged végezte el a szertartásokat.

ADITI Férjem, értesítsük Kásjapát is leánya vágvainak
beteljesültéről. — Ménaká szolgálóm itt áll mellettem, mert
szívén viseli leánya sorsát.

SAKUNTALÁ (*magában*) Az én gondolatomat mondta ki.

PRADZSÁPATI A tiszteletre méltó Kásjapa mindezt
látja vezeklése erejével.

A KIRÁLY Akkor bizonyára nem haragszik rám túl-
ságosan a bölcs ?

PRADZSÁPATI Mégis illik közölnünk vele az öröm-
hírt. — Van itt valaki ?

A TANÍTVÁNY (*belép*) Itt vagyok.

PRADZSÁPATI Gálava, menj el a levegőben, és
közöld nevemben a tiszteletre méltó Kásjapával az öröm-
hírt, hogy megszűnt az átok, és a visszaemlékező Duszjanta
magához fogadta Sakuntalát és gyermekét.

A TANÍTVÁNY Amint szentséged parancsolja. (*Tá-
vozik*)

PRADZSÁPATI Fiam, te is szállj fel gyermekeddel
és feleségeddel együtt barátodnak, Indrának a kocsijára,
és térj vissza királyi székvárosodba.

A KIRÁLY Amint szentséged parancsolja.

PRADZSÁPATI

Öntsön üde sok esőt Indra minden vetésre,
te meg az eget urának áldozattal kedveskedj !

Sok ideig, ezer évig így segísének egymást,
s kegyeiteket az élők földön-égen dicsérjék!

A KIRÁLY Szentség, minden erőmmel törekedni fogok a jóra.

PRADZSÁPATI Fiam, milyen ajándékot adjak még neked?

A KIRÁLY Hát lehet ennél nagyobb ajándék? Ha szentséged akar még valami kegyet tenni velem, legyen az égi színgazgató szavaival:

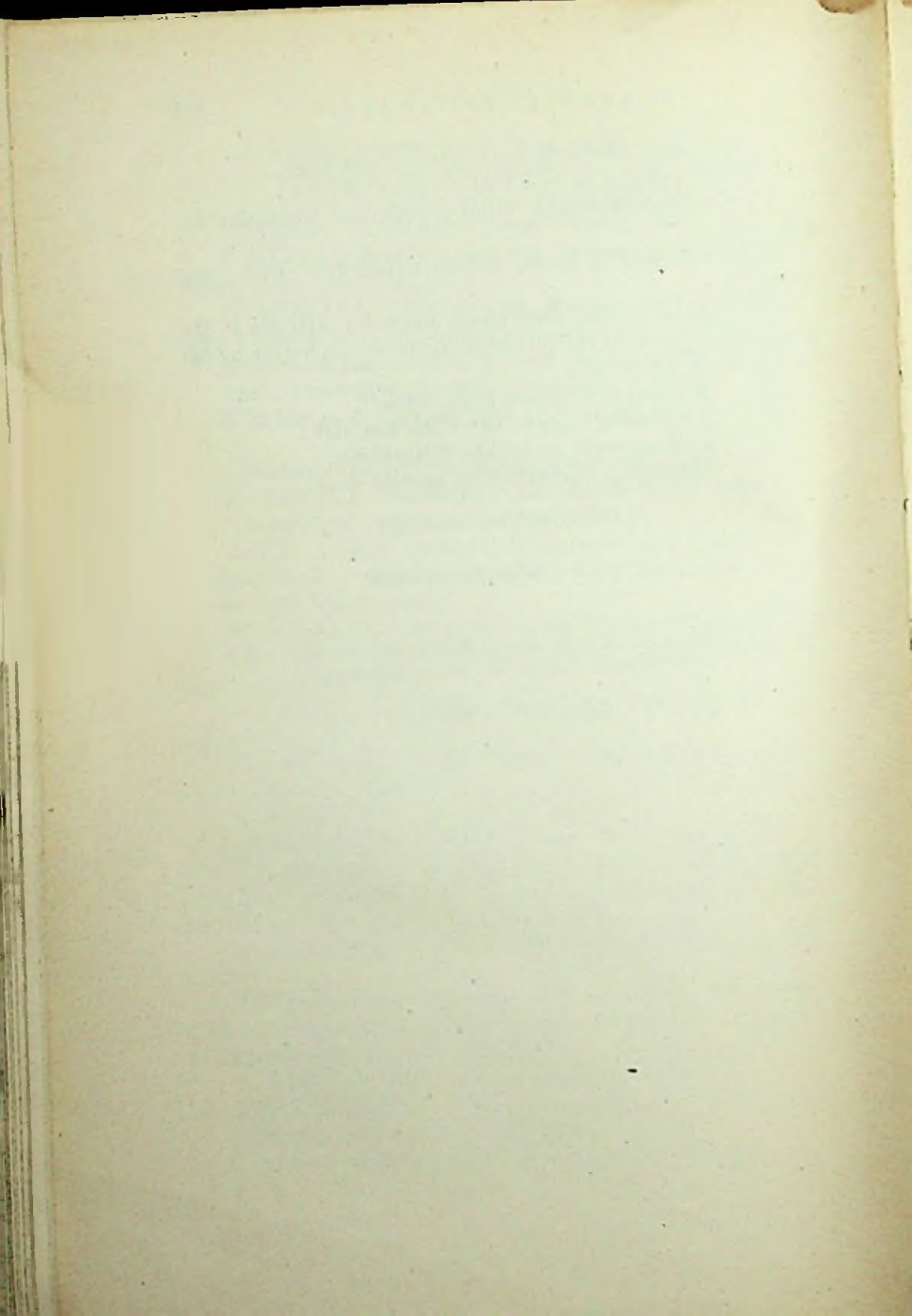
Keresse a fejedelem népe érdekét,
a bölcsüket s szavaikat védje tisztelet!
Lelkem pedig az örökös újjászületés
kínjától a lila-vörös Siva mentse meg!

(Mindnyájan távoznak)

Vége a hetedik felvonásnak

Itt végződik a nagy *Kálidásza* műve,
a *Sakuntalá felismerése* című színdarab.

ÁLDÁST HOZZON!

URVASÍ
(Részletek)

Fordította

VEKERDI JÓZSEF

A verseket fordította

TELLÉR GYULA

THE
LIBRARY

OF THE

UNIVERSITY OF

CHICAGO

1887

Belép Bharata égi színjátzó-mester két tanítványa

AZ ELSŐ TANÍTVÁNY Pallava barátom, amikor mesterünk a Nagy Indra palotájába ment, te vitted ülőszőnyegét. Reám a tűzszentély őrzését bízta. Ezért tőled kérdezem : az égi nézőközönség meg volt elégedve a mester előadásával ?

A MÁSODIK TANÍTVÁNY Gálava, én nem tudom, meg voltak-e elégedve vagy sem, de elmerülten követték az érzelmek hullámszását az Ékesszólás istennője színművében, a „Laksmi férjválasztása”-ban. Csakhogy . . .

AZ ELSŐ TANÍTVÁNY Mintha szavaid folytatása valami hibára célozna ?

A MÁSODIK TANÍTVÁNY Úgy van. Urvasi feledékenységéből eltévesztette szerepét.

AZ ELSŐ TANÍTVÁNY Hogyan ?

A MÁSODIK TANÍTVÁNY A Laksmi alakító Urvasitól megkérdezte a Várunit alakító Ménaká : „Barátnóm, összegyűltek a Három Világról a legkiválóbb férfiak, a Világörök, közöttük Visnu is. Melyikőjüknél állapodott meg szerelmed ?

AZ ELSŐ TANÍTVÁNY Azután ?

A MÁSODIK TANÍTVÁNY Azután azt kellett volna mondania, hogy Purusóttama istennél, de az szaladt ki a száján, hogy Purúravasznál.

AZ ELSŐ TANÍTVÁNY Értelmünk és érzeteink a Végzet rendeléseit követik. És nem haragudott meg reá mesterünk ?

A MÁSODIK TANÍTVÁNY Persze hogy megátkozta a mester ; a Nagy Indra viszont kegyben részesítette.

AZ ELSŐ TANÍTVÁNY Hogyan?

A MÁSODIK TANÍTVÁNY „Mivel megcsúfoltad tanításomat, nem maradhatsz az égi lakban!” — így hangzott a mester átká. A Nagy Indra viszont így szólt a darab befejezése után a szégyenében lehajtott arccal álló Urvasihoz: „Akihez lelked kötve van, az a királyi bölcs nekem a csatában segítő társam, ezért kegyes akarok lenni hozzá. Maradj szíved vágya szerint Purúravasznál, amíg fiat nem lát tőled!”

AZ ELSŐ TANÍTVÁNY Ez a lélek mélyét ismerő Nagy Indrára vall!

A MÁSODIK TANÍTVÁNY (*a Napra pillantva*) Beszélgetés közben elvettettük mesterünk fürdési idejét! Menjünk, hogy a mester oldalánál legyünk!

(*Mindketten távoznak*)

Vége a harmadik felvonás előjátékának

Belép a kamarás

A KAMARÁS

Minden ember ifju korában pénzt kuporgat, vagyont gyűjt,
később aztán fiai segítik, ő pedig megpihenhet.

Csak én élek öregeken is örök szolgálat-börtönömben,
mert, haj! kínos, keserű feladat a háremre vigyázni!

(Körüljár a színpadon) Megbízatást kaptam a fogadalmat teljesítő királynétól: „Fogadalmam teljesülése kedvéért felhagytam a sértődéssel, és Nipuniká szájával már megkérleltem a maharádzsát. Ezt közöld vele nevemben.” Most megvárom, amíg a maharádzsa bevégzi az esti imádságot.
(Körüljár és nézgel) Ó, mily gyönyörű a királyi palotában az alkony leszálta!

A pávák lenyugosznak oszlopaikon, és szobrokként alsznak,
a galambokat elfedi az ereszen meglebbenő szürke füst,
a hárembeli asszonyok pedig a szent estéli áldás után virágáldozatuk helyére lobogó mécs lángot állítanak.

(Az öltöző felé fordulva) Éppen itt jó a király!

Követi sok üde fáklyahordozó lány,
maga pedig úgy megy a fáklyások között, mint valami fekete szárnyu, lépkedő hegy oldalain rőt színű karnikárafákkal.

Megvárom itt az úton, ahonnan láthatom.

(Belép a király a mondott kísérettel és a vidúsaka)

A KIRÁLY *(magában)*

Nappal a kín nem gyötör úgy,
hiszen a teendők között a bú elenyészik!
De hogyan töltssem el egyedül
az örömtelen éjszakák idejét?!

A KAMARÁS *(odalépve)* Győzelem, győzelem felségednek. A királyné ezt üzeni: „A Gyöngy-palota tetejéről szépen látható a hold. Onnan szeretném a király oldalán figyelni, hogyan találkozik a Róhini csillaggal.”

A KIRÁLY Kedves kamarásunk, közöld a királynével: amint óhajtja.

A KAMARÁS *(távozik)* Ahogy felséged parancsolja.

A KIRÁLY Barátom, vajon valóban a fogadalom miatt kért erre a királyné?

A VIDÚSAKA Úgy gondolom, az úrnőben felébredt a megbánás, és a fogadalom ürügyén bocsánatod akarja elnyerni, amiért gúnnyal fogadta lábaihoz borulásodat.

A KIRÁLY Találón mondod. Mert

ha bánat emészti is a nőt,
mert megsértette hódoló kedvesét,
szégyenli bevallani, és
rejtett engesztelést keres!

Mutasd az utat a Gyöngy-palotához!

A VIDÚSAKA Erre, erre, felség! Jöjj fel ezen a Gangá hullámainak szépségében tündöklő márványlépcsőn az esti fényben ragyogó Gyöngy-palotába.

A KIRÁLY Menj előttem!

(A lépcsőn felmenést utánozzák)

A VIDÚSAKA *(körülnézve)* A holdnak hamarosan fel kell kelnie, mert a keleti égálgjon szemet gyönyörködtetően oszlik a sötétség.

A KIRÁLY Helyesen mondtad.

Keleton ébred a hold, tovaúzva a
feketeséget a messzi hegyek fölül,
s ragyog, akárcsak az asszonyok arca, ha
uruk előtt hajukat hátrafésülik.

A VIDÚSAKA Igen, igen. Olyan szép ez a felkelő hold, mint egy kettőbe tört kalács.

A KIRÁLY *(mosolyogva)* A falánkrok minden gondolata az evés. *(Összetett kézzel leborul)* Ó, Éjszaka Ura!

Ki világod az emberekre hinted,
ki az ég népeit élteted nedűddel,
s ki az éji tömör homályt feloldod —
Siva szép ékszere, íme üdvözöllek. *(Felkel)*

A VIDÚSAKA Nagypád, a hold, az én bráhmanszájamba adott szóval megengedi, hogy leülj; hadd üljek le én is kényelmesen!

A KIRÁLY *(a vidúsakát maga mellé véve leül, s a kíséző szolgálókra tekint)* Mire valók a hold feltüntével fölöslegessé vált fáklyák? Pihenjete le, kedveseim.

A KISÉRET Ahogy felséged parancsolja.

(Távoznak)

A KIRÁLY *(a holdra tekintve)* Barátom, nemsokára megérkezik a királyné. Amíg magunkban vagyunk, elmondom, milyen állapotba jutottam.

A VIDÚSAKA Anélkül is látom. De vonzalma láttán te is remélhetsz.

A KIRÁLY Igaz, de a lelkem mégis erősen gyötördik.

Ahogy a vizek rohanása
megsokszorozódik a sziklamederben,
úgy nő bennem is a szerelem
messzire szakítva szerelmesemtől.

A VIDÚSAKA Minthogy lesoványodott testtel is daliás szépségben tündökölsz, látom előre, hogy hamarosan találkozni fogsz kedveseddel.

A KIRÁLY *(jelezve, hogy valami előjelet érez)* Barátom, bizakodó beszéded és jósjelként ránduló karom, iszonyatos fájdalommban reményt s kitartást önt belém!

A VIDÚSAKA Egy bráhman szavai sohasem tévedhetnek!

A KIRÁLY *(reménykedve áll)*

(Légi szekéren megjelenik a találkára öltözött Urvasi, vele van Csitralékhá)

URVASI *(végignéz magán)* Csitralékhá barátóm, tetszik neked találka-ruhám, ez a kevés ékszerrel ékesített kék fátyol?

CSITRALÉKHÁ Kellő dicséretéhez nincs hatalmam a szavakon, de ezt gondolom: bár én volnék Purúravasz!

URVASI Barátóm, a Szerelem ezt parancsolja neked: vezess gyorsan annak a drága férfinak a lakásába!

CSITRALÉKHÁ *(körülnézve)* Megérkeztünk kedvesed palotájához ; olyan, mintha a Kajlásza-hegyet varázsolták volna ide.

URVASÍ Akkor hatalmad erejével tudd meg, hol van az a szívem-tolvaja, és mivel van elfoglalva ?

CSITRALÉKHÁ *(elmélyed ; magában)* Legyen ; játszom vele egy kicsit. *(Fennhangon)* Látom : gyönyörbe van elmerülve, mert minden gondolatában áhított kedvese társaságát élvezzi.

URVASÍ *(kétségbeesését fejezi ki mozdulataival)*

CSITRALÉKHÁ Te bohó, hát ki más volna a kedveso, akinek társaságára gondolna ?

URVASÍ *(felsóhajtva)* Gonoszul megkínózott szívem az aggodalommal.

CSITRALÉKHÁ *(letekintve)* Itt van a Gyöngy-palotában a királyi bölcs, egyedül barátja van vele. Gyere, menjünk közelebb hozzá !

(Mindketten leszállnak)

A KIRÁLY Barátom, az éjszakával együtt a szerelem kínja is hatalmasodik.

URVASÍ Remeg a szívem ezektől a bizonytalan értelmű szavaktól. Hallgassuk ki láthatatlanul panaszait, amíg kétségünk el nem oszlik.

CSITRALÉKHÁ Ahogy akarod.

A VIDÚSAKA Akkor gyógyítsd magad ezekkel a nektár-méhű holdsugarakkal !

A KIRÁLY Barátom, ilyen szerekkel nem lehet ezt a bajt legyőzni. Nézd,

sem a kerevetek lágy párnái, sem alkonyi holdsugár,
sem a simogató hús szantálpör, sem ékkövek és csatok
nem úzik el a vágy gyújtó kinját, hanem vagy az égi
lány . . .

URVASÍ Vagy ki még ?

A KIRÁLY

Vagy a gyönyörűség, hogy meghitten órála beszélhetek.

URVASÍ Szívem, most elnyerted gyümölcsét, hogy tőlem távozva hozzá pártoltál !

A VIDÚSAKA Igen, én is, ha nem ehettek fűszeres gazellapecsenyét, azzal könnyíték magamon, hogy róla beszélgetek.

A KIRÁLY Mindig megkaphatod.

A VIDÚSAKA Te is hamarosan megkapod őt.

A KIRÁLY Barátom, úgy érzem . . .

CSITRALÉKHÁ Figyelj, te elégedetlen, figyelj!

A VIDÚSAKA Mit érzel?

A KIRÁLY

Vállam, mely az ő vállához súrlódott a futó kocsin —
vállam most a legboldogabb, s föld terhe minden más tagom!

CSITRALÉKHÁ Még mindig habozol?

URVASÍ *(odasietve)* Nézd, itt állok a maharádzsa előtt,
és mégis közönyös maradt!

CSITRALÉKHÁ *(mosolyogva)* A nagy sietségben nem
vetetted le a láthatatlanná tevő fátyolt.

EGY HANG *(a színpal mögött)* Erre, erre, úrnöm!

*(Mindnyájan figyelnek. Urvasi és barátnöje megdöb-
ben)*

A VIDÚSAKA Jaj, jaj, jön a királyné! Tégy hall-
gatási fogadalmat!

A KIRÁLY Te is ülj kifürkészhetetlen arccal!

URVASÍ Ó, mit lehet itt tenni?

CSITRALÉKHÁ Fölösleges a nyugtalanság. Látha-
tatlanok vagyunk. Látom, a királyi böles felesége böjti fo-
gadalmi ruhát visel, tehát nem fog sokáig ittmaradni.

*(Belép a királyné, mögötte szolgálója, kezében
áldozati ajándék)*

A KIRÁLYNÉ *(körüljár és nézgel)* Nipuniká lányom,
milyen ragyogóan fénylik a Róhini csillaggal egyesült szent
hold!

A SZOLGÁLÓ De urunk, fenségeddel az oldalán, még
gyönyörűbb! *(Körüljár)*

A VIDÚSAKA *(megpillantja őket)* Nem tudom, azért-e,
hogy nekem akar áldozati süteményt ajándékozni, vagy
fogadalom teljesítése ürügyén haragja elszálltával tőled
akar bocsánatot kérni hódolatod visszautasításáért, de ma
mindenesetre nagyon szépnek látja szemem a királynét.

A KIRÁLY *(mosolyogva)* Mindkettő lehetséges. Azon-
ban inkább arra gondolok, amit utóbb mondtál. Mert az
úrhölgy

nem visel mást, csak a szerencse-ékoket,
hajában szentelt kusafü. fonat ragyog,
elhagyva gögjét, fogadalmat teljesít,
és megbékélten közelednek léptei.

A KIRÁLYNÉ (*elébe lépve*) Győzelem, győzelem, felséges férjem!

A SZOLGÁLÓ Győzelem, győzelem urunknak!

A VIDÚSAKA Áldás kegyedre!

A KIRÁLY Üdvözöllek, királyném! (*Kézen fogja és leülteti*)

URVASÍ Méltán megilleti a királyné név. Méltóság-
teljességben nem marad el Indra neje mögött.

CSITRALÉKHÁ Szépen mondtad, féltékenységtől tá-
vol tartva szívedet.

A KIRÁLYNÉ Felséges férjemet illető fogadalmi szer-
tartást akarok elvégezni. Ezért tűrje el, hogy egy pillanatig
zavarjam!

A KIRÁLY Nem, nem úgy van! Ez megtiszteltetés,
nem zavarás!

A VIDÚSAKA Legyen gyakori az ilyen süteményes
zavarás!

A KIRÁLY Mi a neve a királyné fogadalmának?

A KIRÁLYNÉ (*Nipunikára pillant*)

NIPUNIKÁ Uram, „a férj megengesztelése” a neve.

A KIRÁLY (*a királynéhez fordulva*) Ha így van,

szépséges úrnóm, puha, gyenge testedet

mivégre gyötröd fogadalmi esküvel?

S mért engesztelnéd rabod és alattvalód,

aki sóváran lesi minden óhajod?

URVASÍ Látom, hogy tiszteletben tartja a királynét.

CSITRALÉKHÁ Ó, te hiszékeny, a művelt emberek
különösen udvariasak, amikor szerelmük másra szállt át.

A KIRÁLYNÉ (*mosolyogva*) Úgy látszik, ennek a foga-
dalomnak az a hatása, hogy ilyen beszédre kényszeríti fel-
séges férjemet.

A VIDÚSAKA (*a királyhoz*) Állj meg! Nem illő a szép
szót visszautasítanod.

A KIRÁLYNÉ Lányok, hozzátok ide az áldozati
ajándékot, hogy hódoljak a Gyöngy-palotára hulló hold-
sugaraknak.

A SZOLGÁLÓ Itt van az áldozat: virágok és füstölőszerek.

A KIRÁLYNÉ *(táncsal bemutatja a virág- és füstölőszere-áldozatot a hold sugarainak)* Lányom, add át a tiszteletre méltó Mánava úrnak ezeket az áldozati süteményeket!

A SZOLGÁLÓ Ahogy úrnőm parancsolja. Tiszteletre méltó Mánava úr, ez a tiéd.

A VIDÚSAKA *(átveszi a süteményes tálat)* Áldás kegyedre! Hozzon sok gyümölcsöt áldozata!

A KIRÁLYNÉ Felséges férjem, jöjjön ide!

A KIRÁLY Itt vagyok.

A KIRÁLYNÉ *(a király előtti hódolatot táncolva, összetett kézzel leborul előtte)* Felséges férjem hocsánatáért könyörögve, az égi párt: a holdat és a Róhini csillagot hívom tanúimul: mától kezdve, ha felséges férjem megszeret egy nőt, aki felséges férjemmel egyesülni vágyik, azzal engem is a szeretet köteléke fog összekapcsolni.

URVASÍ Nem tudom, mennyire őszinte a beszéde, de szívemet bizalommal tölti el.

CSITRALÉKHÁ Barátnőm, a férjét tisztelő királyné nagylelkű beleegyezése után nem lesz akadály, hogy találkozhasz kedveseddel.

A VIDÚSAKA *(félre)* Ha a hal elmenekült, s lyukas kezű halász elfordul tőle: „Nem akarom megszegni a törvényt.” *(Fennhangon)* Kegyednek csak ennyit ér őfelsége?

A KIRÁLYNÉ Ostoba! Ha az én örömem véget ért, legalább felséges férjemet akarom boldoggá tenni. Így ítélj meg, hogy mennyit ér nekem.

A KIRÁLY

Elajándékozhat sz másnak,

vagy megtarthat sz rabodnak — ahogy akard!

De mégse, mégse vagyok olyan,

amilyennek vélsz, gyönyörűségem!

A KIRÁLYNÉ Akár olyan vagy, akár nem, én eleget tettem a férj megengesztelésére előírt fogadalomnak. Lányok, gyertek, menjünk. *(A királyné indul)*

A KIRÁLY Kedvesem, semmiképpen sem engesztelődöm meg, ha most elhagysz és távozol.

A KIRÁLYNÉ Felséges férjem, még sohasem szegtem meg a szabályokat. *(Kiséretével együtt távozik)*

URVASÍ Ó, a királyi bölcs a feleségét szereti! Mégsem tudom a szívemet visszahúzni tőle.

CSITRALÉKHÁ Miért is húznád vissza reményed-vesztetten?

A KIRÁLY *(ismét leülve)* Barátom, messze járhat már a királyné?

A VIDÚSAKA Mondd nyugodtan, amit mondani akarsz. Az úrhölgy magadra hagyott, mint az orvos a beteg, ha gondolja, hogy gyógyíthatatlan.

A KIRÁLY Bárcsak Urvasí...

URVASÍ... kívánsága ma teljesülne!

A KIRÁLY

... fénylő karperece dalát opekedő fülembé pendítené!

Bárcsak erre osonna, és a szememet befogná lótusz-keze!

S barátnője szavára itt a palotaerkélyen jelenve meg, lassacskán közelítene, lopakodó léptekkel és csendesén.

URVASÍ Ó, ezt a kívánságát rögtön teljesítem! *(A király háta mögé kerülve befogja a szemét)*

CSITRALÉKHÁ *(int a vidúsakának)*

A KIRÁLY *(elragadtatását mutatva)* Barátom, ez ő, Urvasí, a szép csipőjű!

A VIDÚSAKA Honnan tudod?

A KIRÁLY Hát lehetne másra gondolnom?

Más nő keze nem okozhat

ily nagy örömet szerelmes testemnek;

hisz az éji lótusz is csak a

holdsugarra nyit ki, a nap melegére nem!

URVASÍ *(levéve kezét a király szeméről és kissé távolabb lépve)* Győzelem, győzelem a mahárádzsának!

A KIRÁLY Szépségem, üdvözölve legyen jöttöd! *(Maga mellé ülteti)*

CSITRALÉKHÁ Boldogság barátunknak!

A KIRÁLY Ez már teljesült!

URVASÍ A királyné nekem adta a mahárádzsát; ezért jöttem testi közelségébe, mint szerető hitvese. Ne tarts könnyelmű nőszemélynek.

A VIDÚSAKA Hogyan, naplemente óta itt voltatok?

A KIRÁLY *(Urvasíhoz fordulva)*

Azt mondod: „Nekem adta

a királyné!” — s most ezért közeledsz hozzám.

De először — legelőször —

ki engedélyére loptad el a szívemet?!

CSITRALÉKHÁ Kedves barátunk, Urvasi nem válaszol; hallgassa meg, amit én szeretnék mondani!

A KIRÁLY Figyelemmel hallgatom!

CSITRALÉKHÁ A tavasz elmúltával a nyári időt a szentséges Nap-isten szolgálatában kell töltenem. Ezért kedves barátunk úgy cselekedjék, hogy drága barátnőmnek ne legyen oka visszavágyódnia az égbe.

A VIDÚSAKA Miért emlékezne az égre? Ott nem is esznek, nem is isznak, csak a halakat utánozzák örökké nyitott szemükkel.

A KIRÁLY Kedvesem,

az ég gyönyöreit ugyan ki tudná elfelejteni?

De én Urvasi más-nőssel-nem-közös szolgálója leszek!

CSITRALÉKHÁ Boldoggá tesz. — Urvasi, ne szomorkodj, és bocsáss el engem!

URVASI (*Csitralékhát megölelve*) Barátnőm, ne felejts el!

CSITRALÉKHÁ (*mosolyogva*) Kedves barátunkkal együtt leszel; ezt nekem kell kérnem tőled. (*Meghajol a király előtt és távozik*)

A VIDÚSAKA (*a királyhoz*) Üdv! Kívánságod teljesülte növelje boldogságodat!

A KIRÁLY Kívánságom beteljesült. Nézd,
a nagy világoralom éke, a szép napernyő,
s a sok levert fejedlem koronája-kincse
sem ér fel ezzel az örömteli pillanattal,
hogy homlokom gyönyörű lábad elé borulhat.

URVASI Nincs olyan hatalmam, hogy ennél kedvesebbet mondhassak.

A KIRÁLY (*Urvasit kézen fogva*) Lám, a teljesült vágy mindent ellenkezőjére fordít:

Immár a hold sugara is lehűsíti testem,
a Szorelem nyilaival gyönyörömmre szolgál,
s minden, mi csúf veszekedést, haragos vizályt
szül,

szelmesem, teveled elcsitul és lehiggad.

URVASI Vétkeztem felséges férjem ellen késédelmemmel.

A KIRÁLY Nem, nem !

Édesebb az öröm, hogyha keserű búbanatra jön !

Legjobban a tikkadt vándor pihen az árnyas fák alatt !

A VIDÚSAKA Eleget élveztétek a kellemes alkonyi holdsugarakat, most már ideje, hogy hálótermedbe indulj.

A KIRÁLY Mutasd az utat barátnődnek !

A VIDÚSAKA Erre, erre, hölgyem ! *(Indulnak)*

A KIRÁLY Szépségem, most már csak egy kívánságom van.

URVASÍ Mi az ?

A KIRÁLY

Amikor a keserű magány gyötört még,

ezerszeresükre dagadtak éjszakáim ;

ha veled, a szerelem ölén is így lesz,

örömeimet soha senki el nem éri !

(Mindketten távoznak)

Vége a harmadik felvonásnak

Egyedül kcsereg a hattyu,
egyedül sir távoli párja után,
s a napra-nyitó virág közt
ott vergődik a tavon szegényke.

(*Belép a csüggedt Csitralékhá és Szahadzsanjá*)

CSITRALÉKHÁ (*körütekintve éneklő*)

Nőstény-hattyú szívbeli
párját a tavon nem leli —
epekedik, a szerelem égeti,
szemcét a könnyözön elfedi!

SZAHADZSANJÁ (*Csitralékhára tekintve*) Barátnőm,
hervadó lótoszhoz hasonló arcod elárulja szíved állapotát. Mondd el bánatod okát; osztozni akarok fájdalomban.

CSITRALÉKHÁ A tündérek szolgálata során a szent-séges Nap-isten lábait követtem, és közben erős vágyakozás fogott el Urvasi után.

SZAHADZSANJÁ Ismerem kölcsönös szereteteket. Azután?

CSITRALÉKHÁ Azután tudni akartam, hogyan mennek a dolgai mostanában, ezért elmélyedésbe merültem, és nagy szerencsétlenséget láttam meg.

SZAHADZSANJÁ (*izgatottan*) Milyen szerencsétlenséget?

CSITRALÉKHÁ A királyi bölcs az uralkodás igáját miniszterei vállára rakta, és Urvasi és a Szerelem társaságában az Ilatmámor erdőbe ment gyönyört élvezni.

SZAHADZSANJÁ Ilyen helyeken lakik az igazi élvezet... Azután?

CSITRALÉKHÁ Ott a királyi bölc s nagyon megnézett egy Udajavatí nevű tündérleányt, aki a Mandákiní folyó fővenyes homokzátonyain játszott. Ezért Urvasí megharagudott.

SZAHADZSANJÁ Érthető. Az erősre nőtt szerelem türelmetlen . . . Azután ?

CSITRALÉKHÁ Azután nem hallgatva ura engesztelő szavaira, a mester átkától elhomályosult lélekkel a Hadisten erdejébe sietett, ahová nőknek tilos belépni. Amint belépett, teste azonnal folyondárrá változott az erdőszélen.

SZAHADZSANJÁ A végzet előtt nincs akadály. Ilyen nagy szerelmet ekkora csapásnak kellett érnie ! Milyen lelki-állapotba került most a királyi bölc s ?

CSITRALÉKHÁ Éjjel-nappal itt bolyong az erdőben, legkedvesebbjére gondolva. Most, a felhők indulásakor, amikor a boldogok szívét is sóvárgás fogja el, szerencsétlensége teljesen le fogja sújtani.

Nőstény-hattyú szívbeli
párját a tavon nem leli —
epekedik, a szerelem égeti,
szemeit a könnyözön elfedi !

SZAHADZSANJÁ Barátnóm, van valami segítség, hogy találkozhassanak ?

CSITRALÉKHÁ A Gaurí istennő lábai festékéből született Egyesülés Drágakövén kívül mi más segítség lehetne ?

SZAHADZSANJÁ Barátnóm, ilyen kiváló egyéneket nem sújthat sokáig a szerencsétlenség. Bizonyára megint össze fogja hozni őket valami kedvező körülmény. Most jöjj, folytassuk a szentséges Nap-isten szolgálatát.

Nőstény-hattyú lebeg a tavon,
lótusszal telt üde habokon !
Szive tele gonddal, bántja a bú,
oda van a párja, azért szomorú.

(Távoznak)

Vége a negyedik felvonás előjátékának

A vezér-elefánt őrjöng,
a szerelem égeti gyúrva-gyötörve,
s tele csupa gallyal-liánnal,
a vadonon átvág, a sűrűbe tör be!

A KIRÁLY Gonosz démon, állj meg, állj meg! Hová
viszed elrabolt kedvesemet? Ó, a levegőbe szökött, és a hegy-
csúcsról nyílesőt zúdít rám! (*Felkap egy göröngyöt, és utána
akarja hajítani*)

ÉNEKSZÓ (*a színpal mögül*)

Egy hím-hattyú, szép, deli,
párját a tavon nem leli —
epekedik, a szerelem égeti,
szemeit a könnyözön elfedi.

A KIRÁLY (*körülnéz, elgondolkozik*)

Csak egcken-uszó nagy felhő ez, és nem buja szörnyeteg,
csak a gyönyörű szép szivárványív, és nem feszes ívű íj,
csak a lehűsítő zápor zúdul, és nem suhogó nyilak —
csak az arany-élű villám fénylik, s nem kedvesem, Urvasí.
(*Fájdalmában a földre rogy, felsóhajt*)

Kedvesemet most démon karma ragadja magával,
mialatt új zivatart hoz a felleg vad viharával!
(*Gondolkodik*) Hová tűnhetett a szépcsípőjű?!

Tán titkon lesi, mit teszek? — De hiszen úgy hozzám vezetné
szive!
Vagy az égbe repült? — De hisz a szerelem mindigre hozzám
köti!
Démonhad se vihette el, hisz az előbb szorosan mellettem
állt!
És mégsem lelem őt sehol! — Hogyan is ér embert ilyen
szörnyű sors?!

(*Körülnéz, felsóhajt*) Akit a Sors üldöz, baj baj után éri. Mert Szeretöm tovatűnt, sehol se látom, a magány égeti-fúrja-tópi szívem — de a hűs, üde esők évszakában tüzescbbre, hevesebbre nő a vágyam !

Felhő, kérlek, haragodat immár vidd tova, záport, zivatart zúdíts valahova máshova !
Akkor jöjj majd újra, ha bűteli-vágyteli szívem a tovatűnt távoli kedvest felleli.

(*Felnevet*) Hiába ; nem törődik szívem gyötrelmének növekedésével. A bölcsek úgy mondják, hogy a király az időnek is ura. Miért ne úzzem el az esős évszakot ?

Körben darazsak zene-szava szólal,
zendül, dudorász gyönyörű kakukk-dal,
tétova szellő ide-oda lebben,
s táncol az erdő tavaszi örömben.

(*Megrázza a fát*) De mégsem üzöm el, mert most az eső jelei az én királyi jelvényeim.

A szép villám-szalagos arany-ég baldachinként borul rám,
hűs legyezőm a nicsulavirág illatos-dús füzére,
zengő dallal a gyönyörű szavú pávahad szórakoztat,
hódolóim meg a patakokat zúdító sziklaormok !

De mit érek ezzel a hiábavaló pompával, miközben kedvesemet kutatom az erdőben !

ÉNEKSZÓ (*a színfal mögül*)

A virág-tüzesen lobogó sűrükön
szerelem-betegen elefántbika jön.
Szeretője miatt opekedve halad,
s elemészti a bú, szive oly szomorú.

A KIRÁLY

(*körüljár és nézgel*) Mit látok ott a sziklahasadékban ?

Oroszlán-sújtott őz pirosan eredő vére nem ilyen.

Talán tűz szikrája ? — De hiszen az előbb állt el az eső !

(*Vizsgálja*)

Bizony rubintkő ez, vörösen ragyogó tűzszínű rubint,
amelyért minthogyha maga a Napisten nyújtana kezét.

Magához ragadja szívemet. Felveszem.

ÉNEKSZÓ (*a színfal mögül*)

Elcfántbika megy a dzsungelen át,
senyved, sorvad, sebcezi az ág,
a fülc se hall, és a szeme se lát,
a remény kergeti egyre tovább!

A KIRÁLY *(a drágakő felemelését utánozza)*

Akinck égi koszorúkkal illatos
hajába illik ez a büszke drágakő,
az messze jár most utolérhetetlenül! --

Hát mért zudítsam e rubintra könnyeim?

EGY HANG *(a színtal mögött)* Gyerme kem, vedd fel,
vedd fel!

„Egyesülésnek” jelle e rubint,
Siva neje szülte bokája tüzével
s ha valaki rálel e kőre,
szeretőjét hamarosan öleli!

A KIRÁLY *(hallgatözva)* Ki adja ezt a tanácsot?
(Körül néz) Bizonyára valamelyik levegőben járó szent bölcs
könyörült meg rajtam. Szenttség, boldoggá tesz tanácsod.
(Felveszi a követ) Ó, te Egyesülés kőve!

Ha karcsu-testű szeretőmhöz elvezetsz,
ki tőlem távol, szomorú magányban él,
fejemre tesznek diadémul, ékszerül,
akár a holdat a nagy isten: Siva úr.

(Körül jár és néz gél) Vajon miért fog el ilyen gyönyörűség
e folyondár láttára, pedig már elhullatta virágát! De való-
ban, okkal látom gyönyörűnek. Mert
harmatos levelével éppolyan, akár a könnyező asszonyok,
ékszerét levetette, hisz gyönyörű szép virága mind elvirult,
nem dönög körülötte méh dala se már: mély hallgatásba
merült,
s úgy áll, mint szeretőm, aki a haragot megbánta és visszavár.
Vonzalmam jeléül hadd ölelem meg ezt a kedvesemre em-
lékeztető folyondárt!

Szívemet a bú öli, inda te, látod-e?
S ha valaha megjön a kedves, a szép, üde,
soha nem ereszttem el őt ide, messzire,
hiszen ez a dzsungel a bánatok erdeje!

*(Odalép és megöleli a folyondárt. A folyondár helyén
megjelenik Urvasi)*

A KIRÁLY *(behunyt szemmel állva, érzéseit fejezi ki)*
Ó, mintha Urvasi testét érintettem volna, olyan boldogság járja át tagjaimat. De ez sem ad nyugtot. Mert

ami először felidézte kedvesem,
az újra visszaalakul egy perc alatt.

Hát könnyben úszó szememet ki sem nyitom,
hadd higgyem azt, hogy szeretőm van itt velem.

(Lassan kinyúlja a szemét) Hogyan? Igaz ez? Szerelmem?
(Kábultan a földre rogy)

URVASÍ *(könnyeekre fakadva)* Győzelem, győzelem a mahárádzsának!

A KIRÁLY

Elvesztécsed miatt sűrű homályba hulltam, édesem,
s úgy nyertelek megint vissza, mint fél-halott az életet.

URVASÍ Bensőmben rejlő érzéseimmel mindvégig láttam a mahárádzsával történeteket!

A KIRÁLY Bensődben rejlő érzéseiddel? Nem értem a szavaidat!

URVASÍ Megmagyarázom. De a mahárádzsza bocsássá meg, hogy a harag hatalmába esve, ilyen fájdalmat okoztam a mahárádzsának.

A KIRÁLY Szépségem, nem kell bocsánatért esedezned. Megpillantásodtól testemet, lelkemet és érzéseimet boldogság öntötte el. Mondd el, hogyan töltötted ezt az időt nélkülem?

Páva, kakukk, elefánt, darazsak hada,
és hegyek, és tavak üde vizü garmada
panaszomat értve kutatta arámat,
míg szemeim zokogása megáradt.

URVASÍ Hallgassa meg a mahárádzsza. A szentséges ifjú Hadisten örök férfi-tisztasági fogadalmat tett, és az Illatmámor-erdő Szeplőtelen nevű ligetébe költözött. Ezt a törvényt szabta . . .

A KIRÁLY Milyen törvényt?

URVASÍ „Ha nő lép ebbe az erdőbe, folyondár-létbe görnyed. A Siva nejjének lábából született drágakő nélkül nem szabadulhat belőle.” Az én szívem mesterem átkától kábult volt, és az isten rendeléséről megfélelkezve, engedetlenül beléptem az Ifjú Isten erdejébe. Amint beléptem, tüstént tavaszvirág-folyondárrá változtam.

A KIRÁLY Mindent értek.

Ha a kereveten aludtam el,
 azt hitted, vándorútra keltem.
 Hogyan is visclted el most
 elválásunk nagy és szomorú idejét?

Egy bölestdől tudtam meg egyesülésünk módját, amelyet
 most elmondottál, és a drágakő erejével nyertelek vissza.
 (*Mutatja a drágakövet*)

URVASÍ Ó, az Egyesülés Köve! Ezért volt, hogy
 amint a maharádzsa átölelt, azonnal visszatértem saját ala-
 komba!

A KIRÁLY (*a drágakövet Urvasi homlokára illeszti*)
 Állj meg így egy pillanatra, szépségem!

Homlokodon égve, ez a kő
 úgy kipiritja üde bőré arcodat,
 akár a hajnali lótuszt
 első sugarával a tünde nap.

URVASÍ Régóta távol vagy székvárosodtól! Alatt-
 valóid bizonyosan átkoznak engem. Jöjj, térjünk vissza.

A KIRÁLY Amint parancsolod, kedvesem.

URVASÍ Hogyan óhajt menni a maharádzsa?

A KIRÁLY

Az egek gyors fellege legyen ringó kocsink,
 lobogó villám legyen az útra zászlaja,
 a szivárvány szép színeivel ragyogjon — úgy
 vigyen el veled gyönyörű otthonunk felé!

ÉNEKSZÓ (*a színpal mögül*)

Egy him-hattyú párra talál,
 kéjtől borzas — tolla feláll,
 víg gyönyörében a tóra száll,
 s lepihen a habokon a mátka-pár!

(*Mindketten távoznak*)

Vége a negyedik felvonásnak

... of the ... in the ...

... the ... of the ...

... the ... of the ...

... the ... of the ...

... the ... of the ...

... the ... of the ...

... the ... of the ...

... the ... of the ...

... the ... of the ...

... the ... of the ...

... the ... of the ...

... the ... of the ...

... the ... of the ...

... the ... of the ...

... the ... of the ...

JEGYZETEK

1871

ÉV SZAKOK KÖRE

A mű szanszkrit címe: *Ritu-szanhára*. Egyes európai kutatók kétségbevonják Kálidásza szerzőségét, azzal érvelve, hogy a régi indiai esztétikai tankönyvek Kálidászának erről a költeményéről nem tesznek említést. Az indiai hagyomány egységesen — és valószínűleg jogosultan — Kálidászának tulajdonítja a művet, az egész ind leíró költészet leghíresebb darabját.

A magyar fordítások pontosan követik az eredeti szöveg versformáját, Szabó Lőrinc rímes jambusokban készült *Esős évszak* fordításával kivételével. A versformák az egyes részeken belül is változnak; a változást eltérő elhelyezéssel jelöltük. A *Nyár* első részének versmértéke vansasztha: $\text{---}/\text{---}/\text{---}/\text{---}/$, a második részé málini: $\text{---}/\text{---}/\text{---}/\text{---}/\text{---}/\text{---}/\text{---}/\text{---}/$. Az *Őszben* vaszanta-tilaká: $\text{---}/\text{---}/\text{---}/\text{---}/\text{---}/\text{---}/\text{---}/\text{---}/$ és málini változik. A *Tél* upéndravadzsrával kezdődik: $\text{---}/\text{---}/\text{---}/\text{---}/$, utána vaszanta-tilaká és málini következik. Az *Olvasdás* versmértéke vansasztha és málini. A *Tavaszi* a felsoroltakon kívül sárdúlavikrídita formát is használ: $\text{---}/\text{---}/\text{---}/\text{---}/\text{---}/\text{---}/\text{---}/\text{---}/$ (utolsó versszak). A többi költeményben is nagyrészt az itt felsorolt versformák szerepelnek.

A természeti képek megértéséhez megjegyzendő, hogy a páva a kígyók halálos ellensége. Indrának, az istenek királyának és az osó istenének íja a szívárvány, dárdája — máskor zászlaja — a villám. Káma a szerelem istene.

- 27. old. *Asóka* — gyönyörű, dús virágú fa, amelynek ki-virágzását a hit szerint elősegíti szép leány lábának érintése.
- 28. old. *Madhu hónap* — az egyik tavaszi hónap neve; jelentése: méz-hónap.
Kókila — a kakukkhöz hasonló madár, a szerelem madara. A hold fogását azzal magyarázzák Indiában, hogy egy Ráhu nevű szörnyeteg felfalja a holdat.

SZERELEM ÉKSZERE

Szanszkrit címe: *Sringára-tilaka*. A hagyomány Kálidásának tulajdonítja.

FELHŐ-KÖVET

Szanszkrit címe: *Mégha-dúta*. A költemény záró részét Fiók Károly is lefordította. Idézünk fordításából:

Szép termeted látom kúszó növényen,
Remegő öznél szemed sugár-tüzét,
Arcod báját a hold fényözönében,
Vadpáva-farkon azt a hajlüzért;
S ha reng tükkör folyam parányi fodra,
Rá ismerem szemöldök-játékkodra;
De jaj! hol ennyi bübáj összefoly —
Magad nem lellek én sehoh, sehol!

Olykor lefestelek, szilaj-szerelmest
Vörös érc-színnel síma szirtfalon;
Önképem is, amint lábad előtt csd,
— Rajtok merengni — mellé rajzolom.
De jaj! szemembe érted annyi könny gyül,
Látásom elborul a könnyözöntül!
Íríg a végzet, azt se túri meg,
hogy lelkeink így egyesüljenek!

Ha elém varázsol néha édes álom
Szent látomásban, s öntudatlanul
Forrón ölelni én karom kitárom:
Hajh! az csak a híg, puszta légebe nyul.
Az erdő istenségi ezt ha látják:
Könnyel főrösztik a fák koronáját;
Harmat gyanánt mind drága cseppet ont,
Gyöngy terhitől reszket virág s a lomb.

A szellőt, mely havas Himálájának
Tetőiről megindul s délre lejt,
Kinyitja lombját és rügyét a fának,
Egyszerre bont ezer virágkehelyt,
Mikből csepeg a balzsam drága nedve —
Oly jól esik ölelni dult szívemre!
Mert azt hiszem, elébb habtermeted
Ölelte tán, s felém úgy sietett.

Az eredeti szöveg versmértéke végig mandákrántá (lassuléptű): ----/~~~~-/~~~~-. A kötetben szereplő fordítás lazán követi e formát.

41. old. *Jaksák* — Kuvérának, a Kinesek Istenének szolgálai; erősen erotikus szerepű félisteni lónyok, férfi és női alakban.

Rámagiri — Ráma hegye; itt töltötte száműzetését Ráma királyfi, a Rámájana legendás főhőse, nejével, Szitával.

Esős évszak — az indiai költészetben hasonló szerepe van, mint a tavasznak: szerelmi vágyat ébreszt a szívben.

Indra — az istenek királya, az eső és villámlás istene.

42. old. *Alaká* — Kuvéra isten székhelye.

Siva — a hindu isten-háromságban a pusztítás istene. Fojén diadémként a holdsarlót viseli.

Csátaka — kakukkféle madár, amely a néphit szerint esőcseppekkel táplálkozik.

Mánasza — tő a Himálajában, battyúk kedvenc tanyája; a hiedelem szerint innen ered a Gangá folyó.

Kajlásza — a Himálaja egyik hegye, a Mánasza-tótól északra; Siva és Kuvéra lakhelye.

Raghu fejedelem — Ráma.

43. old. *Világelefánt* — a nyolc világrészt őrző mesés elefántok egyike.

Visnu — az isten-háromság legnépszerűbb alakja, a világot fenntartó jóság istene. Ruhája pávatollakkal ékes.

Vindhja — a Dekkhánt északon határoló hegység; mellette folyik a Narmadá.

Elefánt párzása — állandó kép az indiai költészetben, hogy a párzásra hevült olofánt halántékán illatos verejték üt ki.

44. old. *Sziddhák* — légi szellemek.

Szentelt fa — (a magyar szövegben másutt: csodafa) ősi népi kultuszok maradványa, hogy hindu falvakban egy-egy fát áldozatokkal tisztelnek.

Uddzsajint — régi főváros az Avanti-földön, a Vindhja-hegységtől északra.

45. old. *Szindhu* — az Indus folyó szanszkrit neve; obból származik, perzsa közvetítéssel, az ind és hindu név.

Udajana-rege — népszerű történet Udajana királyfiról, akit Uddzsajini királyának leánya álmában látott és belészeretett. Uddzsajini királya városába csalta, és fogságba ejtette Udajanát, aki azonban kiszabadult, és megszöktette kedvesét.

Sziprá — folyó, ennek partján terül el Uddzsajini.

Ganák — Siva isten kísérői.

Mahákála, Szigonyos-isten — Siva.

46. old. *Elefántbőr* — Siva öltözete; *Durgá* — vagy *Párvatí*,

Síva feleségének egyik neve. A versszak értelme : vörös színeddel vond el Siva figyelmét a véres elefántbőrről, amelyen táncolni szokott, s neje hálás lesz szolgálatodért.

Gangá — (görög alakban *Gangesz*) folyó, amely a Három Világon : Égen, Földön és Alvilágon folyik keresztül.

Szkanda — a Hadisten, Siva fia, aki Siva tűzmagvából nádasban született. Páván lovagol.

47. old. *Rantidéva* — gazdagságáról és vallásosságáról líres mondai király, aki naponta kétezer tehencet mutatott be áldozatul.

Nyilas-isten — Kána, a Szerelem virágnnyilas istene.

Kuru-mező — a mai Delhi környékén. Itt zajlott le a Mahábhárata legendás nagy testvérharc ; a főhősnek, Ardzsunának varázsija a Gándiva.

Ekével Harcoló — a Mahábhárata egyik hőse, aki nem vett részt a testvérháborúban. Felesége Révati.

Szagara-fiak — Szagara király ötvenezer fiát merészségükért Visnu porrá égette. Egyik utódjuk, vezekelésével, rábírta a Gangát, hogy szálljon alá az Égből, és habjaival mossa tisztára a bűntől a hamvakat. Hogy a lezúduló Gangá terhét a Föld elbirja, Siva fogta fel vizét hajfűrtjeivel, amelyek között ezer évig bolyongott, míg leért a föld színére.

48. old. *Háromszemű Úr* — Siva, akinek homlokán is van szem. Siva fehér bikán lovagol.

Tripurái csata — Siva győzelme egy démon fölött. A név jelentése : három város, mert a démon először egy-egy várost kapott ajándékba Brahmától, Sivatól és Visnutól.

Kinnarik — égi zenészek.

Állatok Ura — Siva.

Bali — hatalmas démon, aki Brahmától győzhetetlenséget nyert. Visnu törpe alakjában jelent meg előtte, három lépésnyi teret kérve tőle ; majd óriássá nőtt : és három lépésével átlépte az Eget, Földet és Alvilágot.

Tízfejű Démon — Rávana, a démonok királya. A rege szerint felemelte a Kajlászát, amelynek csúcsán ült Siva, feleségével, Párvatival. Párvatí rémülten figyelmeztette jóga-koncentrációba mélyedt urát a veszedelemre, mire az a legnagyobb nyugalommal, egyetlen lábujjával visszanyomta a hegyet helyére.

49. old. *Gauri* — Durgá vagy Párvatí másik neve.

Lódhra, kurabaka, sirtsa, ntpa — különböző évszakokban nyíló virágok, amelyek Alakában egyszerűen virulnak.

50. old. *Manmatha* — Felkavaró, a Szerelem istenének egyik

- novo. Egyszer Sivát vette célba nyilával, s a haragvó isten egyetlen szempillantásával porrá égette.
Arany-örzö — Kuvóra, a kincsek istene.
52. old. *Egy fonattá* — az özvogyek hajviselete egyetlen hajfonat.
53. old. *Sztá* — Ráma felesége.
Szél Fia — Hanumán majom-vezér, aki A Rámájában Ráma üzenetét viszi elrabolt feleségének: százmérföldes ugrással átugrik az óceánon Ceylon szigetére, Rávana démonkirály birodalmába.
55. old. *Kígyó-ágy* — Visnu egy ezerfejű kígyón pihen, amely egyben a Földet is tartja. Ébredését ősszel ünnepli a hindu vallás, s ekkor telik le a tündér száműzetésének esztendeje.

A HADISTEN SZÜLETÉSE

Szanszkrit címe: *Kumára-szambhava*

Első ének

59. old. A *Himálaja* név Kálidásztól származik; jelentése a hó hazája. Kálidásza előtt *Himaván*: havas, volt a hegység neve.
Méru — a Föld közepén elképzelt hegycsúcs, az istenek lakóhelye.
Elefántetem — a hiedelem szerint az elefánt fejében gvöngyszem van; ez a gvöngyszem megakad a koponyáját széthasító oroszlán karma között.
60. old. *Sziddhák, kimmarák* — általában párosan ábrázolt szellemek.
Jak-farok — a királyok felségjele két fehér jakfarklegyező; a Himálaja királyi legyezője eleven jakok farka.
61. old. *Göncöl* — szanszkrit nevén: hét bölcs. A Nap pályájánál is magasabbra emelkedő Himálaja olyan közel van a csillagok egéhez, hogy a hét bölcs keze lenyúlhat lőtuszt szakítani róla.
Méná — nem szülöktől származott, hanem az ősatyák teremtették gondolatuk erejével.
Vizek Vize — az óceán. A hegyek az ősidőkben repülni tudtak. Indra villámával lovágta szárnyukat, hogy gögjüket megtörje. Majnáka hegyet barátja, az óceán, elrejtette Indra haragja elől.
Siva első felesége — célzás az eposz kiinduló pontjával szolgáló legendára. Daksa isten egykor lakomát rendezett, amelyre valamennyi istent meghívta, vejének, Sivának kivételével, akit lenézett ijesztő külseje

- miatt. Leánya, Szati, annyira fájlalta az urát ért sérelmet, hogy önkéntes haláláig vezekelt. Következő életében a Himálaja leányaként született újjá.
62. old. *Mandákint* — folyó, amelyet olykor az égi Gangával azonosítanak.
64. old. *Káma* — a Szerelmek istene. A költő itt előre céloz a történetre, amelyet a Harmadik énekben fog elmondani.
65. old. *Nárada* — fél-isteni nagy szent, aki az istenek hírnökeként szüntelenül vándorol az Égben és a Földön. *Háncsruha* — a vezeklő remeték viselete. *Nyolc Alak* — a Siva a Természetben nyolc alakban jelenik meg: Víz, Tűz, Föld, Levegő, Éter, Nap, Hold, áldozópap.
66. old. *Nagy Isten* — (Mahádéva) elnevezés csupán Sivat illeti meg.

Második ének

67. old. *Brahmá* — a hindu isten-háromságban a Mindenség teremtője (Visnu a fenntartója, Siva a szüntelenül rombolója). Végső kérdésekben övé a döntés, egyébként azonban nem avatkozik bele a világ folyásába. Tisztelete nem vált népvallássá Indiában, ellentétben a háromság két másik alakjával; a hindu tömegek Visnu-hívókra és Siva-hívókra oszlanak. A Brahmához intézett himnusz jellegzetes példája az ind imaszerűségnek: valamennyi isten tulajdonságait az éppen dicsért istenre ruházzák. Brahmá szavai az istenek attribútumaira utalnak: Indrának, az istenek ezerszemű királyának fegyvere a villám; Varuna, a Vizek istene, eredetileg az Igazság istene volt, s hurokkal fékezte a bűnösöket; Jama a Halál és Törvény istene.
70. old. *Beszéd Ura* — mint ilyen, Indrának mestere az ékes-szólásban. *Gögre kapva kegyelmedtől* — Táraka démon szörnyű vezeklése jutalmául a győzhetetlenséget kérte Brahmától. Brahmá megadta a kegyet, hogy ezzel kioltsa vezeklésének világot elpusztítani képes érdemeit. *Kígyók* fején a hiedelem szerint drágakő van, oly csillogó, hogy mécesként világít.
72. old. *Lelkében elzarándokolt* — reá gondolt, s Káma erre, mint hívásra, megjelent.

Harmadik ének

74. old. *Krisna-Visnu* — a Világkígyón pihen. *Észak felé* — a Himálaja felé, szokatlan időben tavaszt teremtve.

78. old. *Vezeklő Siva* — Siva mint meditáló jögi van megrajzolva. Egykor az istenek a halhatatlanság italáért megköpülték a Tej-tengert. A Méru-hegy volt a köpülő rúd, a Világkígyó a sodró kötél, amelyet fejénél az istenek farkánál a démonok húztak. A köpülés közben kipattanó Világmérget Siva a világ megmenekéséért lenyelte, innen ered torkának kék színe.

Ö t ö d i k é n e k

92. old. *Égi nektár* — a hold sugaraiban az istenek eledclélül szolgáló nektár van.
94. old. *Bráhma*n — vagy bráhmána, pap, a legfelsőbb kaszt tagja.
96. old. Sívát, a pusztítás istenét, a hindu kultusz szörnyű külsővel ruhazza fel: kígyók a karperceci, véres elefántbőr az öltözete, emberkoponyák füzére a nyaklánc, halotthamvasztó máglyák porában ül.
100. old. *Brahmát teremté* — tulajdonképpen az Önmagától Létező Brahmá a Mindenség teremtője, de Siva követői Sívának, Visnu követői Visnunak adják a háromság másik két tagja fölötti elsőbbséget. A hátralevő két ének (Hatodik és Hetedik) elmondja, hogy Siva szabályosan kéréket küld a Himálajához Párvatí kezéért, és ünnepélyesen megtartják a lakodalmat. Bizonytalan, hogy Kálidásza műve-e a Nyolcadik ének, amely a mézeshetek leírása gyanánt vagy helyett azt tartalmazza, hogyan eseteli egy alkalommal ifjú nejének Siva az alkony szépségeit, s egyetlen nászészszakaként múlik el fölöttük százötven évszak.

R A G H U N E M Z E T S É G E

Szanszkrit címe: *Raghu-vansa*

E l s ő é n e k

106. old. *Óm* — az imaformulaként használatos varázsigék közül a legszentebb, misztikus erővel felruházott szó. *Hold két a Tej-örvényből* — a hold a Tej-tenger megköpülésekor keletkezett.
107. old. *Daksiná* — tulajdonképpen az áldozat díja; a teológia az áldozat nejének nevezi.

M á s o d i k é n e k

117. old. *Kumbhódara* — egy démon neve.
119. old. *A harcosok rendje* — az indiai társadalom elméletileg négy rendre (varna = szín) tagozódik: bráhma

(papok), ksatriják (harcosok), vajsják (kereskedők, iparosok) és súdrák (földművelők és szolgák). Ez a négy rend tagozódik tovább számtalan kasztra.

Harmadik ének

124. old. *Szaraszvati* — az ékesszólás istennője (folyó neve is).

126. old. *Kumára* — a Hadisten.

Dzsajanta — Indra fia.

Visnu képeben — itt az a klasszikus hindu felfogás érvényesül, hogy az isten-háromság mindegyik alakja — sőt, az egész világmindenség — egyugyanazon lényegnek különböző megjelenési formája.

Szent zsinór — a három felső, ún. kétszer-született rendnek megkülönböztető jelvénye a fél vállon átvetett zsinór.

127. old. *Ifjú király* — az uralkodó életében társuralkodóvá felkent trónörökös.

Áldozati lovak — a legnagyobb áldozat a ló-áldozat, amelyet az egész világot (azaz Indiát) meghódító uralkodó mutathat be. Egy hibátlan paripát egy évig szabadon kószálni engednek, s amerre elvetődik, a kísérő csapatnak mindenkit meghódításra kell kényszerítenie. Egykor Szagara király is ilyen ló-áldozatot akart bemutatni, ám a szent Kapila, Visnu egyik megjelenési formája, az alvilágba ragadta a lovat. Szagara ötven ezer fia keresztülásta a Földet a lóért, ám amikor Kapilára támadtak, a nagy szent egyetlen pillantásával hamuvá égette őket.

Ötödik ének

142. old. *Új lét-szakasz* — az ún. négy életkor tana, amely szerint a három felső rend tagjainak eszményi életformája: 1. ifjúkorban a Védák tanulása, 2. férfikorban a családalapítás, 3. idős korban az erdei remeteség, 4. halál előtt az önsanyargató elmélkedés (vezeklés).

144. old. *Kajlátsza-hegy ura* — Kuvéra, a Kincsek istene.

146. old. *Krathakajsika* — egy nép neve.

149. old. *Laksmi* — a Szépség istennője, Visnu felesége.

A Hatodik és Hetedik ének leírja Indumati férjvadásztását és a nyertes Adzsa csatáját az elutasított kérőkkel, amelyben Adzsa lesz a győztes a Prijamvadától kapott varázsdárda segítségével. A Kilencediktől a Tizenötödik énekig a Rámájána tartalmát ismétli meg: Adzsát Dasaratha követi a trónon. Ifjúkorában vadászszenvedélyének hódolva, tévedésből lelövi egy remete fiát. A gyászoló apa megátkozza: fia utáni bánatába haljon bele majdan

Dasaratha is. Az átok beteljesül, amikor az agg Dasaratha fel akarja kenni a trónra fiát, Rámát, de második felesége követelésére kénytelen attól született fiát jelölni utódjául és Rámát száműzetésbe küldeni. Ráma utáni bánkódása hamarosan elemésztí Dasarathát. Ráma gyermekkorát, ifjúkori hőstetteit és Szitá királyleánnyal történt házasságát részletesen ismerteti a költő, majd leírja száműzetése történetét. Az őserdőben Rávana démonkirály elrabolja Szitát. Ráma a majmok segítségével megtalálja és kiszabadítja hitvesét. Hazatér vele, de mivel a nép kételkedik Szitá tisztaságában, eltaszítja magától. A száműzetésben Szitá hamarosan ikreknek adott életet, akik felnövekedvén, atyjuk udvarában egy ünnepségen előadták atyjuk tetteiről szóló Rámájánát. Ráma visszahívatta nejét, a sokat szenvedett Szitá azonban utolsó csküvel tisztázta magát; amilyen igaz, hogy hű maradt férjéhez, úgy nyíljék meg alatta a föld. A Föld-istennő karjaiba zárja Szitát, és eltűnik vele. Ráma regéje után felsorolásszerű rövidséggel még huszonkét királyt tárgyal Kálidásza, s csak az utolsónál, a kicsapongó Agnivarnánánál időzik részletebben.

Tizenkilencedik ének

166. old. *Daksa átkai* — a hold Daksa huszonhét leányát (a huszonhét holdházat) vette feleségül. Feleségei közül azonban túlságosan vonzódott egyhez, a Róhini csillaghoz, a többit elhanyagolta. A mellőzött hitvesek elpanaszolták atyjuknak sérelmüket, s erre Daksa megátkozta a holdat: sorvadjon el részrehajlása miatt! Leányai könyörgésére mégis enyhített az átkon: a hold időről időre nyerje vissza eredeti alakját.

A KIRÁLY ÉS A BAJADÉR

Eredeti címe: *Málaviká és Agnimitra*

A drámát a neves magyar indológus, Schmidt József 1922-ben megjelent fordításában közöljük. Schmidt József, akinek 1919-ben, a proletárdiktatúra idején vállalt szerepe miatt az ellenforradalom korszakában mellőzés volt osztályrésze, több kiváló művet írt a szanszkrit irodalomról és filozófiáról.

193. old. *Irávati* — a király kegyencnöje.

207. old. *Dhrusvasiddhi* — a név jelentése: Biztos-sikerű.

SAKUNTALÁ FELISMERÉSÉ

Szanszkrit címe: *Abhidnyána-sákuntala*

231. old. Az *Áldás* Siva nyolc megjelenési formáját sorolja fel; lásd a 65. oldalhoz fűzött jegyzetet.

Első felvonás

233. old. *A kocsi robogását utánozva* — a színi utasítások is mutatják, hogy az indiai színpad minimális díszletzéssel dolgozott; helyett balettszerűen, táncgal utánozták a megfelelő cselekvéseket. Ilyen színi utasítás, hogy a szereplő *körbejár* (a színpadon), amivel máshová érzékését fejezték ki.

Második felvonás

249. old. *Pauravák* — egy királyi nemzetség.
252. old. *Trisanku* — legendás király, aki elövenen akart az Égbe jutni. Egy nagyhatalmú pap vállalkozott a feladatra, s áldozatai erjével emelni kezdte Trisankut az Ég felé. Az istenek, élükön Indrával, ellenszegültek a vakmerő kísérletnek, ám ekkor a haragra gerjedt pap kijelentette: új isteneket és új Indrát fog teremteni, ha művét gátolják. Végül abban egyeztek meg, hogy Trisanku mint csillagkép Ég és Föld között középen lebegve maradjon.

Harmadik felvonás

261. old. *Gandharva-házasság* — minden formáság nélkül, pusztán a két fél megegyezésével kötött házasság.

Negyedik felvonás

263. old. *Prijamvadá (szanszkritul)* — a színdarabokban a nők nem beszélnek szanszkritul (lásd a bevezetést).
167. old. *Samísa* — az áldozati tűz gerjesztéséhez használt dörzsölő fa; a rituále szerint a Tűz rejtőzött el ebben a fában.
270. old. *Jajáti és Sarmisthá* — legendás királyi pár, Dusjanta ősei. Jajáti azt a kegyet kapta, hogy fiatal maradhat, ha valamelyik fia vállalja helyette az öregséget. Puru vállalkozott rá, s Jajáti ezer évig élvezte a testi gyönyöröket. Ezer év után megcsömörlött az életzetektől, s visszavette fiáról az aggkort.
Darbha-fű — egy áldozathoz használt fű.
A búcsú-jelenetet Arany János angolból lefordította. Idézünk fordításából:

Ti fűk, magányunk fái, halljátok szavam !
 Szakuntalá nem nedvesíté úgy soha
 Kiszáradt ajkít a folyamból, hogy előbb
 Kristály vízből tiszta szeretettel
 Ne öntött volna szomju gyökötökre.
 Gyakran szerette volna fürteit
 Virágitok tömött füzérvöl
 Ékitni, de mort oly gyöngéd vala,
 Egy szál virágtól is nem foszta meg.
 Szemlélni volt csak legfőbb öröme
 Feslő himbaitok tavasz-diszét ;
 Oh, mondjátok hát szíves búcsu-szót neki !
 Ma, még ma bagyja el szülőhonát,
 Hogy hitves férje udvarába menjen.

URVASÍ

Szanszkrit címe: *Vikramórvastja* (A vitézséggel megszerzett Urvasí).

Riadtan futkosó tündérleányok segélykiáltásainal kezdődik az első felvonás: az egyik tündérleányt, Urvasít, elrabolta egy démon. Purúravasz király kocsijára száll, és szabadítására siet, s csakhamar visszatér Urvasival. Közben kölcsönösen megszeretik egymást, de nem merik bevallani szerelmüket. A király csak a vidúsakával közli vonzalmát, akinek ügyetlensége folytán a királyné is értesül férje hűtlenségéről. Rádásul az a fakéregre írt szerelmes levél is, amelyben Urvasí bevallotta szerelmét a királynak, a királyné kezébe kerül. Az illendőség kedvéért mégis megbocsát a királyné, s a király feleségül veszi Urvasít. A boldog pár a Himálaja gyönyörű tájain tölti együttlétük első idejét, ám a király féltékenységre ad okot Urvasinak, s a tündér felindultságában nők számára tilos területre lépve, folyondárrá változik. A király egy varázsercjú kő segítségével nyeri vissza kedvesét. Ezután évekig boldogan élnek, míg egy keselyű el nem ragadja a követ. Egy fiúcska lenyilazza a madarat, s a nyílvezzőn saját fiának nevét olvassa a király, akit Urvasí titokban szült, és elrojttt férje szemé elől, mert az átok szerint csak addig maradhat a földön, amíg férje fiat nem lát tőle. Purúravasz kétségbeesik, hogy el kell válnia Urvasítól, s remeteségbe készül vonulni, ám ekkor megjelenik az istenek hírnöke Indra üzenetével, aki ismét a démonok elleni csatára hívja Purúravaszt, s ennek fejében megengedi, hogy Urvasí továbbra is vele maradjon.

329. old. *Örökké nyitott szemükkel* — az istenek egyik sajtásága, hogy szemhéjuk mozdulatlan.

THE HISTORY OF THE
CITY OF BOSTON
FROM THE FIRST SETTLEMENT
TO THE PRESENT TIME
BY NATHANIEL BENTLEY
VOLUME I
CONTAINING THE HISTORY FROM
1630 TO 1700
BOSTON: PUBLISHED BY
J. B. BENTLEY, 1850.

CHAPTER I

The first settlement in the city of Boston was made in the year 1630, by a company of Englishmen, who had been sent out by the Massachusetts Bay Company, to establish a colony in the northern part of the continent. The first landing was made on the island of Boston, which was then a small, uninhabited island, surrounded by water on all sides. The settlers found the island fertile and well-watered, and they immediately began to cultivate the soil. They also built a fort on the island, and they named the settlement Boston, in honor of the city of Boston in England. The colony grew rapidly, and by the year 1634, it had become one of the most important and prosperous colonies in the New World. The settlers were governed by a council of the company, and they enjoyed a great degree of self-government. They also had a church, and they were very religious. The colony was a model of a free and happy society, and it attracted many more settlers from England and other parts of Europe. By the year 1640, the colony had become one of the largest and most important colonies in the New World. The city of Boston was the center of the colony, and it was the seat of government. The city was a place of great learning and culture, and it was the home of many of the great men of the colony. The city was also a place of great industry and commerce, and it was the center of the colony's trade. The city of Boston was a place of great beauty and interest, and it was a place that everyone who visited it would love. The city was a place that was full of life and energy, and it was a place that was full of hope and promise. The city of Boston was a place that was truly a gem of the New World.

TARTALOM

Kálidásza (Írta: <i>Vekerdi József</i>)	I
Évszakok köre (<i>Szabó Lőrinc, Tellér Gyula, Weöres Sándor</i>)	5
Szírclem ékszer (Tellér Gyula, Weöres. Sándor)	31
Felhő-követ (Tellér Gyula)	39
A Hadisten születése (<i>Rab Zsuzsa</i>)	57
Raghu nemzetsége (Tellér Gyula)	103
A király és a bajadór (<i>Schmidt József</i>)	169
Sakuntalá felismerése (<i>Vekerdi József, Tellér Gyula</i>)	229
Urvási (<i>Vekerdi József, Tellér Gyula</i>)	317
<i>Jegyzetek</i>	339

TABULAR

1.
2.
3.
4.
5.
6.
7.
8.
9.
10.

61.2626

Athenaeum Nyomda

Felclős vezető: Soproni Béla igazgató

A kiadástért felel az Európa Könyvkiadó igazgatója

Felclős szerkesztő: Tótkői Ferenc

A kötéstartó Kalmán Klára munkája

Műszaki vezető: Siklós Béla

Készült 8000 példányban, 20,1 (A/5) ív terjedelemben,

az MSZ 5601-59 sz. szabvány szerint